

מסכת פסחים פרק א'

- גמרא דף ב. – ח:
- רמב"ם ספר המצוות ל"ת ר-רא (בל יראה ובל ימצא)
- רמב"ם ספר המצוות מ"ע קנו (תשביתו)
- רמב"ם הלכות חמץ ומצה פרקים א-ד
- רא"ש
- רי"ף
- רמב"ן
- רבינו דוד
- חידושי רבנו חיים הלוי

ב א מ"י פ"ח מהלכות
יו"ט הלכה י: [נמנ
לחון עת]:
ג ב מ"י פ"ח מהלכות
תענית הלכה כ' קמנ עשין
דרבנן ג טו"ע א"ח ס'
תקדס:
ד ג מ"י פ"ח מהלכות
פסח מקדס הל' ח:

רבינו חננאל

תא שמע בודקין אור
ארבעה עשר ובארבעה
עשר שחרית ובשעת
הביעור מדקתני ובארבעה
עשר שחרית כמכלל דאור
אורתא הוא ש"מ. וכיון
שנבחרו ב זה האור
שמינוי כמשנתנו אורתא
הוא למח לי למינר עד
ת"ש. יש לומר כי לא מוז
המשנה לבריה משמע כי
אור אורתא הוא אלא גם
יש לנו למינר מזו
הארת: מאימתי ארבע
עשר אסור בעשיית
מלאכה ר' אליעזר בן
יעקב אומר משנת האור
ר' יהודה אומר משנת
הגין החמה ש"מ מדקאמר
ר"י משנת הגין החמה
מכלל דאור דקאמר ר'
אליעזר בן יעקב אורתא
נ"א: ודחי' מאי משנת
האור דקאמר ר' אליעזר
בן יעקב משעלה עמוד
השחר ויאר אור היום
והכי קאמר ליה בשלמא
לדידי דאמינא בבלי י"ד
שיר למיעבר מלאכה
וביממא אסור אשכחן
דשור בבליא ואסור
ביממא כי האי גונא
בתענית דתנא עד מתי
אוכל ושותה עד שיעלה
עמוד השחר אלא לדידך
היכא משעלה משעלה
עמוד השחר עד הגין
החמה מותר ושאר היום
באכילת חמץ עד ארבע
שעות ומבאין להלל אסור.
ודחי' ר' אליעזר שאני
חמץ דהוא מדאורייתא
הותרה היתרה קמעת
היום ואסרה קמעת היום
ולא שמעי' אסור מדרבנן
המלכות].
בארבעה עשר שרא
מדרבנן מן אכילת חמץ
שהיו מן התורה אסורה.
וה' יהודה אומר ד' אגא
נמי לא אמרי אלא שבעה
שעות שאסרה מדרבנן
שמן התורה אכילת חמץ
מותר עד חצי היום
דקימא לן אף ביום
הראשון אף חלק והנה
מצאנו לרבנן ביום אחד
שאסור מקצתו. ודחי' ר'
אליעזר לאו משום
אסורה הוא אלא הרחק
עבוד כו': תא שמע
אין משיאין משואות
אלא על התורה שגורא
בזמנו לקדשו ואימתי
משיאין עליו לאור עבוד
ש"מ אור אורתא הוא.
ועוד יש משנה אחרת
כי אור אורתא הוא

תורה אור השלם

א) ויחשבו בובקי נשפז
יקו לאור ואין ואל
יקא' בעפשי שחר:
[אבות ג, טו]
ב) ואמר אך חשך
ישפני וילילה אור
בעדני: [תהלים קל"א, א]

ב: אור לארבעה עשר פרק ראשון פסחים

א) [תפילה יב: נבא
מלמעט פג: י. (ג) [לקמן י:
תפילות טו: י. (ג) מוספתא
פ"ג, ד) [נבא קמא דף
מנ: י. (ט) [תפילה דף יב
ע"פ] (א) ראש שעה דף יט
כב: י) [תפילות דף יט
מוספתא יומא פסק א
ומוספתא פסק א] (שם
ט. י) [א' י' (א) לקמן יב:
ס' ר"ה כד, (ג) יט:
מ) שמונה כב, (ג) [נבא
השנה טו: ועי' מוס' שם
ד"ה י"א, (ס) [לקמן
נבא, (ט) כבשבת דף
מב, (ס) [לקמן ט: י].

הנהגות וציונים

א) [ארבעה] (גליין)
ההכמח מנוח כתב
כלפניו: [ג] "הא איתא
לילה דקא שיר ראבי"י,
ליתא בכת"י (דק"ס) וכן
משמע מפורש ורש"י:
ג) [דגניא] (גליין):
ד) [ציל דברי רבי ר'
אמר ב"ר שמעון
אומר: (ד"ס): (ס) ציל
פתיב: (כ"ס): וכ"ה
בכ"י: [ו] בכ"י נוסף זה:
ז) בכ"י: בגין אבין,
נ"א: שהוא באבין:
ח) כ"י דהורו וכו'ה
ברשי' אבין ג' ט':
ט) ציל ד' ר' [י] [יום
ש"ש] ש"ש יום
עבור. כ"ל, עי' רש"י
ראש השנה כב ע"ב
[גליין], ומהרש"א גרס
ליל שלשים וא' קרי אור
וכו':

ליקוטי רש"י

בובקי נשפז. שופך
לחיות. בעשפשי
שחרית כמו ועשפשי
חלו מ"ס (ימיה ט')
[אבות ג, טו]. ואומר אך
חשך. ט' אמרתי אהיה
נקמר ממחשך והשפך
יחשך עלי ולא תחלי
[תהלים קל"ט יא]. אסור
בעשיית מלאכה. כ"י
שלא יהא עבוד מלאכה
וישנה עיבור חמץ
ושמירת הפסח ותקון
מנה לזכור הלילה דמנה
לעבוד מעצ' כ"י להסב
מהר דלאמר פ' מרס
(דף קט). וטעמין מנה
לליל פסחם בשל
חטאות שלא יטו [לקמן
ג. בדיה שלא]. עד פתי
אוכ' ושותה. גליה
כשמתענה למחר מכל
תעניות שהוא אוכל
ממחשך ואפילו תעניות
יחיד קא מיירי [תענית יב].
אסור עיבור. לער יום
שלשים נגה ל"א, יום
שלשים קרי יום עיבור
כדלמרי' לעיל (דף טו:)
על שני אדרים שמקדשין
אחם ביום עיבוריה ועל
שם ממנו מעבדין את
מזם היואל קרי יום
עיבור [י"ה כב].

מדקאמר ובליילה יהי בגנב. מכלל דאור דרישיה דקרא יממא הוא
והכי קאמר ציוס כשעזרי דריסם הולכים עומד רוצח צאם הדרכים
והורגן וטוטל את ממונם וציללה הוא נעשה כגנב לחמור צמים
ולגנוב: דבי קאמר. מה שנמנה לך תורה רשות על הצא צמחמרת
להורגו כדכתיב (שמות כב) אם
צמחמרת ימנא הצגג והוכה ומת
אין לו דמים אם צרור לך הדבר
כאור שהוא צא על עסקי נפשות
דהיינו כל אדם חוץ מהאז על הצ
ויכונא צ שמכיר צ שהוא אזהר
מאז אצל שאר כל אדם אם היה צעל
הממון עומד כנגדו להליל ממנו ממונו
זה עומד עליו והורגו רוצח הוא ויתן
רשות לכל הקודם להליל את צעל
הממון צנפשו של צא צמחמרת.
וצלילה אם מספקא לך כלילה כגון
שאדם^א אזהרן שהוא^ב אצך ורחמי
עליך ואם היית עומד כנגדו להליל
ממונך אינו הורגך יהי צעינך כגנב
ולא יתן להורגו והכי אמרין
בשנהדרין (דף עג: דלעל על הצ
אינו נהרג צמחמרת: כובכי נשפז.
כובכי לילו: יקו א'אור. יאפה ליוס:
עפשי. ויהור: א'נהורא. לדבר
המאיר ולא שיהיה שם היום אור ולא
קאמר יקו ליוס אלא יקו שאר ואין:
ואומר אך חושך ישופני. ואומר קטור
היימי צעוני כשהיימי נרדף אך
צחשך זה אמות והוא ישופני והוא
יחשך תמיד עלי לשון נשף. וליילה
ומשך שהיימי שריו צ נעשה אור
צעדי אצלי וגצי לילה שייך למימר
יוס אלמנה הכי קאמר דוד הלילה
נעשה לי יוס: אני אמרתי. מפני
חטאי שאף מן העולם הצא אטרד
ועכשיו שמחל לי על אותו עון אף מן
העולם הזה שהיימי שריו צ צחשך
וצמחמרת האיר צעדי שהודיע הקב"ה
לשומרי דוד צימי שחנה שמחל לדוד
כשצחק להכניס ארון לצית קדשי
הקדשים ודבקו שערים זה צה צמועד
קטן (דף ט. ע): בודקין. חמץ:
מדקאמר וב"ד שחרית מכל' דאור
אורתא הוא. וטעמא דר' יהודה
מפרש לקמן בפירקין^א: אסור בעשיית
מלאכה. צמקס שנהר צ לנהוג
אסור דלמרינן לקמן (דף ג.) מקום
שנהגו שלא לעשות מלאכה אין עושין:
משעת האור. אצל קודם לכן אפילו
נהגו צעלה דעתן: מותר באכילת
החמץ. עד שם שעות כדלקמן צפרקין
(ד' יא:): אורתא הוא. משמחשכה
ושקעה חמה של שלשה עשר: נימא
איהו א'נפשיה. היכן מצאו שהיום
אסור והלילה מותר: הכי קאמר
א"ה. אך אסורה דרבנן היא ולא
דאורייתא ובשלמא לדידי דלאמינא
משעת עמוד השחר אשכחן צעלמא
צמדי דרבנן דהלילה מותר והיום אסור: דפ'צי ביה רבנן. שנתנו חילוק צשיעורים זה לאסור זה להיתר: אמינא ד'א אגא דרבנן.
היכן הורגנו לעשות כן דנימא דהכא נמי כן גזרו: ואת אמרת א'. ראה צמלי דלאורייתא שגזרת הכתוב כך היא ואין זו מדת חכמים:
שעות דרבנן. לצד אסור של תורה שהוא משע שעות ולמעלה כדלקמן (ד' יא: ע) הוסיפו חכמים שמי שעות כדמתן אוכלין כל ארבע ותולין כל
חמם ושורפין צמחלם שם הכי לך צשל דצריהם שמי שעות אסורות והארבע ראשונות לא אסרו: ואידך. ההוא לא דמי להכא דהרחקה
עמוד רבנן דלאורייתא משום יוס המעון^א וימי אדם שאין צקלין צשעות ויטעו צין שם לצעז אצל צאסור זה כוליה דרבנן אחר שגזרו אסור
כל היום גזרו: אין משיאין משואות. אצקוקת צראשי הרים היו שנומי צית דין עושין להודיע שהיום קידשו צית דין את המזב: א"א על החדש
שגורא בזמנו לקדשו. ציוס שלשים שגורא לקדש דלילו כשהחדש מעובר ועושין ראש חדש ציוס שלשים ואחד אין מקדשין אותו כשכר קדשוהו
שמים^א ואשמעין האי תנא דלחסקר צעדינן משואות ואמלל לא צעדינן משואות וכשאין רואין משואות יודעין שהחדש מעובר: א'אור עבור.
ליל שעזר שלשים להודיע שהיום נתקדש. (ליל) שלשים [ואחד] קרי (אור)^א עטרו על שם שצי נעשה החדש מעובר כשאין קוצעין צ את ראש
חמם: א'אמא אור אורתא הוא. דהא ציוס אין משואות של אור נראין צמחוק: עיבור מלקריב ב'א ה'איה א'אורה שיעין קידוש ידים ורגליים:
דקסבר רבי ליה פוסלת צקידוש ידים ורגלים וטעמא מפרש צצמיס^א: אורה שאני. היכא דמי אורה לא פליג רבי יהודה דהוא לשון יוס:

אבא קיים א"ל אבא קיים אימא קיימא א"ל אימא קיימא. וזת גירסת פר"ח פי' ר' חייא שאל על אביו אם הוא קיים ורב השיב לו שאביו של רב קיים וכן צאם ולפי גירסת הספרים ר' חייא שאל על אביו אם הוא קיים והשיב לו רב אימא קיימת פי' אימא של

ר' חייא סס: אמר. ר' חייא לרב
אייבו אצין הוא קיים: א"ל. רב:
אייבא קיימת. נשעון שאלה כלומר
עד שאתה משליל על אצי שאל על
אמי שאף היא אסופת: אמר ל'. עוד
ר' חייא לרב ואמא אחומי קיימת:
אמר ל'. רב: אייבו קיים. ואצי
כלום קיים הוא עדיין לא השיבתיך
ועליו ומאליו הבין. וי"א נציתותא היה
משיב רב על מי שאינו שואל כדי
שיצין מן הכלל וקשה הדצין לומר
שיולא רב דבר שקר מפיו: חייא ל'
לפתחאל על אחי ואחומי:
והוציא בלי אחרי לבית המדרש.
ללמד הלכה לתלמידים נחמון שאין

רש"י ד"ה רב בר
אחזה בו. בני דר"א
מכפרי. נקטתדרין שם
איחא בני אחא בר אחא
ברקלא מכפרי:

תורה אור השלם
(8) דן ידן עמו באחד
שכמי ישראל:
[מראשה ממ מן]

יְרַבְרָב עַל צִדּוֹן:

(ג) וּבִזְמַן הַשְּׁמוּנִי יִמּוּל
בְּשַׁעַר עֶרְלָתוֹ: [ויקרא יב, ג]
(ד) וַיִּשְׁכַּם אֲבִרְהָם
בַּבֶּקֶר וַיַּהֲבֵשׁ אֶת הַמֶּלֶךְ
וַיִּקַּח אֶת שְׁנֵי גִדְּרָיו
אִתּוֹ וְאֶת הַצֹּהֵק בְּנֵוֹ
וַיִּבְשָׁע עֲצֵי עֵלֶּה וַיִּקֶּם
וַיִּלְךְ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר
אָמַר לוֹ הָאֱלֹהִים:
[בראשית כב, ג]

[6] (במזרח קטן כן ע"י)
 אחאז **אחז** כצ"ל,
 עיין קצתו אל ע"י
 וטור ע"י יו"ד ע"י
 רמ"ם ש"ב (גליון);

[2] בכת"י הנוסח בדרך
 אשכנזי שד"ך נחמ"ו
 (וכמו בעבודת אלוקים
 בספרו); ועי' מהר"ם
 [ב] הור"י;
 גורם וכן תימא וריון
 מקורסין
 למצות
ובזיו
 השמיני יו"ט **מפני**
שש' היום **שש'**
למפ"ה אלא שוריון
 מקורסין למצות
 וישנם אברהם בבורק
ונבדוק מפני
 בן חנמן בר יצחק כשה
 שבני אדם כר (גליון);
 תיבה [7] "מפני";

[7] אברהם מיוזר (ראש
 יוסף); כ"י **אחז**
 כמ"ע כן ע"י
 [1] ברש"י שבר"פ וכי
 נוסף אורו; [7] עיין
 יוסף דלפי ז'
 (הואר בנות בן אחי
 שבו); [8] דג"ל כמאן
 דא"ל לך (באמ"ר);

חייל מאבזבז ובר אחתיה מאמיה [מר"ק כ.], שנאמר וישכם אברהם בבקר. מזדרז למאז [בר]

יב א טור ש"ע י"ד סי'
 חב טעם כי:
 יג ב ס"ב טעם פ'
 יד ב מ"י ס"ה מהלכות
 אכל הלכה א' סמג עשין
 מזדקקין כ' טור ש"ע י"ד
 ס' שבת טעם א'
 נז ב ד"ה מ"י פ"ה ס"ב א'
 ח טעם ט טור ש"ע
 י"ד י"ד ס"ב טעם א':
 נז ב מ"י פ"ה מהלכות
 מילה הל' א' סמג עשין
 כח טור ש"ע י"ד סי' רכב
 טעם א':
 יז א מ"י פ"ה הל' חזק
 ומזה הל' א' סמג עשין
 נט טור ש"ע א"ח סי' תל"א
 טעם ב':
 יח א מ"י פ"ה מהלכות
 מוחזק הל' א' סמג עשין
 כג טור ש"ע י"ד סי' רנ"א
 טעם ב':
 יט ב מ"י פ"ה מהלכות
 חזק ומזה הלכה א'
 סמג עשין נט טור ש"ע א"ח
 סי' תל"א טעם א':
 כ א טור ש"ע א"ח שם
 טעם ב':

רבי חייא שאל לרב בן
אחיו שהוצא בו אחרון

שבעלה לארץ ישראל
כאלה ליה אבא קים
כלומר אבי חי הוא אבי
בשק רב לוומר לו כי מת
לא לא אבד לו אבלי שמי
חי כלומר אבך אינני חי
לו על מנת
בענין הזה ולומרנו אמנו
שלשה דברים שגבל
היה בנעילת הסנדל וכי
מקצת היום ככלרנו לו
שבעתה חלוקה יום אחת
נתנתה חלוקה יום אחת
ושלמה שנינו
אירבעה עשר ברוקין
אלה הארבע כלומר למה
בארך חתונתו וקיומנו בשנה
שנני אדם מגויין במשנה
מפני שביום טורדון בן
בכשוק וכעבר כן
לביתרנו לו כי לילה יפה
לארץ חנו בלדור בו כי
ביום אדם בארץ וכן אבי
רב הונא בתלמוד ארץ
ישראל כחיתת ערקין
בארץ כחיתתה וסדרה
ורבא הינו מרליקין
שכחוהו היום הינו וידעין
שחאו יום וכד וכו
ממחיתו הינו וידעין
שחאו לילה: **המשכיר**
בית לחברו השוכר חיב
במחצת השמחונה חובת
היה: **המשכיר** בית
בארבעה עשר בניסן על
בית לברדן ופושטנו על
המשכיר לברדן דהיינו
המשכיר בית לחברו אם
שלא חל"י מסר לו
המפתח על השוכר לברדן
ואם משחל ד"י מסר לו
על המפתח על המשכיר
לברדן שכבר נתחייב
ממכרו: **ועלה** בענין
המשכיר בית לחברו
בי"ד וחלף חזקתו בדרך
ואם ופושטני על המה
דהיינו אכל לא נאמני על
ביתו חמץ אפי' נשם
עברים ואפילו
אפי' מאי עטמיה

רַב בַּר אֲחֻזָּה וְכו'.
דְּרַבִּי אֲחָא מִכְפְּרִי נִשְׁאֵל
לְאָה וְהוֹלִיד מִמֶּנָּה אֵיבִי
מֵתָהּ וְנִשְׂאָ רַחֵל וְלֹא בָּת
מֵאִישׁ אַחֵר וּמִמֶּנָּה נֻלַּד
רַבִּי חִיָּא וְנִשְׂאָ אֵיבִי הֵבָּה
וְנֻלַּד לָהֶן רַב וְנִמְצָא רַב
בַּר אֵיבִי בַּר אֲחֻזָּה דְּרַבִּי

אבא קיים א"י אבא קיים אימא קיימא א"י אימא קיימא. וזאת גירסת פ"ח פי' ר' חייא שאל על אציו אם הוא קיים ורבי השיב לו שאציו של רב קיים וכן נזכר ואפי' גירסת הספרים ר' חייא שאל על אציו אם הוא קיים והשיב לו רב אימא קיימת פי' אימא של רב היא קיימת ולא רצה להשיב אבא קיים שלא יטעה רבי חייא ויסבור שמשיעו על מה ששאלו דקרי אצני לאצי אבא אבא אבא לכן פירש הגמרא דרב בר אחיה ובר אחיהם דר' חייא הוה לפרש טעמה למה משיב כן:

ועניאמר וישכם אברהם בנבך.

ומהאי קרא דזירין מקדימין למחז
 ואין מקדימין טפי מנפסא¹ והא צפרק
 ג'ד הנשא (חולין טא: וסא) יליף ר' אבהו
 ממוהאי קרא דתלמיד חכם שלל לא יאכל
 יחידי צלילה וס לומר דהכא מוכח
 ממוקרא דעקידה דלא היה נמנע
 מאכילה מללח יחידי צלילה דשלוסי
 אינן וזוקין² ועוד דשני נערי
 עמו והס מוכח מוישכס אברהם
 דכתיב³ ג'י קדוש דלא היה
 יחידי היה שלל רעה שיראו
 צמפלתן של קדוש⁴:

הוא. אין לפרש הטעם כיון
 דשלו הוא ואין אדם יכול לנטל אלא
 והוא חייב לבדוק דא"כ אמאי נקט
 ממשכיר לחברו ב"ד אפילו ב"ג
 ותחייב המשכיר מהאי טעמא לבדוק
 לבלקך מפרש ר"י דחמירא ידידיה הוא
 ונחל עליו חיוב בדיקה שעה אחת
 לקדש פ"ס דהלכות קודש ומהי ממוזזה
 המזכר לשעות מוזזה ודמי דלמוזזה
 נחוצה הדר הוא כלומר אפי' לא היה
 ממשכירה היה יכול ליפטר ממוזזה
 שאלא היה דר ומשחמש בצית אבל גבי
 דהא חמירא [אילו] לא ישכיר לאחר יטערך
אם משמט המפתח.
 דמסירת המפתחות קונה ואין
 גרירה לר"י דהא אמר במרובה (ב"ק
 עט.) כשם שקרקע נקנית בכסף בשטר
 ובחוקה כך שכירות [קרקע] נקנה
 בכסף וכו' ולא אמרי' דמהני מסירת
 המפתח אלא כמאן דאמר^ל לך חזק
 ונקני כדאמרינן בהפדה (ב"ק נב. וס)
 ומפרש ר"י דהכא שמסר לו המפתח
 ולא החזיק ומי שיש בידו מפתח כשחל
 ב"ד חייב לבדוק דאדמו שאלן ידו
 ונמצא ממפתח אף יכנס ויצדק מיהו ידו
 והפקיד חזק מפתח בידו אלא אדם
 לאחר אינו חייב הנפקד לטרוקו אלא
 דיוקא כשרואה להחזיק בצית ולקנותו^ה :

ינא. לא יתחיל צירסא אס קצע עת
 קר שהוא כניסת ארבעה עשר והוא
 שגלו: ציעשות יו מוזהר. אלמלא מדי
 קת חמץ דרבנן^ו דלי משום בל יראה
 חמירא דצביחא הדין כ' ורבנן הוא
 שכירות ואס עד שלא מסר המפתח
 ביום כבר חלה חובה עליו: בארבעה
 ואי נפקא מיניה ציעשייה. להלכה
 לבדוק מספק מאי: נאמנין על
 די יניהו לאו משום דכלאו אמירה
 חבר הוא לענין צדיקה דהכל וזמין:
 דקסבר

רב בר אחוה דר' חייא ובר אחתיה כי סליק
 גלהתם אמר ליה אייבו קיים * אמר ליה אימא
 קיימת אמר ליה אימא קיימת אמר ליה
 אייבו * קיים אמר ליה לשמועיה * הלוחץ לי
 ממנעלי והוליד כלי אחרי לבית המרחץ שמע
 מינה תלת ש"מ אבל אסור בנעילת הסנדל
 ושמע מינה * שמועה רחוקה אינה נוהגת
 אלא יום אחד ושמע מינה * מקצת היום
 ככולו ההוא דאמר דוגו דיני אמרי שמע מינה *
 ממדן קאתי דכתיב * דן ידן עמו כאחד שבטי
 ישראל ההוא דהוה קא אוזי ואמר איכף ימא
 אסיסני ביראתא בדקו ואשכחוהו דמזבולן
 קאתי דכתיב * זבולון לחוף ימים ישכון:
 והשתא דקיימא לן דכללי עלמא אור אורתא
 הוא מכרי בין לרבי יהודה ובין לר' מאיר
 חמץ אינו אסור אלא ממש שעות ולמעלה
 ונבדוק בשית * וכי תימא זרזין מקדימין
 למצות נבדוק מצפרא * דכתיב * וביום השמיני
 ימול בשר ערלתו ותניא * כל היום כולו
 ככשר למילה אלא שזרזין מקדימים למצות
 שנאמר * וישכם אברהם בבקר אמר רב נחמן
 בר יצחק בשעה שבני אדם מצויין בבתייהם
 ואור הנר יפה לבדיקה אמר אביי * הילכך
 האי צורבא מרבנן לא לפתח בעידיניה
 באורתא דתליסר דנגהי ארבסר דלמא
 ממשכא ליה שמעתיה ואתי לאימנועי ממצוה
 כענו מיניה מרב נחמן בר יצחק המשכיר בית
 לחברו בארבעה עשר על מי לבדוק על
 המשכיר לבדוק דחמירא ידידיה הוא או
 דלמא על השוכר לבדוק דאיסורא ברשותיה
 קאי * ת"ש המשכיר בית לחברו על השוכר
 לעשות לו מזוזה התם הא אמר רב משרשיא
 * מזוזה חובת הדר היא * הכא מאי אמר להו
 רב נחמן בר יצחק תנינא * המשכיר בית
 לחברו אם עד שלא מסר לו מפתחות חל
 ארבעה עשר על המשכיר לבדוק ואם משמסר
 לו מפתחות חל ארבעה עשר על השוכר
 לבדוק בעו מיניה מרב נחמן בר יצחק
 המשכיר בית לחברו בארבעה עשר חזקתו
 בדוק או אין חזקתו בדוק למאי נ"מ * לשיטתיה
 דליתיה להאי דשיווליה לאמרוהי להאי מאי
 אמר להו רב נחמן בר יצחק תניתוה הכל
 נאמנים על ביעור חמץ אפילו נשים אפילו
 עבדים אפילו קטנים מאי טעמא מוהימני

היום הא ילפינן לקמן^ט מחיפוש שמלותו נגר: לא יפתח ו
מתח: באורחא דתלמוד נגדי ארבער. ליל יצאת שלשה
ההמך שצבת שלו הוא: ברשותיה קא. שהרי עתה הב
משמרתו^{טז} וכתיב צימן ציאתך^{טז} נכנס ויוצא זה אכל הכא
ול צלמא אי מסית דעתיה מינייה ומשוי ליה כעפרא ואמנ
יעיד קן טורח זה על מי מוטל: מוסרת מפתח. הוא קני
ה על המשכיר שעדיין היתה צרשות וחק על פי שמסר
משכיר דודאי דקון אמש כמות חכמים אי לא:
ואי. משכיר למשייליה ומיבעי קן לאטרוחי להאי ש
יקון צעלו אמש: מואי טעמא נאמינן. הא לאו בני א
צעב זה על דברי חכמים ואפי' הוא עם הארץ לשאר דברי

חייא מאנוה ובר אחיה מאמיה [מ"ק כ.], שנאמר וישכם אברהם בבקר. מודלו למנוה [בראשית כ"ב ג']. מוזוה חובת הדר היא. דדרשנין (מנחות לד.) ביתך דרך ביתך למי שנכנס ויואל

כא א מ"י פ"י מהלכות
מעשר ה' ב:
בב מ"י פ"ב מהל' חזק
ומהל' ה' ח סתם ענין
לע טו"ע א"ח ס' חל
סעף ב:
ג ב מ"י שס ה' ח
טו"ע א"ח שס סעף
ד:
ב ד מ"י שס הלכה יח
טו"ע א"ח שס סעף
ג:

תורה אור השלם

(א) שבעת ימים שאור
לא ימצא בבתים כי
כל אכל מן הקצת
ונקרתה תפול תהיה
קצת ישרא' פגר
ובקצת הקצין:
[שמות יב: טו]
(ב) שבעת ימים מצות
תאכלו אך ביום
הראשון תשביתו שאור
מבתים כי כל אכל
המין ונקרתה תפול
ההוא מן שאור ביום
הראשון עד יום
השבעת:
[שמות יב: טו]

רבינו חננאל

לא משום דחזקתו בדוק
דקסבר הכל חזקין אצל
ביעור חמץ ותניא חזק
שמת והניח מגורה
מליאה פירות אפילו הן
בני יומן הרי הן בחזקת
מתוקנין דהרי לא אלא
משום דאמרי הני.
והדין ומתקנין
לעולם כי האי גונא
חזקתו בדוק והא דתניא
הכל נאמנין על ביעור
חמץ כגון דמוחקין לו
בביתא ביה דלא ברוק
ואמרי הני בדוק (נמינ)
[צ"ל נאמנין] כיון
בדיקת חמץ מדרבנן
הוא דאי מדאורייתא
בביטול בעלמא סגי לה
הימנינו רבנן להני נשי
ועבדין וקטנים בביתא
דהא מדרבנן ונדחת:
המשכיר בית לחבירו
בחזקתו בדוק ומצא
שאינו בדוק כי האי גונא
מקח טעות הוא או לא.
ופשטה אביי דלא הוי
מקח טעות דניחא ליה
לאיניש לעבד מצוה
בממוניה וכל שכן
בגופיה: וכולי עלמא
חמץ ביד משש שעות
ולמעלה אסור מדאורייתא
מנא לן. ופשטי לה
אביי דכן בביתא טעמא
והא דאביי שייכא בדר'
יוסי הגלילי כדבעין
למימר קמן שנאמר
(שמות יב) שבעת ימים
מצות תאכלו וגו' ואי
אפשר לומר זה ביום
הראשון ביום טוב
הראשון הוא וביום ההוא
אחא אובל מצוה ומשבת
שאר שנאמר שבעת
ימים שאור לא ימצא
בבתים ואי אפשר לומר
נמי השבתת שאור ליל
ט"ו הוא משום דביום
הראשון תשביתו שאור
דזה ולא בלילה שמע'
דזה ביום הראשון קודם
שנאמר כל חמצת לא

שמוע שסומך עליה לענין חלה ומועשר מכל מקום גבי דיקת
חמץ אע"ג דבדס מ"מ אי הוי מדאורייתא לא מהימנין להו משום
דאיכא טירחא יתירחא ונריך דקדוק גדול כדמוכח בירושלמי
שמפרש מפני שגסים עלננו הן ותחומין דרבנן מהימנין להו
לאשה ועד ולא קטן מדתניא צ"י כילד מעצרין (עירובין נח: ושם)
אפילו עבד ואפילו שפחה נאמנת^א לומר עד כאן תחום שבת אצל
קטנים לא דגריעי טפי מדחשיב להו בשמעתין בן סוף וצפרק שני
דכחוצות (דף כח. טס) אלו נאמנים להשיד גזולין מה שראו
קבועין עד כאן היינו מהלכין בשבת משמע אצל קבועין לא היינו
משום דתחומין אין בידם כלל לכן אין נאמנים כמו בצדיקת חמץ^ב
המשכיר בית לחבירו בחזקת שהוא בדוק. נראה לרש"י
דנשלה עשר איירי דנארבעה עשר על המשכיר
לדוק: **ובתיב** אך ביום הראשון תשביתו. פי' הקוטרס
מדמתני ציום הראשון להשפית מכלל דמקצתו מותר ואין נראה
לר"י דהא תשבינו העברה היא ולא וזה הכתוב לשורפו אלא
לאחר איסורו ועוד אי ממשמעות דיום ראשון משמע מקצת
מותר מה נריך לנך חלק מיהו לישנא שני שפירש הקוטרס דא"ך
ח"ץ נאח"ס כט"ע אחי שפיר ונראה לר"י דמייחורא דקרא קדריש ועוד
המשה עשר אביעור. הוי מני לשנוי ציום כתיב כדמשי צמון^ג
לקרא דמייתי שבעת ימים שאור לא ימצא דמדאיתקש השבתת שאור
לאכילת חמץ יכול לדרוש הכל כמו שדורש רבי יוסי (הגלילי^ד) לקמן^ה:

לא משום דחזקתו בדוק. תימנה מאי ס"ד דאי נחזקתו^א דוק
אם קן מה נריך לאמירה דהני כלל ואומר ר"י דמיירי
כגון שבעל הבית צעיר אע"ג דחזקתו דוק כיון דלתימיה צעיר
נריך לישאל הימנו ולהכי מהני אמירה דהני דלא שאלין אע"ג

לא משום דחזקתו בדוק דקסבר הכל חזקין
הם אצל בדיקת חמץ^ב דתניא א' חבר שמות
והניח מגורה מליאה פירות אפי' הן בני יומן
הרי הן בחזקת מתוקנים וממאי דימא שאני
הכא משום דקאמרי הני אמו אמירה דהני
מודי משיא אית ביה אלא מאי דחזקתו
בדוק האי הכל נאמנים כל הבתים בחזקת
בדוקין בארבעה עשר מיבעי ליה אלא מאי
משום אמירה דהני הא לא אמרי הני לא
תפשוט מיניה דאין חזקתו בדוק לא לעולם
אימא לך דחזקתו בדוק והכא במאי עסקינן
דמוחקין לן דלא ברק וקאמרי הני בדקיניה
מהו דתימא לא להימנינו רבנן קמ"ל כיון
דבדיקת חמץ מדרבנן הוא^ג דמדאורייתא
בביטול בעלמא סגי ליה הימנינו רבנן
בדרבנן: איבעיא להו המשכיר בית לחבירו
בחזקת בדוק ומצאו שאינו בדוק מהו מי
הוי כמקח טעות או לא תא שמע דאמר
אביי דלא מיבעיא באתרא דלא יהבי אגרא
וברוק דניחא ליה לאיניש לקוימי מצוה
בגופיה אלא אפילו באתרא דיהבי אגרא
וברוק^ד דניחא ליה לאיניש לקוימי מצוה
בממוניה: תנן התם ר"מ אומר אוכלין כל
חמש ושורפין בתחלת שש ר' יהודה אומר
אוכלין כל ארבע ותולין כל חמש ושורפין
בתחלת שש דכולי עלמא מיהא חמץ משש
שעות ולמעלה אסור^ה מנלן אמר אביי תרי
קראי כתיבי כתיב^ו שבעת ימים שאור לא
ימצא בבתים וכתוב^ז אך ביום הראשון
תשביתו שאור מבתיכם הא כיצד לרבות
ארבעה עשר לביעור ואימא לרבות ליל
חמשה עשר לביעור דסלקא דעתך אמינא
ימים כתיב ימים אין לילות לא קא משמע
לן אפילו לילות ההוא לא איצטריכא ליה
דהא

כ"ו והאי דקא דהר ציה משום מלתא אחריתי היא דאשכח ציתא
אחריתי דשפירא מינה: תנן התם גרסינן ואף על גב דצפריקין
היא: ושורפין בתחלת שש. ולא ימתין עד תחלת שבע שהוא
אסור מן התורה לפי שאלס טועה בשעות^א: ר' יהודה אומר.
טועה אלס יומר מכאן ונריך להסתרח מן העצירה יומר ולא
יאלס מסוף ארבע ולמעלה: תו"ן. לא אוכלין ולא שורפין
כלומר אין נריך לשרוף ומאכלי הוא לנחמנו כל חמס'^ב אצל הוא
לא יאלס: דכ"ל עלמא מיהא חמץ משש שעות וצ"מ אסור.
מן התורה דאי לא ימתקם עד אורחא לא הו גורי ציה דצין
ימנא ללילא לא טעו אינשי: שבעת ימים שאור לא ימצא בבתים.
אפילו שעה אחת צמון השבעת ימים וכתיב אך ביום הראשון
תשביתו הרי שעה טעם אחת: הא כיצד לרבות כ"ו. דעל
כרחין האי הראשון ראשון קודם לכל שבעה קאמר דהיינו
ארבעה עשר: ואימא לרבות צ"ל חמשה עשר. שלא ימתין
עד הצוקר והכי קאמר אך צניקת יום הראשון מיד תשבינו
דאי משבעת ימים היה אמינא ימים אין לילות לא:
השבעת

דקסבר. האי מנא: הכל חזקין אצל בדיקה. ואפילו עם הארץ
ודצבר שהוא מוחזק חזר מחזקין ליה שלא עבר זמנו עד
שעשאוהו: דתניא חזר. הנאמן על המעשרות ומת והניח מגורה
מליאה פירות אפילו הן בני יומן שנתמרחו היום הרי הן בחזקת
מתוקנים דודאי לא יאלס מתחת ידו
עד שגמר כל מצותו והכא נמי כיון
דאף עמי הארץ חזקין הן על
הצדיקה חזקתן שצדקו: וממאי.
דהא דקתני נאמנין טעמא משום
דהכל חזירים הם אצל צדיקה דלמא
אין עמי הארץ חזירים על כך
וטעמא משום דקאמרי הני אמו
רצונו שצדקו: כל הבתים בחזקת
בדוקים מיבעי ליה למיתני. ולא הוה
למיתני דאמירה דהני. ומקשינן
אלא מדתלם דאמירה ודאי איכא
למידק הא לא אמרי לא אס כן מאי
קא מיבעיא לך תיפשוט מינה דאין
חזקתו דוק ומשני מהא ליכא למידק
למיפשוט מידי דאיכא לאוקמא להא
כגון דמוחקין לן צהאי דלא דק כגון
שראיתו טרוד או יאלס מצעוד יוס
לדך ואמרי הני אנטו דקטיוהו:

בביטול בעלמא. דכתיב תשבינו
ולא כתיב תצטרו והשבעת לל^א היא
השבעת: בדרבנן. הימנינו רבנן
צמיוצא דליתא אלא מדרבנן דהס
הנריכו והס תמיוצא לסמוך צמיוצא
של אלו וכן צדיהס להאמינן צמיו
ללאו דאורייתא: מי הוי מקח טעות.
ואס צא השוכר למזור ט על ידי
עליוותיו^א ולומר לא כך שכתבי ואין
מנאי שלט קיים מזה למזור: לא
במניא דיכא דלא יהבי אגרא.
לאחרים וצדיק אלא כל איש ואיש
צדק את צדקו דלא מני למימר ליה
מקח טעות דאס הייתי יודע שאני
דוק לא הייתי שוכר דודאי ימנא
לאיניש למעבד מזה צגופיה ואי נמי
הוה ידע דלא צדיק לא היה מניחו
צכן: אלא אפילו באתרא. דנהיגי
כל צני העיר לשכור צדקין כל איש
צמיוצא דאיכא השמא חסרון כס
אפילו הכי^ב אי ידע ציה אלתמול דלא
צדיק לא הוה דהר ציה דניחא ליה

כ"ו והאי דקא דהר ציה משום מלתא אחריתי היא דאשכח ציתא
אחריתי דשפירא מינה: תנן התם גרסינן ואף על גב דצפריקין
היא: ושורפין בתחלת שש. ולא ימתין עד תחלת שבע שהוא
אסור מן התורה לפי שאלס טועה בשעות^א: ר' יהודה אומר.
טועה אלס יומר מכאן ונריך להסתרח מן העצירה יומר ולא
יאלס מסוף ארבע ולמעלה: תו"ן. לא אוכלין ולא שורפין
כלומר אין נריך לשרוף ומאכלי הוא לנחמנו כל חמס'^ב אצל הוא
לא יאלס: דכ"ל עלמא מיהא חמץ משש שעות וצ"מ אסור.
מן התורה דאי לא ימתקם עד אורחא לא הו גורי ציה דצין
ימנא ללילא לא טעו אינשי: שבעת ימים שאור לא ימצא בבתים.
אפילו שעה אחת צמון השבעת ימים וכתיב אך ביום הראשון
תשביתו הרי שעה טעם אחת: הא כיצד לרבות כ"ו. דעל
כרחין האי הראשון ראשון קודם לכל שבעה קאמר דהיינו
ארבעה עשר: ואימא לרבות צ"ל חמשה עשר. שלא ימתין
עד הצוקר והכי קאמר אך צניקת יום הראשון מיד תשבינו
דאי משבעת ימים היה אמינא ימים אין לילות לא:
השבעת

דא

(א) לקמן ט. עמוד זה
חל: דהו טו: (ב) [לקמן
(ג) צנא מלעא כט:
מכרות יח: (ד)
(ה) לקמן יא: ודף כא,
(ו) לקמן יב: (ז) לקמן
כא. (ח) לקמן יב,
(ט) עירובין לב, (ט)
עין
(י) חולין ד"ה והתיר
ובע"ז לר: שלח לר"י
ברבי אהרן כר: (י)
(כ) ה: (ל) ב: (מ) ונ"ע
מסופות עירובין לא: ד"ה
כלן ועוד שס ט. ד"ה
ומתומן. (ס) (דף ה:).

גליון הש"ס

גמ' דניחא צ"ה
א"יניש אקיומי מצוה
בממוניה. עי' לקמן דף י
ע"ז חס' ד"ה צמיוצא:
שם צ"ה צ"ה
צ"ה. ע"ה שפוטת חמץ
סמן (כ"ה) (א"ה):

הגהות וצינונים

(א) צ"ל אסור מן
התורה (כתיב). וברשי
כאן מש"כ מן התורה
מלשון הגמ' הוא (דק"ס
ע"פ נוסח בגמ', ע"י
סחמ"צ להרמב"ם לית
(צ) בבכ"י
ובראשונים (ב"ב ג) כ"י
ע"ה צ"ה ואת: (ד) כ"י
ק"ס צ"ל דאי נמי הוה
(ה) [בשבעה]
(ו) [בכ"י נוסף
דבר: ה: מנלן. צ"ל
מאיר דהא צ"ל יהודה
מפי' שפוטת בפרק
ב"ב שעה (לקמן כח
ע"ב) מלא תאכ"ל ע"ה
חמץ, וכן מביאם רבינו
דרד ומהל' חלואה
בס' רש"י (ובש"ס)
משמע דל"ג כן ברש"י:
(ז) צ"ל חזקתו (ב"ש,
וכ"ה בתוס' שאנן):
(ח) כ"ה ר"ה (ד"ס, וכ"ה
בחי' הרמב"ם בשם ר"ת,
ועין ספר הישר סי'
של:)
(ט) צ"ל
מדאורייתא (ב"ש):
(י) נצ"ל דהיינו צמיוצא
והוא בדרך קושא
(בא"ה) ס' בתוס'
שאנן (בש"ס): (ל) עין
מהרש"ל (גליון: מ) אין
צריך למחוק וכן הסכים
הצ"ח. ע"י לקמן ה ע"א
בגמרא ובצ"ח (ב"ש):

ליקוטי רש"י

מגורה. גורן. בני יומן.
דנכין כן שזיוס נתמרחו
[לקמן ט.]. ושורפין
בתחלת שש. ואע"ג
דלע שעה ששית
מדאורייתא שריא גזיר
רבנן עלה דלמא טעי
וסבר על השבעת שאור
ששית אצל אלתמיש
טעי למימר על השפיעת
שהא תמישית ומותר.
תו"ן ב"ה חמש. ואי
אובל דטעי וסבר על
ששית שאור תמישית
ומי' לשרוף אינו נריך
ומאכלי לנחמנו אצל
ששית אף הנאה אסור
מדרבנן גזירה משום
שפיעת [לקמן יא:).

הפסטה ברזולוצית מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התכנה
תלמוד בבלי <עוז והדר> - הפסחים תלמוד בבלי עמוד מס: 20 הודפס ע"י אוצר החכמה

(א) [לִקְרֹא עַם. עִירֹוֹן קָה. יוֹמָא פֶּה: סוֹכֵה מַח. בָּנָא קַמָּא יֵא: שְׁעִינֹוֹת יֵא. מִנְחֹוֹת לֹו: מְבֹרֹוֹת יֵא. כְּרִיתֹוֹת יֵא. תַּמְרוֹרֵה, כָּה.]

(ב) [יִצְחָקֹוֹ ט. קְדוּשָׁן יֵד: בָּנָא מִיִּשְׁעָ לֵה. שְׁעִינֹוֹת יֵא. וְחִסִּים מַח. [פֻּלְגִין עַם].

(ג) [כְּרִיתֹוֹת כָּה. מְבֹרֹוֹת יֵא. מִטְּ. (ד) עִירֹוֹן שְׁנָה קְדִיר. (ה) סוֹכֵה מַח. (ו) [לִקְרֹא קַה.], (ז) [מְגִילָה כָה. וְחִסִּים כָּה.], (ח) עִירֹוֹן חֹסִי לִקְרֹא מַח. דִּיהֵ לֵא רֹשֵׁת כָּה: דִּיהֵ לֵא.

תוס' ד"ה ובתיב כ"ל
מלאכה נסוף הדבור
שרי מלהנות. צ"ל
מלא' מ]:

(א) שְׁבַעַת יָמִים שָׂאָר
לֹא יִמְצָא בְּבִיתְכֶם כִּי
כָל אֶבֶל מִחֻמָּצָה
וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַזֶּה
מֵעַדַת יִשְׂרָאֵל בְּגֵר
וּבְאֻרְחַת הָאָרֶץ:
[שְׁמוֹת יב, יט]

(ב) פֶּל מִתְּמַצָּת לֹא
תֹאכְלוּ
מִזְשִׁבְתֵיכֶם תֹּאכְלוּ
מִצֹּצֹת: [שמות יב, כ]

(ג) בראשון בארבעה
עשר יום לחדש בערב
תאכלו מצות עד יום
האחד ועשרים לחדש
בערב: [שמות יב, יח]

(ד) הִרְאִשׁוֹן אָדָם הַיּוֹלֵד
וּלְפָנַי גְּבוּעוֹת חוֹלְלֹת:
[איוֹב כו, ז]

(ד) וְלִקְחֶתֶם לָכֶם בָּיִם
הָרֵאשִׁוֶן פְּרִי עֵץ הָדָר
כַּפַּת הַמְּרִים וְעֵנֶף עֵץ
עֵבֶת וְעֵרְבֵי נָחַל
וַיִּשְׁמְחֶתֶם לִפְנֵי יי
אֱלֹהֵיכֶם שִׁבְעַת יָמִים:
[ויקרא כג, ט]

(ו) שבעת ימים מצות
תאכלו אך ביום
הראשון תשבתו שאר
מבתיכם כי כל אכל
חמץ ונכרתה הנפש
ההוא מישׂראל מיום
הראשון עד יום
השביעי: [שמות יב, טז]

(ו) אֵךְ בְּחֻשָּׁה עֲשׂוֹר
יֹם לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי
בְּאַסְפְּכֶם אֶת הַבֹּאֶת
הָאָרֶץ תַּחֲנוּ אֶת חַג
יְי שְׁבַעַת יָמִים בְּיֹם
הָרֵאשׁוֹן שְׁבַתוֹן וּבְיֹם
הַשְּׁמִינִי שְׁבַתוֹן:
[ויקרא כג, לז]

(ח) ביום הראשון מקרא קדש יהיה לכם כל מלאכת עבודה לא תעשו: (ויקרא כג, ז)

(ט) וַיֵּצֵא הָרֹאשׁוֹן
אֶדְמוֹנִי בְּלֹוּ כְּאֶדְרֵת
שִׁיעָר וַיִּקְרָאוּ שְׁמוֹ עִשׂוֹ:
[בראשית כה, כה]

(י) כָּפַא כְּבוֹד מְרוֹם
מְרָאשׁוֹן
מְקַדְשֵׁנוּ: [ירמיה יז, יב]
(כ) רֵאשׁוֹן לְצִיּוֹן הַנֶּה
הָנֶם וְלִירוּשָׁלַיִם מְבַשֵּׁר
אַתָּה: [ישעיה כ"א, כז]

(ז) לֹא תִשָּׁחַט עַל חֶמֶץ
דָּם זִבְחִי וְלֹא יֵלֵין לִפְקֹד
זִבְחִי חֵג הַפִּסְחָה: [שמות ז

דדא איתקש השבתת שאור לאכילת חמץ וכו'. צפרק כל שעה (לקמן מה): יליף ר' יהודה לאוכל חמץ מ' שעות ולמעלה שהוא בלא תעשה ור' שמעון פליג עליה ומהבא לא מזי למילף מידי דלא הוקשה אכילת חמץ להשבתת שאור שמשש שעות ולמעלה אלא

למנוחיו
הואו ש"ל מועד.

כֹּה אוֹכֵל מִחֻמְצָת
לֹאכִילֵת מִצָּה דִּכְתִּיב
לֹא בְּכָל מוֹשְׁבוֹתֵיהֶם
בְּכָל יְמֵיהֶם

מאות כחצי כולו וכל הכמו
נמנוה אחד^ט חשיי חדא ואין להקשות
מגן דמהי ג' ראשון דרשינ^י ואין
זיוס הראשון לכדדרשינ דילמא
ההוא איכתיב לך דרשא דמסתברא
דמהי דכתיב נמקרא קודש דרש'
כולו וכן דרשא: **לא** תשחט
את הפסח ועדני חמץ קיים. הקשה
רש"א היי לין מהכא דמחץ אסור
מי' שעות ולמעלה והא דמן שחטת
הפסח אחר החמץ הוי ותמיד
שחטנו לפני תזות פסול וא"כ זמן
שחטת לא הוי מיד אחר תזות עד
כדי שהיי הקרבת תמיד וי"ל כיון
דדיעבד אס שחט הפסח קודם תמיד

כשר כדחתן הכס"י חשיב זמן שחטת
מתנות ואילך: **זמן** שחיטה קאמר
רחמנא. אע"ג דלחנת הוא דלא
שחט על חמץ כל חד וחד כי
שחט דלמריץ צברק חמיר נשחט
(קמן ג.ו. וס) השחט את הפסח על
החמץ עובר בלאו מ"מ כיון דלשחטן
דהאידי על ההשחטה והאידי שלא
לשחט פסח על חמץ סברא הוא
שזמן שחטה האידי על השחטה:
דברי ר' ישמעאל. תימה לר"י
דחנא דבי רבי ישמעאל
נפקא ליה מקרא אחרינא ובכמה
דוכתי"ן פריך מר' ישמעאל אחנא
דבי רבי שמעאל:

(ואומר^פ) ב"ה מלאכה לא תעשו
אע"ג דכשיספק ויעשה
גחלים הנאחו מותר בדאמר צפרק
כל שעה (קמ"ט:ו) גבי ערלה ביטלה
על גבי גחלים דברי הכל הפת מותר
וב"ה חזק דאין חזק דאין חזק דאין חזק

(ד' כה.) לא יסיקו ב' דמור וכו' והיינו מדרבנן אור"י דקמור וכו' דקרא דחשיבותו מיידי בכל ענין אפילו אינו נרץ לגחלתו אי נמי כיון דמתחלת הבערה אינו יכול להנות ממנו אע"פ שיהא לו הנאה ממנו אחר כך אסור כמו נדרים ונדות^ט שאין קריבין צי"ט למ"ד (פ"ה דף יט. כ.) אף על פי שיש בזה מאלו הדיוט' לבסוף ועומן דשרי מלהנות^י לחלק

קיים דברי רבי ישמעאל רבי עקיבא^א אומר אינו צריך
הראשון תשבתו שאור מביתכם וכתוב^ב כל מלאכה
בעברה שהיא אב מלאכה^א רבי יוסי אומר אינו צריך
הראשון תשבתו שאור מביתכם מערב יום טוב
מוד לומר אך חלק ואי ביום טוב עצמו מי שרי הא
לאכילת חמץ ואכילת חמץ לאכילת מצה אמר רבא

השתתף על כרחק במוך יום ציעורו שרי ליה קרא לשהוייה:
ש"מ

ההשקפה שהאור דכתיב שאור לא יימלא בצמחים כי כל אורכו (תמן)¹³):
 האביבית המין לאביבית מצדה. משעה שמכין לאכול מזה הזריר שלא
 לאכול תמן דכתיב כי מחמתם לא תאכלו בכל משפחתכם תאכלו
 תמנו וכתב צבר תאכלו תמנו

דָּהָא אִתְקַשׁ הַשְּׁבִתָּה
וְאִכִּילַת חֻמֵּץ לְאִכִּילָה
לְאִכִּילַת חֻמֵּץ דְּכִתְּיִב
לֹא יִמְצָא בְּכִתְּיִבָּהּ
וְנִכְרְתָה וְאִכִּילַת חֻמֵּץ
כָּל מִזְבְּחָתָא לֹא תֵּי
לְאִכִּילָהּ מִיּוֹם הַזֶּה

ה' תתת אלף"ו וד' במסוס כ':
ה' ראשון דעמקרא משמע. גללו
ד' רומי' דקרא אהדי משמע ראשון
ד' בעצמסמעות דקרא שו' יוס קודס
ד' גללל שצעה דקרא כיון דכתיב שצעה
ימיס מלות תאללו אן כיוס שרעס
ד' ראשון קודס למעשה קאמר: ה' ראשון
אדם תולד. הקודס לאדם הראשון.
גוללת: הכא נמי הא כתיב. גולל
ד' קרא גופי' שצעה ימיס ודרוש נמי
ד' רומי' דעמקרא: ה' נמי.
ג' לולל ה' ד' הראשון תתת לי:
ד' מרדכי נפא. מרדכי גולל
שצמון מכלל דאני לאו שצמון נפא:
ה' נפא מרדכי גולל

שבעת ימים מצות
קרא ראשון הראשון
לכדאמרון אי הכי התם
ותו התם דכתיב ^ו ביוני
השמיני שבתון אימר
שאני התם דאמר קרא
מה שמיני שמיני דהו.
הראשון למה לי למי
חולו של מועד מ
השמיני דהו ^ו ביוני

השמיני וי"ו מוסף לראשון. שפחת הרגל דפס
שפחת הרגל דמו ועמיל לולב
בחולו של מועד קמ"א לשלשה ראשון:
לא וי"ו ולא ה"א ות'
הראשון מקרא קדש
דמקרא משמע אל'
מיבעי ליה לכדתני דר'
דבי ר' ישמעאל בשם
לשלשה ראשון לתחילת
לכנין בית המקדש ולת'
זרעו של עשו דכתיב
וְעָשָׂה עֵשָׂו בְּיָמָיו

דכתיב ^א כסא כבוד
מקדשנו ולשמו של
לציון הנה הנם רבא אמר
על חמץ דם זבחי לא
חמץ קיים ואימא כל
שחיטה אמר רחמנא
ביום הראשון תשם
מערב יום טוב או איני

ה'ל' לא תשחט על ה' את הפסח ועדיין חמי' הרי הוא אומר ^(א) אך ב' לא ^(ב) (תעשו) ומצינו הרי הוא אומר אך ב' או אינו אלא ב' י"ט ת איתקש השבתת שאו' שה' הממלט היום אצל

(ט) וביום הראשון מקרא קדש וביום השביעי מקרא קדש יהיה לכם כל מוס

בזה א' מ"י פ"א מהל' חמץ
ומנה הל' ח:

ואימא מצפרא בי"ד

ופוקרין קאן חלק קבצנים
 און איין וויקי למטב און
 צוה קאן חלק גס י"ד חצוי
 רב: רבצני אומדן: רב
 נחמני בוי חלק אומדן
 בימים הראשון האישן
 שטוב טוב ראשון שמטע
 כלומר קודם יום טוב
 וידיק: מהא דרבי
 הראשון אדמו"ר תולד
 (א) כלומר הראשון
 הראשון נולד ולפני
 נבעת חולת. ואקשי
 לעיל א"א מהנה לוחקתם
 כלום הראשון היש
 נמי וכו': רבא אמר
 מחמת לא חשטעל
 דם וכו' וכו' וכו' וכו'
 מחמת אן הפסח ופסח
 קיים ושחטת פסח
 מן התורה וכן שחטת
 הפסח ומהא משה
 שחטת ולעילא קאמר.
 וישמעאל כרבא ואליבא דר'
 ר' אומר ר' חייא
 אומר לך כל מלאכה
 יאשה ומצוה העברה
 שחטא אב למצוה ליפוך
 כיון שטען שרפה א'
 אפשר להשבתת שאור
 וכו' וכו' וכו' וכו' וכו'
 וכו' וכו' וכו' וכו' וכו'

מהר"י לנדא

א.גמ' רבי יוסי אומר
אינו צריך וכו'. ש"ל
רבי יוסי הגלילי:]

(ט) במכילתא ר' יונתן

(ג) ילקוט מפרשים:
 (ז) **יגעה** (חם):
 (גליון): [נ] **מחמצת**
 (ליון): [ד] **הראשון** לִי
 בכי ובושי על שמת
 כי: טו: [ה] בכי
 הקודמים: [ו] כי
 והוא: וקבע זמן:
 [ז] צ"ל
 (מהרש"ל, וכה"ב):
 [ח] כ"י **אח"כ**: [ט] **בתוס'**
 שאנן **אח"כ**: [י] **ל**
 דרשין **הך דרשא**
 (באה"מ): [כ] **ונכתבי**
 (גליון): [ל] **וכ"ה** **בתוס'**
הרשב"א: [מ] **וכ"ה**
 במכילתא, ועי' ילקוט
 מפרשים:

הראשון אדם תולד.

[illegible]

1995, 1996, 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023, 2024, 2025, 2026, 2027, 2028, 2029, 2030, 2031, 2032, 2033, 2034, 2035, 2036, 2037, 2038, 2039, 2040, 2041, 2042, 2043, 2044, 2045, 2046, 2047, 2048, 2049, 2050, 2051, 2052, 2053, 2054, 2055, 2056, 2057, 2058, 2059, 2060, 2061, 2062, 2063, 2064, 2065, 2066, 2067, 2068, 2069, 2070, 2071, 2072, 2073, 2074, 2075, 2076, 2077, 2078, 2079, 2080, 2081, 2082, 2083, 2084, 2085, 2086, 2087, 2088, 2089, 2090, 2091, 2092, 2093, 2094, 2095, 2096, 2097, 2098, 2099, 2100, 2101, 2102, 2103, 2104, 2105, 2106, 2107, 2108, 2109, 2110, 2111, 2112, 2113, 2114, 2115, 2116, 2117, 2118, 2119, 2120, 2121, 2122, 2123, 2124, 2125, 2126, 2127, 2128, 2129, 2130, 2131, 2132, 2133, 2134, 2135, 2136, 2137, 2138, 2139, 2140, 2141, 2142, 2143, 2144, 2145, 2146, 2147, 2148, 2149, 2150, 2151, 2152, 2153, 2154, 2155, 2156, 2157, 2158, 2159, 2160, 2161, 2162, 2163, 2164, 2165, 2166, 2167, 2168, 2169, 2170, 2171, 2172, 2173, 2174, 2175, 2176, 2177, 2178, 2179, 2180, 2181, 2182, 2183, 2184, 2185, 2186, 2187, 2188, 2189, 2190, 2191, 2192, 2193, 2194, 2195, 2196, 2197, 2198, 2199, 2200, 2201, 2202, 2203, 2204, 2205, 2206, 2207, 2208, 2209, 2210, 2211, 2212, 2213, 2214, 2215, 2216, 2217, 2218, 2219, 2220, 2221, 2222, 2223, 2224, 2225, 2226, 2227, 2228, 2229, 2230, 2231, 2232, 2233, 2234, 2235, 2236, 2237, 2238, 2239, 2240, 2241, 2242, 2243, 2244, 2245, 2246, 2247, 2248, 2249, 2250, 2251, 2252, 2253, 2254, 2255, 2256, 2257, 2258, 2259, 2260, 2261, 2262, 2263, 2264, 2265, 2266, 2267, 2268, 2269, 2270, 2271, 2272, 2273, 2274, 2275, 2276, 2277, 2278, 2279, 2280, 2281, 2282, 2283, 2284, 2285, 2286, 2287, 2288, 2289, 2290, 2291, 2292, 2293, 2294, 2295, 2296, 2297, 2298, 2299, 2300, 2301, 2302, 2303, 2304, 2305, 2306, 2307, 2308, 2309, 2310, 2311, 2312, 2313, 2314, 2315, 2316, 2317, 2318, 2319, 2320, 2321, 2322, 2323, 2324, 2325, 2326, 2327, 2328, 2329, 2330, 2331, 2332, 2333, 2334, 2335, 2336, 2337, 2338, 2339, 2340, 2341, 2342, 2343, 2344, 2345, 2346, 2347, 2348, 2349, 2350, 2351, 2352, 2353, 2354, 2355, 2356, 2357, 2358, 2359, 2360, 2361, 2362, 2363, 2364, 2365, 2366, 2367, 2368, 2369, 2370, 2371, 2372, 2373, 2374, 2375, 2376, 2377, 2378, 2379, 2380, 2381, 2382, 2383, 2384, 2385, 2386, 2387, 2388, 2389, 2390, 2391, 2392, 2393, 2394, 2395, 2396, 2397, 2398, 2399, 2400, 2401, 2402, 2403, 2404, 2405, 2406, 2407, 2408, 2409, 2410, 2411, 2412, 2413, 2414, 2415, 2416, 2417, 2418, 2419, 2420, 2421, 2422, 2423, 2424, 2425, 2426, 2427, 2428, 2429, 2430, 2431, 2432, 2433, 2434, 2435, 2436, 2437, 2438, 2439, 2440, 2441, 2442, 2443, 2444, 2445, 2446, 2447, 2448, 2449, 2450, 2451, 2452, 2453, 2454, 2455, 2456, 2457, 2458, 2459, 2460, 2461, 2462, 2463, 2464, 2465, 2466, 2467, 2468, 2469, 2470, 2471, 2472, 2473, 2474, 2475, 2476, 2477, 2478, 2479, 2480, 2481, 2482, 2483, 2484, 2485, 2486, 2487, 2488, 2489, 2490, 2491, 2492, 2493, 2494, 2495, 2496, 2497, 2498, 2499, 2500, 2501, 2502, 2503, 2504, 2505, 2506, 2507, 2508, 2509, 2510, 2511, 2512, 2513, 2514, 2515, 2516, 2517, 2518, 2519, 2520, 2521, 2522, 2523, 2524, 2525, 2526, 2527, 2528, 2529, 2530, 2531, 2532, 2533, 2534, 2535, 2536, 2537, 2538, 2539, 2540, 2541, 2542, 2543, 2544, 2545, 2546, 2547, 2548, 2549, 2550, 2551, 2552, 2553, 2554, 2555, 2556, 2557, 2558, 2559, 2560, 2561, 2562, 2563, 2564, 2565, 2566, 2567, 2568, 2569, 2570, 2571, 2572, 2573, 2574, 2575, 2576, 2577, 2578, 2579, 2580, 2581, 2582, 2583, 2584, 2585, 2586, 2587, 2588, 2589, 2590, 2591, 2592, 2593, 2594, 2595, 2596, 2597, 2598, 2599, 2600, 2601, 2602, 2603, 2604, 2605, 2606, 2607, 2608, 2609, 2610, 2611, 2612, 2613, 2614, 2615, 2616, 2617, 2618, 2619, 2620, 2621, 2622, 2623, 2624, 2625, 2626, 2627, 2628, 2629, 2630, 2631, 2632, 2633, 2634, 2635, 2636, 2637, 2638, 2639, 2640, 2641, 2642, 2643, 2644, 2645, 2646, 2647, 2648, 2649, 2650, 2651, 2652, 2653, 2654, 2655, 2656, 2657, 2658, 2659, 2660, 2661, 2662, 2663, 2664, 2665, 2666, 2667, 2668, 2669, 2670, 2671, 2672, 2673, 2674, 2675, 2676, 26

בז א מ"ח פ"א מהלכות
תקן ותנה הלכה כ'
וה' הלכה א' כמנ' לא
עני:
בז ב ד מ"ח פ"ד שם
הלכה ב ג ד סמך שם
טו"ע פ"ח מ"ח סמך
ז:

רבינו חננאל

אמר רבא ש"מ מדר"ע
תלת ש"מ אין ביעור חמץ
אלא שופה דא' ס"ד בלא
שופה ישיבתו אפילו
ביו"ט שלא בשופה
ושופה מיתה הבערה
לחלק מיתה דא' ס"ד
ללא יצאתה חתי עשה
השבתת חמץ לידיו לאו
הדבעה וס"פ לא אמרין
חמץ שהותרה הבערה
לצורך הותרה נמי שלא
לצורך: ת"ר שבעת
ימים שאור לא ימצא
בביתם מה ת"ל ואלא
כבר נאמר לא יראה לך
שאור בכל גבולך שבעת
ימים וכי עד מנול ליתן
את האמור של זה בזה
ואת האמור של זה בזה
ת"ל שאור שאור לגורה
שה אמר שאור בביתם
שבעת ימים שאור לא
ימצא בביתם ונאמר
שאור בגבולך לא יראה
לך שאור בכל גבולך מה
שאור האמור בביתם כיון
שהוא מצוי בביתו עובר
בכל יראה ובכל ימצא
ובכל יטמון ובכל יקבל
פקדונות מן הנכרי שאילו
כיון ננסמן בכלל דבר
המצוי בביתו שאין אדם
רואה בביתו אלא דבר
המצוי בביתו וכן כלם אף
שאור האמור בגבולך לא
ומה שאור האמור
בגבולך כתיב ביה לא
יראה לך שלך אי אתה
רואה אבל אתה רואה של
אחרים ושל גבולך אי
שאור האמור בביתם של
אחרים ושל גבולך מותר:
אמר מר יבול יטמון
ויקבל פקדונות מן
הנכרי: ת"ל לא ימצא מן
לי אלא נכרי שלא בשבת
ואין שער עמך בחצר הוא
שלא ימצא אצלך לא
טנון ולא עקרון נכרי
שכבשתו ושרי עמך נטון
ת"ל לא ימצא. ואקש"י
(כלפניא) נראה דה"ל כלפי
אלה: כלומר דברים
מחולקין קן כמו שהלכה
הפך מן הראש שכל
המחלק בדרך ההלכה
הולך ראשו לפניו ונכרי
לאחריו והמחולק הולך
זנבו לפניו והראש אחרי
כך גם זה כלומר אם
אסרה לך התורה בנכרי
שלא בשבתו עכ"ל בנכרי
שכבשתו שהוא כמו שלך
שורא אסור. אמר אביי
איפוך כלמי נכרי
שכבשתו ושרי עמך
בחצר כמו שלך הוא
חשוב כלומר אלא מנין
שאף נכרי שלא בשבתו
ואינו שרי עמך בחצר
שהוא אסור ת"ל לא ימצא
כלל. רבא אמר לעולם
לא תיפוך וארישא קאי
כלומר בתחלה הענין
הדברים אמורים שלך אי
אתה רואה אבל אתה רואה
של אחרים ושל גבולך אי
לך יראה ושלך לא יראה
חצוה של נכרי אלא בנכרי
שלא בשבתו ואין שרי
עמך בחצר כן יכולת
למנוע נכרי שכבשתו
ושרי עמך בחצר מנין
שאפ"י שיש בך יכולת
למנוע שותור שני לא
יראה לך שלך אי אתה
רואה אבל אתה רואה של
אחרים. ואקש"י האי
תנא מותר אהתיא
כלומר ממשעתי ותי קריא

לחלק יצאת. מדקרי לה אז מלאכה ועוד אומר ריב"ז דלמ"ד
ללא יצאתה * לא היה אסור ביו"ט כיון דאין שם מלאכה
עליה: **לא אמרין מותר.** דאי אמרין מותר שרי אע"ג דנענין
נורח היום קנת הכל מה שמצער הו' נורח: **אבל** אתה רואה ש'
אחרים ושל גבולך. הקשה רבז ר'
יעקב דלורליי"ש דהכא לא מנריך
מרי קרלי למעוטי נכרי וגטוה דמדת
לך ממעטין מריוהו אע"ג דתלתא
לך כמיז וצפ"י כל שעה (לקמן כג.)
משמע דלרבי כולו וצמנות צפרק
רבי ישמעאל (דף סו. וס) קאמר
מרי עריסומיכס כמיז חד למעוטי
נכרי וחד למעוטי הקדש ומיהו
צפרים מדיקוס גרס חד כתי
עריסומיכס פירוש כשיעור עסת
מדצר וחד לעיסת הקדש וכן נראה
דנראשית הגז (חולין קל"ה): דרשין
מעריסומיכס כתי עיסתסם:

משום דבתיב דף דף תרי וימיני.
פ"ה כיון דמיימר לך
שדיה אלף ימנא וקשה לרשב"א
דמיתורא דלך גופיה אפילו גלא
[לא] ימנא מנינו למעוטי נכרי
שכישתו ואור"י דלי לאו מנא ימנא
מלך לא ממעטין נכרי שכישתו
דהוא נמי לך חשיבא ויה"ל דלתי
לדרסה אחרינא אכל השתא דשדינא
אלף ימנא ממעטותיה ממעטין
נכרי שכישתו דלא ימנא לך משמע
אפילו צמני צמנינא לך * אכל עוד
קשה לו כיון דשדינא אלף ימנא אמאי
איטריך ליה לעיל למדרש מה שאור
האמור גצולים וכו' אף שאור
האמור צמנים שלך אי אתה רואה
וכי' ומיז ר"י דלי לאו דרסה דשאור
שאור הו' מוקי לה למעוטי של
אחרים ושל גציה צמנים כמו
גצולים ולא למעוטי נכרי שכישתו
דוחק הקשה פרעו חס דנשום
דוכתא לא מנריכסא מרי קרלי
לכישתו ושלם כיכשתו גראשית הגז
(חולין קל"ה): גבי צתך דגנך שדך
ועוצא דמיימי הסם צולוה לא
מנריך אלף חד קרף לכישתו ולשלם
כיכשתו ומי' רשב"א דכיון דגלי לן
הכל נכרי שכישתו לא חשיב שלך
נשום דוכתא מו לא נריך מרי קרלי
וממעטין מריוהו מחד קרף וכן יש
למחר מה ששקפה ה"ל יעקב
דלורליי"ש מעריסומיכס:
הסם

תרי וימיני: אמר מר יבול יטמון
לא ימצא הא אמרת רישא שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים
ושל גבולך לא קשיא * הא דקביל עליה אחריות הא דלא קביל עליה אחריות
כי הא דאמר דהו רבא לבני מחווא * בעירו חמירא דבני חילא מבתייכו כיון
דאילו * מוגנב ואילו מיתביד ברושותייכו קאי ובעיתו לשלומי כדילכו
דמי ואסור הניחא למאן דאמר * דבר הגורם לממון כממון דמי אלא למאן
דאמר לאו כממון דמי מאי איכא למימר שאני הכא דאמר לא ימצא
איכא דאמרי הניחא למאן דאמר דבר הגורם לממון לאו כממון דמי
היינו

שמע מינה מדרבי עקיבא תלת שמע מינה
אין ביעור חמץ אלא שריפה ושמע מינה
הבערה לחלק יצאת ושמע מינה לא אמרין
הואיל והותרה הבערה לצורך הותרה נמי
שלא לצורך: ת"ר * שבעת ימים שאור לא
ימצא בביתם מה ת"ל ואלא כבר נאמר * לא
יראה לך שאור * ולא יראה לך חמץ * בכל
גבולך לפי שנא' לא יראה לך שאור * שלך
אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים ושל
גבולך * יכול יטמון ויקבל פקדונות מן הנכרי ת"ל
לא ימצא * אין לי אלא בנכרי שלא כיכשתו ואין
שרי עמך בחצר נכרי שכיכשתו ושרי עמך
בחצר מנין ת"ל לא ימצא בביתם אין לי אלא
שבבתיכם בבורות בשיחין ובמעורות מנין
ת"ל בכל גבולך ועדיין אני אומר בביתם
עובר משום בל יראה ובל ימצא ובל יטמון
ובל יקבל פקדונות מן הנכרי בגבולין שלך
אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים
ושל גבולך מנין ליתן את האמור של זה בזה
ושל זה בזה ת"ל שאור שאור לגורה שורה
נאמר שאור בביתם שאור לא ימצא
בבתיכם ונאמר שאור בגבולין לא יראה לך
שאור מה שאור האמור בביתם עובר משום
בל יראה ובל ימצא ובל יטמון ובל יקבל
פקדונות מן הנכרי * אף שאור האמור בגבולין
עובר משום בל יראה ובל ימצא ובל יטמון
ובל יקבל פקדונות מן הנכרי * ומה שאור
האמור בגבולין שלך אי אתה רואה אבל
אתה רואה של אחרים ושל גבולך אף שאור
האמור בביתם שלך אי אתה רואה אבל
אתה רואה של אחרים ושל גבולך: אמר מר
אין לי אלא בנכרי שלא כיכשתו ואין שרי
עמך בחצר נכרי שכיכשתו ושרי עמך
בחצר מנין ת"ל לא ימצא כלפי לייא * אמר
אביי איפוך רבא אמר לעולם לא תיפוך
וארישא קאי שלך אי אתה רואה אבל אתה
רואה של אחרים ושל גבולך אין לי אלא
בנכרי שלא כיכשתו ואין שרי עמך בחצר
נכרי שכיכשתו ושרי עמך בחצר מנין ת"ל
לא ימצא והאי תנא מיהדר אהתיא ונסיב
לה קרא לאיסורא * משום שנאמר לך לך
דבר הגורם לממון מן הנכרים תלמוד דאמר
לא ימצא הא אמרת רישא שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים
ושל גבולך לא קשיא * הא דקביל עליה אחריות הא דלא קביל עליה אחריות
כי הא דאמר דהו רבא לבני מחווא * בעירו חמירא דבני חילא מבתייכו כיון
דאילו * מוגנב ואילו מיתביד ברושותייכו קאי ובעיתו לשלומי כדילכו
דמי ואסור הניחא למאן דאמר * דבר הגורם לממון כממון דמי אלא למאן
דאמר לאו כממון דמי מאי איכא למימר שאני הכא דאמר לא ימצא
איכא דאמרי הניחא למאן דאמר דבר הגורם לממון לאו כממון דמי
היינו

ספי: לייא. היכן וחסירו צנכרות צפרק הרואה (דף נה.) חצוי לנהר כגוי לייא חסרים
לי דאסור אלף צנכרי שכישתו דשך נכרי שלא כיכשתו מניין תלמוד לומר לא ימצא ובל תכז לא תמנא אכל לא ימנא
לגמיה משמע: וארישא קאי. להימירא אין לי דמותר לרשות של אחרים דלא קביל עליה אחריות דלקמיה אלף שלא כיכשתו
נכרי שכישתו מנין דמותר ת"ל לא ימצא: ופרכין לרצא תנא מהדר להימירא ונסיב לה למיתליה קרא לאיסורא. ומשני להימירא
קא נסיב לה משום שנאמר גצולין בשאור לך לך תרי וימיני לא יראה לך שאור בכל גצולין שבעת ימים צפרשת ראה * וכמיז
לא יראה לך חמץ ולא יראה לך שאור בכל גצולין צפרשת צא ואם אינו ענין להאי לך גצולין גבי ראייה דהא כבר אמר
מיהו ענין ללא ימנא ודרוש ביה לא ימנא לך אף צמני אכלך וסייעו שרי עמך קאמינא לך דאין חמץ אסור אלף אם כן שלך
אכל אתה מנא את שני. וההיא לך דחמץ לא קחשיב דשאור וחמץ מיערך דריי כדאמר ציצ"ה (דף י:): דחד מתבניה לא יליף:
מחווא. עירו של רבא: דבני חילא. גייס של בית המלך ומטילין חיקין * טורח מזונותיהן על העיירות: הניחא. הא דאמרין
דמשום אחריות אסור: * למאן דאמר בו. רבי שמעון קאמר ליה צצא (דף עה.): קדשים שחייב צאחיותן חייב:
להכי

ש"מ. מדלא נפקא ליה דהאי יוס הראשון ערב יוס טוב הוא אלף
משום דאסור להצטיר ביום טוב שמע מינה צפרק ליה כרי יהודה
דאמר לקמן צפרק כל שעה (נא. וס): אין ציעור חמץ אלף שריפה
וילף לה מותר דאף השבתה בכל דבר צפרק ליה לוקמיה ביו"ט
ויצטרע דבר אחר יאכלנו כללנים
או שילכנו לים: ויש"מ. מדקאמר
שהוא שם מלאכה צפרק ליה כרי
נתן דאמר הצפרה לחלק יצאתה
דמיא (שם דף ט.) הצפרה ללא
יצאתה * שהיתה בכלל לא תעשה כל
מלאכה חוץ והוציאה מכללו ופרט זה
לאו לעצמה לומר לך שאינה צמיחה
צית דין כשאר מלאכות אלף צלאו זה
לדור רבי נתן אומר לחלק יצאתה
שלא תאמרו העושה ארבעה או חמשה
אבות מלאכות בשוגג בשעת אינו
חייב אלף אחת דהא חד לאו איכא
צולוה וחד כרת לפיכך פרט זה
צפני עצמה להקיש אליה מה היא
מיוחדת שהיא אף מלאכה וחייבין
עליה לעצמה כו' אלמא לר' יוסי לאו
אף מלאכה היא: וה"ל כבר נאמר
ולא יראה דף שאור בבל גבולך. רבי
צמים צמנשע: * לפי שנאמר ולא יראה
דף. דמדתכז לך משמע מינה שלך
אי אתה רואה אכל אתה רואה
גצולין * של אחרים כגון נכרי ושל
גציה אם הקדישם לצדק הצית: יכול.
ללמוד ממקרא זה שיתנון את שלו
צד"י שלא יראנו ודיו דהא לא יראה
כמיז: ויקבל פקדונות מן הנכרי.
דהא כמיז כ' ת"ל * לא ימצא. אמר
לך הטמנה שאף היא בכלל מציאה
ואסר לך של אחרים דהכא לא כמיז
לך: אין *י. מלא ימנא דאסור אלף
נכרי שלא כששתו חמת ידך ואינו
שרי עמך בחצר ולקמיה פריך איפכא
מסתברא: נכרי שכיכשתו תחת
ידך. דהו ממנו כממון או שלא
כיכשתו אכל שרי עמך בחצר מנין
תלמוד לומר לא ימצא לקמיה מפרש
לך: ואין *י. אלא בביתם. כלומר
ואם נאמר זה ולא נאמר ולא יראה לך
שאור היינו אומר אין לי שאסור
לשבות חמץ אלף צמנים מפני שהוא
מנאי אללו ממיד דהא צהאי קרא צמים
הוא דכמיז: תלמוד דאמר בבל
גבולך. קראל ת"ל כו'. וילקמיה פריך מנאי
ועדיין. אע"פ שנאמר שניהם יס לי
לומר צמנים עובר בכל אלו דהא לא
ימנא דמשמע אפילו הטמנה לא כתב
אלף צמנים ולא כתב צהו נמי לך
להוציא של אחרים אכל גצולין טרות
שיחין ומערות כתב לך ואני אומר
אכל אתה רואה צהו של אחרים
מנין ליתן קולו של זה בזה וחומר
של זה בזה ת"ל כו'. ולקמיה פריך מנאי
קאמר דמיימי לה של אחרים ושל
גציה לאיסורא ולהמירא הכא והכא:
ב"פ *י. שמי מלות * כלפי היכן
נטוה דבר זה הא איפכא מסתברא
נכרי שכישתו מסתברא דאסור

היינו

ליקוטי רש"י
הבערה לחלק יצאת. הבערה
שלא תאמר אינו חייב
סקילה עד שיהיה שבת
בכל מלאכות לך יצאת
למנוע מן הכלל לחלק
מה הבערה מיוחדת שהיא
אף מלאכה וחייב עליה
כרת וסקילה צפני עצמה
אף כל מלאכה מה הבערה
כ"י (בבבא נר.) הבערה
שלא תמנא כלל לא תעשה כל
מלאכה (שם כו') דשבת,
לחלק, לחלק ולומר לך
מיוחדת שהיא
מאבות מלאכות הנעשים
משמן ומיני עליה הכתוב
נעשה עמנו שפירט לה
בפרט כל שבת אף
מלאכה אם עשן השלם
אחד חייב על כל אחת
ואחת דבר שיהיה בכלל
ויאל מן הכלל ללמוד לא
ללמוד על עצמו אלא
ללמוד על הכלל כולי יא
(סנהדרין סו.) דבר
הגורם. אע"ג דהשתא
לא חו האילו ולקמיה
גורם לממון הוא כממון
דמי (לקמן סו.) דהיינו.

(א) [לקמן י: כה פ"א
וע"כ ס: חמורה לר.]
(ב) [שם דף ט' וס"ז].
(ג) [לקמן טו. טז. ד' ע"י
חוס' לקמן כא. ד"ה ואי,
חוס' מוספות טענות
מה. סוף ד"ה שומן] וחוס'
ב"מ פב: ד"ה אסור,
(ו) [לקמן טו. טז. וס"ז].
(ז) [בבבא נר. ד' ע"י
חוס' ביצה יב. ד"ה ה"ה].

גליון הש"ס

גבי פסחים שנאמר דף
דף תרי וימיני. פ"י
מייצא קדושין כא ד"ה
מינא: תרי ד"ה לחלק
וכו' * לא היה אסור
ביו"ט. פ"י דף דף כ"ג
פ"א חוס' ד"ה על גבי
חוס':

תורה אור השלם

(א) שבעת ימים שאור
לא ימצא בביתם כי
כל אכל מחקצת
ונקרתה תפיש תתוא
מפניו ישראלי כפר
הבאיה האין:
(ב) מנולת יאכל את
שבעת ימים ולא
יראה לך חמץ ולא
יראה לך שאור ככל
גבולך: (שם י: א.)

הנהגות וצינונים

(א) חמץ (ועי' פני
ורצ"ח): [ב] וילא יראה
לך שאור כצ"ל וכן
איתא בריב"ז (נ"ב)
[פנ"ו] ומהר"ם (ע"ש)
דבריו: [ג] [בפירוש ערך
כלפי גרס אלוה פירוש
דברים ומפוסקין כמו
השאלת הפוסק מן הראש
כ"ו (צ"ח) ועי' ר"ח:
ד"ס דהוסיף דבר
רבי יוסי (רש"י):
[ד] צ"ל בגבולך וזכיה
דבריו: [ה] נא כרי
(צ"ח): [ו] "שתי מלות"
ליחא בבתים: [ז] בבתי
וברין מותר תיקון
מזונות: על ב' ב'
העיוות: [ח] צ"ל ב' ב'
(רש"י): [ט] גליון כ"י
ואצ"ל דרש"י דף אלא
ימצא דרש"י שפיר
ד"ה יטמון ד"ה שפיר
ד"ה ימצא שפיר
אפי' בסוף אינ' מציא
אפי' בהדא: לא
ימצא דף (דק"ס) ועיין
מהרש"ל:

ליקוטי רש"י

הבערה לחלק יצאת. הבערה
שלא תאמר אינו חייב
סקילה עד שיהיה שבת
בכל מלאכות לך יצאת
למנוע מן הכלל לחלק
מה הבערה מיוחדת שהיא
אף מלאכה וחייב עליה
כרת וסקילה צפני עצמה
אף כל מלאכה מה הבערה
כ"י (בבבא נר.) הבערה
שלא תמנא כלל לא תעשה כל
מלאכה (שם כו') דשבת,
לחלק, לחלק ולומר לך
מיוחדת שהיא
מאבות מלאכות הנעשים
משמן ומיני עליה הכתוב
נעשה עמנו שפירט לה
בפרט כל שבת אף
מלאכה אם עשן השלם
אחד חייב על כל אחת
ואחת דבר שיהיה בכלל
ויאל מן הכלל ללמוד לא
ללמוד על עצמו אלא
ללמוד על הכלל כולי יא
(סנהדרין סו.) דבר
הגורם. אע"ג דהשתא
לא חו האילו ולקמיה
גורם לממון הוא כממון
דמי (לקמן סו.) דהיינו.

5

א וְאֵל מִי פִּיהָ מֵהֵלֵל
 אִשּׁוֹת הִלְבֵּל אֶל כְּמֹנֶה
 עֲשֵׂן מִנֶּחֱמוֹתָיִם כִּי חֲמוּמָה
 טוֹשׁׁעַ אֶחָד עַל כֹּחַ כְּשִׁפְיוֹ
 כֹּחַ:
ב בִּי מִי פִּיהָ מֵהִלְבוֹת
 חֲמֹק וְחֵמֶה הִלְבֵּי י
 טוֹשׁׁעַ אִשּׁוֹת כִּי חֲמֹד
 כְּשִׁפְיוֹ ח:
ג גִּי מִי פִּיהָ מֵהִלְבוֹת
 מִשׁׁם וְהִי הִלְבֵּי י
 כֹּחַ דֵּה טוֹשׁׁעַ אִשּׁוֹת כִּי
 חֲמֹק כְּשִׁפְיוֹ ד:
ד וְהִי מִי פִּיהָ מֵהִלְבוֹת
 מִשׁׁם וְהִי הִלְבֵּי יא:

עשויין להתכבד בכל יום. קשה
לראי' דמחבב' נחמיה דת

בלבער כ"ע לא פליגי דלחבא
מישימי מראי ריב

מא ה'שרבו ימי מצה עילויה

כי

ור האחרון והתניא ר' יוסי אומר תיבה שנשתמש

לִיָּה וְהָא תַנִּיָּא הִיָּה
וְזָרַר שְׂמִיָּא חֲמִיָּא בְּחִיָּא

עִיפוּשָׁה מוֹכִיחַ עֵילוּיִד

ומה טעם בשעת הרגל מפעל וזה אמרי קודם הרגל נפול כלל
ומה מפני הטיט ואי נפול קודם הרגל הו משתכחי בשעת כיבוד אצל

ל הפת שעושים מצה היא [גם זו] מצה היא שהחמץ כבר עבר מי לא חנו [בפ"ז דשמלי'] פ

הַמִּקְדָּשׁ מִשֵּׁשׁ שְׁמוֹנֶה
וְיָמֵינָהּ. עַל כִּרְכַּךְ
מִמֶּלֶכָה שֶׁל מִשְׁמַע הָאֵל
לֵאמֹר שֶׁ
מִלְּאִוִיִּימָהּ מִלִּי אֶחָד
מִלְּמִשְׁכַּת פִּשְׁטֵת אֶת־
מִקְדָּשִׁי בְּאִשְׁרֵי אֶהֱאֵל.
הַבְּחִינִי
קוֹרֵינְתִים. קָשׁוֹן הַ
וְאִפִּי' אֵם אֵל זָלוֹ לְהַשֵּׁם מִמֶּךָ
בְּכֹר שְׁנֵי עֲלִימִי
אֶבֶן (לִקְשׁ אֶל-). אֲשֵׁנִי
סוֹחֲרִי
וְיִחְיִילִס. אֲשֵׁרֶנִּי. כֵּן
שְׁמֵעַ הֶרְגֵל כֵּן שֶׁ
שְׁמֵעַ הֶרְגֵל בְּדֶרֶךְ הַבִּיט
וְאֶחָד וְאֶחָד
הֶרְגֵל. וְאֶחָד שְׁמֵעַ
שְׁמֵעַ מִשְׁעַר שְׁמוֹלֵי רְגִלִּים
מִתְּחִיל מִשְׁמֵרֹתֵינוּ
לְהַלְכֵם. אֵל שְׁמֵעֵנוּ רִוְחָה
דְּמַחַת וְאֶחָד מִדֶּרֶךְ רְגֵל
אֶחָד אֲמִרְנָי מִלְּפָנֵי הַרְגֵל
פֶּלֶא כֵּן וְחִלּוֹן כֵּן.
וּבְרִישׁוֹתֵינוּ.
זִקְסִים שֶׁכֵּן. שְׁמֵעַ
הֶרְגֵל. מִשְׁמֵעַ שְׁמֵעַ
מִשְׁמֵעַ הֶעֱרֵם מִשְׁמֵעַ
שְׁמוֹן אֶת־הַתְּכַבֵּד כִּכֵּל
יִשׁוּ. אֶלֶר הַר הַבֵּית אֵין
לִרְכִי הַלְכֵבֵד כֵּל יוֹם
אֶחָד שֶׁטַע עֲרֹק קוֹלֵט שֶׁ
מִתְּחִיל שְׁמֵעַ שְׁמוֹפֵס, וְעַד
אֶחָד הֵאֵם נִגְזַר שֶׁ
מִתְּחִיל וְנִגְזַר שֶׁטַע רְגִלִּים
(כִּי' מִדֶּה).

[illegible]

הדפסה ברזולוציית מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התכנה
תלמוד בבלי <עזו והדר> - הפסחים תלמוד בבלי עמוד מס : 44 הודפס ע"י אוצר החכמה

(א) לקמן ק"ג: (ב) לקמן
ל"א: (ג) נגה מיעל מנח,
(ד) נלקמן עמוד כ"ו ו"ז,
(ה) נגה מנח י: (ו) נגה
השנה ד', (ז) ב"ר פ"א
מפסוק ואורח צדיקים
כאור נוגה, (ח) נלקמן
(ל"א: (י) ב, (כ) (כ) ופ"ק א'
(ט) נעין חסופת נגה
מיעל מנח ד"ה שאין.

תורה אור השלם

(א) שבעת ימי שאר
לא ימצא בכתובים
כי קל אבל מהפסוק
(ב) נקראת הנפש תהיה
מנצח ישראל בג'ר
והנצח האין:

(ג) ופ"ק א' (ד) ופ"ק א'

(ה) ופ"ק א' (ו) ופ"ק א'
(ז) ופ"ק א' (ח) ופ"ק א'
(ט) ופ"ק א' (י) ופ"ק א'

(יא) ופ"ק א' (יב) ופ"ק א'
(יג) ופ"ק א' (יד) ופ"ק א'
(טו) ופ"ק א' (טז) ופ"ק א'

(יז) ופ"ק א' (יח) ופ"ק א'
(יט) ופ"ק א' (כ) ופ"ק א'
(כא) ופ"ק א' (כב) ופ"ק א'

(כג) ופ"ק א' (כד) ופ"ק א'
(כה) ופ"ק א' (כו) ופ"ק א'
(כז) ופ"ק א' (כח) ופ"ק א'

(כט) ופ"ק א' (ל) ופ"ק א'
(לא) ופ"ק א' (לב) ופ"ק א'
(לג) ופ"ק א' (לד) ופ"ק א'

(לה) ופ"ק א' (לו) ופ"ק א'
(לז) ופ"ק א' (לח) ופ"ק א'
(לט) ופ"ק א' (לך) ופ"ק א'

(לכ) ופ"ק א' (לז) ופ"ק א'
(לז) ופ"ק א' (לח) ופ"ק א'
(לח) ופ"ק א' (לח) ופ"ק א'

(לח) ופ"ק א' (לח) ופ"ק א'
(לח) ופ"ק א' (לח) ופ"ק א'
(לח) ופ"ק א' (לח) ופ"ק א'

(לח) ופ"ק א' (לח) ופ"ק א'
(לח) ופ"ק א' (לח) ופ"ק א'
(לח) ופ"ק א' (לח) ופ"ק א'

(לח) ופ"ק א' (לח) ופ"ק א'
(לח) ופ"ק א' (לח) ופ"ק א'
(לח) ופ"ק א' (לח) ופ"ק א'

(לח) ופ"ק א' (לח) ופ"ק א'
(לח) ופ"ק א' (לח) ופ"ק א'
(לח) ופ"ק א' (לח) ופ"ק א'

(לח) ופ"ק א' (לח) ופ"ק א'
(לח) ופ"ק א' (לח) ופ"ק א'
(לח) ופ"ק א' (לח) ופ"ק א'

(לח) ופ"ק א' (לח) ופ"ק א'
(לח) ופ"ק א' (לח) ופ"ק א'
(לח) ופ"ק א' (לח) ופ"ק א'

(לח) ופ"ק א' (לח) ופ"ק א'
(לח) ופ"ק א' (לח) ופ"ק א'
(לח) ופ"ק א' (לח) ופ"ק א'

(לח) ופ"ק א' (לח) ופ"ק א'
(לח) ופ"ק א' (לח) ופ"ק א'
(לח) ופ"ק א' (לח) ופ"ק א'

(לח) ופ"ק א' (לח) ופ"ק א'
(לח) ופ"ק א' (לח) ופ"ק א'
(לח) ופ"ק א' (לח) ופ"ק א'

אור לארבעה עשר פרק ראשון פסחים. ח.

מטה החולקת בתוך הבית ומפסקת. פרש"י דלענין תחמיה
מיידי וקשה דלפי לא ה"ל למימר החולקת אלא מפסקת
ומו לא אלא י"ל חולקת בתוך הבית ומפסקת היינו שמונחת בצמנע
הבית וחולקת היינו שמנעת מכולל לכולל ואינו יכול לעבור מל"א אחר
אלא על גבי המטה או ישות ויעצור

תחמיה וקאמר דל"ן לר"ך דיקה
ל"ד הפנימי וכן משמע בירושל' ו
במסכתא דקאמר רש"י אומר
מטה שהיא חולקת החולקת ב' בתוך הבית
ועל"ס ואנשים מונחים תחמיה צדק
ל"ד החלוקת ואינו צדק ל"ד הפנימי
ומתוך הירושלמי משמע דכתיבתה

דקמיה זה ע"ס ואנשים גרם אין לר"ך
דיקה והא' דלא משני הכא שיש ע"ס
ואנשים משום דלא משמע ליה
ששצ"ל ק' אין לר"ך דיקה [אלא]
משום דל"ן לר"ך לשון ולעצור תחת
המטה ומשני הא' דמילילי תחת
לר"ך דיקה לפי שגליה גזעין ויכול
לעצור תחמיה צלל שחיה אי נמי
צמילילי א"י דלא יחא לעלות על

גצה ולעצור וי"ס דגרסי אין לר"ך
צמילילי וצמילילי לר"ך ולפי
גירסא זו נקט ע"ס ואנשים סדורים
תחמיה לרש"י ור"ס גרס צמילילי
אין לר"ך ופר"ך מנה דצמילילי לא
צעין ע"ס סדורים וצמילילי
צעין: **הבא** בשחב"ב יב"ל לחפש

אחריו. ולכך אינו פטור אלא מפני
הסכנה והא' דמשמע ג"י מפותל
דאס הכלל יכול לחפש אינו כמנעור
ולר"ך לעצור ולא מופטור מפני סכנה
עקרב אור"י שמי תחת דודאי איכא
מנח הערמיחוהו חכמים (ו) להשכיר
פועלים צמחא וחלילא אלא הכא
שאין התמך ידוע לא הערמיחוהו:

שכנה
והשאר מבטלו בלבו ר' שמעון בן גמליאל אומר מטה החולקת בתוך הבית
ועצים ואבנים סדורים תחתיה ומפסקת אינה צריכה בדיקה קשיא מטה
אמטה קשיא חורין חורין חורין לא קשיא הא בעינא ובתתאי
והא במיעי מטה אמטה לא קשיא הא דמידליא הא דמיתתאי ואוצרות
יין אין צריך בדיקה והתניא אוצרות יין צריך בדיקה אוצרות שמן אין
צריך בדיקה הכא במאי עסקינן במסתפק אי הכי שמן נמי שמן יש קבע
לאביה יין אין קבע לשתייה תני רבי חיאי עשו אוצרות שר בכב"ל
כאוצרות יין בארץ ישראל במסתפק אמר רב חסדא בי דגים אין צריך בדיקה
והתניא צריכין בדיקה לא קשיא הא ברברבי הא בזוטרי אמר רבא בר רב
הונא בי מילחי ובי קירי צריך בדיקה אמר רב פפא בי ציבי ובי תמרי
צריך בדיקה תנא אין מוחיבין אותו להכניס ידו לחורין ולסדקין לבדוק
מפני הסכנה מאי סכנה אי נימא מפני סכנת עקרב כי משחמש היכי
אישחמש לא צריכא דנפל אי נפל למה לי בדיקה והתנן חמץ שנפלה
עליו מפותל הרי הוא כמנעור התם שאין הכלב יכול לחפש אחריו הכא
בשחב"ב יכול לחפש אחריו והא אמר ר' אלעזר ש"לוחי מצוה אינן נחזקין
אמר רב אשי שמא תאבד לו מוחא ואתי לעיוני בתרה וכה"ג לאו מצוה
הוא והתניא האומר סלע זו לצדקה בשביל שיחיה בני או שאחיה בן העוה"ב
הרי

הנר מפני שאור הנר יפה
לבריקה. ואע"ג דק"ל
חצר אין צריכה בדיקה
הואיל וצריכין מצוין
שם ואספקת לאורה
בדקת (אמרה) ולא לאור
החמה [אתא] לאשמינן
השחורק ביום בזמן
השחמה מצוה בעולם
כשהוא בודק בבית אינו
בודק אלא בגר וכן
באבוקה אע"י שהאבוקה
להבדלה מצוה מן
המבחר אין בודקין אלא
בגר ובש"ך נהוריה ואמרו
לפניו ויכול להכניסו
בחורין ובסדקין: תנו
רבנן חורין הבית
העליונים כו' פי'
העליונים שאין יד מנעת
להשתמש בהן וכן
שמות יציע צלע הקרקע
והגג שאין בני אדם
משתמשים בו וכן היציע.
וזה היציע יש לו שלש
שמות יציע צלע התחת
יציע דכתיב (מ"א ו')
היציע התחתונה וגר'
ומפ"ש בפי המוכר את
הבית בתולתו וכן הרפת
דכתיב (חבקוק ג טו) ואין
בקר בפתים ולולין
דכתי' (מ"א ו') ובלולים
יעלו. ומתכן כמשמעו.
ואוצרות יין ושמן
שאין מסתפקין מהן ואין
נכנסין בהם בכל שעה
לדיכא למוחש שמא נכנס
אדם שם בפת שבידו
ורשעו כל אלו אין
צריכין בדיקה. וכן מטה
החולקת בבית אם היא
מוטלת בקרקעית הבית
ומפסקת כלומר היא
מויבשת מן הכותל של

הנר מפני שאור הנר יפה
לבריקה. ואע"ג דק"ל
חצר אין צריכה בדיקה
הואיל וצריכין מצוין
שם ואספקת לאורה
בדקת (אמרה) ולא לאור
החמה [אתא] לאשמינן
השחורק ביום בזמן
השחמה מצוה בעולם
כשהוא בודק בבית אינו
בודק אלא בגר וכן
באבוקה אע"י שהאבוקה
להבדלה מצוה מן
המבחר אין בודקין אלא
בגר ובש"ך נהוריה ואמרו
לפניו ויכול להכניסו
בחורין ובסדקין: תנו
רבנן חורין הבית
העליונים כו' פי'
העליונים שאין יד מנעת
להשתמש בהן וכן
שמות יציע צלע הקרקע
והגג שאין בני אדם
משתמשים בו וכן היציע.
וזה היציע יש לו שלש
שמות יציע צלע התחת
יציע דכתיב (מ"א ו')
היציע התחתונה וגר'
ומפ"ש בפי המוכר את
הבית בתולתו וכן הרפת
דכתיב (חבקוק ג טו) ואין
בקר בפתים ולולין
דכתי' (מ"א ו') ובלולים
יעלו. ומתכן כמשמעו.
ואוצרות יין ושמן
שאין מסתפקין מהן ואין
נכנסין בהם בכל שעה
לדיכא למוחש שמא נכנס
אדם שם בפת שבידו
ורשעו כל אלו אין
צריכין בדיקה. וכן מטה
החולקת בבית אם היא
מוטלת בקרקעית הבית
ומפסקת כלומר היא
מויבשת מן הכותל של

הנר מפני שאור הנר יפה
לבריקה. ואע"ג דק"ל
חצר אין צריכה בדיקה
הואיל וצריכין מצוין
שם ואספקת לאורה
בדקת (אמרה) ולא לאור
החמה [אתא] לאשמינן
השחורק ביום בזמן
השחמה מצוה בעולם
כשהוא בודק בבית אינו
בודק אלא בגר וכן
באבוקה אע"י שהאבוקה
להבדלה מצוה מן
המבחר אין בודקין אלא
בגר ובש"ך נהוריה ואמרו
לפניו ויכול להכניסו
בחורין ובסדקין: תנו
רבנן חורין הבית
העליונים כו' פי'
העליונים שאין יד מנעת
להשתמש בהן וכן
שמות יציע צלע הקרקע
והגג שאין בני אדם
משתמשים בו וכן היציע.
וזה היציע יש לו שלש
שמות יציע צלע התחת
יציע דכתיב (מ"א ו')
היציע התחתונה וגר'
ומפ"ש בפי המוכר את
הבית בתולתו וכן הרפת
דכתיב (חבקוק ג טו) ואין
בקר בפתים ולולין
דכתי' (מ"א ו') ובלולים
יעלו. ומתכן כמשמעו.
ואוצרות יין ושמן
שאין מסתפקין מהן ואין
נכנסין בהם בכל שעה
לדיכא למוחש שמא נכנס
אדם שם בפת שבידו
ורשעו כל אלו אין
צריכין בדיקה. וכן מטה
החולקת בבית אם היא
מוטלת בקרקעית הבית
ומפסקת כלומר היא
מויבשת מן הכותל של

הנר מפני שאור הנר יפה
לבריקה. ואע"ג דק"ל
חצר אין צריכה בדיקה
הואיל וצריכין מצוין
שם ואספקת לאורה
בדקת (אמרה) ולא לאור
החמה [אתא] לאשמינן
השחורק ביום בזמן
השחמה מצוה בעולם
כשהוא בודק בבית אינו
בודק אלא בגר וכן
באבוקה אע"י שהאבוקה
להבדלה מצוה מן
המבחר אין בודקין אלא
בגר ובש"ך נהוריה ואמרו
לפניו ויכול להכניסו
בחורין ובסדקין: תנו
רבנן חורין הבית
העליונים כו' פי'
העליונים שאין יד מנעת
להשתמש בהן וכן
שמות יציע צלע הקרקע
והגג שאין בני אדם
משתמשים בו וכן היציע.
וזה היציע יש לו שלש
שמות יציע צלע התחת
יציע דכתיב (מ"א ו')
היציע התחתונה וגר'
ומפ"ש בפי המוכר את
הבית בתולתו וכן הרפת
דכתיב (חבקוק ג טו) ואין
בקר בפתים ולולין
דכתי' (מ"א ו') ובלולים
יעלו. ומתכן כמשמעו.
ואוצרות יין ושמן
שאין מסתפקין מהן ואין
נכנסין בהם בכל שעה
לדיכא למוחש שמא נכנס
אדם שם בפת שבידו
ורשעו כל אלו אין
צריכין בדיקה. וכן מטה
החולקת בבית אם היא
מוטלת בקרקעית הבית
ומפסקת כלומר היא
מויבשת מן הכותל של

הנר מפני שאור הנר יפה
לבריקה. ואע"ג דק"ל
חצר אין צריכה בדיקה
הואיל וצריכין מצוין
שם ואספקת לאורה
בדקת (אמרה) ולא לאור
החמה [אתא] לאשמינן
השחורק ביום בזמן
השחמה מצוה בעולם
כשהוא בודק בבית אינו
בודק אלא בגר וכן
באבוקה אע"י שהאבוקה
להבדלה מצוה מן
המבחר אין בודקין אלא
בגר ובש"ך נהוריה ואמרו
לפניו ויכול להכניסו
בחורין ובסדקין: תנו
רבנן חורין הבית
העליונים כו' פי'
העליונים שאין יד מנעת
להשתמש בהן וכן
שמות יציע צלע הקרקע
והגג שאין בני אדם
משתמשים בו וכן היציע.
וזה היציע יש לו שלש
שמות יציע צלע התחת
יציע דכתיב (מ"א ו')
היציע התחתונה וגר'
ומפ"ש בפי המוכר את
הבית בתולתו וכן הרפת
דכתיב (חבקוק ג טו) ואין
בקר בפתים ולולין
דכתי' (מ"א ו') ובלולים
יעלו. ומתכן כמשמעו.
ואוצרות יין ושמן
שאין מסתפקין מהן ואין
נכנסין בהם בכל שעה
לדיכא למוחש שמא נכנס
אדם שם בפת שבידו
ורשעו כל אלו אין
צריכין בדיקה. וכן מטה
החולקת בבית אם היא
מוטלת בקרקעית הבית
ומפסקת כלומר היא
מויבשת מן הכותל של

הנר מפני שאור הנר יפה
לבריקה. ואע"ג דק"ל
חצר אין צריכה בדיקה
הואיל וצריכין מצוין
שם ואספקת לאורה
בדקת (אמרה) ולא לאור
החמה [אתא] לאשמינן
השחורק ביום בזמן
השחמה מצוה בעולם
כשהוא בודק בבית אינו
בודק אלא בגר וכן
באבוקה אע"י שהאבוקה
להבדלה מצוה מן
המבחר אין בודקין אלא
בגר ובש"ך נהוריה ואמרו
לפניו ויכול להכניסו
בחורין ובסדקין: תנו
רבנן חורין הבית
העליונים כו' פי'
העליונים שאין יד מנעת
להשתמש בהן וכן
שמות יציע צלע הקרקע
והגג שאין בני אדם
משתמשים בו וכן היציע.
וזה היציע יש לו שלש
שמות יציע צלע התחת
יציע דכתיב (מ"א ו')
היציע התחתונה וגר'
ומפ"ש בפי המוכר את
הבית בתולתו וכן הרפת
דכתיב (חבקוק ג טו) ואין
בקר בפתים ולולין
דכתי' (מ"א ו') ובלולים
יעלו. ומתכן כמשמעו.
ואוצרות יין ושמן
שאין מסתפקין מהן ואין
נכנסין בהם בכל שעה
לדיכא למוחש שמא נכנס
אדם שם בפת שבידו
ורשעו כל אלו אין
צריכין בדיקה. וכן מטה
החולקת בבית אם היא
מוטלת בקרקעית הבית
ומפסקת כלומר היא
מויבשת מן הכותל של

מפני שאור הנר יפה לבריקה. לקמיה מפרש מאי מעליה
מאבוקה: לאורה נבדקת. לאור שלה נבדקת ואין צריך להבדל לה
אור הנר כלילה אלא צדקה ציוס: ורד"בא. צלחה מקום צחדר
לא קניא לה לאור הארובה: אי נימא
אמאי לא היינו אכסדרה: צידדון.
של חור: ונוגה. של עמיד לנדיקס
כאור של שצעת ימי צראשית יהיה:
קרנים. מלשון כי קרן עור פניו (שמות
ל) וזהו קרן מיד הקצ"ה לו לנדיק מוז
של הקצ"ה ילכו וזהו קרן להקרין פני
הנדיקס ולא יהיה אורם שזה לאורו
אלא כנר בפני האבוקה: אורו
לאחריו. ואדם האוחזו לפניו הוא
צדק הלך אין יפה לנדיקה: בעית.
מתירא שלא יעצור את הבית ואין
ל"ו על הנדיקה יפה: האי משיך
נהוריה. אור הנר נמשך ומאריך
צמקומו ואינו דולק צקפיות אלא
נח צמקום אחד: מיקמף איקמופי.
נפסק וקופץ ממיד לשון הקוטפים
מלות (א"י ל): ב"ל צאיתיו מאי.
ללא מנח מקום צמקונו צ' כו':
חור"י. שצמח: העליונים והתחתונים.
הגזעיים יותר מדאי והנמוכים יותר
מדאי ואין טמח להשמש את לר"ך
לדוק: וגג היציע. אע"פ שהוא
נמוך הואיל ומשופע אין צריך לדוק
אצל שאר גגין שלהן לא היו משופעין:
יציע. אנפרי"ן: גג המגדל. משט"י
של עץ שנותנים לתוכו כלים ואוכלים
מוכו לר"ך דיקה ולא גגו: ורפת
כלהו: ורפ"י. מקום דית תרגולין:
ומתבן. בית התבן דמה דרכו של
חמץ שם וכן אצרות יין ושמן:
החולקת. מעמידין אותה צמקום
מחילה לתקן תשמישי הבית ואחרת
צמילילי נקט: ומפסקת. יש הפסק
בין שוליה לקרקע כגון שרגליה
גזעיים למטה: עד מקום שידו
מונעת. כגון שהכותל ע"י הרצה:
ומפסקת. יש אחר בין שוליה לעצים:
קשיא חורין אחורין. דקא מנח הכא
חורין לריכין דיקה: הא. דקמיה לעיל
אין לריכין צעילא ותתאי שאין נוחה
תשמישן כדקמיה צעילא והא
צמלעני שנוחים להשתמש: דמדיא.
הרצה נוחה תשמישה: דמיתתאי.
אף על פי שיש קצת אור אין נוחה
תשמישה: במסתפק. אור
שמתפק הימנו ש"ל לשולחנו לר"ך
דיקה פעמים שהשמש נכנס להבדל
יין כשהוא כלה על השולחן ופנו ציו:
יש קבע לאביה. ידוע הוא כמה שמן
צריך לכן וכך בני אדם ומציאו קודם
סעודה ואין צריך לעמוד מן השולחן
ולהבדל אלא יין אין קבע לשתייה
פעמים ששמיית סעודה [ו] מרובה

מפני שאור הנר יפה לבריקה ואע"פ שאין
ראיה לדבר זכר לדבר שנאמר (ש) שבעת ימים
שאור לא ימצא בבתיכם ואומר (ז) ויחפש
בגדול החל ואומר (ז) בעת ההיא אחפש את
ירושלים בגרות ואומר (ז) נר ה' נשמת אדם
חופש כל חדרי בטן האי אור החמה היכי
דמי אי נימא בחצר האמר רבא *חצר אינה
צריכה בדיקה מפני שהעורבין מצוין שם
אלא באכסדרה האמר רבא *אכסדרה לאורה
נבדקת לא צריכא לארובה דבחדר ודהיכא
אי צריכא ארובה היינו אכסדרה אלא
לצדדון ואבוקה לא והאמר רבא מאי דכתיב
(ח) ונוגה כאור תהיה קרנים מידו לו ושם חביון
עוזו (ח) למה צדיקים דומין בפני שכינה כנר
בפני האבוקה ואמר רבא (ח) אבוקה להבדלה
מצוה מן המוכרח אמר רב נחמן בר יצחק
זה יכול להכניסו לחורין ולסדקין וזה אינו
יכול להכניסו לחורין ולסדקין רב זביד אמר
זה אורו לפניו וזה אורו לאחריו רב פפא
אמר האי בעית והאי לא בעית רבינא אמר
האי מושך נהורא והאי מיקמף איקמופי: כל
מקום שאין מכניסין בו: כל מקום לאותו מאי
לאותו הא דתנו רבנן "חורי בית העליונים
והתחתונים "וגג היציע וגג המגדל ורפת בקר
ולולין ומתבן "ואוצרות יין ואוצרות שמן אין
צריכין בדיקה רש"י אומר מטה החולקת
בתוך הבית ומפסקת צריכה בדיקה ורמינהו
"חור שבין אדם לחבירו זה בודק עד מקום
שידו מונעת וזה בודק עד מקום שידו מונעת

והשאר מבטלו בלבו ר' שמעון בן גמליאל אומר מטה החולקת בתוך הבית
ועצים ואבנים סדורים תחתיה ומפסקת אינה צריכה בדיקה קשיא מטה
אמטה קשיא חורין חורין חורין לא קשיא הא בעינא ובתתאי
והא במיעי מטה אמטה לא קשיא הא דמידליא הא דמיתתאי ואוצרות
יין אין צריך בדיקה והתניא אוצרות יין צריך בדיקה אוצרות שמן אין
צריך בדיקה הכא במאי עסקינן במסתפק אי הכי שמן נמי שמן יש קבע
לאביה יין אין קבע לשתייה תני רבי חיאי עשו אוצרות שר בכב"ל
כאוצרות יין בארץ ישראל במסתפק אמר רב חסדא בי דגים אין צריך בדיקה
והתניא צריכין בדיקה לא קשיא הא ברברבי הא בזוטרי אמר רבא בר רב
הונא בי מילחי ובי קירי צריך בדיקה אמר רב פפא בי ציבי ובי תמרי
צריך בדיקה תנא אין מוחיבין אותו להכניס ידו לחורין ולסדקין לבדוק
מפני הסכנה מאי סכנה אי נימא מפני סכנת עקרב כי משחמש היכי
אישחמש לא צריכא דנפל אי נפל למה לי בדיקה והתנן חמץ שנפלה
עליו מפותל הרי הוא כמנעור התם שאין הכלב יכול לחפש אחריו הכא
בשחב"ב יכול לחפש אחריו והא אמר ר' אלעזר ש"לוחי מצוה אינן נחזקין
אמר רב אשי שמא תאבד לו מוחא ואתי לעיוני בתרה וכה"ג לאו מצוה
הוא והתניא האומר סלע זו לצדקה בשביל שיחיה בני או שאחיה בן העוה"ב
הרי

הנר מפני שאור הנר יפה
לבריקה. ואע"ג דק"ל
חצר אין צריכה בדיקה
הואיל וצריכין מצוין
שם ואספקת לאורה
בדקת (אמרה) ולא לאור
החמה [אתא] לאשמינן
השחורק ביום בזמן
השחמה מצוה בעולם
כשהוא בודק בבית אינו
בודק אלא בגר וכן
באבוקה אע"י שהאבוקה
להבדלה מצוה מן
המבחר אין בודקין אלא
בגר ובש"ך נהוריה ואמרו
לפניו ויכול להכניסו
בחורין ובסדקין: תנו
רבנן חורין הבית
העליונים כו' פי'
העליונים שאין יד מנעת
להשתמש בהן וכן
שמות יציע צלע הקרקע
והגג שאין בני אדם
משתמשים בו וכן היציע.
וזה היציע יש לו שלש
שמות יציע צלע התחת
יציע דכתיב (מ"א ו')
היציע התחתונה וגר'
ומפ"ש בפי המוכר את
הבית בתולתו וכן הרפת
דכתיב (חבקוק ג טו) ואין
בקר בפתים ולולין
דכתי' (מ"א ו') ובלולים
יעלו. ומתכן כמשמעו.
ואוצרות יין ושמן
שאין מסתפקין מהן ואין
נכנסין בהם בכל שעה
לדיכא למוחש שמא נכנס
אדם שם בפת שבידו
ורשעו כל אלו אין
צריכין בדיקה. וכן מטה
החולקת בבית אם היא
מוטלת בקרקעית הבית
ומפסקת כלומר היא
מויבשת מן הכותל של

הנר מפני שאור הנר יפה
לבריקה. ואע"ג דק"ל
חצר אין צריכה בדיקה
הואיל וצריכין מצוין
שם ואספקת לאורה
בדקת (אמרה) ולא לאור
החמה [אתא] לאשמינן
השחורק ביום בזמן
השחמה מצוה בעולם
כשהוא בודק בבית אינו
בודק אלא בגר וכן
באבוקה אע"י שהאבוקה
להבדלה מצוה מן
המבחר אין בודקין אלא
בגר ובש"ך נהוריה ואמרו
לפניו ויכול להכניסו
בחורין ובסדקין: תנו
רבנן חורין הבית
העליונים כו' פי'
העליונים שאין יד מנעת
להשתמש בהן וכן
שמות יציע צלע הקרקע
והגג שאין בני אדם
משתמשים בו וכן היציע.
וזה היציע יש לו שלש
שמות יציע צלע התחת
יציע דכתיב (מ"א ו')
היציע התחתונה וגר'
ומפ"ש בפי המוכר את
הבית בתולתו וכן הרפת
דכתיב (חבקוק ג טו) ואין
בקר בפתים ולולין
דכתי' (מ"א ו') ובלולים
יעלו. ומתכן כמשמעו.
ואוצרות יין ושמן
שאין מסתפקין מהן ואין
נכנסין בהם בכל שעה
לדיכא למוחש שמא נכנס
אדם שם בפת שבידו
ורשעו כל אלו אין
צריכין בדיקה. וכן מטה
החולקת בבית אם היא
מוטלת בקרקעית הבית
ומפסקת כלומר היא
מויבשת מן הכותל של

הנר מפני שאור הנר יפה
לבריקה. ואע"ג דק"ל
חצר אין צריכה בדיקה
הואיל וצריכין מצוין
שם ואספקת לאורה
בדקת (אמרה) ולא לאור
החמה [אתא] לאשמינן
השחורק ביום בזמן
השחמה מצוה בעולם
כשהוא בודק בבית אינו
בודק אלא בגר וכן
באבוקה אע"י שהאבוקה
להבדלה מצוה מן
המבחר אין בודקין אלא
בגר ובש"ך נהוריה ואמרו
לפניו ויכול להכניסו
בחורין ובסדקין: תנו
רבנן חורין הבית
העליונים כו' פי'
העליונים שאין יד מנעת
להשתמש בהן וכן
שמות יציע צלע הקרקע
והגג שאין בני אדם
משתמשים בו וכן היציע.
וזה היציע יש לו שלש
שמות יציע צלע התחת
יציע דכתיב (מ"א ו')
היציע התחתונה וגר'
ומפ"ש בפי המוכר את
הבית בתולתו וכן הרפת
דכתיב (חבקוק ג טו) ואין
בקר בפתים ולולין
דכתי' (מ"א ו') ובלולים
יעלו. ומתכן כמשמעו.
ואוצרות יין ושמן
שאין מסתפקין מהן ואין
נכנסין בהם בכל שעה
לדיכא למוחש שמא נכנס
אדם שם בפת שבידו
ורשעו כל אלו אין
צריכין בדיקה. וכן מטה
החולקת בבית אם היא
מוטלת בקרקעית הבית
ומפסקת כלומר היא
מויבשת מן הכותל של

הנר מפני שאור הנר יפה
לבריקה. ואע"ג דק"ל
חצר אין צריכה בדיקה
הואיל וצריכין מצוין
שם ואספקת לאורה
בדקת (אמרה) ולא לאור
החמה [אתא] לאשמינן
השחורק ביום בזמן
השחמה מצוה בעולם
כשהוא בודק בבית אינו
בודק אלא בגר וכן
באבוקה אע"י שהאבוקה
להבדלה מצוה מן
המבחר אין בודקין אלא
בגר ובש"ך נהוריה ואמרו
לפניו ויכול להכניסו
בחורין ובסדקין: תנו
רבנן חורין הבית
העליונים כו' פי'
העליונים שאין יד מנעת
להשתמש בהן וכן
שמות יציע צלע הקרקע
והגג שאין בני אדם
משתמשים בו וכן היציע.
וזה היציע יש לו שלש
שמות יציע צלע התחת
יציע דכתיב (מ"א ו')
היציע התחתונה וגר'
ומפ"ש בפי המוכר את
הבית בתולתו וכן הרפת
דכתיב (חבקוק ג טו) ואין
בקר בפתים ולולין
דכתי' (מ"א ו') ובלולים
יעלו. ומתכן כמשמעו.
ואוצרות יין ושמן
שאין מסתפקין מהן ואין
נכנסין בהם בכל שעה
לדיכא למוחש שמא נכנס
אדם שם בפת שבידו
ורשעו כל אלו אין
צריכין בדיקה. וכן מטה
החולקת בבית אם היא
מוטלת בקרקעית הבית
ומפסקת כלומר היא
מויבשת מן הכותל של

הנר מפני שאור הנר יפה
לבריקה. ואע"ג דק"ל
חצר אין צריכה בדיקה
הואיל וצריכין מצוין
שם ואספקת לאורה
בדקת (אמרה) ולא לאור
החמה [אתא] לאשמינן
השחורק ביום בזמן
השחמה מצוה בעולם
כשהוא בודק בבית אינו
בודק אלא בגר וכן
באבוקה אע"י שהאבוקה
להבדלה מצוה מן
המבחר אין בודקין אלא
בגר ובש"ך נהוריה ואמרו
לפניו ויכול להכניסו
בחורין ובסדקין: תנו
רבנן חורין הבית
העליונים כו' פי'
העליונים שאין יד מנעת
להשתמש בהן וכן
שמות יציע צלע הקרקע
והגג שאין בני אדם
משתמשים בו וכן היציע.
וזה היציע יש לו שלש
שמות יציע צלע התחת
יציע דכתיב (מ"א ו')
היציע התחתונה וגר'
ומפ"ש בפי המוכר את
הבית בתולתו וכן הרפת
דכתיב (חבקוק ג טו) ואין
בקר בפתים ולולין
דכתי' (מ"א ו') ובלולים
יעלו. ומתכן כמשמעו.
ואוצרות יין ושמן
שאין מסתפקין מהן ואין
נכנסין בהם בכל שעה
לדיכא למוחש שמא נכנס
אדם שם בפת שבידו
ורשעו כל אלו אין
צריכין בדיקה. וכן מטה
החולקת בבית אם היא
מוטלת בקרקעית הבית
ומפסקת כלומר היא
מו

ר' יהודה שאמר שלא זה בל לאסור חמץ מו' שעות ולמעלה דהא ק"ל בעירובין (דף מ"ו:) בפרק מי שהולאחור רבי יהודה ור' שמעון הלכה כרבי יהודה, וגם שצפרק כל שעה (דף ל') פסק רבא בזה כרבי שמעון וזו דוקא בחמץ לאחר זמנו שאינו בולא כלום אבל בלפני זמנו הלכה כרבי יהודה שהוא בולא, וכבר האריך בזה המגיד משנה בפ"א מהלכות חמץ

בין הערבים. וגם זה אינו כהלכה כי מה שאמרו בגמרא פסחים (דף כ"ח:) מנין לאוכל חמץ משש שעות ולמעלה שהוא בולא תעשה שנאמר לא תאכל עליו חמץ הס דברי רבי יהודה ורבי שמעון חלק עליו שם אמר לו רבי שמעון וכי אפשר לומר כן והלא כבר נאמר לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מזה בשעה שיטעו בקום אכול מזה ישנו בבל תאכל עליו חמץ, והלכה כר' שמעון והוא שהחמץ בין לפני

וזמנו בין לאחר זמנו אינו עובר בלא כלום, ומלת עליו שב על כש הפסח היא על אכילתו כמו שאמר שבעת ימים תאכל עליו מזה, ומפורש בירושלמי שלדברי ר"י עליו על שחיטתו ולדברי ר"ש על אכילתו, והסימה מן הראיה שלקח ממה שמאכל בלשון הנסחאות המדויקות שנקראו לפני זקני התלמוד דכילי עלמא מיהא חמץ משש שעות ולמעלה דאורייתא, שזה אינו אלא על הסכמתו ששורפים בחמץ שש שעות חייב לבערו מן המורה ממלכות משביתו שאור מצמיחם והוא דלא אסור באכילה מדקאי עלה בנמלם השבחה אבל אין בו לאו אחר, ובפירוש אמרו דכילי עלמא מיהא חמץ משש שעות ולמעלה דאורייתא מנא לן אמר אבי תרי קראי כתיבי שבעת ימים שאור לא ימלא בנמלם וכיבי אף ביום הראשון משביתו שאור מצמיחם הא כילי לרבות מ"ד ליעבור. הנה זה מצוה שמה שאמרו בחמץ משש שעות ולמעלה דאורייתא שאינו אלא בנמלם השבחה זו שהוציאו ממדרש פסוק זה אף ביום הראשון משביתו שאור והלכה כן, והכלל שההלכה מזה בחמץ קודם זמנו שאינו עובר עליו בלא כלום ארצה שאין בו לאו שאין הלכה כר"י שנותן אלו באכילתו כמו שהוציאו ולא לדברי מי שנותן אלו בקיומו בלבד ודורש לא תשטח על חמץ דם זמני וזמני חמץ חמץ חמץ רחמנא, שזה אינו אלא לשטח את הפסח על החמץ, וכבר ביאר הרב זה בנמלם ק"ט, והנה גם זה יסבר מחשבונו הלאה:

כתב

תאכל עליו חמץ, וכנוי עליו שב על כבש הפסח שאנו חייבין לשחוט בין הערבים יום ארבעה עשר בניסן, ואמר מעת שיגיע זמן שחיטתו לא תאכל עליו חמץ. ובגמרא פסחים מנין לאוכל חמץ משש שעות ולמעלה שהוא בלא תעשה שנאמר לא תאכל עליו חמץ, ושם נאמר דכילי עלמא מיהא חמץ משש שעות ולמעלה דאורייתא, וכן מצאנו בכל הנוסחאות המדויקות שנקראו לפני זקני התלמוד, ושם אמרו בטעם איסור אכילת חמץ בששית עברי רבנן הרחקה יתירא כי היכי דלא ליגע באיסורא דאורייתא. ומי שעבר ואכל חמץ אחר חצות לוקה. וכבר התבאר דיני מצוה זו בתחלת פסחים. (ראה, זמנים הלכות חמץ ומנא פ"א):

מצוה ד' הוזהירו שלא יראה חמץ בכל גבולנו שבעת ימים. והוא אמרו ולא יראה לך חמץ ולא יראה לך שאור בכל גבולך שבעת ימים, ואין אלו שני לאוין בשני ענינין אבל הם בענין אחד. ובבאור אמרו פתח הכתוב בחמץ וסיים בשאור לומר לך היינו חמץ היינו שאור, כלומר אין הפרש בין חמץ ושאור. ומי שעבר והניח חמץ ברשותו אינו חייב מלקות אלא אם כן לקח חמץ בפסח וקנאו שעשה בו מעשה. ולשון התוספתא המשייר חמץ בפסח והמקיים כלאי הכרם אינו לוקה. (נא אל פרעה, שם):

מצוה רא' הוזהירו שלא ימצא חמץ ברשותו ואפילו לא נראהו, ואפילו היה בפקדון. והוא

אמרו שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם, וזה גם כן לוקין עליו בתנאי שיהיה שם מעשה כמו שזכרנו לפי השרשים שהניחו במסכת שבועות (דף כ"ה), ובבאור אמרו במקומות רבים עובר בבל יראה ובל ימצא. ובריש מסכת פסחים (דף ה' :) התבאר משפטי שתי מצות אלו, ושם התבאר הענינים שהוזהיר מהם באמרו שאור לא ימצא בבתיכם, ושם התבאר כי ילמד כל לאו מן האחר וזולת ענין מה שהיה מורה עליו, ושהמקיים חמץ בפסח עובר בשני לאוין על בל יראה ובל ימצא. (שם, שם):

מצוה רב' הוזהיר הנזיר משתות יין והחמר והיינות שבשרש עירובם מן הענבים. והוא אמרו כל משרת ענבים לא ישתה, וכבר הפליג באזהרה מזה ואפילו חומץ יין וחומץ שכר (שבו נתערב היין) אינו מותר לשתותו, והוא אמרו חומץ יין וחומץ שכר לא ישתה. ואין הלאו מצוה בפני עצמה, כי אילו אמר יין לא ישתה וחומץ לא ישתה היו שתי מצות, ואמנם אמר וחומץ יין לא ישתה הרחקה מן היין. והתבאר בגמרא נזירות (דף ל"ו) שאמרו משרת הוא לאסור טעם כעיקר, והראיה היותם מצוה אחת כי כששתה יין והחמר אינו לוקה שתיים כמו שיתבאר אחר זה. וכל זמן שישתה נזיר רביעית יין או חומץ לוקה. (נשא את ראש, הפלגה הלכות נזירות פ"א):

מצוה ג' הוזהיר הנזיר מאכול ענבים וכשאכל ענבים כזית לוקה. והוא אמרו וענבים לחים ויבשים לא יאכל. (נשא את ראש, הפלגה הלכות נזירות פ"א):

מצוה ד' הוזהיר הנזיר צמקים. והוא אמרו ויבשים לא יאכל. ואם אכל מהם לוקה. (שם, שם):

מצוה ה' הוזהיר הנזיר מאכול חרצנים. והוא אמרו מחרצנים וגו'. ואם אכל כזית לוקה. (שם, שם):

מצוה ו' הוזהיר הנזיר שלא יאכל קליפת הענבים. והוא אמרו ועד וגו' ואם אכל מהם כזית לוקה. והראיה על היות אלו חמשה מינין רוצה לומר יין וענבים וצמקים וחרצנים וזג כל אחד מהן מצוה בפני עצמה, היותו לוקה על כל אחד ואחד מהם מלקות. ולשון המשנה (נזיר ל"ד:) וחייב על היין בפני עצמו ועל הענבים בפני עצמו וחרצן בפני עצמו והזגין בפני עצמן. ובבאור אמרו בגמרא נזירות (דף ל"ח:) אכל ענבים לחים ויבשים חרצנים וזגים וסחמא אשכול של ענבים ושתה לוקה חמש. וכשחשבו בו שיתקיים דבר התנא תנא ושייר ושיתחייב מפני שהוא נזיר יותר מחמש מלקות ואמרו והא שייר לאו דלא יחל ולא אמרו והא שייר חומץ כי לא יתחייב על היין והחומץ שתיים, שהחומץ אמנם נאסר כי שרש איסורו לא יסתלק ממנו בהפסדו. וממה שראוי שתדעוהו שאיסורי נזיר אלו כלם מצטרפין לכזית ולוקה על כזית מכלל. (שם):

מצוה ז' הוזהיר הנזיר מלהטמא למת. והוא אמרו לאביו ולאמו לא יטמא, וכשנמא בין בטומאה שמגלה עליה בין שאינו

לב שמח

חמץ אחר תלות ביום ארבעה עשר ושולוקין עליו וכו' חלק הרמב"ן והוא אמת מהשגות הראש"ד וכבר זכרה הרב המגיד בפרק ראשון מהלכות חמץ ומנא והכריע בדברי הרב ע"ש:

כתב

ספר

מצות עשה

המצות

33 ז

משפטי מצוה זו במסכת פסחים. (נא אל פרעה, זמנים הלכות חמץ ומצה פ"א):

מצוה קנח היא שצונו לשבות ביום ראשון של פסח. והוא אמרו יתעלה ביום הראשון מקרא קדש ובא בפירוש קדשהו והוא שלא תעשה בו כל מלאכה אלא מה שמיוחד באכילה לבד כמו שבאר הכתוב. וכבר קדם לשון אמרם (שנת כ"ה) האי שבתון עשה כלומר כל יום טוב שאמר השם בו שבתון הוא כאילו אמר שבות או תשבות ואילו כלם הם צווים בשביתה שבתות ה' נקראו ימי המועדים כלם רוצה לומר ימים טובים. וכבר בא בפירוש במקומות רבים אמרו יום טוב עשה ולא תעשה כלומר כי בטול המלאכה בכל יום טוב עשה הוא ועשית המלאכה המוגבלת לא תעשה ולכן מי שעשה בו מלאכה מוגבלת עבר על מצוה עשה ולא תעשה. וכבר התבאר משפטי מצוה זו כלומר שביטה במסכת יום טוב. (אמור אל הכהנים, זמנים הלכות שניית יום טוב פ"א):

מצוה קם היא שצונו לשבות ממלאכה בשביעי של פסח. והוא אמרו יתעלה ביום השביעי מקרא קדש. (אמור אל הכהנים, זמנים הלכות שניית יום טוב פ"א):

מצוה קסא היא שצונו לספור מקצירת העומר תשעה וארבעים יום. והוא אמרו יתעלה וספרתם לכם ממחרת השבת וגו'. ודע כי כמו שנתחייבו בית דין למנות שנות יובל שנה שנה שמטה שמטה כמו שביארתי במה שקדם בן חייב כל אחד ואחד ממנו למנות ימות העומר יום יום ושבע שבע. הוא שאמר תספרו חמשים יום ואמר שבעה שבועות תספר לך. וכמו שמצות מנין השנים והשמיטה מצוה אחת כמו שבארנו* בן ספיר העומר מצוה אחת, וכן מנה אותה כל מי שקדמו מצוה אחת. ואל יטעך אמרם (מנחות ס"ו) מצוה לממני יומי ומצוה לממני שבועי ותחשוב שהם שתי מצות כי כל חלק וחלק מחלקי מצוה שיהיו לה חלקים מצוה לעשות כל חלק ממנה. ואמנם היו שתי מצות אילו אמרו מנין הימים מצוה ומנין שבועות מצוה, וזה מה שלא יעלה לבי שלא יטעה אותם הדבור. כי אתה כשתאמר מצוה לעשות כך וכך הנה לא יתחייב מזה המאמר שהפעולה ההיא מצוה בפני עצמה. והראיה הברורה על זה היותנו מונים גם בן בכל לילה שהם כך וכך שבועות כך וכך ימים ואילו היו השבועות מצוה בפני עצמה לא היינו מסדרין ענינה אלא בליל השבועות והיינו אומרים שתי ברכות על ספירת העומר ועל ספירת שבועי העומר. ואין הדברים כן אלא המצוה היא ספירת העומר יומי ושבועי כמו שתקנו. ומצוה זו אין הנשים חייבות בה. (אמור אל הכהנים, תמידין ומוספין פ"א):

מצוה קסב היא שצונו לשבות ממלאכה ביום עצרת. ומצוה זו: *מצוה צ': *מצוה ק"מ: והוא

מצוה קנח היא שצונו ששבות בשבת והוא אמרו יתברך וביום השביעי תשבות. והנה נכפל צווי מצוה זו פעמים ובאר לנו שהשבות ממלאכה היא חובה עלינו ועל בהמתנו ועבדינו. והנה התבאר משפטי מצוה זו במסכת שבת ויום טוב. (כי משא, זמנים הלכות שניית שנת פ"א):

מצוה קנה היא שצונו לקדש את השבת ולאמר דברים בכניסתו וביציאתו נזכיר בה יציאת מצרים וקדוש היום ומעלתו והבדלו משאר הימים הקודמים ממנו והבאים אחריו, והוא אמרו יתברך וזכור את יום השבת לקדשו כלומר זכרהו וקדשהו בברכה. ובבאור אמרו (פסחים ק"ו) זכרהו על היין בכניסתו וביציאתו כלומר הבדלה שהיא גם כן חלק מזכירת שבת ומתקנת מצותיה. וכבר התבאר משפטי מצוה זו בסוף פסחים ובמקומות אחרים. (ושמע יתרו, זמנים הלכות שניית שנת פרק כ"ט):

מצוה קנו היא שצונו לבער חמץ מביתנו ביום ארבעה עשר מניסן וזו היא מצוה השבתת שאור. והוא אמרו יתברך אך ביום הראשון תשבותו שאור מביתכם. והנה התבאר דיני מצוה זו בפרק ראשון מפסחים. (נא אל פרעה, זמנים הלכות חמץ ומצה פ"ב):

מצוה קנז היא שצונו לספר ביציאת מצרים בליל חמשה עשר מניסן בתחלת הלילה כפי צחות לשון המספר. וכל מי שיוסיף במאמר ויארץ הדברים בהגדלת מה שעשה לנו השם ומה שעשו לנו המצרים מעול וחמס ואיך לקח השם נקמתנו מהם ולהודות לו יתעלה על כל טוב שגמלנו יהיה יותר טוב כמו שאמרו וכל המאריך לספר ביציאת מצרים הרי זה משובח, והכתוב שבא על הצווי הזה הוא אמרו והגדת לבנך ביום ההוא ובא הפירוש והגדת לבנך יכול מראש חדש תלמוד לומר ביום ההוא אי ביום ההוא יכול מבעוד יום תלמוד לומר בעבור זה לא אמרתי אלא בשעה שיש מצה ומרור מונחים לפניך כלומר מתחלת הלילה אתה מספר. ולשון מכילתא מכלל שנאמר כי ישאלך בנך יכול אם ישאלך בנך אתה מגיד לו כי תלמוד לומר והגדת לבנך אע"פ שאינו שואלך, אין לי אלא בזמן שיש לו בן בינו לבין עצמו בינו לבין אחרים מנין תלמוד לומר ויאמר משה אל העם וזכור את היום הזה, רוצה לומר שהוא צוה לזכרו כמו שאמר וזכור את יום השבת. וכבר ידעת לשון אמרם ואפילו כלנו חכמים כלנו גבונים כלנו יודעים את התורה כלה מצוה עלינו לספר ביציאת מצרים. וכבר התבאר משפטי מצוה זו בסוף פסחים. (נא אל פרעה, זמנים הלכות חמץ ומצה פ"ח):

מצוה קנח היא שצונו לאכול מצה בליל חמשה עשר מניסן, יהיה שם כבש הפסח או לא יהיה. והוא אמרו יתברך בערב תאכלו מצות. וכבר התבאר

לב שמח

והמועדים א"ל לעשותם אלא בדרך ע"ל, ואילו ובי"ד שנאמר לא קאמר א"ל לענין השבועות אף איהו לא קפיד אלא א"ל בלמוד ואף שחור וכתב לא מפני חסדו נקבעו י"ט אלא מפני שב"ד הגדול שבא"י קבעוהו כי פשיטא שזה כפשוטו ב"ד הגדול ממש אי אפשר שצונו של הרמב"ם בכר לא היה ב"ד הגדול בא"י אלא ב"ד הגדול אשגרה לישן ובי"ד הגדול שצונו קאמר. ונראה שבהערכת הספר אשר לפני הרמב"ם ע"מ לא היה כתוב שם ב"ד הגדול ולא זכר ממנו אלא מפני שב"ד שנאמר קבע זה היום מועד כי ונסתא מדוקדקת היא ולא היטה הכונה רק על כל איהו ב"ד שיהא באותו זמן ובלבד בא"י חסדו מלשנו של הרמב"ם ע"מ לקיים אילו הנחנו בדבר משל שבני א"י יעדרו מא"י חלילה כי הנה חסדונו זה לא יועילנו כלום כי ע"ל. ומה הוא לר"ך לא היה העדר ח"ו כי אף שלא יעדרו אלא שיהיו שם ולא יהיה בהם ב"ד סמוך לא יועילו ההשגות, אלא ודאי שגם הוא סבור שלענין ההשגות א"ל בלבד הוא דע"א ולא ב"ד סמוך רק אם יעדרו בני א"י ח"ו שאלו בח"ל לר"ך ב"ד שנסמך בא"י. והיו שכתב עוד ולא יהיה שם בא"י ב"ד ולא יהיה בח"ל ב"ד שנסמך בל"ל. כלומר שלא היה בא"י שום ב"ד שיהא א"ל אם לא בהעדר בני א"י משם ח"ו ואם לא יהיה גם בח"ל ב"ד שנסמך אז חסדונו לא יועיל כי, חסדונו חזר ויבארו עוד ואמר אנהנו אומנם נשכח היום שקבעו הם (ר"ל בני א"י) בו ר"ת ועל קביעות נסמך לא על חסדונו אלא חסדונו נגמל היום שקבעו ע"ל. הרי שלא כתב הכא נמי אלא בני א"י בלבד ולא זכר ב"ד סמוך כי לענין ההשגות כל איהו ב"ד סני ובלבד שיהיה בא"י ועל קביעות נסמך בח"ל.

כתב

למבואר מתוך מה שמהלל בגמ' שלא דנו ד"ג וכמ"ל לעיל. וזה אינו ביאור כלל דלשנא לדליו נפשות דוקא ועליהם בלבד הוא שאמרנו שלא דנו ואדרכנה מתוך שהוא עלמנו וזכר שעד אב"י ובהא היו סומכין על הראיה היה לו לדון שהיה נוהג דין ב"ד הגדול ודין סנהדרין כל אותו זמן אף שהיה לאחר חרצין כי אין הראיה ועבור השנים תלויים במקדש אלא בסנהדרין ובא"י בלמוד ולא נחמטנו מן המקום אשר יבחר ה' אלא ד"ג בלבד וכמ"ל רש"י שם בע"ז המקום גורס לחייב הגדול ואם אינם שם לא ידעו והאי קרא בדין קאי כי יפלא ממך דבר נפרשט שופטים בזמן ממרה ואף לשאר ד"ג הוקשה להם לחוס' וכתבו וא"ל מנ"ל קפידא במקום שאר חייבי מיתות שלא חזקו ממרה וי"ל דדרשינן כל זמן שסנהדרין גדולה במקומה כדן אלא מזהב או שופטים וסופרים חזקו לך בכל שערך לשפוט ד"ג נסתלקו הם בטול כל ד"ג ע"ל. והיו שכתב הרמב"ם כאן בזה המאמר מזהב וזו לא יעשה אותה לעולם אלא ב"ד ובא"י בלבד וכו'. גם בחבורו פ"ה מהל' קדוש החדש כתב כל שאמרנו מקביעות ר"ם ור"ה ע"פ הראיה ועבור שנה וכו' אין עושין אותו אלא סנהדרין שבא"י או ב"ד הסמוכין שנתנו להם הסנהדרין רשות וכו' ע"כ. הרי שלא התנה אלא על סנהדרין בא"י בלבד ולא על זמן בהמ"ק או על שיהיו במקומם חסדונו ודאי מחמת מה שכתבנו שאין מן הכחוי חיוז לקביעות מקום הסנהדרין אלא לד"ג בלבד והם נלמדו מדין הדין ממרה דקרא דכי יפלא ביה כמבי:

מעין עוד הרמב"ם וי"ל לפי דבריו שאפילו בקביעות ההשגות לר"ך שיהיה שם בל"ל ב"ד או בח"ל ב"ד שנסמך בל"ל בל"ל בעל המועדות היום מכמה שנים שאין בל"ל ב"ד נסמך ולא בח"ל ע"ל. והמדקדק שם בלשון הרמב"ם יראה שכתב דע שחשבו זה שמהלל אותו היום ודע כי ראש חדשים

הקדמת כסף משנה להלכות חמץ ומצה

ההקדים שלא לאכול חמץ הקדים תערוכתו אע"פ שאין ענין עליו כרת א"נ משום דיותר בקל מחייב על אכילתו ממה שמחייב מלקות על כל יראה שהרי אינו לוקה על כל יראה אלא כ"כ קנה חמץ בפסח או חמץ א"נ משום דמטעם דאסור באכילה אסור הכחוש בכל יראה ודקדק השמירה שאור ד"ד לא כתב קודם זמן אסורו כי היכי דלא תיקשי ליה למה איחר מצות להשחית והקדים אסור אכילה חמץ והראשון כל ז' לאכילה מצוה וסיפור יצאת מצרים מפני שראוי להקדים שז' ואל תעשה לקום עשה. א"נ משום דאכילת מצוה וסיפור יצאת מצרים ליטתו בין השמשות דפקח הוא אכל אסור אכילה חמץ והראשון בין השמשות נמי איתתו. וצמחין המצות נקט סדר הזמן ומצות יום י"ד קודמות למצות הנוהגות כל שבעה, וצביאור הדין הקדים דינים הנוהגים כל ז' לפי שמהם נתפשט האסור ליום י"ד:

יש בכללן ח' מצות וכו' א' שלא לאכול ביום י"ד וכו'. מן הראוי היה להקדים להשחית חמץ ביום י"ד ואח"כ שלא לאכול חמץ ביום י"ד ואח"כ לאכול מצוה בליל פסח ולספר יציאת מצרים להיות אחר י"ד ליל פסח ואח"כ לא יראה חמץ ולא ימנע כל שבעה ואח"כ שלא לאכול חמץ ותערוכתו כל ז'. אבל טעם סידורם כן משום דנכון להקדים טעם מצוה השבת חמץ דאלו לא היה אסור לאכלו לא היינו מצווים על השבתו והספיק לו בהקדמתו שלא לאכול חמץ ביום י"ד דבהכי קני ליתן טעם להשבתו ביום י"ד ולפיכך לא הולך להקדים שלא לאכול חמץ כל שבעה. א"נ הקדים שלא לאכול חמץ ביום י"ד להשבתו ביום י"ד מפני שראוי להקדים שז' ואל תעשה לקום עשה לפי שאפשר לקיימה בלי מעשה א"נ משום דחמירא עפי שענוס עליה מלקות. והקדים אסור אכילה חמץ כל שבעה לאסור כל יראה וכל ימנע א"י משום דאכילה חמירא דענוס כרת עליה ואידי

הלכות חמץ ומצה

יש בכללן שמונה מצות. שלש מצות עשה. וחמש מצות לא תעשה. וזהו פרט:

(א) שלא לאכול חמץ ביום ארבעה עשר מחצות היום ולמעלה. (ב) להשחית שאור ביום ארבעה עשר. (ג) שלא לאכול חמץ כל שבעה. (ד) שלא לאכול תערוכת חמץ כל שבעה. (ה) שלא יראה חמץ כל שבעה. (ו) שלא ימצא חמץ כל שבעה. (ז) לאכול מצה בלילי הפסח. (ח) לספר ביציאת מצרים באותו הלילה:

וביאר מצות אלו בפרקים אלו:

מגיד משנה

פרק ראשון

בכף משנה

פרק א א כל האוכל ביום חמץ בפסח וכו'. משנה פ"ק דכריתות (דף ע"ד) [3]. שמוכר האוכל חמץ בפסח בכלל המחוויצין כרת שיש על שגגת חטאת. ומה שכתב רבינו ואחד ממנה וסוטה. כרימא בחולין כ"פ העור והרטוב (דף ק"כ). ומימרא שם ונכרתה הנפש האוכלת לרבות השוטה וזכר פרק כל שעה (פסחים ל"ה):

ב חמץ בפסח אסור בהנאה וכו'. פ' כל שעה (דף כ"ה): אמר חזקיה מנין לתמן בפסח שאסור בהנאה שנאמר לא יאכל חמץ לא יראה בו היתר אכילה:

והמניח

ושותה: ב יהחמץ בפסח אסור [א] בהנייה שנאמר לא יאכל חמץ לא יראה בו היתר אכילה.

והמניח

א סמ"ג לאין ע"ה: ב שם וטור א"ח ס' תמ"ב:

אם הוא אחר ר"ש דאסור בהנאה קודם זמן אסורו היינו משום גזירה ולא מדאורייתא והכא לענין שאם נהנה עובר בלאו הוא דעסקין והכי ה"ל לרא"ם לומר למ"ג דמשום דפקח כר"ש כתב בפסח דקודם פסח מותר בהנאה לר"ש ורבינו אע"ג דס"ל כר"ש כתב בפסח כלישניה דחזקיה דאע"ג דכ"ר אזהר ס"ל כמבואר בפ"מ מהל' מאלכות אסורות פירוש וגם בפ"ב מהלכות שחיטה נראה שסובר כן שכתב שחיטת חולין בעורה אינו אלא דברי קבלה והיינו כ"ר אזהר כלישניה דכ"ר אזהר חולין בעורה דאורייתא יניחו ופ"י זה כתב דחמץ ב"ד מנחות ולמעלה אסור בהנאה כר"י והתם לא כתיב לא יאכל אלא לא תאכל ואפ"ה אסור בהנאה וכד"ר אזהר אע"פ שהתוס' כתבו בדרך כ"ח דלחזקיה נמי לפני זמנו אסור בהנאה משום דכיון דהוה חמץ קראי משמע אסור הנאה לא נחלק ביניהם אפ"ה מ"ש בפ"מ מהל' מאלכות אסורות ופ"ב מהל' שחיטה משמע בזה"ל דאסור עכ"ל לענין אסור הנאה בפסח כיון דאיכא קרא מפורש ביותר דכ"ע מודו ביה נקטיה ועיין זה כתב הר"ן להר"י:

והמניח

לחם משנה

פרק א א כל האוכל ביום חמץ בפסח מתחילת ליל חמץ וכו'. פ' העור והרטוב (חולין דף ק"כ). מריב לה מדכתיב נפש לרבות את השוטה ואמרו שם חנינא נמי הכי גבי נבלת עוף טהור וכו' המחיה בלתי טהור טהור וכו' שם הטעם נפש לרבות את השוטה וכתבו שם החס"י [נדר"ה לרבות] דאע"ג דנעלמה שמה בכלל אכילה הני מילי בשמיה אכל הכא דלאו מילי דשמיה לאו בכלל אכילה הוא ואכטריך נפש לרבות. ורבינו בפ"מ מהל' שאר אבות הטומאה כתב או שהמחה את החלב בלתי טהור וגממו הרי זה טמא באוכל מנשרם שהשוטה בכלל אוכל ע"כ. ולכאורה לשונו שכתב שהשוטה בכלל אוכל משמע בטעמיה דאמרינן בעלמא דשמיה בכלל אכילה וא"כ הוא קשה דטעמא דגמירא לאו הכי הוא אלא משום דכתיב נפש אלא שכונתו ז"ל במ"ש שהשוטה בכלל אוכל ר"ל דמנח קרא דנפש גלי לן דנכלל אכילה דקרא איכא שמה. ואע"פ שרבינו לא כתב טעם דקרא דנפש אין חשש בזה שאין כוננו אלא להשמיעו הדיון:

ב החמץ בפסח אסור בהנייה שנאמר לא יאכל חמץ וכו'. ב"ר פ' כל שעה (דף כ"ה): חזקיה ור' אבהו פליגי דחזקיה סבר דלא יאכל משמע לא יהיה בו היתר אכילה ור' אבהו פליגי עליה דקסבר כל מקום שנאמר לא תאכל לא תאכלו אחד אסור אכילה ואחד אסור הנאה משמע ואע"ג דכ"פ ח' מהל' מאלכות אסורות פסק רבינו כ"ר אבהו כתב כאן טעמו של חזקיה מפני שקרא מיותר פשוט יותר וכן הביאו הרב אלפסי ז"ל בהלכות גריס פרק כל שעה וכתב הר"ן ז"ל זה הטעם משום דטעמא של חזקיה הוא פשוט יותר כלומר ור' אבהו לא חלק עליו אלא שמוסיף עליו דאפילו

מגדל עז

פרק א א כל האוכל ביום חמץ בפסח אסור בהנאה וכו'. פ' העור והרטוב: ב החמץ בפסח אסור בהנאה עד לא ימנע בהמחה ושותה. פרק העור והרטוב: ב החמץ בפסח אסור בהנאה עד לא ימנע בהמחה. פרק כל שעה:

ואסור

והמנחה הציג ברשותו ובי. וא"ת ה"ל נמימר דעובר בג' לחיין דהא עובר בלאו דלא יראה לך חמץ. וי"ל דלא יראה לך חמץ ולא יראה לך שאור לא חשיבי אלא ללא אחד משום דלא בא אלא ללמד דהיינו חמץ היינו שאור וכדארמין בריש יום טוב (דף 4' :') שפחה הכתוב בחמץ וסיים בשאור לומר לך היינו חמץ היינו שאור כלומר אין בין חמץ לשאור:

ויהמניח חמץ ברשותו בפסח אע"פ
בשני לאוין שנאמר לא יראה לך
שאור בכל גבולך
השנת הראב"ד
ואיסור החמץ ובי' כח
ההפסח וז"ל וקרא לשיעורין
אבל לענין ביעור ולענין אכילה
יש הפרש ביניהם שהתקן אם
נפסל מהכילה הכלל אין זקוק
לבער ומה שאור חף על פי שהוא
נפסל חייב לבער לפי שהוא
ראוי להטקו ולתקנו בו כמה
שקוט אלא אי"כ יתדו לשיעור
והוא פטור בטיט. ומה ששנו
במסופתא הפס שיעיפה חייב
לבער מפני שהוא ראוי לשקק
ובי' כח של שאור קמח
דאי בתקן לא היה צריך לה

א סמ"ג לארץ ע"ז ע"ס: ב סמ"ג שס:

והטעם דאז' ש' שופטל לאדם כיון שראוי לחסול כלכל חייב לבערו הוא מפני שראוי לשקור.
ולדברי הרב רבי אברהם ז"ל שהוא קצור בדרייטא קמייטא צפם שאור הוא ואז' ש' שופטל
מלאכול כלכל היה להם בגמרא לבאר, [אלא ודאין בדרייטא קמייטא צפם חמץ היא וכולן שוין.
וכן מלאמי לרבי אהרן הלוי ז"ל:]

חמץ

אוצר החכמה

משנה למלך

ש'אמר שם דרבינו ב"ר שמעי עד שיפרוט לך הכחשו וכו' אין כוונתו נומר דמדיאטירי קרא להמיר גבלה נפקא לן דכ"מ שנאמר לא תחבל אחד איסורו אכילה ואחד איסור הנאה במשמע דהא בגמ' מוכח דמילי דמילי גבולה לא היו אלא לר"מ אבל לר"י לא נפקא לן אלא מאזו ורבינו בדידיא פסק בפרק עשרי מהל' עיכ"ש ש'אמר שם אסור ליתן מתנת חנם וכו' שנאמר גבר אשך בעשרי וכו' במכירה ולא במתנה. לכן נראה דהא ש'אמר שם עד שיפרוט לא נחית אלא לומר שאם לא פרט הדבר כמ"ש שם אסור בהנאה ואע"ג דרבינו נקט שם לישנא דר' אבהו ופירש דבר ר' אבהו במה ש'אמר עד שיפרוט לך הכחשו וכו' ר"ל מדאיטירור גבולה כמזכור שם בגמ' ש'אמר אין כוונתו של רבינו לך ומוכרח דאדכרישימ: והמצינו חכמי בירושלמי בפסח א"ע"פ ש"א אבלו עובר בשני אלוין. בפ"ק (דף ה') ולא"מ כיון שראו ותמן חלה מצינא היא א"כ יכריעה לאוי הוו שאור ולא ימנא ולא יראה לך שאור ולא יראה לך חמץ ולא יראה שאור אחרינא דהא אחרת דבחנוך עובר על לאו דשאר דממשע הכא וכן צפיק [רביעין] שכתב גבי מניח חמץ שעובר משום לא יראה חלה ימנא. והיה נראה לומר דלא חשיב אלא חלה דרביה ודא דרמיתא אבל חלה לאוי דרביה חלה ימנא. היה א"ז וס מפיק. ונראה לתקן דרבי לאוי חס דשאר ודא דתמן דרביה גרידי משום דריכותא דידיהו דאמרו שם בגמ' בפ"ק דרבי (דף ז:) ולא יהיה לך שאור כוליה קרא איטירור לומר ש'לן חי אמה רואה אבל אמה רואה ש'ל אחרים ואע"ג דתלמא לך רמזי עד דרשו בפרק כל שעה (פסחים דף כ"ג). תלמא לך דאן עבדי' ש'כיבשו ודא עבדי' ש'לא כיבשו ואחד בחנוך דאמרו שם בגמ' וא"כ לא אייתר קרא דכ"ש ובשאר עובר משום מצינא דאמרו ש'אור לא ימנא בנכסיו ושאר ש'אור לנ"ש א"כ הרי בחנוך ובשאר חלה לאוי ולא יומר:

וַאֲיִסּוּר החמין וְהַשְׂאִיבֹר השאיר שבו מהחמין אחד הוא כבד הרשע"ז ו"ל א"ל נפסק ומאליה כלב חייב לבצע כלל מתוך לא א"כ אחא אטענין בגמ' דפ"ק הוה יליפין מתן מניה אפילו נפסק ו"ל הוה קאמר מתן הוה יליפין שאור דוקא דפ"ק דרז"ח אפילו לדעם הרשע"ז ו"ל מאי דקאמר לבצע אינו אלא מדרבנן דמן הסורה דהשקה ולתמנע דעיסות אחרות כלל השא"ל חייב דאיהו מתן כלל: ב"ב הרב ונפסק ו"ל אפשר מנה בדריימא סניתיא לקמן דשעלו באגרוס ממנו ו"ל נפסקא

מגדל עוז

[3] בתוספתא דביצה שאור מרובץ אחרים המין שנתחמץ מאחרים מאימתי קרוי שאור משיביל

ו"ל תבירו זה משנה מורה שהוא כחבב הנשמון מדרך ארובה לקצרה ומה שיחדש אלם ין יקדקד או ממוך דבר, וכן דבר זה שהסוף עמה הראב"ד ו"ל כבר כתב דין סיפא שאור אם טח פניה כטיפ פ עיבה. והחלוק שחילק הראב"ד ו"ל כריך לי תלמוד שהי פת שעיפאם וסיפא שאור שיהיה לתיבם ולפי ולמנהל זה כמה עיטות לחימה ולי

הדפסה בראלוצית מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התכנה

משנה תורה <מהדורה חדשה> - ג (זמנים) משה בן מימון (רמב"ם) עמוד מס': 217 הודפס ע"י אוצר החכמה

הדפסה ברזולוציית מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התכנה

זמנים. הלכות חמץ ומצה פ"א

קושיא שאין עליה תשובה, אבל אין להקשות כמו שהקשה רא"ם מדק"ל כל איסורין שצוהוה אס' אבל כיון מן האיסור כשיעור שהיה א"פ לוקחין עליו דלי מהיהא הוא אפשר לומר דשאינהם שאלו האיסור בלא תערובה אבל הכא שואל ע"י תערובה הוא פטרי ליה אי לא רבויא דכל דהא ודאי כל שואל ע"י תערובה קיל טפי דהא אוכל כיון חלב בשויה פחות מכדי א"פ חייב כרת כמבואר פ"ד מהלכות מאכלות אסורות ואוכל כיון חלב מעורב עם ג' ביצים גריסין לוקח ואינו חייב כרת כדמשמע בפט"ו. ובאלו עוברין (דף מ"ד:) אמרינן וכו' מין לחודיה מאי למימרא הא קמ"ל דאע"ג דתערובה, ועוד לפי דבריו דעדיפא מינה ה"ל לאקשו"י דהכי אמרי רבנן על עירובו בלא כלום וכו' ומ"ש חמץ מכל איסורין שצוהוה וכו' ואי אפשר לומר לפי דרך

זה דפסק כחכמים דא"כ אפילו הטיל בו כל כך חמץ שיש בו כיון כבדי א"פ אמרי רבנן על עירובו בלא כלום ואם פסק כוחמיהו היכי קאמר דלוקח עליו ואי אמרינן דבש בו כיון כבדי אכילה פרס בטיבול כדרך שבני אדם אוכלים אותו כ"ע מודו דחייב ואי אפילו כי משרף שריף לא אין בו כיון כבדי א"פ כ"ע מודו דפטור כי פליגי בשאם אוכלו בטיבול אין בו כיון כבדי א"פ ואי משרף שריף ליה איה ביה כיון כבדי א"פ ושריף כדי שלש ביצים דלרבנן פטור משום דנטלה דעמו ולר"א לא בנטלה דעמו משום דדריש כל מחמלת לעירוב חמץ. ופירוש זה דייקא מתלה לטון הרמב"ם שכתב דר"א שאלו כיון חמץ בזהו תערובה וכו' וזה בדברי המגיד הוא פ"ה ראשון שכתב ר"א וכן מלאמי כתוב שהיו מפרשים כפסדר וע"י פירוש זה המגיד דר"א וכתבם אינה אלא בזה כי וכו' הכי מיימי רבינו ראה מקרה דכל מחמלת דעת רבינו וכתב ג"כ ואין לחכמים מקרא מיותר וכו' משמע דס"ל הרמב"ם שפוסק כחכמים ותימנה דהא כר"א היא דליתו רבנן פטרי ובהדיא אמרינן בגמרא דאי משרף שריף ליה פטרי רבנן משום דנטלה דעמו. ויש שם שמתחב דאי כי שריף ליה יס בו כיון כבדי א"פ לרבנן נמי חייב כי שריף ליה ומאי דקאמר דלחכמים בנטלה דעמו היינו לומר דמס"ה לא אכריז ביה אלא אה"ג דחייבי מחייבי ליה. ויש קצת גילוי לפירוש זה בדברי החוס' אהא דקאמר דלחכמים בנטלה דעמו אלא כל אדם והשאה לא מיקשי מה שפסק רבינו ביש בו כיון כבדי א"פ דחייב דאי שריף ליה חייב אי פסק כחכמים נמי חייב, ואינו נ"ל משום דקשיא לי דא"כ פלוגתא דר"א וכתבם אינה אלא בזה כי וכו' הכי מיימי רבינו ראה מקרה דכל מחמלת הא רבנן לא דרשי ליה, וע"י דאף ר"א לא מיימי האי קרא אלא לאין בו ורבינו מיימי ליה ליש בו, וע"י למה כתב רבינו דפטור מכתב ביש בו מ"ש משאר איסורים:

ולבן ג' דהרמב"ם בפרש פסידוש הזה אלא שפוסק כר"א וכמו שכתב רא"ם בפירוש הלשון שכן מלאמי כתוב בשם חכמי פסדר וכן נראה מדברי הרמב"ם בספר המעלות ובפירוש המשנה וכתב דברי ר"א דעל חמץ דגן גמור ענוש כרת ועל עירובו בלאו אלא דאכתי נריך ליישב מה שהקשה הרמב"ם על הרמב"ם והביאו המגיד וגם מאי דמשמע בגמ' פ' אלו עוברין דלר"א דדריש כל הימך מנטרף לאיסור דאמרינן כמאן כר"א דדריש כל א"כ נענין חמץ בפסח נמי אה"ג ואי הרמב"ם פסק כר"א הוא ליה לחייב באוכל כיון כוחם בעיניה דהיה שני לנטרף לאיסור וכו' פירוש רש"י גבי הימך מנטרף לאיסור ולא שיעורן שיהא פרס, והיה אפשר לתקן קושיא זו בתנאי דלמאן כפ' ג' מניס עלה ל"ו דכי נפיש הימרה לא אמרינן דהיה מנטרף לאיסור אלא שמדברי הרמב"ם כפ"ה מהלכות נזירות משמע שמשפך כדי אמרינן הימך מנטרף לאיסור היינו אפילו נפיש הימרה שכתב דבר המורה אינו

מנטרף לדבר האיסור כיון כילד יין שנתערב וכו' עד שהיה מדבר האיסור בתערובה כיון כבדי שלש ביצים וכו' ונראה מפורך לשונו שגם להשמיענו דלא חייבא דלפילו ביותר מכותה כבדי אכילה פרס ינטרף הימך לאיסור ואם כן משמע דכי אמרינן סתם הימך מנטרף לאיסור אפילו ההימך יותר מהאיסור הוא ומאי דאמרינן ג' מניס דהיה אכילה פרס לא אמרינן דהיה מנטרף לאיסור נריך לומר שלא היה בנטחת הרמב"ם. ובמדרשו שרמי' בשו"ט הרמב"ם לפקח אלו עוברין שהוא מדברי רבנן קבוצא ויש להוכיח לדברי דבסוגיה אלו עוברין לימיה. מ"מ הדרא קושיא לדוכתה:

וקודם כל דבר צריך ליישב היאך פסק הרמב"ם כפ"ה מהל' נזירות דלא כרבי אבהו אמר ר' יוחנן לן איסורין שצוהוה אין הימך מנטרף לאיסור חוץ מאיסור נזיר דהא ליכא מאן דפליג עליה דזעירי מוסיף הוא. ונראה דטעמו מדאמרינן בזה הכי ופאי משנת להכי הוא דלמאן וכו' הא מני רבנן ור"י דאמר כר"ע ומפרש הרמב"ם דה"ק ור"י דאמר כר"ע וליה לא ס"ל כוחיה אלא כרבנן וכיון שכן משנת להכי אהא ליהימך מנטרף לאיסור אלא לטעם כעיקר קושיא כיון כבדי א"פ כדארי' בפרק במרה דע"ו (דף ס"ו) כל שטעמו ומשאו לוקחין עליו והוה כיון כבדי א"פ ואפילו בקדשים לית ליה להרמב"ם הימך מנטרף לאיסור ואע"ג דאסיקנא באלו עוברין (פסחים מ"ה) לרבנן מנך נרימי טעמא ליהימך מנטרף לאיסור וכו' וחולין מקדשים לא גמר משמע דשאר קדשים ילפי מינה סובר דלא ק"י"ל היי אלא כמסקנא דפ"ג מינין דאסיקנא דמור ומטעמא מריוויא דמ"מ כעיקר מ"מ קושיא הימך מנטרף לאיסור עולה לה ומשכ' מנגד. ולענין קושיא הרמב"ם שהזכיר המגיד י"ל דאע"ג דבשאר איסורין ילפינן דטעם כעיקר מנוזר אנטרף קרא דכל מחמלת בפסח לרבות הימך דשריף ליה דלא ניומא דנטלה דעמו אלא כל אדם כדאמרי רבנן ומיעוטא דכל אוכל חמץ מוקמינן להיכא דשריף דמיעוטא מכתב ורבנן לא דרשי כל:

ועי"ל דאצטרף בל מחמלת משום דכיון דכתב דחמץ כי כל אוכל חמץ למעט כל תערובה חמץ מכתב קד"א לנגמרי ממעט ליה להכי אהדיה קרא דכל מחמלת ולפי זה חמץ קיל מחמל דם וכל שאר איסורין כדבאר איסורין חייב כרת כמו בעיקר והחמץ פטור מכתב ולפי זה נראה מהרמב"ם בפרש"י דלוקי אף כרת נמי במשעה:

ועי"ל דר' אליעזר ורבנן בתרתי פליגי חדא בכיון כבדי א"פ כדרך כל אדם דלרבנן טעם כעיקר כמו בזמיר ובגי חמץ נמי היו כעיקר וחייב כרת דלית להו ללאו ולרבי אליעזר לא היו אלא בלאו דכל מחמלת מרתי בזהו כי כיון כבדי אכילה פרס כדבר אכילה בני אדם ושריף ליה דלר"א בלאו דכלכל כל מחמלת הוא ולרבנן בנטלה דעמו ופטור והשאה כי קאמר הרמב"ם דיש בו לוקחין ואין בו כרת בכל גוונא הוא בין צין בו כדרך בני אדם בין צין בו כדרך בני אדם אלא דשריף ליה דפסק כר"א אלא בשאין בו כיון אפילו דשריף ליה נהי דאסור כחלי שיעור דאורייתא מיהו אין לוקחין עליו והשאה בשאר איסורין ילפינן דטעם כעיקר מנוזר מיהו אי לאו קרא דכל מחמלת כבדי כל אוכל בכל הוה אמינא דגבי חייבי כרת ליחייב עלה כרת כעיקר להכי אצטרף לאחוריה עלה בכל מחמלת ובלאו דמחמלת כל תערובה חמץ במשמע ולמעוטי מכתב מכל אוכל חמץ דאי לאו כל מחמלת הוה מוקמינן מיעוטא דכל אוכל חמץ לדרשא אחרינא. ולפיכך כתב הרמב"ם בפט"ו גבי לוקח ולא כתב חייב כרת דגמר דלוקח מנוזר וגמר דליתו חייב

לחם משנה

נראה דהבין כך ומפני כך השיג עליו דהר"ז ו"ל פסק דרבנן מפני שצוהוה הבבלי אין כיון כבדי כלומר כשאלו דרך אכילה ואם אינו דרך אכילה בנטלה דעמו אלא כל אדם ומפני שהבין כן דבדברי רבינו שם"ש כד"א כשאלו היינו שאלו כדרך אכילה ואם אין כן לא השיג עליו דהיה לו לחייב כרת דודאי אין כן כרת כדאמר ר' יוחנן כרת חייב כרת ורבינו לא איירי אלא שלא כדרך אכילה דמרבין לה מרבייא דכל ויהיב לא חייב כרת ועשאו מזה מיוחדת בפסיחת הלכות אלו ומתעבה קושיא ה"ה ו"ל. ויש לתת טעם לזה משום דפסק כסחם ממניחין וכמו שפסק הר"ן הלוי ו"ל ואע"ג דבבבין נוקשה לא פסק רבינו כסחם ממני' משום דבגמרא אמרו דאפילו ר"א מודה בבבין נוקשה דאמרו (שם דף מ"ג) תניא בומיה וכו'. והשאה אחי שפיר לפי זה שמה שהשיג הרמב"ם על רבינו היא קושיא אבל לפי מה שהבין ה"ה ו"ל כמו שנבאר אינה קושיא כלל דלא השיגו אלא מזה הלשון דסחם כוחם הבבלי אין בו כיון כבדי א"פ וזו אינה קושיא שהרי רבינו ביאר דבריו דדוקא כשהיה בו אע"פ שמן הסחם אין בו וכמו שכתב ה"ה ו"ל, ועוד דלא היה לו להשיגו מלשון ההלכות אלא מלשון הגמ' דאמר הנה לכותם הבבלי שאין בו כיון כבדי אכילה פרס, מיהו לזה י"ל דאין לשון הגמ' מורה דבסתמיהו הוא כך אלא ר"ל הנה לכותם הבבלי דאיייר שאין בו וכו' אבל ההלכ' כתבו היכא דליכא כיון וכו' כיון כוחם הבבלי משמע דבסתמיהו הוא כך. וא"ת אי דעת רבינו לפ' כר' אליעזר וכתב דלוקח משום כריוא דא"כ איך פסק כר"א בבבין שיעור דלא לוקח דמפיק אע"ג דהכא ציומא רש"י פ' יוה"כ (דף ע"ד) דר' יוחנן משמע דלית ליה דר"א וכדכתבו החוס' כפ' אלו עוברין (פסחים דף מ"ד). ד"ה לענין חמץ בפסח נמי וכו' דר"י לא לוקח מרביא דכל ור"א לוקח מרביא דכל וכיון דהוא פסק כר"א הוה ליה ללקוח בבבין שיעור מרביא דכל. וי"ל דשאינהם דמרבין דכל מרבין מרתי כיון ופאי שיעור דאמרו שם בבביתא אע"ג דהכא מרבין נמי כוחם ושכר וזימא וכו' כולה חדא מילתא היא. ועוד י"ל דהחם לא לוקח משום דאכילה משמע כיון ופחותה מכות לא מקרי אכילה ואחא כל ורבי לן ומפיק לקרא מפשטיה ולכן לא לוקח אלא הכא כי אהא כל ורבי לא מפיק קרא מפשטיה דשפיר איקרי מחמלת עירוב חמץ ולכן לוקח וזו מה שהבינו הרא"ש והטור ו"ל והראב"ד ו"ל כפי הנראה בדברי רבינו. וה"ה הבין דבדברי רבינו והראב"ד ו"ל דרך אחרת והוא דרבינו פסק כרבנן ומה שכתב כד"א כשאלו כיון חמץ מנך מחמלת

משנה למלך

בלאו ואין בזה כרת ע"כ והקשה עליו מן הב"י דבגמרא מוכח דהלכתא כר"י דקאמר דע"כ לא קאמר ר"א אלא חמץ גמור ע"כ. תערובה אלא נוקשה בעיניה לא קאמר מדאמרינן תניא כוחיה דר"י וכו' ומדברי מרן שם בבבין קושיא זו נראה שהיה גורם דר"י לוקח נוקשה בעיניה כהוא הדיו ואחרי בקשה המחילה הראויה נ"ל דאי אפשר להלום גירסא זו על פי סוגיה הגמרא דאמרינן ור"י מ"ע לא אמר כר"י אמר כן דלמא ע"כ לא קאמר ר"י החם אלא נוקשה בעיניה אבל חמץ דגן גמור ע"י תערובה לא ואם איתא דר"י ס"ל דשורין כי איתא דר"מ דקאמר דנוקשה עובר בלאו ה"ה למערובה ומאי אולמיה דר"א דלא קאמר דעובר בלאו אלא תערובה ומוקמה כוחיה כוחיה כיון דנוקשה דרבי יהודה דס"ל דחמץ ע"י תערובה חמור מחמץ נוקשה לא יוכלא להלום דבריו וכו'. (א"ה) וכבר השינו הב"ה ע"י שם כפסד פ"ה (דף ק"י) שכתב על קושיא דר' לוקח"מ דלמסקנא דלחא דך בביתא כרבנן לעולם מ"י סבר ר"א דנוקשה בעיניה בלאו, ואי מנין דבריו דיון דשמעין מנך בביתא דתערובה חמור מנוקשה ולא שמעין ליה לר"א דלסר אלא בעירוב מנ"ל לאפשי פלוגתא בביתא ולומר דלר"א לוקח נמי אנוקשה. והא דאמרינן בגמרא מאן שמעת ליה דדרש כל ר"א ואילו נוקשה לא קאמר לאו למימרא דאם היינו יודעים דיש שום מנא דדרש כל לא הוה ק"ל דהא ליתא דאטו תנאי שקלה מעלמא וכיון דסוף סוף שמעין מינה דתערובה חמור תקשי לרב נחמן:

אמנם בעיקר הקושיא שהקשה מרן על המור נ"ל לתקן דהטור הוקשה לו בדברי הגמ' שגם קושיא. דהא מאי דקשיא להו להחוס' דמאי סייעתא מיימי לרב יהודה מדלא הוכיח ר"א חמץ נוקשה איתא משום דכ"ש הוא וכו' אמאי לא אייתי סייעתא לרב יהודה מהבביתא עממה שהביא ר"י ומאי אולמיה דהאי כדמורה מהל' וכו' דכפי פירוש ר"י דס"ל דנוקשה בעיניה חמור מתערובה היכי לוקח לר"א דעל תערובה חמץ עובר בלאו מרביא דמחמלת איתא דלא אהא לרבות אלא נוקשה שהוא החמור אבל תערובה איתא בולא כלום. ומכאן קושיא הללו הבין הטור דרך אחרת כסוגיה הגמרא והוא דמאי דמיימי סייעתא לרב יהודה הוא משום דרב יהודה ס"ל דתערובה חמץ חמור מחמץ נוקשה וא"כ א"ש הא דילין ר"א דתערובה חמץ מרביא דכל מחמלת אלא לרבי ר"י דנוקשה חמור מתערובה מנ"ל לר"א דתערובה עובר בלאו איתא דרביא דכל מחמלת לא אהא אלא לרבינו נוקשה דמור והא דלא הקשה מהבביתא דהכי ר"י משום דהחם לא קאמר ר"א מלאח אלא לוקח דתערובה חמץ עובר בלאו ואפשר איה ליה לר"א תרי רביי חד לנוקשה וחד לתערובה וכן נמי לר"מ כפי סברה רב יהודה דס"ל דר"מ על חמץ נוקשה ועל תערובה חמץ ס"ל דעובר בלאו לא תקשי לרב יהודה

ר"ל שאלו כדרך אכילה שהוא בטבול והראב"ד ו"ל השיג על רבינו מזה הלשון דקאמר כיון כוחם הבבלי ולדידיה י"ל כמה שהביא רבינו קרא דכל מחמלת לאו דמרביה ליה מכל דרבנן לא דרשי כל אלא הביא האי קרא דכל מחמלת דמפיק לה מפשטיה דקרא וה"ה דמאי לאמור קרא דלא יוכל חמץ, ונראה דטעמו ו"ל הוא מפני דאי רבינו פסק כר"א ור"א בעי אכילה פרס א"כ תקשי משכר המדי וכמו שכתב שם רש"י ו"ל דבמאי עסקינן אי ביש בו כיון כבדי אכילה פרס מאי טעמיהו דרבנן ואי ליכא כיון כבדי א"פ וכדכתב רש"י מאי טעמא דר"א דהא לפי דעת רבינו בעי ר"א אכילה פרס וכו' חייבא לא בעי ר"א כדי א"פ אלא בכותם הבבלי שאלו כדרך הנאחו אלא בשכר המדי דשותה דכר' אפילו אין בו כיון מיימי מ"מ קשה

הדפסה ברזולוציית מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התכנה

זמנים. הלכות חמץ ומצה פ"ב

אין שרש לנוסחא זו וטעות סופר היא ואח"כ מלאכי שכתב רבינו בסוף הלכות זרכות שמשעה שגמר בלבו לבטל נעשים מלות הניעור קודם שיבדוק כמו שיבאר במקומו, הרי מפורש דבניטול בלא בדיקה קני וכן מלאכי בספר רבינו מדויק שכתבו בו כאן כך ומה היא השבחה וז' האמור בחומה שיבטל חמץ בלבו וישאזז אותו כעפר וישאזז בלבו שאלו ברשותו חמץ כלל ושלל חמץ שזרשמו הרי הוא כעפר וכדבר שאין בו לזרז כלל ומשמע מהגהות שזו היטה נוסחאם בספרי רבינו וכן בסמ"א הביא כלשון הזה שמהלכי. גם בספר בית מועד כתב לשון רבינו נוסחא הזאת שמהלכי גם בפירוש ה' מנוח כתובה נוסחא זו:

ג ואין קובעין מדרש בסוף יום י"ג. וא"ת למה כתב בסוף י"ג ולא מחלת י"ג כמו במחלת הלשון. וי"ל דאשמינן דמסוף יום י"ג אסור להחיל ללמוד ומפיק ליה מדרשא אביי (פסחים ד. ה) האל לורבא מרבנן לא ליפסח בעיניהם באורחא דליקשר נגהי ארביסין ואיהו סגי ליה נגהי ארביסין כדמנן במתמינן אור ל"ד אלא ללמד דמסוף י"ג אסור ואם חלמר מאי ואין קובעין מדרש וכן החכם לא יתחיל היינו הך. וי"ל דקביעות מדרש היינו למידה דרבים והחכם לא יתחיל וכו' היינו לומר לעצמו ואם חלמר ליכתוב חד והוא הדין לאידך, ויש לומר דאי כתב קביעות מדרש הוא אמינא דוקא קביעות מדרש אסור דכיון דרבים יניחו איכא למישא דלמא אמי לאמשיכי אבל לומר לעצמו דכיון דידיד הוא וליכא למישא להכי אימא לא ואי כתב לומר לעצמו ה"א דוקא כה"ג אסור דאפשר דמימשך וליכא מתן דמדבר ליה אכל קביעות מדרש כיון דרבים יניחו מדברי אהדיי אי נמי ה"א דלא גזרו בקביעות מדרש אי משום דהיא מלוה עובדה דמי יקבץ אותם אחר כך קממשע לן דבכחיה גזרו. וכחך רבינו זה לפי שמה שאמר אביי לורבא מרבנן לא ליפסח בעיניהם משמע בין לומר לעצמו בין לאחרים:

ד אבל אכסדרה שאורה רב אם בדיקה לאור החמה דיו. מיהא דבגמ' (שם)

(ה) אמרין אמר רבא אכסדרה לאורה נדקתהם ומוכח הם דלכתחלה קאמר ומדברי רבינו נראה דדוקא דיעבד. וכחך הר"מ דמשמע לרבינו לכתחלה כדיון לבדקה בלילה משמע שני אדם מלוים בבתיאם א"ע דליכא טעמא דלור הנר יפה לבדיקה ומו שהרי הכל ככלל אין בודקין לאור החמה דליתא בירושלמי:

ה אבל חור שבין ישראל לעכו"ם אינו בודק כלל שמא יאמר העכו"ם בשפים *חורי הבית התחתונים והעליונים וכו'. כתב הרמב"ד ז"ל טעה בשמן שא"ע שמתקפץ אינו צריך לפי שיש קבע לסיופיו עכ"ל:

ו חורי הבית התחתונים והעליונים *חורי הבית התחתונים והעליונים וכו'. כתב הרמב"ד ז"ל טעה בשמן שא"ע שמתקפץ אינו צריך לפי שיש קבע לסיופיו עכ"ל:

ז חורי הבית התחתונים והעליונים *חורי הבית התחתונים והעליונים וכו'. כתב הרמב"ד ז"ל טעה בשמן שא"ע שמתקפץ אינו צריך לפי שיש קבע לסיופיו עכ"ל:

ח חורי הבית התחתונים והעליונים *חורי הבית התחתונים והעליונים וכו'. כתב הרמב"ד ז"ל טעה בשמן שא"ע שמתקפץ אינו צריך לפי שיש קבע לסיופיו עכ"ל:

ט חורי הבית התחתונים והעליונים *חורי הבית התחתונים והעליונים וכו'. כתב הרמב"ד ז"ל טעה בשמן שא"ע שמתקפץ אינו צריך לפי שיש קבע לסיופיו עכ"ל:

י חורי הבית התחתונים והעליונים *חורי הבית התחתונים והעליונים וכו'. כתב הרמב"ד ז"ל טעה בשמן שא"ע שמתקפץ אינו צריך לפי שיש קבע לסיופיו עכ"ל:

יא חורי הבית התחתונים והעליונים *חורי הבית התחתונים והעליונים וכו'. כתב הרמב"ד ז"ל טעה בשמן שא"ע שמתקפץ אינו צריך לפי שיש קבע לסיופיו עכ"ל:

יב חורי הבית התחתונים והעליונים *חורי הבית התחתונים והעליונים וכו'. כתב הרמב"ד ז"ל טעה בשמן שא"ע שמתקפץ אינו צריך לפי שיש קבע לסיופיו עכ"ל:

יג חורי הבית התחתונים והעליונים *חורי הבית התחתונים והעליונים וכו'. כתב הרמב"ד ז"ל טעה בשמן שא"ע שמתקפץ אינו צריך לפי שיש קבע לסיופיו עכ"ל:

יד חורי הבית התחתונים והעליונים *חורי הבית התחתונים והעליונים וכו'. כתב הרמב"ד ז"ל טעה בשמן שא"ע שמתקפץ אינו צריך לפי שיש קבע לסיופיו עכ"ל:

טו חורי הבית התחתונים והעליונים *חורי הבית התחתונים והעליונים וכו'. כתב הרמב"ד ז"ל טעה בשמן שא"ע שמתקפץ אינו צריך לפי שיש קבע לסיופיו עכ"ל:

טז חורי הבית התחתונים והעליונים *חורי הבית התחתונים והעליונים וכו'. כתב הרמב"ד ז"ל טעה בשמן שא"ע שמתקפץ אינו צריך לפי שיש קבע לסיופיו עכ"ל:

יז חורי הבית התחתונים והעליונים *חורי הבית התחתונים והעליונים וכו'. כתב הרמב"ד ז"ל טעה בשמן שא"ע שמתקפץ אינו צריך לפי שיש קבע לסיופיו עכ"ל:

יח חורי הבית התחתונים והעליונים *חורי הבית התחתונים והעליונים וכו'. כתב הרמב"ד ז"ל טעה בשמן שא"ע שמתקפץ אינו צריך לפי שיש קבע לסיופיו עכ"ל:

יט חורי הבית התחתונים והעליונים *חורי הבית התחתונים והעליונים וכו'. כתב הרמב"ד ז"ל טעה בשמן שא"ע שמתקפץ אינו צריך לפי שיש קבע לסיופיו עכ"ל:

כ חורי הבית התחתונים והעליונים *חורי הבית התחתונים והעליונים וכו'. כתב הרמב"ד ז"ל טעה בשמן שא"ע שמתקפץ אינו צריך לפי שיש קבע לסיופיו עכ"ל:

כא חורי הבית התחתונים והעליונים *חורי הבית התחתונים והעליונים וכו'. כתב הרמב"ד ז"ל טעה בשמן שא"ע שמתקפץ אינו צריך לפי שיש קבע לסיופיו עכ"ל:

כב חורי הבית התחתונים והעליונים *חורי הבית התחתונים והעליונים וכו'. כתב הרמב"ד ז"ל טעה בשמן שא"ע שמתקפץ אינו צריך לפי שיש קבע לסיופיו עכ"ל:

כג חורי הבית התחתונים והעליונים *חורי הבית התחתונים והעליונים וכו'. כתב הרמב"ד ז"ל טעה בשמן שא"ע שמתקפץ אינו צריך לפי שיש קבע לסיופיו עכ"ל:

ד אין בודקין וכו'. (דף ז' ו.ה.) ס"ר אין בודקין לא לאור החמה ולא לאור הלילה ולא לאור האבוקה אלא לאור הנר מפני שאור הנר יפה לבדיקה ואמרו שם האל לארובה דבחדר ושאלו דליכא אי להדי ארובה היינו אכסדרה לאורה נדקתהם ומירלו לא לרביא בירושלמי וכי יש חמה בלילה תפסר בשלל דק בלילה ע"כ. אי נמי ברובה לבדוק מצ"ל:

ואמצע החצר וכו'. (דף ט.ה.) אמר רבא חצר אינה לריכה בדיקה מפני שהעורבים מלוין שם ופירש רבינו אמנע חצר וכן פירשו ז"ל:

ה חור שבאמצע הבית וכו'. ברייתא שם חור שבין אדם לחבירו זה בודק עד מקום שידו מגעת חוה בודק עד מקום שידו מגעת והשאר מבטלו בלבו ועוד שם ברייתא אחרת חור שבין יחודי לארמאי בודק עד מקום שידו מגעת והשאר מבטלו בלבו פלימו אומר כל עצמו אינו צריך בדיקה מפני הסכנה ופירשו בגמרא סכנה שמה יאמר העכו"ם כשפים הוא עושה לי. ורבינו לא הזכיר חור שבין יחודי לארמאי וי"ל שהוא סובב שאין הלכה כפלימו דלא חיישין להכי וכיון שכתב דין חור שבין אדם לחבירו שבודק כל אחד עד מקום שידו מגעת ממילא משמע שכשהוא בין יחודי לארמאי שהיה בודק עד מקום שידו מגעת חוה שסמך רבינו:

ו חורי הבית העליונים והתחתונים וגם היציע וכו' ואוצרות יין ואוצרות שמן וכו'. כך היא עיקר הנוסחא בספרי רבינו המדוקדקים להקדים שמן לין ושאלו מתקפץ מהו איין בלמוד קאי לאוצרות שמן אפילו מתקפץ מהו איין צריך בדיקה ויעיד על זה מה שכתב רבינו אצל אוצרות שכן ואוצרות יין שמתקפץ וכו' ולא חור ושנה אוצרות שמן לפי שאוצרות שמן בכל גוונא איין צריכין בדיקה לפי שיש קבע לספוקין וכן נבואר בגמ' בלא מתחלקת וכן בהלכות. והר"א ז"ל מלא נוסחא שכתוב בה אוצרות יין ואוצרות שמן שאין מתקפץ מהן וכחך בהשגות

א"ל טעה בשמן וכו'. וכבר כתבתי הנוסחא האמתית וטעות סופרים היה במקלף ספרים להקדים אוצרות יין לאוצרות שמן. ושאר הדין שכתב רבינו מפורשין שם (דף ט"ו) בברייתא ומימרות פסקות שם:

והשנונית *חורי הבית התחתונים והעליונים וכו'. כתב הרמב"ד ז"ל טעה בשמן שא"ע שמתקפץ אינו צריך לפי שיש קבע לסיופיו עכ"ל:

ז חורי הבית התחתונים והעליונים *חורי הבית התחתונים והעליונים וכו'. כתב הרמב"ד ז"ל טעה בשמן שא"ע שמתקפץ אינו צריך לפי שיש קבע לסיופיו עכ"ל:

ח חורי הבית התחתונים והעליונים *חורי הבית התחתונים והעליונים וכו'. כתב הרמב"ד ז"ל טעה בשמן שא"ע שמתקפץ אינו צריך לפי שיש קבע לסיופיו עכ"ל:

ט חורי הבית התחתונים והעליונים *חורי הבית התחתונים והעליונים וכו'. כתב הרמב"ד ז"ל טעה בשמן שא"ע שמתקפץ אינו צריך לפי שיש קבע לסיופיו עכ"ל:

י חורי הבית התחתונים והעליונים *חורי הבית התחתונים והעליונים וכו'. כתב הרמב"ד ז"ל טעה בשמן שא"ע שמתקפץ אינו צריך לפי שיש קבע לסיופיו עכ"ל:

יא חורי הבית התחתונים והעליונים *חורי הבית התחתונים והעליונים וכו'. כתב הרמב"ד ז"ל טעה בשמן שא"ע שמתקפץ אינו צריך לפי שיש קבע לסיופיו עכ"ל:

יב חורי הבית התחתונים והעליונים *חורי הבית התחתונים והעליונים וכו'. כתב הרמב"ד ז"ל טעה בשמן שא"ע שמתקפץ אינו צריך לפי שיש קבע לסיופיו עכ"ל:

יג חורי הבית התחתונים והעליונים *חורי הבית התחתונים והעליונים וכו'. כתב הרמב"ד ז"ל טעה בשמן שא"ע שמתקפץ אינו צריך לפי שיש קבע לסיופיו עכ"ל:

יד חורי הבית התחתונים והעליונים *חורי הבית התחתונים והעליונים וכו'. כתב הרמב"ד ז"ל טעה בשמן שא"ע שמתקפץ אינו צריך לפי שיש קבע לסיופיו עכ"ל:

טו חורי הבית התחתונים והעליונים *חורי הבית התחתונים והעליונים וכו'. כתב הרמב"ד ז"ל טעה בשמן שא"ע שמתקפץ אינו צריך לפי שיש קבע לסיופיו עכ"ל:

טז חורי הבית התחתונים והעליונים *חורי הבית התחתונים והעליונים וכו'. כתב הרמב"ד ז"ל טעה בשמן שא"ע שמתקפץ אינו צריך לפי שיש קבע לסיופיו עכ"ל:

יז חורי הבית התחתונים והעליונים *חורי הבית התחתונים והעליונים וכו'. כתב הרמב"ד ז"ל טעה בשמן שא"ע שמתקפץ אינו צריך לפי שיש קבע לסיופיו עכ"ל:

יח חורי הבית התחתונים והעליונים *חורי הבית התחתונים והעליונים וכו'. כתב הרמב"ד ז"ל טעה בשמן שא"ע שמתקפץ אינו צריך לפי שיש קבע לסיופיו עכ"ל:

יט חורי הבית התחתונים והעליונים *חורי הבית התחתונים והעליונים וכו'. כתב הרמב"ד ז"ל טעה בשמן שא"ע שמתקפץ אינו צריך לפי שיש קבע לסיופיו עכ"ל:

כ חורי הבית התחתונים והעליונים *חורי הבית התחתונים והעליונים וכו'. כתב הרמב"ד ז"ל טעה בשמן שא"ע שמתקפץ אינו צריך לפי שיש קבע לסיופיו עכ"ל:

כא חורי הבית התחתונים והעליונים *חורי הבית התחתונים והעליונים וכו'. כתב הרמב"ד ז"ל טעה בשמן שא"ע שמתקפץ אינו צריך לפי שיש קבע לסיופיו עכ"ל:

כב חורי הבית התחתונים והעליונים *חורי הבית התחתונים והעליונים וכו'. כתב הרמב"ד ז"ל טעה בשמן שא"ע שמתקפץ אינו צריך לפי שיש קבע לסיופיו עכ"ל:

כג חורי הבית התחתונים והעליונים *חורי הבית התחתונים והעליונים וכו'. כתב הרמב"ד ז"ל טעה בשמן שא"ע שמתקפץ אינו צריך לפי שיש קבע לסיופיו עכ"ל:

כד חורי הבית התחתונים והעליונים *חורי הבית התחתונים והעליונים וכו'. כתב הרמב"ד ז"ל טעה בשמן שא"ע שמתקפץ אינו צריך לפי שיש קבע לסיופיו עכ"ל:

כה חורי הבית התחתונים והעליונים *חורי הבית התחתונים והעליונים וכו'. כתב הרמב"ד ז"ל טעה בשמן שא"ע שמתקפץ אינו צריך לפי שיש קבע לסיופיו עכ"ל:

כו חורי הבית התחתונים והעליונים *חורי הבית התחתונים והעליונים וכו'. כתב הרמב"ד ז"ל טעה בשמן שא"ע שמתקפץ אינו צריך לפי שיש קבע לסיופיו עכ"ל:

כז חורי הבית התחתונים והעליונים *חורי הבית התחתונים והעליונים וכו'. כתב הרמב"ד ז"ל טעה בשמן שא"ע שמתקפץ אינו צריך לפי שיש קבע לסיופיו עכ"ל:

כח חורי הבית התחתונים והעליונים *חורי הבית התחתונים והעליונים וכו'. כתב הרמב"ד ז"ל טעה בשמן שא"ע שמתקפץ אינו צריך לפי שיש קבע לסיופיו עכ"ל:

כט חורי הבית התחתונים והעליונים *חורי הבית התחתונים והעליונים וכו'. כתב הרמב"ד ז"ל טעה בשמן שא"ע שמתקפץ אינו צריך לפי שיש קבע לסיופיו עכ"ל:

ל חורי הבית התחתונים והעליונים *חורי הבית התחתונים והעליונים וכו'. כתב הרמב"ד ז"ל טעה בשמן שא"ע שמתקפץ אינו צריך לפי שיש קבע לסיופיו עכ"ל:

לא חורי הבית התחתונים והעליונים *חורי הבית התחתונים והעליונים וכו'. כתב הרמב"ד ז"ל טעה בשמן שא"ע שמתקפץ אינו צריך לפי שיש קבע לסיופיו עכ"ל:

לב חורי הבית התחתונים והעליונים *חורי הבית התחתונים והעליונים וכו'. כתב הרמב"ד ז"ל טעה בשמן שא"ע שמתקפץ אינו צריך לפי שיש קבע לסיופיו עכ"ל:

סעודה ואין צריך לעמוד מן השלחן ולהביא אלל אין אין קבע לשתי פעמים ששחית סעודה היום מרובה משל אחרון ואין השמש בקי בדבר. ומפני השגה זו כח הכר המגיד שהנוסחא האמיתית להקדים שמן ליין ושאין מתספק מהם אין בלחוד קאי. ואפשר לקיים נוסחא ספרינו שהרי כתב הר"ן שצברת הר"ף כן היא דעה מס' אס מתספק ממנו צריך בדיקה והיינו טעמא ^{הפוסק} דכיוצא בהוה להדליק ששמן הוה להוה אורות שמן כבית השעווה שצריך בדיקה. וא"ת למה לא כבד רבינו צפירוס שאורות שמן שמתספק מהם צריך בדיקה כעס שכתב ציין ו"ל דשכר נמי קשוי דנקטיה במתספק ולא נקטיה בציני מתספק אלא מאי אית לך למימר דנקטיה במתספק לומר משום הכי צריך בדיקה דאי אינו מתספק לא צריך בדיקה אורות שמן נמי נקטיה בציני מתספק דאינו צריך בדיקה הא מתספק צריך בדיקה, וא"ת היינו טעמא דנקט רבינו שכר במתספק ולא נקטיה בציני מתספק לפי שכן אמר בגמ' עשו אורות שמן בבבל כאורות ציין בל"י במתספק מהם, גם שכן אמרין בגמ' אורות שמן אין צריך בדיקה ולפוס מנהגא דידן ה"ל כלא כמובן גבי אין מתספק מהם ורבינו חסד לו לשון הגמרא. כל זה שלא לשבש הנוסחא אלל לפי האמת אס הנוסחאות יסכימו קצתו יורו נכונים דברי הרב הנגיד:

ובשבועך המרתך וכו'. כמד הרא"ש בפסקיו יש מן הגאונים שפסקו כוותיה דשמואל כיון דכולהו תנאי מני כוותיה והרמב"ם ז"ל פסק כרב וכן ברעו ויהו ז"ל דכל ברייתא דלא מתנאי בי ר' חייה ובי ר' אושעיא לאו בר סמכא הוא וכיון דר' חייה תני כרב אין לחוש לאידך ברייתות דתנו כשמואל ואפילו חייה ר' אושעיא היה בכללם מ"מ ה"ל ר' שמואל ר' אושעיא חד לגבי חד והדרינן לכללין דרב וישראל הלכה כרב דחבורי. ואין ספק שלא היה בנוסחתם נגמרא והלכתא כש

ז' א"י חוששין שמא גדרה חולדה, ה"ה כח פירש רבינו ופירש"י וכח שפירש רבינו חוששין שמה גדרה חולדה מביא שמעתיקין בו חמץ לבית שאין מניטין או אם נפסד ממיאב כפירש"י שמיאב הכרה לשאין חוששין שמא גדרה מביא שמיאב דבוק לבית דבוק שאין לחוש לך כן אם לא נחוש שמוס שמיאב דבוק לבית דבוק רבינו מביא הכרה לשאין חוששין בדוקה בדוקה זה אינו כ"כ הכרה שאפשר היה שמוס מביא *שאין מניטין בו חמץ לבית האמה לענין דינא לא נפיק לן מדי דלמיאב דמיווייה לא חיישינן מביא *שאין מניטין לבית הר"מ דבט' כזכורין בעי בדוקה ממוס דבעינא דלאחידל ספיקא אם לא חמץ חוששין

משנה למלך

ז"כ ב ח וכן אם ראה עקבר וכו' עד ולפיכך חזר ובודק. מומרא דלנא כפי"ק דפסחים י"ז, וי"ח
העור ריש תלמי' ח"ל עקבר שנכנס לבית בדוק ופסד פסיו ונכנס עמלו ונמא פיוריו
אפילו כדי לל הכבר ריש לנדוק כל היום אלא דרבו כל בעבד ופסדו ופסדו עמלו אחי וארץ
לנדוק תחר הכבר שהנכנס העכבר ע"כ. וכן בנא מיירי אפילו בנפול ואפי"ו דלנא איסורא לא וארץ
ומדנא ואינא ספיאק לאמור דלנא אפי"ו לא אולין לקולא לא דמי להיא דהשכא בצורין כל מנא
ואחד לא תמן ואחד עכבר וקולא לא ידעינן אי תמן קא לא מנא שקל שפסק העור ריש תלמי' דאס
ביעל אפי"ו לנדוק אפי"ו שהכבר גדול אלא אפשר שחלולו מול דריון שפסק העור ריש תלמי' דאס
לקולא דשמי' הים לנא לחמיון תמן בניה והספק הוא אפי"ו דלנא אפי"ו אס מנא שהנכנס לבית או הוא
מנא או תמן ומסוס הכי מילא הוא אלא ומדנא אולין לקולא אלא הכא דלנא דהא תמן וספק
אס אכלמיה או לא אלא ספק מילא מירי דלנא ואפילו בדננא אולין לקולא. מומרא. כפי"ק דפסחים
ד"ה כרי שחא דהכמי ארונא כבני' לתד מירא דבדננא ספק מילא מירי דלנא ומא' דלמירין מנא
ד"ה חזין דשקל בעי דביקה הייז כלא ביטל דהוי דלנא דאפיראא אכל בננא דהוי דלנא דננא אחי
ספק לאמור אכלמיה ומילא מירי דלנא לא דרנא לא ריך דביקה. ומי"ס ריטו אס לא מנא כלום הוי
או נדוק כל היום ואס מנא אוחי הפס שנטלה העכבר ונכנס אפי"ו דביקה. וי"ל דלקדק דמא' אחי
לאשמועינן לא קמן בפרקין דין אפי"ו ספק כרי דלמירין או שחברו או שחברו אפי"ו מנא. וי"ל דסד"ה דדוקא
כלא מנא אלא תחד או דלמירין או שחברו או שחברו אפי"ו לא תחד דבר ויומר דלנא מעמלא
קא אחי אכל בנמא שניס אפשר דבעי דביקה כל היום דרי הכי דלנא אחי מעמלא הי"ו ארץ אחי
מעמלא אוחי אס כן בנא עכבר הי"ו חיון דפסחים אוחי מעמלא הי"ו הכבר קמי"ל דלנא. ואפשר דהוי
לומר שדריין כדרי ריטו וי"ל שחברו אס מנא אוחי הפס שנטלה העכבר ונכנס אפי"ו ריך דביקה
דלמא ליה להאריך כל קך בלשונו לא הו"ל למימר אלא ואס מנא פס אפי"ו דביקה אלא ביה דריון קך
אחי דדוקא שנמלא אוחי הפס שנטלה העכבר ונכנס שמיריה או לא דלנא' דביקה דלנא' דפסחים
אחי מעמלא ליה למנא אפס אס תחד אחי מעמלא ומחבר דלנא ידעינן אס נכנס פס אחר
לביט או שהרי הפס שנטל העכבר כבר מנא אוחי. אכל אס לא מנא אוחי הפס עמלו שנטל העכבר אף
פיוריו ואשמועינן לא מילא אס מילא או דרין מנא תחד לנא שניס. והכי דייק דרין העור שחבר וריך
ריך דביקה וי מילא מנא לא אי חמר דלנא דמילא לא שחברו כרבי"א דלנא מדקדק כל שהיה
אין מילא בין חד לחרי הא לנא שהרי כחבו לעיל דקך בנא מיירי אפילו ביטול וביטול פסק כרי
ריעווא דלנא אחי מעמלא או הוא דלמירין דבדננא אולין לקולא ואמירין או שחברו או שחברו אפי"ו
היום אס לא כחארי הכבר עמלו שהנכנס

זו ראה תינוק שבגנב וכו' עד שדרך התינוק לפרו בעת אכילתו. גם זה מומלץ לרעה ש...
לדקוק שדרכו של תינוק לפרו ואז מוה"ר המפורסם כנצל שהכנים התנוק בו. וזה כנצל מיה
לא ביטל לגמור בדיקה כל היום. כבר כתבו החס' דמאיה היום' לדבר ששפיריותן של הכנ
אם לא ביטל אלא לא נכנס אחרי ואם לא ביטל צדד לדקוק כל

מגדל עוז

וידקדק ויחזין. ושוב בדקתי בספר המאור ולא מצאתי שהשיג לר"י אלפס וז"ל בדבר זה לא בדקתי ולא בדבריו דהוה יחזא ליה שפיר: ו **ב** ובשבורק חמרתא עד לא מלא פיורין כלל צריך לבדוק. פ"ק דפסחים (דף מ'ו):

הגות

ובשבועות בודקין ממנו שתי שורות החיצונות שכן העלייה וכו'. משנה
שם (דף ג.) וביה הלל אומרים שמי שורות החיצונות שכן העלייה וכו'.
(דף ח'.) אמר רב עליונה ושלמטה ממנה ושמואל אמר חילונה ושלמטה ממנה וכו'. רבי
חייא כותיה דרב וכולהו תנאי דשמואל ופסק רבינו כותיה דרב משום דקמיי' רב
ושמואל הלכה כותיה דרב באיסורי:

ז און חוששנין שאין נרדה חולדה חסין
למקום ש'מכניסין וכו' ש'משה ס'
(דף ט.) און חוששין ש'מא נרדה חולדה חסין לביט'
וממקום למקום ש'א"י מחלר לחלר ומעיר לעיר
ואין לדבר סוף. ומפרש רבינו מביט שמכניסין בו
לביט ש'מכניסין בו ואינו צריך בדיקה שאם ב'אם
לחוס לכן ק"א א'הם היה חסין כ'מקום חלר ו'
עיר ו' ב'אם חולדה ו'הרה שם חסין מעיר א'הרם
אין מחלר א'הרם ש'אם היהם ב'דוקה ב'דוקה ש'הם
ואין לדבר סוף ש'אם א'פסח לכל ישראל ב'דוקה חסין
ב'אם א'הם. ורש"י ו'ל פירש שאין חוששין כ'מקום
וי'ת ו' ו'ב' לדבוק ו' ש'מא ב'מקום ש'אם ל'ו נרדה
חולדה חסין למקום ב'דוקה חסין אזי לחלר לב'דוק
עכ"ל. ופירוש רבינו עקיבא ו'יהם חסין:

בדק ליל י"ד והנחה עשר הלחות וכו'.
 קווימאסא דרב מרי (דף ע"ג:) שנינו
 במשנה ומה שמשייר יניחנו בלענים עד שלא
 יצין בדיקה אחריו ואמר רב מרי גזירה שמה
 יצית עשר וימלא תעש ובכי האי גונא מוששין
 לתולדה כדליתא הכס:

וּנְכֻסֶּם אֵין צִדִּיק בְּדִיקָה:
וּבְרוּק וּבִירוּ כֹכר וּנְכֻסֶּם
אֲחֵרָיו
ס' תל"ד סמ"ג שס: ג עור ס' תל"ח:

אל כמו שהוא בנוסחאות שלנו שא"כ לא היה חולק על פסק הגמרא:
 עיקר ויפה כיון. ואני אומר מאחר דלענין דינא ליכא פלוגתא ביניהו מה לי אם נפרש אין
 אין גושנין שמה גררה מצינו שאינו ברוב צדוק ולא ליישוב לשון המשנה וימר
 ויחזק ש"כ שמה גררה מחזר שאינו ברוב צדוק ואמר שמיני צדוקה ברובין ש"כ ש"כ
 אלא גררה * (מצינו שאין מצינו) בו חזק צדוק (שמנינין) בו חזק ש"כ נחוש מעיר שאינו
 שמנינין) בו שכנסה אחת אולי גררה אבל אחר שבדקנו לא נחוש בעד יום אחד אבל לפי
 שמנינין) ולא מצינו שאינו ברוב צדוק ולא ש"ך לומר פ"י זה עיקר או זה עיקר. כמב
 וימא היו איכורא דלורייתא הילכך צעי צדוקה דספיקא דלורייתא לתומרא:

לחם משנה

כאזרות יין בארץ ישראל כלומר דרגילים בבבל לשמות שבר ואין קצב לשמימו. ורבינו תנא
סמס אזרות שבר ואין חשש במה שלא חילק שהוא מובן מעצמו:
ובשבדוק וכו'. נוסחאות רבות כמו בגמרא (שם): והכלתה כומיס דשמואל ורבינו גרסא
שא' קומס קדמיה דר' תנא חסד דר' אבא:

ז' א"י ה'תשנ"ז ז"ל (ס' דק ט"ו) פ' שבדק וזו"ו וזכ' לנדרו ז'. אלב רבנו פירש ממקום שמכניסין למקום שאין מביטין וזמנה שאמר שאם נחוש וכו' שיום רבינו ורש"י ז"ל דקאי לגנין בדקיהו. וכבש ה"ה ז"ל שיפס כיון רבינו ויהא שטעמו מפני שדאיך פן ממני? קאי על ממני? ללעיל ממוקם מקום שאין מביטין בו חמץ אין יכיר וכו' וועג' השפיקין ואמרו בנה אמרו וכו' שכר מילוי בנה? דהלל הוא דבר אחד שאמרו שם (דף ח' :) הכי קאמר כל מקום שמכניסין וכו' וזמנה אמרו וכו'. וא"כ פן ממניחין חבדא עלה קאי ועוד טעם אחר? רבינו אשמעין שום חדושה דלין חדושה? אמר גרירה חולדה ממקום שמכניסין וכו' לרש"י אינו נראה חדוש כלל:

שְׁחָרִי גִּרְהָ הוֹלֵהָ אוֹ עֶבֶד בְּרָא. פִּי לִרְךָ לַעֲדוֹן כֹּל הַשָּׁמַיִם דְּהֵינּוּ פְּנוּמָה דִּלְ וּרְבֵן וְקִי"ל כִּרְבֵן וְכִמו שְׂכֵחַ ה"ה לִקְמֵן גְּבִי הֵיחָ ט' וּמֵלָא עֶשֶׂר וְכֵן פֶּסֶק רִבְנִי כִרְבֵנוּ צִהְלֹמֹת מַעֲשֵׂר שִׁנִּי:

ח ואם מצא אותה הפת שנשטלה עקבר ונכנס אין צריך בדיקה. אין צוה הדין מ"ש לקמן או שבדק ומצא כבר דהתם היו רבוטת קפי שאע"פ שלא מצא אלא כבר סתם אמרנו זהו אצל הכל הוי שנמצא אותה הפת בעצמה שהקירה;

הניח

ונא פת שלם צריך בדיקה ולא אמרנון אז שאבד זה שנמצא כיון דע"כ איכא חד דחיי מעלמא דהיינו
הה הכבר שהכניס העכבר לדבורא אז לאס מנא אוחו הכבר שהכניס העכבר חץ שנמצא שם אחר
לה ומושאו הי' כחז לדרך לבדוק את הכבר שהכניס העכבר אלל דאמר זה שאבד זה שנמצא
ויור זה שאבד זה שנמצא ולדע ע"כ איתן לן למימר דשמי' ההם לאל מנא אסא חד דלא אחיילד כחן
ההא לא אחיילד רישותא דהיינו פסיוורין ע"כ אסא מעלמא אפילו דברבנן אזלינן לחומרא וצריך לבדוק כל
דבר דלא דווחת איו' דהיינו תעבינא:

[illegible]

הגות

הגהות מיימוניות

ו' [ו] כב"ה אליבא דרב וכן פסק בס"ה וחזמה שדרי התלמוד פסק כשמואל דאמר היצונה ושולמים הימנה הריסין תנאי ר' חייא כותיה דרב וכולהו תנאי כותיה דשמואל וכן פרי"א אלפס כשמואל וכן אב"ה, ע"כ: ו' [ו] היינו דתנן הניח מאתים ומוצא מנה מנה

1121

משנה תורה <מהדורה חדשה> - ג (זמנים) משה בן מימון (רמב"ם) עמוד מס: 228 הודפס ע"י אוצר החכמה

אלא מבטלו בלבו ודיו נדמה בעיניו דרבא לכתחלה קא מבטליה ליה וטעות גדולה היא זו דהיינו מטמין בצורות אלא בשבדק וביטול ולאחר איסורו מאז וזו היא שאלתו ע"כ. ואני אומר שאין טעות בדברי רבינו ובודאי לא נהנינו שיהא ראשי להטמין ככר צבור ולבטלו שזה אע"פ שאינו עובר עליו כל שבעול חודש זמן איסורו כמבואר פ"ג מ"מ איסור הוא להטמין

לצור וצבעת דציקה שפארצו חכמים א"ל וינדר
 שם אלף נקב עלו לבעול בעינול שחא מן המורה
 והרי ז' ממש כחמן שנפל עליו מפולח שהרי
 הוא כמנוער וזרץ לבעול כלבו ואע"פ שאינו
 רשאי ליקח תמץ ולהפיל עליו מפולח כיון שקודם
 דציקה נפל עליו מאליו די בביטול וכן הדין אצל
 וכן נפטר מן המפרשים ו"ל וימנה גדול א"ל רואה
 דצדרי הר"א ו"ל שהוא מפרש כשמאלו לאחר
 איסורו וכבר ביטל ומי החוקק להו והרי ל'
 הכציות המכרות שם כציוא צה כולן לענין
 דציקה הם וכמות דענין ש' כצמא כציוא צה
 שאינו זקוק לצער אבל זקוק לבעול ולא ראינו
 לאחר מן המפרשים שפירש כמותו ודברי רבינו

עיהר:

מִזוּ כִּיפֶת שאור שיצרה וכו'. כבר ביארנו
 דין זה פ"א: בצק שבסדק
 עריבה וכו'. פרק חלו ועזרין (ש דף מ"ה).
 משנה ג' שם שדקק עריבה (ש דף מ"ה).
 אחד לרין ציעור פחות מכן בטל במיעוטו ובגמול
 נלשגה בהרל אמר שמואל לא שאנו דספות מכן
 בטל במיעוטו אלא במקום העשוי לשפוט אל
 במקום שאנו עשוי לחזק חייב לזער מכלל דכית
 אפילו במקום העשוי לחזק חייב לזער וזה נכח
 כהל' לזד וכדעת רבינו יש גאונים מחלקים בין
 מקום לישא לשלא במקום לישא ודעת רבינו
 ובהלכות ויחזק החסיד:

עושה **היו** בו שני חצאי זיתים וכו'. שם (דף מ"ה:) אמר שמואל שני חצאי זיתים וחוט של בצק לא אמרן אלא בעריבה אבל בצית לא זמנין דכניס להו ומפלי בני הדדי ע"כ. ופי' בעריבה ילו חצי זית לצד חייב לבשר ולזכין אפילו מדונה בגומות חייב לבשר:

לא אמרן אלא בעריבה אבל צבית לא זמנין דכניש להו ונפלי גבי הדדי ע"כ. ופי' בעריבה ילו חזי זית לבד חייב לבער ולבית אפילו מדוצה בגומות חייב לבער:

ד' חזקתו בדוק או אין חזקתו בדוק למאי נפקא מינה דליתיה להאיך לשיליה מאי אמר להו מאי טעמא לא משום דחזקתו בדוק ושקילין וטריין בה ואסיקנא לעולם אימא לך דחזקתו לא אלא נהימניהו קמ"ל. וכמזב רבינו והוא שיהיה קטן שיש בו דעת ודבר ברור הוא שלא ככל נדרי:

רבות דשכירות קרקע נקנה כדרך שהקרקע נקנה כמבואר פ"א מהלכות מכירה ומבואר שם
 א' בחזקת ואע"פ כ' כל שנפתח בית משכיר עליו מוטל לבדוק כיון שהגיע שעת הדריקה
 א"ל המשכיר בית וכו' (דף ד') אצטיל להו המשכיר בית לחכירו בחזקת דבוק ומלאו
 דבוק דנחל א"ל לאינש לקומיו מלוא בנפשיה אלא אפילו דאכרחי דבוקי אכרחי אכרחי דנחלא
 א"ל להו דחלי צני לטומי ליה מאי דאפקיד מיניה כיון דלחמי בזהדי אכל אצטילי ק"ן אי הוי
 לקומיו מלוא בנפשיה ואפילו במומיה כיון דסוף סוף אחי לאשתלומי מיניה אלא לאו הכי
 ע"א ע"כ דבריהם:

לחם משנה

מן כיפת שאור שיחידה לשיבה וכו' בצק שבמדקן עריבה וכו'. כנראה דרשנו פסק כהא דקאמר בגמרא (דף מ"ה:) סמי קילחא מקמי חמירתא דאס חאמר דפסקי כאבי וע"כ לא פליגי רבנן עליה דריש אלף בזכות אלף פחות ממיט בעל במעטו ומודה לר' שמעון בהא א"כ היה לו תלכן בין מקום לישא הצא במקום לישא אלף ודלי דפסק כרז הוון דלמר סמי קילחא וכו'. היו י"ש הצא ויחיה וכו'. במד"א בעריבה אלף בזית וכו'. כמד ה"ה בעריבה מקום העשוי לחזק או לקטוס ולפיכך כמד אה"כ בזית אפילו מדיוק וכו' משום דהא בגמרא אמרו לא אמרין אלף בעריבה אלף בזית וכו' ובמאי דליירי עריבה איירי בית חור שכתב רבינו הוילף ומדובק בזיתים:

יין המשכיר ובו: ואם הוחזק וכו', היינו לענין בדיקה אבל לענין ביטול דהוי מדאורייתא לא כדמוכח גמ' (דף ד'): וזכיר כאן שיבטלו בלבו אע"פ שרבינו לא כתב כאן אלא שמבטלו בלבו כמו בדיון הקודם אין חשש בזה:

הגהות מיימוניות

לקולא עכ"ל: **מז** [ז] כרבנן ודלא כרשב"א דפ"ל דמגי ביחדה לשיבה ולא טה ע"כ: [ח] ורב
 ור' יהואל מפריש ו"ל כתב עריבות שישנן בהן כל השנה אין לסמוך על מה שרש"י
 ארתן ומוקדן ונקשרין הרבין מון כי א"א לקשר שלא "שאר בהן בין הבל מיה ודבלי
 מצרפי וצורין ליתן במתנה לעכו"ם עד לאחר הפסח או למוטן בבית, ע"כ: [ט] כלשנא
 ברהר בתי יהודה אגרי שמיאל דקאמרי סבלי קיילא פירוש לישנא קאמ דסמחל בבית
 מוקמי מיתראמ דמחלל בפתות מכות אבלי בבית בין דין חייב לבדל וקדע
 יוסף דמוקי לה כתנאי אחיא כרבנן, ע"כ: [י] כתב רא"ם ויהא לאכילה קצת
 אכל ע"ה אחיא פחות מכות ויהא ממוקף קצת כיון דאכיל חרתי ליעוואת ארני חייב
 לבדל, ע"כ: **מז** [כ] כל אלו קייא ממוקף משום דכל דכל חוקו דרבנן לקולא

ובן פסק גם ר"ח. אבנם רא"ם ושאר גאונים נחלקו עליהם בזה ופסקו דכל חיקו
בטמוניה והא דפרק אלו מציאות דגם מהו דתימא נחא ליה לאיניש לקיומי מצוה
בטמוניה

משנה תורה <מהדורה חדשה> - ג (זמנים) משה בן מימון (רמב"ם) עמוד מס: 231 הודפס ע"י אוצר החכמה

משנה תורה <מהדורה חדשה> - ג (זמנים) משה בן מימון (רמב"ם) עמוד מס': 232 הודפס ע"י אוצר החכמה

זמנים. הלכות חמץ ומצה פ"ד

והשתא ר"י ורבנן פליגי בשעה ששית אכל בשעה שזיעת השבתה כלל דבר כלומר דלפילו ר"י לא בני שריפה אלא במפרר וזורה לרות או ממיל לים כגי והיינו לנש"י, ולר"ם הו"א איפכא דפליגי בשעה שזיעת אכל בשעה ששית השבתה כלל דבר וזה נראה עיקר יוסף. ואזכור בני אדם המשימים חמץ בלילי רה"ר בשעה ששית או שזיעת אכל כדין הם עושים שמשגיגה שעה

ששית צריך לזכור מן העולם וכן משמע בהגהות מיומיות ופסק רבינו כרז יוסף וצריך טעם למה דהא רבה ורז יוסף הלכה כרבה דר מלמל וצ"ע. כהנ הר"מ דלע"ג דידע חמץ במקום שאינו עשוי ליגלות ואינו מזוי צבית דקני ליה צביטול היכא דנעטליה מדעתיה שלא בהערמה שאין דעתו לחזור וליהנות ממנו לעולם: [חמץ שנפלה בו ג' טפחים בו ג' נגמי (ל"א:)] מנא כמה טפחים הכלל פירושו כמה יהא מכוסה ולא נחוש בו לחפישת הכלל ג' טפחים ול"כ בו טפחים כגי ליה. ומ"ש או יותר דלא נימא דכי הו"י יותר מג' טפחים אפילו ניטול לא נכני קמ"ל. כהנ הר"מ בספרים המדויקים גרסי אס עדיין לא נכנסה שעה ששית נותנו לעכו"ם ואינו צריך לזכור, וי"ס דגרסי נותנו לעכו"ם קודם שעה ששית אינו צריך לזכור, פ"י דק"ל (דף כ"ב). כנ"ה כלל שעה שמונה לאכול מותר לנכור ואי"פ שהחמץ נאכל קיים אין צד כלום: ואם בישראל או אפה אותה הפת רבו, ודוקא שהצנקה כנגדו הרב רבי משה: **פ"ד א כתוב בתורה לא יראה לך חמץ** יבול אם שמן אותו או הפקיד אותו ביד עכו"ם לא יראה עובר עליו. כלומר מדכתיב לא יראה משמע שריפתו דעמן ומדכתיב לך משמע דוקא כשהוא צריך לל אס הפקיד אותו ביד עכו"ם שרי ח"ל שאור לא ימנא בנתיבס מדכתיב לא ימנא אסור אפילו שמונה דהא אס יתפשו אחריו ומתמטמים יבקשוהו אז ימנאזהו ומדכתיב בנתיבס משמע איסורא להפקידו ביד עכו"ם שהרי המקום שניתן בו חמץו ביד עכו"ם הרי הוא נימו:

ב אבל צריך לעשות מחיצה גבוהה עשרה טפחים. ולא כגי ליה בכפית כלי כדלעיל משום דמקמתא הוא הרבה שאין דרך להפקיד מועט ולא יתקנה בכלי. א"נ הנהא שאור לפי שעה כגי ליה בכפית כלי אכל זה שצריך לעמוד כל המועד לא כגי ליה שהכל ינטל לצורך ואחי למיכל מנייה:

עכו"ם

א סמ"ג לאין ע"י: ב טור ס' ח"מ סמ"ג ס:

יבואו

מור וכיריס: ואם בישראל או ובו, זה למד רבינו ממה שהעלו בהלכות (דף כ"ו:) מן הגמ' שאס אפה את הפת צעזי ערלה או בקשין של כלאי הכיס שאסור לפי שיש שבה עלים צפת. וכמד רבינו אסור בהנאה ואין לו מקנה וכן עיקר. ואיסור הפחמין מבוואר הוא כיון שמכרו אחר זמנו ועוד שאין חמץ צריך להיפטר מן העשרות שאסור מומח:

פ"ד א כתוב בתורה לא יראה לך חמץ

(דף ה':) לפי שנאמר לא יראה וכו' ויש מבוואר שאס הטמין בשבוע עובר בכל יראה וכל ימנא: ומ"ש רבינו או הפקידו ביד העכו"ם אע"פ שאינו מבוואר בצרייתא דבר פשוט הוא וק"ו ומה חמץ של עכו"ם שחייב ישראל צאתיותו חייב לזכור זה שהוא של ישראל לגמרי לא כ"ש וכמה דברים יש בגמרא מורים שאסור להפקיד חמץ ביד עכו"ם ולעבור עליו למד רבינו מהצרייתא השניה במילתא ונחלקו בפירושה ובגרסתה רבינו והרמב"ם ז"ל שהרמב"ם ז"ל כמד בפירושה המורה שאינו עובר בלאו אלא בחמץ שלו ובגרסתו דלכא מרתי הא לאו הכי לא:

יבול לא יראה עובר וכו', זה מבוואר בצרייתא המוכרת: יבול היא חייב לבקר וכו'. ג"ז שם ובשאל קבל עליו אחריות כמו שימכר לפנינו:

ב וחמץ של הקדש וכו'. שם אכל אמה רואה של אחרים ושל גבוה וסו מפורש שאפילו נכרי שכתבו ושרו עמך בשר הדין כן ומפרש רבינו נכרי שכתבו גר מושב: אבל צריך לעשות מחיצה וכו'. שם (דף ו'). אמר רב חמץו של עכו"ם עושה לו מחיצה עשרה ומדברי רבינו שנאל קבל עליו אחריות הוא וכן פירש"י ז"ל זה לשונו חמץו של עכו"ם המופקד אצלו ולא קבל עליו אחריות דאמרין דמותר להשהותו עושה לו מחיצה צ"ד משום היכרא וזה דעת קלם מפרשים ז"ל אכל בעל העטור והרמב"ם ז"ל וקלם מן האחרונים מפרשים דכלא קבל עליו אחריות לא בעינן מחיצה עשרה אלא מפניהו לכל מקום כדי שלא יכשל בו וצקבל עליו אחריות די ביחד צ"מ ובמחיצה עשרה דכיון דייחד לו בית לאו צרשמו הוא אע"ג דקציל עליה אחריות. וזה דעתם ז"ל: אבל של הקדש וכו'. כבר נתבאר זה פ"ג גבי מלא חמץ צ"מ שנאל הקדש אינו צריך היכר:

עכו"ם

לחם משנה

פ"ד א כתוב בתורה לא יראה לך חמץ יבול אם שמן אותו וכו'. קשה דכבר ריבה דכשהפקידו אותו ביד נכרי עובר א"כ כל שכן כשהוא צדשה או בעיר אחרת. וי"ל דלא היה מרבינן הפקידו ביד נכרי אלא אחר שריבה לנו הכחשו דבשעה ובעיר אחרת מוכל גבולך ואחר שריבה הכחשו כן מרבינן הפקידו ביד נכרי מוקדל דלא ימנא בנתיבס אכל אי לאו קרא דבכל גבולך לא היה מרבינן הפקידו ביד נכרי, ועוד י"ל דנהי דמרבינן הפקידו ביד נכרי כשהוא צדשה ובאותה העיר אכל צדשה ובעיר אחרת מנין מ"ל בכל גבולך:

עכו"ם

משנה למלך

המלה לרבה לא בעי שחיקה ולר"י בעי שחיקה: וראיתי לחתום ז"ל שבתב ח"ל ע"ז דלא מניס בעי שחיקה ללאורה משמע דלר"י בעי שחיקה אפילו בים המלח דמסתמא אמאי דקאמר רבה אין צריך שחיקה דהיינו בים המלח קאמר רב יוסף דבעי שחיקה ועוד אי בשאר נהרות דוקא קאמר רב יוסף דבעי שחיקה ולא בים המלח ולא פליג ארבה בע"ז אלא בחמץ א"כ מאי קאמר תניא כותיה דרב יוסף ומאי קאמר נמי שחיקה קשיא לרבה ע"כ. והנה המוספות שללו הלא הלא שכתבנו לעיל דרב יוסף לא מייירי אלא בשאר נהרות ולא פליג ארבה כי אם בחמץ בשאר נהרות מכה ז' הכרחיות. האחד דמסתמא כי קאמר ר"י ע"ז דלא מניס בעי שחיקה היינו צמאי דקאמר רבה דלא בעי שחיקה אלא איהו למימד דיון דלא מניס בעי שחיקה וא"כ ע"כ מייירי בים המלח דלרבה לא בעי שחיקה ולר"י בעי שחיקה. והבטרה השני הוא דאס איחא דלא פליג בע"ז מאי קאמר תניא כותיה דר"י ומייתי ברייתא דע"ז והלא בע"ז לא נחלקו. ותו דקאמר שחיקה קשיא לרבה ואי בע"ז לא נחלקו היכי קשיא לרבה טפי מרב יוסף והא לר"י נמי צריך לאוקומי לצרייתא בשאר נהרות דוקא. אלא ודאי דלר"י בעי שחיקה אפילו בים המלח ומשום הכי קאמר תניא כותיה דר"י דתני סתמא דבעי שחיקה בע"ז וסתמא דר"י הוא לים המלח ואפילו הכי קאמר דבעי שחיקה והו"י מיוצא לרבה והוצרך לחוקק לאוקומה בשאר נהרות. עוד כתבו המוספות ולפי זה לר"י בשאר נהרות לא מהני שחיקה מדקא מנריך להוליד לים המלח ע"כ. וכונסם היא דאי ר"י מייירי בים המלח ואפילו הכי בעי שחיקה ע"כ ס"ל דבשאר נהרות לא מהני שחיקה דאי אמרת דבשאר נהרות מהני שחיקה א"כ לאוהא חלילת חוזר בע"ז הולכה לים המלח בשלמה לרבה נימא דהולכה לים המלח מהני דלא נבעי שחיקה קל לרב יוסף דגם בים המלח בעי שחיקה אס איחא דגם בשאר נהרות מהני שחיקה אמאי מנרינן להוליד לים המלח אלא ודאי דלר"י בשאר נהרות לא מהני שחיקה. (א"ה ועיין לעיל בפ"ח מה עכו"ם דין ו'):

אס

הגהות מיימוניות

ב [א] ילפינן לה מדכתיב לך חמץ יבנני, ע"כ: [ב] עכו"ם שכתבו ושרו עמך בחצר מנין: טור

מגדל עז

פ"ד א ב כתוב בתורה לא יראה עד בגרשות העכו"ם הוא. פ"ק דפסחים ורמיהו צ"ל כל שעה (דף ל"א): עכו"ם

ג עב"ם שהפקיד חמץ וכו'. שם (דף ה: 1.) מנזח נגמר דקביל עליה אחריות חייב לנזרו וכבר כתבנו שם סוכרין שצריך בית די אפילו קביל עליה אחריות וכן ההלכות נראה כדעת רבינו:

ד עב"ם אנס שהפקיד חמץ וכו'. שם (דף ה: 2.) אמר רבא לנני מחזא בעירו חמירא דנני חילא וכו' (פסחים ה: 1.) וכתב בעל ההשגחה אין טעם להשגה זו כי בודאי הדעת נותנת בדברי הרב ומילתא דאמר להו מוכחא כן דסתמא א"ל בעירו חמירא דנני חילא בין קבילו עליה אחריות בין לא קבילו אלמא דאחריות מן האונס אחריות הוא דא"ל נמא להו לא חקבילו חמירא דנני חילא באתיות והאי מילתא דרב נחמן בדברי כן הוא ושמא אומר בני חילא לא היו אנשים כראשונים והחזירו להם או אפילו היו אנשים הרי אמר להם רבא בעירו חמירא דנני חילא כלומר שיתאוו מרשותן ויחזירו להם ויהיו פטורים מאחריות או שמא האי חמירא דרבא לא היה נפקד אללא שרי לן לא היה רשות בזה ולא היו מפקדין אותו לבית אחד ואוכלים אותו בבת

יבואו לידי מעילה: ג עב"ם שהפקיד חמץ אצל ישראל אם קבל עליו ישראל אחריות שאם אבד או נגנב ישלם לו דמיו הרי זה חייב לבערו הואיל וקבל עליו אחריות נעשה כשלו. ואם לא קבל עליו אחריות מותר לקיימו אצלו ומותר לאכול ממנו אחר הפסח שברשות העב"ם הוא: **ד** [ג] עב"ם אנס שהפקיד חמץ אצל ישראל אם יודע הישראל שאם אבד או נגנב מחייבו לשלמו וכופהו ואונסו לשלם אע"פ שלא קבל אחריות הרי זה חייב לבערו. שהרי

לחם משנה

ג עב"ם שהפקיד חמץ אצל ישראל אם קבל עליו ישראל אחריות וכו'. הרי זה חייב לנזרו. פ"ק (שם דף ו. 1.) אמר ר"מ עב"ם שנכנס למזרחי של ישראל וכו' הפקידו אלנו זקוק לנזר יחד לו בית אין זקוק לנזר ע"כ. ופירש רש"י ז"ל דייחא לו בית קאי אשלא קבל אחריות ור"מ ז"ל פירש ששקבל אחריות עוד שם בגמרא אמר רב חמא של נכרי עושה לו מחילה י' טפחים משום היכר ואם של הקדש אינו נזיר וכו' ע"כ. ומתקף פרוש המימרה זו לפי הפירושים דלפירוש רש"י ז"ל דייחא לו בית הוא כשלא קבל אחריות הך דחמא של עב"ם עלה קאי ואמר דמדרבנן בעינן עוד שיעשה לו מחילה גבוהה י' שמה יבא להסתפק וכו'. ולפי פ"י ר"מ דייחא לו בית הוא כשקבל אחריות קאי עליה הך מימרה וקאמר דייחא לו בית וקבל אחריות בעינן עוד שיעשה לו מחילה עשרה חה מדרבנן כדי שלא יבא להסתפק נמא לפי פירוש זה כשקבל אחריות בעינן יחד לו בית מדרבנן ומדרבנן מחילה עשרה חה כשלא קבל אחריות לא בעינן מדרבנן יחד לו בית ולא מדרבנן מחילה עשרה חה מפניה לכל מקום כדי שלא יכשל בו. ולפירוש קמא כשלא קבל בעינן יחד לו בית מדרבנן ומדרבנן מחילה עשרה חה וכשקבל לא בני דייחא לו בית מדרבנן ומדרבנן מחילה. ורבינו נראה שמסכים לפירוש רש"י ז"ל שכן כתב שכשלא קבל בעיה מחילה עשרה טפחים חה מנזח דבדרי ה"ה אלא שהשם קטומים ואני כתבתי ע"ד. והשגחתי למחיה על רבינו אם דעמו הוא כך למה לא הריך כשלא קבל אחריות שייחא לו בית אלא כתב פסח ואם לא קבל אחריות מותר לקיימו והי"ל וייחא לו בית כמו שאמרנו בגמרא בדרייתא כיון דהוא ז"ל מפרש דייחא לו בית אלא לו אחריות קאי ואם היה מפרש כפירוש ר"מ זה אי אפשר כדבר דהוא קאמר דשלא קבל נזיר לעשות מחילה עשרה דפרשיה ועוד דהיה לו לומר שקבל ביחוד בית קני. ועוד קשה לפירוש רבינו ורש"י דכלא קבל קני ביחוד בית א"כ למה הוצרכו בגמ' כשאמר שם (בדף ה: 2.) אמר רב יוחנן וכו' והקשו והא אמרנו וכו' וסירא הא קביל נעליו אחריות הא כלל קביל לוקמא אידי ואידי כלל קביל הא דייחא לו בית הא דא יחד דהשגח דחק דחקי חדא דמוקי מדא בשקבל אחריות ואפילו יחד ואחרת כלל קבל ויחד והא טפי הוא עדיף לן. ועוד דלא היה שייך לאקשויי אפריכה דהיינו מקשינן לאיכא דאמרי דאמר הניחא למ"ד דבר הגורם לממון לאי כממון וכו' אלא למאן דאמר וכו' דהא כיון דלא קבל אחריות לאו גורם לממון הוא ושפיר אנטרין קרא להכי. מיהו לזה י"ל דלא ראו בגמרא לתרץ הכי משום הך יכול יעמון ויקבל פקדונות למ"ד דבר הגורם לממון לאו כממון איירי כדקבל דמיחא דהוא קאי ודאי להכי אנטרין קרא ולהכי רבא הגמ' לתרץ דלאחר נמי אנטרין קרא להכי כדקמ"ד הואיל ואיכא בעיניה ואיכא קמא מה שהקשו בגמ' ללישנא דברא אלא למאן דאמר כממון דמי לא ימא למה לא ה' אנטרין קרא לאקור אע"ג דייחא לו בית קמ"ל. ולמתן הכל י"ל לומר דודאי רבינו ורש"י מפרשים כמו שפירש הר"ן בשם רש"י ז"ל הפקידו אלנו מסתמא קביל עליה אחריות וכו' דהוי כמו שורק דרשותי דחייב ואם כן האחריות הוא מן

הפסח אלא יחד לו בית הוי שאומר לו הנח ולא קבל אחריות ואין זקוק לנזרו ואם כן אין הדבר מליי אלא כקבל אחריות או לא קבל ולכן לא הוצרך רבינו להזכיר כאן ייחא דייחא היינו לא קבל עליו אחריות כלל ולא הוי לא שומר חנם ולא שומר שכר ובהו אחי הפיר הכל דכחמירא בגמ' הא נקביל הא כלל קביל ר"ל הא דקביל כגון שייחא לו בית. ומ"מ קשה לי דמדברי רבינו נראה שלהוצרכו לנזרו בעינן שקבל אחריות כשומר שכר דהוי כנגנב או נאבד וכמו שכתב אס קבל עליו אחריות שאם יאבד או יגנב וכו' וכמו שכתב הרב ב"י בשמו בעור ס' ח"מ וא"כ אמאי קאמר בדרייתא דהפקיד לו מסתמא זקוק לנזרו הא הפקיד בסתמא לא הוי אלא שומר חנם ושומר חנם אין זקוק לנזרו ואפילו מימא דאירי נקבל אחריות מ"מ יחד לו בית דקאמר זקוק לנזרו אמאי נקט יחד לו בית דמשמע דאומר לו הרי הבית לפניך ואינו אלא שומר חנם ולא שומר שכר הוה ליה לאשמועינן אפילו דייחא וכו' שומר חנם דאין זקוק לנזרו:

ד עב"ם אנס שהפקיד חמץ אצל ישראל וכו'. *כתב ה"ה שכותב הראב"ד ז"ל שהאחריות אינו מזה האונס אלא שחוק האונס אלא שכותמים להם קמא והם עושים הפסח שכל זמן שהפסח בידם הם יקבלו האחריות ואם נגנבו או נאבדו חייבים לשלם ויש כאן השגה ואירי להבינה וכן כתוב שם ונמנה לו שזה האחריות מן האונס הוא ועל כרחו היה וא"כ במוציא הפסח איך היה נמא שהיה אומר להם רב נחמן פוקו ואייתו לן חמירא דנני חילא וכו' אלא ודאי לא היה אונס בדבר כלל ויכולים היו להחזירו ע"כ. ולכאורה קשה דלפילו שהיה האחריות מן האונס מ"מ אחי שפיר מה שאמר פוקו ואייתו לן חמירא דנני חילא וכו' שאפשר שהיו מחזירין לו קודם הפסח וכמו שחירך הוא עצמו וכמו שכתב ה"ה בעד רבינו שכתב או להחזירו קודם הפסח וכו'. ונראה שהוא ז"ל סבר בדברי רבינו שהוא מפרש בגמרא חמירא דנני חילא שהיו מפקדין כלל חמץ כדי שישמרוהו על כרחם ויחזירוהו כנגנבו והוא דומה לדין זה שכתב עב"ם אנס שהפקיד וכו' וזהו שכתב בחמלת ההשגה זה הוציא ממא דאמר רבא וכו' ולכן הוקשה לו שכיון שהאנס היה נותן לו זה הפסח לשומרו נראה ודאי שלא היה יכול להחזירו קודם הפסח להם דהם מכריחים להם שישמרוהו לכך פירש ודאי שאין אונס בדבר כממירה כלל אלא בני החיל נותנים להם קמא והיו עושים הפסח וכל זמן שהיה הפסח בידם היו חייבים באחריות מדני העב"ם אלא כשהחזירוהו היו פטורים ויכולים היו להחזירו להם בכל עת שירצו כדי שהם ישמרו ח"ו לשמירת עצמן. זה נראה שהבין הראב"ד ז"ל בדברי רבינו ז"ל. אלא רבינו ז"ל נראה שהוא מפרש דנני חילא היו נותנים קמא והם היו עושים הפסח ולא היו מכריחים שישמרו אלא כל זמן שהם רוצים להחזירו מקבלים אותו אלא כל זמן שהוא בידם חייבים לשלם שלא מן הדין אלא מהמנה האונס ולכן ^{ההפסח} היו יכולים להחזירו קודם הפסח חה ג"כ הבין ה"ה ז"ל בדברי רבינו ז"ל: ^{ההפסח} ישראל

משנה למלך

פ"ד ג א קיבל עליו ישראל אחריות שאם אבד או נגנב ישלם לו דמיו ח"ו חייב לבערו וכו'. וז"ל הרשב"א ס' מ"א ולקנות חמץ לזורח העב"ם במעמיהו של עב"ם בחומ"מ איסור גמור הוא וכו' ולא עוד אלא שהוא עובר עליו בכל יראה לפי שכשהוא קונה אותו בשביל העב"ם אין העב"ם בעל המעות קונה אותו שהרי אין ישראל זה עושה שליט לעב"ם ואינו זוהי בעיניו וכו'. ולכן בגמ' סנה הרב בזה דין לו יחי דיש שליטות לעב"ם הרי עובר בכל יראה דאף דמיחא דהעב"ם בעל המעות קונה אותו מטעם דהישראל הוא שליט מ"מ הוה ליה חמץ של עב"ם כדי ישראל ואחריותו עליו דעבר משום כל יראה. גם מ"מ מ"מ גם העב"ם לא קנה אותו והרי הוא ברשות העב"ם הראשון

הנהגות מיימוניות

ג [אמר שם וכתב דאפילו אם הוא שומר חנם עליו חייב לבער ע"ש והסמ"ג כתב כרבינו]: **ד** [ג] אביר להו רבא לבני מחזא בעירו חמירא דנני חילא כיון דאפילו מיגניב או מחביר ברשותיבו קאי ומיחייבוהו לשלמו כדירכו דמי, ע"כ:

ע"ן

בהיה שמעתא גופא דנני חילא שוכר ז"ל אמר מר יכול יעמון ויקבל פקדונות מן העב"ם ח"ל לא ימא וכו' וראה כי אם כשלאדו מן נגנב משלם הוא האחריות והוא הנחמ"כ לנזרו דהא מדמי להו אהדרי ולכן פסק ר"מ ז"ל דין הפקדון מן העב"ם ואחריו כתב דין האנס כי כן בני חילא אנשין. והנה שכתבנו בשם הראב"ד ז"ל שנמנה לו לר"מ ז"ל אדרבה ערוך שם במר לישני בלישנא קמא אקשינן הניחא למ"ד דבר הגורם לממון כממון דמי אלא

ד עב"ם אנס שהפקיד על שממיו האנס באחריותו: כתב הראב"ד ז"ל דבר זה הוציא ממא דאמר להו רבא לבני מחזא וכו': ואני אומר מאד בזה הלתי אם אלו הרב"ם יצאו מפי רבינו הראב"ד ז"ל ואם יאכל לא ירדמו לטוק דעמו שהרי דברי ר"מ ז"ל בדורים ומוציאיהו בגמ' מפורשים זה אחר זה כדורו ממש. והנה מוכיח וראה בעיניך דגרסינן ריש פ"ק דפסחים (דף ה:) כלל דומה למאי דאמרין בפרק חזקת הבתים וכפי העב"ם הרי הן המוחזק בהם קנה מה"ט דעב"ם כיון דשקיל וחי אשתמלך וישראל לא קנה עד שיכתוב לו את השטר וה"ר דבוחה (א"ה) וגם העב"ם השני לא וזה מטעם דאין שליחות. סוף דבר בדברי הרב ז"ל מרפסן איגרי וז"ע: מנחם

מגדל עז

ד עב"ם אנס שהפקיד על שממיו האנס באחריותו: כתב הראב"ד ז"ל דבר זה הוציא ממא דאמר להו רבא לבני מחזא וכו': ואני אומר מאד בזה הלתי אם אלו הרב"ם יצאו מפי רבינו הראב"ד ז"ל ואם יאכל לא ירדמו לטוק דעמו שהרי דברי ר"מ ז"ל בדורים ומוציאיהו בגמ' מפורשים זה אחר זה כדורו ממש. והנה מוכיח וראה בעיניך דגרסינן ריש פ"ק דפסחים (דף ה:) כלל דומה למאי דאמרין בפרק חזקת הבתים וכפי העב"ם הרי הן המוחזק בהם קנה מה"ט דעב"ם כיון דשקיל וחי אשתמלך וישראל לא קנה עד שיכתוב לו את השטר וה"ר דבוחה (א"ה) וגם העב"ם השני לא וזה מטעם דאין שליחות. סוף דבר בדברי הרב ז"ל מרפסן איגרי וז"ע: מנחם

זמנים. הלכות חמץ ומצה פ"ד

ה' ישראל שחרהין את חמצו וכו'. משנה פרק כל שעה (דף ל"ב:) עכו"ם שהלוח את ישראל על חמץו אחר הפסח מותר בהגהה וצגמרא (דף ל"א:) העמידו צבא כגון שהרהיטו אללו ואמר לו קנה מעכשיו וכן מצוואר בהלכות והטעם שאנו צריכין מעכשיו לפי שעכו"ם מישראל אינו קונה משכון כדליתא בגמ' ולפיכך אע"פ שהרהיטו אללו אי לא אחר מעכשיו לא קנה. וקוצר רבינו דבעינן טפי שיהיה הגעת הזמן קודם הפסח הא לאו הכי אע"פ שכעצבר פסח ולא פדלו ישראל חילוי מילתא דלמפרע של עכו"ם היה כיון שצפסם היה ציד ישראל לפדותו אמרינן הואיל ואי צעי לפדותו הרי הוא שלו השמא נמי אסור וזהו דעת רבינו אפרים ז"ל והזקיקום לזה דברי המוספתא שאמרה עכו"ם שהלוח את ישראל על חמץו

צנים ישראל ואמר להם ר"ג שאע"פ שצור להם שנאפה מוך הפסח והוא חמץ של עכו"ם מותר לאחר הפסח כר"ש:

ה תערובת חמץ עוברין עליה וכו'. כתב ה"ה

שהרי נחשב כאילו הוא שלו מפני שמחייבו האנס באחריותו: ה' ישראל שחרהין חמצו אצל העכו"ם אם אמר לו אם לא הבאתי לך מעות מכאן ועד יום

פלוני קנה חמץ זה מעכשיו הרי זה ברשות העכו"ם ואותו החמץ מותר לאחר הפסח. והוא שיהיה אותו זמן שקבע לו קודם הפסח. ואם לא אמר לו קנה מעכשיו נמצא אותו החמץ כאילו הוא פקדון אצל העכו"ם ואסור בהנייה לאחר הפסח: ו' ישראל ועכו"ם שהיו

באין בספינה והיה חמץ ביד ישראל והגיעה שעה חמישית הרי זה מוכרו לעכו"ם או נותנו לו במתנה וחזור ולוקחו ממנו אחר הפסח. [ו]זבלבר שיתנו לו מתנה גמורה: ז' אומר ישראל לעכו"ם עד שאתה לוקח במנה בוא וקח במאתים. עד שאתה לוקח מעכו"ם בוא וקח מישראל שמא אצטרך ואקח ממך אחר הפסח. אבל לא ימכור ולא יתן לו על תנאי. ואם עשה כן הרי זה עובר על כל יראה ובל ימצא: ח' [ו]תערובת חמץ עוברין עליה משום כל יראה ובל ימצא. כגון המוריים וכותה הבבלי ושכר המדי

א טור סי' תמ"א וע"ש: ב טור סי' תמ"ג: ג טור סי' תמ"ב סמ"ג לאוין ע"ט וע"ש:

וזמן לפדות חמץו במוקד הפסח שיחייב לצעור אלל ודאי צקודם הפסח הוא וכן הן דברי המוספתא. ומ"מ דעת רוב האחרונים ז"ל דכדרי הר"א ז"ל בחלוק הראשון דכל שאמר לו מעכשיו אפילו הגיע זמן אחר הפסח מותר וכן נראה מן ההלכות שהכל חלוי במעכשיו וכן נראה מדברי הרב אבן גיאת ז"ל וזה עיקר וכו"כ בעל העטור ויבינו לא כתב סוף המשנה ישראל שהלוח את העכו"ם על חמץו אחר הפסח אסור בהגהה והטעם לפי שנראה שהוא פוסק כסתם מהני דישאל מעכו"ם קונה משכון וכו"מ דלמך הכין בגמרא וידין ישראל מישראל הלכך חייב בהארייתו וכבר נחבאר שחמץו של עכו"ם ברשות ישראל חייב ישראל באחריותו שחייב לצעור כנ"ל:

ו' ישראל ועכו"ם שהיו באין בספינה וכו'. מוספתא. ומ"ש ואם עשה כן ה"ז עובר וכו' הוא כפי דעתו שכתב שהמפקיד חמץו ציד עכו"ם עובר בלאו כמכר בראש הפרק: ח' תערובת חמץ עוברין עליה וכו'. ראש פ"ג (דף מ"ב) אלו עוברין בפסח כותה הבבלי וכו' ופירש"י ז"ל אלו עוברין עליהן בכל יראה וכל ימצא וכן פירשו הגאונים ז"ל וכבר נחבאר פ"א שרבינו פוסק שאין בתערובת חמץ לאו בציטלו אלא"כ אבל כותה חמץ כדרי אכילה פרס ונדולא לדבריו ה"ה שאינו עובר עליו אלא בתערובת שיש בו

לחם משנה

לעכו"ם משום דאליס קניניה דישאל עכו"ם במשכון נמי יומא הכי דקרא דולך דקדא תהיה בישראל חייבי ודוקא ישראל אליס קניניה אצל עכו"ם לא: בתב ח"ה ואם בדבריו הר"א ז"ל דבכל שהגיע בו אפשר לתוך לוח משום דלהאי מיריאל דמעכשיו איכא מנא מימלא דלמרו ההם מנא מימלא דמני' עכו"ם שההיין פה וכו' ואפי' דברייתא בחלוק המעכשיו דברייתא הכי משמע דקאמר הגעמך ופי' מעכשיו אפי' הגיע זמן קודם הפסח ללא הגיע קודם הפסח לא מיישב האי חילוק דברייתא דכדרייתא בחדא גוונא חייבי. עוד כתב ה"ה ז"ל ויש לדחות דמתניתין סתמא מיהניא וא"ת מהי חיות משום דסתמא מהני' לאוקמה בין קודם זמן זין לאחר זמן וכדאמר מעכשיו אדרבה לוקמה בשהגיע קודם הזמן ובין דלמך מעכשיו ובין דלא אחר מעכשיו וז"ל דטפי עדיף לאוקמי אוקימתא בענין ההלוחה היאך היתה יותר מאוקימתא בענין הדבר שאירע אחר ההלוחה דהגעמ הזמן הוא ענין שאירע אחר ההלוחה אם הגיע הזמן קודם הפסח אם לאו וממני' היה ליה לפירושי והגיע זמן קודם הפסח אצל ענין ההלוחה מה שדברו ביניהם לא חש ממני' לפירושי אלא אחר עכו"ם שהלוח סתמא. עוד כתב שהכל חלוי במעכשיו כו' כלומר אם אחר מעכשיו בין הגיע זמן קודם בין לא הגיע קודם מהני כדעת הר"א ז"ל וכו' דלא אחר מעכשיו אפילו הגיע הזמן קודם לא מהני שלא כדעת הר"א ז"ל. והטעם לפי שהוא נראה שפוסק כסתם מתניתין. וא"ת מני' לה"ה דסתם מתניתין דקאמרה וישאל שהלוח את עכו"ם כו' קאמר כממני' דישאל מעכו"ם קונה משכון הא סיפא דממני' חייבי במעכשיו דומיא דרישא דאי בלא מעכשיו אפילו עכו"ם שהלוח לישראל אסור וא"כ כיון דסיפא דממני' חייבי במעכשיו נימא דמאי דקונה משום דלמך מעכשיו דומיא דרישא דלע"ג דליו קונה משום דלמך מעכשיו כגי. וז"ל דמשמע ליה לה"ה ז"ל דסיפא דממני' הוא דין כולל בין דלמך מעכשיו בין דלא אחר מעכשיו דכל היכא דמצינו לאוקמי דהין כולל מוקמינן כסתם מתניתין:

ז' ורא' יתן לו. נראה שהוא הפך מ"ש וצלבד שיחטנו לו מתנה גמורה: ח' תערובת חמץ עוברין עליה משום כל יראה ובל ימצא. ריש פרק ואלו עוברין (שם דף מ"ב) כו' ופי' רש"י ז"ל ואלו עוברין עליה כו' כן כתב ה"ה ז"ל. וא"ת למה ליה לה"ה לומר דרבינו מפרש כפירוש רש"י כיון שאין אסור דעת רבינו הוא

הגהות מיימוניות

ו' [ד] עין בהל' מאכלות אסורות פ"ג, ע"כ: ח' [ה] פסק רבא"ן דבש של עכו"ם אין מחזיקין בו

ימצא לחיבו אלא למ"ד דבר הגורם למנון כממון דמי לא ימצא למה לי כלומר למאי איתערך לנתיבא הא פשיטא דהיינו כממון דמי היינו אחריות ואפילו בלא קרא ומתוך איתערך כלומר אפי' איתערך קרא דלא ימצא סד"ה הואיל ופי' איתמה לאו בנשומה קאי ולא כדרייה דמי כלומר ואינו חייב לבעור קמ"ל קרא דלא ימצא דכדרייה דמי וכן פירש"י ז"ל כו' וכן כתב ר"י אלפס ז"ל מסקנה זאת והוא דעת ר"מ ז"ל מפורש חזק בזה. ובה מתורך מה שהקשה הראש"ד ז"ל מדרב נחמן דלמך בפרק כל שעה פוקו אייתו חמירא דבני חילא ומיהיין נמלא והלא כבר נשקף שהרי עיניך רוחות שאמר נאז והביאו ממלל שלא היה ברשותם. ועוד כי מלשון הגמרא נראה שלפעמים נגזר או נאבד ולפעמים נשאר ואינו חוזר שבו הם שומרים אותו חמץ ציבתם ממש אלא אדרבה חורחא דמילתא לשמרו ציבת אחר או עושים לו משהו בפני עצמו לרוב רוחם ובמדי לזייר ומחסים לית ליה רשותא וזה פשוט:

ה' ישראל שחרהין עד ואסור בהגהה לאחר הפסח: בתב הראב"ד ז"ל לא נהיר ולא נהיר וכו'. ואני אומר רבינו אפרים ז"ל הכריע ופירש בן וכן נראה על נכון גמרא וסבירא דהא חסם פרק כל שעה גמרא מתניתין דעכו"ם שהלוח את ישראל על חמץו על חמץו מיימי ענה ללמך מימרא דבעל חזק אצי אחר למפרע הוא גובה וצבא אחר מכאן להבא הוא גובה ושקלינן וערינן עלה מממני' ואוקמינן בשהרהיטו אללו והדר אמרינן לימא כמנאי וכו' עד דמסקין ישראל מעכו"ם קני עכו"ם מישראל לא קני ומוספינן עלה מממניתין עד דמסקין להדיא הלכא פסקוה אלא לאו ש"מ שא"י היכא דא"ל מעכשיו להיכא דלא א"ל מעכשיו למדנו דלגבי עכו"ם בענין מעכשיו כמ"ש ר"מ ז"ל וכן היכא אותה ר"י אלפס ז"ל וגם מסקינן דלמפרע ולהבא שמעינן דממני' ודאי כמ"מ ז"ל בשהגיע הזמן שקבע לו קודם הפסח דמהיכא שעתא הוא דקס ליה ברשותיה דאי לאו הכי למאי מיימי לה הא לא דמייין להדיא וסבירא נמי איכא שאם לא הגיע עייני הזמן שהרהיטו אללו במאי קני ליה ומעכשיו נמי דקאמר מתי קא מהני ליה אחי לא מטא וימיה ודמשמע ממוך פירש"י ע"כ: ו' ז' ישראל ועכו"ם שהיו באין בספינה כו' עד על כל יראה וכל ימצא. במוספתא פרק כל שעה: ח' תערובת חמץ וכו' עד מדברים האכלים. לשון

ה' ישראל שחרהין חמצו אצל העכו"ם אם אמר לו וכו'. רבינו כתב והוא שהגיע הזמן קודם הפסח ונראה טעמו כמו שאמר ה"ה ז"ל וא"ת להרא"י ז"ל

שאמר שאפילו לא אמר לו מעכשיו קנאו שאין דין אסמכתא לעכו"ם הרי אמרו בגמרא דעכו"ם מישראל לא קני. וז"ל דמ"ש כן הוא לענין שאינו קונה המשכון אבל לעולם אע"פ שאינו קונה המשכון אם התנה שיקנה לזמן פלוני והגיע הזמן וכן דקני אפילו עכו"ם

ועוד דקני טפי מישראל משום דאין אסמכתא לעכו"ם. ורבינו סבר דאע"פ שאין אסמכתא במשכון מ"מ עכו"ם לא קני משום דעכו"ם מישראל לא קני בין במשכון בין בהגעת זמן ובמעכשיו בענין הגעת זמן קודם הפסח מפני דכיון דעכו"ם מישראל אינו קונה משכון ואין לו קנין נחמך (ההלוחה) אמרינן הואיל ונעני לפדותו ישראל הרי הוא שלו השמא נמי

אסור אבל אם היה קונה משכון ודאי דלא היה מהני לך הך טעמא דהואיל וצידו וכו' וז"ש ה"ה ולפיכך אע"פ שהרהיטו וכו'. וא"ת ולרבינו כשהקשו בגמ' (שם דף ל"א:) מן עכו"ם שהלוח וכו' א"א בשלמא וכו' אמאי לא חיריו דמותר בהגהה משום דהגיע זמן קודם הפסח

דשעתא לא אסיק אדעתיה דעכו"ם מישראל אינו קונה משכון לומר דאע"פ"כ לא מהני. וז"ל דאדרבה משום דאסיק אדעתיה דעכו"ם מישראל קונה משכון אין הפרס בין עכו"ם לישראל משי"ה הוה סליק אדעתיה דממני' חייבי בין קודם הפסח בין לאחר הפסח וכן הממך כשהיך כשהרהיטו אללו היה סבור דעכו"ם קונה משכון ולכך ודאי אפילו דהגיע

וזמן אחר הפסח מותר דהרי עכו"ם קנה משכון, אבל לפי המסקנה דעכו"ם אינו קונה משכון ודאי דבעינן הגעת זמן קודם הפסח וכדכתב ה"ה ז"ל. וא"ת לרבינו כשהקשו לימא כמנאי ישראל שהלוח כו' למה הוצרכו להעמיד בשהרהיט דכדי הא מקשה ליה צמר הכי

מתניתין דעכו"ם שהלוח לישראל וכו' לוקמה בשלא הרהיט והגיע זמן קודם הפסח אבל בהרהיטו אפילו עכו"ם קני ונימא דיש חילוק בין עכו"ם לישראל להיכא דלא הרהיטו דכי אמרינן מכאן ולהבא הוא גובה הוא בישראל דקני אבל בעכו"ם אע"ג דהגיע הזמן קודם

הפסח מר סבר עכו"ם וישראל שוים וכיון דהגיע זמן קנאו אע"פ שלא הרהיטו ומר סבר דיש חלוק דבישראל קני ועכו"ם לא קני אע"פ שהגיע זמן. וז"ל דיון דלמית לחלק בין עכו"ם לישראל אין סבירא לומר דלא חלוק במשכון דהא מטעמא דלמית לחלק בין ישראל

מגיד עז

אלא למ"ד דבר הגורם למנון לאו כממון דמי מתי איכא למימר ח"ל לא ימצא איכא דלמרי הניחא למ"ד דבר הגורם למנון לאו כממון דמי היינו דכדי לא ימצא כלומר היינו דאיתערך למיכב לא

ימצא לחיבו אלא למ"ד דבר הגורם למנון כממון דמי לא ימצא למה לי כלומר למאי איתערך לנתיבא הא פשיטא דהיינו כממון דמי היינו אחריות ואפילו בלא קרא ומתוך איתערך כלומר אפי' איתערך קרא דלא ימצא סד"ה הואיל ופי' איתמה לאו בנשומה קאי ולא כדרייה דמי כלומר ואינו חייב לבעור קמ"ל קרא דלא ימצא דכדרייה דמי וכן פירש"י ז"ל כו' וכן כתב ר"י אלפס ז"ל מסקנה זאת והוא דעת ר"מ ז"ל מפורש חזק בזה. ובה מתורך מה שהקשה הראש"ד ז"ל מדרב נחמן דלמך בפרק כל שעה פוקו אייתו חמירא דבני חילא ומיהיין נמלא והלא כבר נשקף שהרי עיניך רוחות שאמר נאז והביאו ממלל שלא היה ברשותם. ועוד כי מלשון הגמרא נראה שלפעמים נגזר או נאבד ולפעמים נשאר ואינו חוזר שבו הם שומרים אותו חמץ ציבתם ממש אלא אדרבה חורחא דמילתא לשמרו ציבת אחר או עושים לו משהו בפני עצמו לרוב רוחם ובמדי לזייר ומחסים לית ליה רשותא וזה פשוט:

ה' ישראל שחרהין עד ואסור בהגהה לאחר הפסח: בתב הראב"ד ז"ל לא נהיר ולא נהיר וכו'. ואני אומר רבינו אפרים ז"ל הכריע ופירש בן וכן נראה על נכון גמרא וסבירא דהא חסם פרק כל שעה גמרא מתניתין דעכו"ם שהלוח את ישראל על חמץו על חמץו מיימי ענה ללמך מימרא דבעל חזק אצי אחר למפרע הוא גובה וצבא אחר מכאן להבא הוא גובה ושקלינן וערינן עלה מממני' ואוקמינן בשהרהיטו אללו והדר אמרינן לימא כמנאי וכו' עד דמסקין ישראל מעכו"ם קני עכו"ם מישראל לא קני ומוספינן עלה מממניתין עד דמסקין להדיא הלכא פסקוה אלא לאו ש"מ שא"י היכא דא"ל מעכשיו להיכא דלא א"ל מעכשיו למדנו דלגבי עכו"ם בענין מעכשיו כמ"ש ר"מ ז"ל וכן היכא אותה ר"י אלפס ז"ל וגם מסקינן דלמפרע ולהבא שמעינן דממני' ודאי כמ"מ ז"ל בשהגיע הזמן שקבע לו קודם הפסח דמהיכא שעתא הוא דקס ליה ברשותיה דאי לאו הכי למאי מיימי לה הא לא דמייין להדיא וסבירא נמי איכא שאם לא הגיע עייני הזמן שהרהיטו אללו במאי קני ליה ומעכשיו נמי דקאמר מתי קא מהני ליה אחי לא מטא וימיה ודמשמע ממוך פירש"י ע"כ: ו' ז' ישראל ועכו"ם שהיו באין בספינה כו' עד על כל יראה וכל ימצא. במוספתא פרק כל שעה: ח' תערובת חמץ וכו' עד מדברים האכלים. לשון

ומלוגמא של חמץ שנספחה וכו'. מוספא
זהלכות מלוגמא שנספחה אינו תריץ
לצער ע"כ. וזההגות א"א בירושלמי מפרש
בנספחה ולבסוף נתחממה ע"כ. ובזמנת שכן הוא
בירושלמי ולא הביאו להלכות וגם רבינו לא כתבו
לפי שדברי הירושלמי הם בנתחממה בנספח ובכה"ג.
צעין בספרה ולבסוף נתחממה ודברי המוספא
הם בנספחה קודם הפסק דרי אלא פסק לא חל
עליה אסור חמץ דהא הוה כסוה והוה לא
כפת שעפשה ונפסלה מלאכול לכלז דודאי נתחממה ולבסוף עפשה. ואפשר דמלוגמא שנספחה
מזה וכו'. מה שכתב רבינו וכן ביירות שדבקי חזון בחמץ אינו מה שזכר (דף מ"ג.) בגמלה
ואסור לקיימו אלא דברי רבינו הם אחר שדבקי בו הביירות וה"ל כעריה שכתב למיזה עורום.
א"א אינו זה טעם אלא שכן נפסל וכו'.

יב דבר שנתערב בו חמץ וכו'. מנחם דב' (דף ל'). דמחץ דמנו בין דמינו בין שלא הפסח אקור ללכלו בפסח שחור ועשור וכי"ז בהלכות ה"ר יחמץ ק"י ויחל ז"ל. במשהו וכדצרי האגוים רמזי לנהוג ולהתחמיר. ועם שד"ן תשובה חמץ הוא כד"ן שאר תשובות לא היה רצון ששים ארץ קליפה או נטיילת כמו שצארה בבל' מאלכות אקורות חץ הפסח דס דבר המפסעפן לא אקור אלא מקום מגעו בלבד לפי שאינו מזליע יותר וזה ברור כתבתי עשר עליו הפסח נראה מדברי רבינו שיוון שהוא עובר עליו ודאי אקור הוא ללאחר הפסח ואח"כ מתערב מומר לפי שנתערבה וזה לא נעשה אלא יאקור וכל עליו הפסח אלא בתערובתו בחמץ שבו כי כותי בבל' א"פ שש

הוא דמה שעובר בכל יראה הוא היבד דליכא כוית בכדי א"פ אפילו יפרש כפירוש המוספות מאי אלו עוזרים ר"ל עוזרים מעל השלחן אבל ליכא לאו בשהייה אחי שפיר דע"כ לא קאמרין הכי אלא משום דבגמרא לא מרבינן ליה מלך ממזנה ואפילו כשליה ליה לן איקורא אלא מרביא דבא וליהי ששהייה דליכא דרביא ליכא לאו בכיות בכדי א"פ דליכא רביא דליכא דרביא דליכא דרביא דרביא וז"ל ר"ל דהא לא כחב לן אלא מפני שיש פ"י אלא כדעת רבינו דאפילו דליכא כוית בכדי א"פ חייב בשהייה וכדכתיב לקמיה בשם הרמ"ך ואם היה מפרש רבינו שפי' המוספות אין מקום לפי' זה כלל דהא אפילו לר"א ליכא לאו בשהייה דליכא כוית בכדי א"פ כ"ש דרנן אבל אם יפרש כפי' רש"י וז"ל יש מקום לשני הפירושים ולהכי כתב ה"ה דיש לומר דרבינו מפרש כפירוש רש"י וז"ל ולהכי כוננו לריכה עיין אם הוא כפירוש הארשטון או כפירוש השני:

י"א מלוגמא (של חמין). לשון ה"ה נראה דהוה ליה כפת שעיפסה וכו'. כלומר ואש"ג דרדויה לכלב מ"מ כיון שהיה מלוגמא שאינו פת גמור דמי להסם דהסם נמי גבי מימלא ולבסוף שעיפסה ואפילו דמלוגמא כו' ר"ל או אפשר דהסם

בו הציג לומר דיש קמה בו אם לא נדע בבירור אבי"ה, ע"כ: יא [1] וכן כתב בתשובה העיד ר' משולם על רבי אליעזר הגדול שהיו בגדיו נשמרו"ש בפסח וכן נהג אחיו ר"י: (כו)

דאנא אומר מרבותיו קיבל ר"י אלפס ז"ל שהוא דקדקן קר ממוקד ההלכה פ"ק דפסחים ופירא זאלי
 א"כ י' בו חנו כדל איתא בפסחים פרס קמ וזמן קושטא אש"כ הר"ב"ד י' לו שבטא אחרים אכיל
 ביותלתי מפרס שבתהמה אילפוס נחממה עמ"ל: וזמן אומר ר"י אלפס בחבב בשרא ד"ה ר"ל שם
 כ"י נתן להדיא שטס נתן למוקן עורות אפילו עשה אחט איוו מייב לצבע וזהו הכס נחממה קודס ואח"כ
 ופי' אלו עובדיו אילו נחממה חפסדס ודורכו כזו שבת ר"י ז"ל דהיינו פ"י שפנסאס מלחטו
 אלו עובדיו ונחממה: וזמן אומר ר"י אלפס בחבב בשרא ד"ה ר"ל שם וכו': וזמן אומר בחבב כהנא
 וזמן אומר בחבב כהנא ד"ה ר"ל שם וכו': וזמן אומר בחבב כהנא ד"ה ר"ל שם וכו':

ה'ה' כבר נמצא צפ"א וכו'. ולי יומר מתיישב אכלי פירוש ה"ר משה כהן דאע"ג דללקוח על אכילתו צעיא כוים בכדי אכילה פרק לעבור עליו צבל יראה וכל יומא צבציר מהכי כגי והטעם משום דלענין אכילה כל שהוא פחות מחיות צבדי א"פ ה"ל אכלו אכל חלי זית היום ומתי זית למחר ואינו לוקח ככלל הוא צבדיו זה שאכל כוים אכילתו וזהו חסדו צבצירמו יומר צבדי א"פ אין לוקחין עליו אכל לעבור עליו צבל יראה כיון שטובין על ההעדרות מאחר שיש כאן כוים מה לי שיהיה צבדי א"פ או ויומר מא"פ. ומה הצבצ"א ה"ה ראה ממה שכתב כאן רבינו כגון כומת הצבצ"א וכו' אומן שהוכיר פ"א (שאין) [שיש] בהם כוים צבדי א"פ לאו ראה הוא שהרי ה"ה צבצמון כתב שזו בהשניו להשגה הראצ"ד ואינו אומר שאין זו השגה שרבינו כבר ביאר ראה כוים צבצ"א וכו' וצבצ"ד דדוקא צבצ"א חלי צבדי צבדי אכילה פרס אע"פ שצדק אכילתן אין שם השיעור הזה לפי דרכן של בני אדם וזהו כמבו' בחל' כגון כומת הצבצ"א מ"מ אם אכלו ודאי לוקח. עכ"ל. ר"ש שהוא אומן דלפי דרכן של בני אדם כמותו ויוראו בו אין בהם כוים צבדי א"פ וצבצ"א ח' לפי שהולך לחלק בין יש בהם כוים צבדי א"פ לאין בהם נקט י"ש בהם כוים ברישא והדר אמר דכי אין בו כוים אינו לוקח וכן דרך המדמה לתיקטק אין קוים ללאו אכל חלי נקטו כמחמם לפי דרכן של בני אדם שאין בו כוים צבדי א"פ ועוד שכיון שלמעלה צפ"א חילק בין יש בו כוים צבדי א"פ לאין בו ושאן כמם הם ודאי לא שני ליה לענין זה בין יש בו כוים צבדי א"פ לאין בו

13

ימצא שאין צורת החמץ
ו חמץ ואינו מאכל לאדם
אדם כגון התרי"ק וכיוצא בו אע"פ שמותר לקיימו אסור
ע"פ שאין בו מן החמץ אלא כל שהוא הרי זה אסור לאכלו:
אין

אינה ראויה אף כללז וכן עיקר ולזה סתמו ההלכות ורצינו: בגדים ששבבסו אותן בחבל וזין של סופרים דהם אסור לקיימו והוא קודם שצדקו בו הדיירות שהרי הוא נוקשה בעיניה ש"ס רבינו שאין אורם החמץ עומדם. ודבר ברור הוא שאמר שנמדקו מותר לקיימן. ובהשגות ואין במקירה טעם ודברי רבינו הכתם:

יטו במשהו כמו שכתבתי פ"א והרבה המאונסים כדעת רבינו שאפילו נחמד כמה זמן קודם מן האחרונים חולקים זהו ואומרים דכל שנמדקו קודם זמנו אינו מחר וייעור ואין אסורו אל שמה שאסור בשאר מערבות פחות מששים אסור בחמץ במשהו אבל אם בשאר מערבות יכן ר"ל שם בחם בלא רוטב די בקליפה שם נגע כחר חמץ בזכר מלה ושיניה חמין ואין ההפארים ז"ל וסם ההלכות מאכלות אסורות יתבאר דיני המערבות בארורה. ומעריבת חמץ בשאמרו כי קנים ר"ה מ"מ בעיניה אבל ע"י מערבות לא ר"ל שם עבר הפסח על חמץ ועבר עליו הפסח כיון שהם מחייב לצעור ועבר עליו אסור ויש מפרשים שכתבנו כן. ודוקא עליו כפי שכתבתי למעלה:

והנח שים והנח נפסלה אפילו מלאכול ללכל וכן עיקר: בגדים שבבשו אותן בחלב חמא וכו'. כתב ה"ה שהם נוקשה בעיניהם ואסור לקיימן וא"ם הא קי"ל כדכנן לניחא ללא בתערובת חמץ ולא במצק נוקשה ואפילו ר' אליעזר לא פליג אלא בתערובת אבל במצק נוקשה מותר כדמרו בגמרא מניח כוומה וכו'. וי"ל דמ"מ איסורא איכא כדכתב הטור וז"ל ויחין לדינא איסורא מלאווייתא אלא לדינא איסורא שציימ מדריגן כדמשמע שם מדברי הרב ז"י שהקשה על הטור כפי הסברה הזאת. [כתב עוד ה"ח] ודוקא בהמין שיש בו בריית וכו' וא"ם אם נאמר כפי' הרמ"ן דדברי רבינו דק"ל דאיסור איסור בשהיה אפילו נלחלכ כות כדדי א"פ א' אפשר לומר להמקיים תערובת איסור דלכ"כ לפי טעם רבינו דבנין אסוריות פטור להשעם דהמחזק אין לו בטול משום דהוי דבר שיש לו מחזיקין קשה להחיותו בשיש משהו דלא בטיל מהאי טעמא אבל בשיש כוית אפילו שהיה בכמה וזמין אסור לקיימו ואם המקיים התערובת אסור זה הוי דבר שאין לו מחזיקין אחר הפסק התערובת אסור ללאה הפסק כיון דקיימו בשמלא לה"ה וז"ל דק"ל דדוקא אין איכא כוית כדדי א"פ א' דאי לא שייך לומר בכוית כדדי א"פ לנצל דלא ודאי אין שיעור ששים לנצלון ואי כוית בכמה ביצים הוי דבר שיש לו מחזיקין. וכי חיימא אין דין זה אלא לפירוש זה דדברי רבינו אבל לפי' הרמ"ן ודאי דק"ל דדברי רבינו דמקיים התערובת מותר זה אי אפשר דהא ה"ה נסתפק בדעת רבינו וז"ל אם כוומא

כפ'

לשון מילתא כל ממונת לא חטלו לרבות כותה הבבלי ושכר המדי וחומת האדומי יכול ירו מציין
עליהן כרת מ"ל חמץ מה חמץ מן חמץ שהוא מין גמור יאלו חמץ שאין מין גמור חו לגמור עילין
גמל תשעא ע"ל (וכן הקולור ע"ד נפסדה לרס התמן: כרת האר"ב"ל חמץ שגט וכו')
ווצין גמל ממנו' דלכץ נפסדקי ונפסעייה מה החוספתא דכראו וכן כבת הר"ם ז"ל מקו"י דשכר אלא
ידעיה וכן ראו וכו' ונפסדקי כשמן: אהת ש"ע"שעה ע"ד לרנץ לנעט: כרת האר"ב"ל חמץ
והנכרת ונפסדקייהו לא חטל וכן ראו וכו' ונפסדקייהו עומ. אהת דלא חמץ ע"ד עריכת טענידין ספקין
בסדרה עוד הפת עפשה ונפסדה מלאכלו לכלב חמץ היה חטלה ואח"כ נפסל ואסקינה פ"ק דפסחים
נכח דבריהם ונפסדה דף' אלו עובדין וכו' פסחים: כרת ע"ד לרנץ לנעט: כרת חמץ עומדת. פ'
לכלב חמץ עומדת סף' אלו דבר שנתערב ע' סוף פסחים. מברר אלו עובדין:

אור לארבעה עשר פרק ראשון

א [דף ב ע"א] **אור**—לארבעה עשר עזקין את המזן לאור הנר » (ר) וכל מקום שאין מביטין צו חמץ אין צריך בדיקה. וזמה אמרו שמי שורו במרתף. מקום שמביטין צו חמץ. צ"ש אומרים שמי שורות על פני כל המרתף וצ"ה אומרים שמי שורות המינוות שהן העלויות:

גב' מאי אור רב הונא אמר נגהי. ורב יהודה אמר לילי [דף ג ע"א] ומסקין דכולי עלמא צין לרב הונא צין לרב יהודה אור אורחא הוא ולא פליגי מר כי אחריה ומר כי אחריה. באחריה דרב הונא קרי נגהי. ובאחרי דרב יהודה קרי לילי. ומגא דמתני' מאי טעמא לא תנא לילי. [א] לישנא מעליא נקט. דאמר ריב"ל לעולם אל יוציא אדם דבר מגונה מפיו. שהרי עקס הכחזב שמונה אותיות ולא הוציא דבר מגונה. שנאמר מן הבהמה הטהורה ומן הבהמה אשר איננה טהורה ומני דבי ר' ישמעאל לעולם יספר אדם בלשון נקיה. שהרי בזב קראו מרכב ובאשה קראו מושב. ואומר ותחבר לשון ערומים ואומר ודעת שפתי ברור מללו. [דף ג ע"ב] הנהו תרי תלמידי דהווי יתבי קמי דרבי. ח"א מפני מה צוירין בטירה ומוסקין בטומאה וח"א מפני מה צוירין בטירה ואין מוסקין בטירה אמר רבי [ב] ובעטא אני צוה שמורה הוראה בישראל. אמרו לא היו ימים מועטים עד שמורה הוראה בישראל ומנו ר' יוחנן [דף ד ע"א] והשתא דקיי"ל אור אורחא הוא ודכולי עלמא * חמץ לא איתמר אלא משש שעות ולמעלה כדצעי' למימר לקמן אחאי מקדמינן ובדקינן מאורחא נשהי עד מחר ובדוקו בשית. [ג] וכי חימא וריון מקדימין למנות. נבדוק מנפרא דכתיב וציום השמיני ימול צמר ערלתו למלמד שכל היום כולו צמר למילה אלא שזריון מקדימין למנות שנאמר וישכם אברהם

הגדה"ה ורין לכבד הבית קודם שיעזוק. מרדכי (סי' מקל"ו):
הגדה"ה בכת"י (ר) אע"ג דבעיט את המזן ואפילו חמץ ע"י תערובת חמץ טעשה צריך לבער מן הבית לכל הפחות מדרבנן כמו שהסקין בחוס' וכ"ש שזכר שלט דהרשב"א שערין יט בחמץ והטעם דלמא אחי למיכל מניה. פרי"י. מהר"ם:

תפארת שמואל

(א) **אם עד שלא מסר לו המפתח חל וכו'**. נ"ב עי' בב"ק פ' הפרה כחבו התוס' דאיידי שלא החזיק בו ולא קנאו בשום קנין להיות מוחזק בו בשכירות אלא שדעתו להחזיק בו ולקנותו ומש"ה תלוי במסירת המפתח אבל אם היה כבר וזכה כדינו אפי' אם לא היה המפתח בידו עליו מוטל הבדיקה ע"ש ודו"ק (עי' בב"י סי' תל"ז בא"ח נ"ל):
(ב) **ובירושלמי פליגי איכא מ"ד בו'**. נ"ב ותימה לפי זה יהיו קטנים יותר מהימני מנשים דהא בברייתא תני נשים ועבדים וקטנים ועלה קאי לא תיחגי נשים משמע כל אינך תיחגי ומהימן והוא נגד הסברה ועוד התוס' מוכיחין גבי תחומין נשים ועבדים מהימני ולא קטנים אלאם דעדיפא מקטנים וראיתי בירושלמי דה"ג הכל נאמנים בו' ר' ירמיה בשם ר' זעירא לית כאן אפי' נשים נשים עצמן אינם נאמנים מפני שהן עצלניות והן בודקין כל שהוא ע"כ ולפי דברי המחבר אינה מיושבת גירסא זו אם לא שתגיה נשים עצמן אינן נאמנות וכו' אבל נראה כגי' הר"ן דפליגי ביה אמוראי דה"ג ר' ירמיה בשם ר' זעירא לית כאן אפי' נשים. נשים עצמן נאמנות פי' ולא תיחגי שהן נאמנות להעיד על ביעור חמץ שהוא בדוק דומיא דקטנים אלא יכולין לבדוק בעצמן ואיכא מאן דס"ל מפני שהן עצלניות ואינן נאמנות על הבדיקה כ"א לומר שהוא בדוק דומיא דקטנים וכן נראה בעיני אפי' לדעת המחבר דס"ל כהאי פיסקא דהנשים אינן נאמנות לבדוק בעצמן אלא לומר שהוא בדוק ומש"ה כתב ובירושלמי פליגי וכו' כלומר שצריכין להחמיר כדברי הירושלמי שלא להניח לנשים לבדוק וס"ל דקטן עדיף טפי ואיידי בקטן שיש בו דעת לבדוק כמו שכתב הרמב"ם ואינו עצל וכו' ומדבריו הגמ' שלנו דפסיק אפי' מוחזק לן דלא בדוק והא אמרו בדקנו בו דמהימני אין להביא ראיה דלמלא גרסי' והם אמרו בדקוהו ולא שבדקו בעצמן וכן משמע בשו"ת מהרי"ל לחלק כמו שחלקתי ולענין פסק הלכה נראה דבין נשים ובין קטנים לאו בדקי אלא שיכולין להעיד:

קרבן נתנאל

פ"א [א] **לישנא מעליא נקב**. וק"ק וכי משום לישנא מעליא שס המנא חשך לאור. ומי הראב"ד דמש"ה נקט אור לומר שנתחלת הלילה שיש צו אור עדיין רחוי לבדוק כדי שלא יתשל או שלא ישכח וכיון דלוחה שעה קושטא שיש צה אור תנא אור וכו'. ואח"כ ה"ל למתני בתחלת ליל י"ד עזקין את המזן וע"ז ספיר קאמר תנא אור משום לישנא מעליא:
[ב] **מובטח אני בזה**. שאמר ואין מוסקין בטירה ואע"ג דאידך נקט לשון קצרה אפי"ה לא מתוך לישנא דאמר ומוסקין בטומאה. הר"ן. ומתש"א ח' דעל הראשון אף שהיה אומר אלא מוסקין בטירה איכא למימר שלא נכתוב אלא דרך הודמנות נפל בפיו. והמ"א כ"ה השני שראה צו דבר חממה ששינה כציון ודו"ק:
[ג] **וכי תיבא זריוון מקדימין למצות דכתיב ביום השמיני ימוץ בשער ערלתו** מ"מ דכו' **שנא' וישכם אברהם בבוקר נבדוק מצפרא**. כ"ה גי' הרי"ף ולפי גירסא זו מיושב קושיות תוס' עי' מהרש"א:
[ד] **ואם**. כיון דהוא רואה להחזיק צבית ולקנותו והמפתח בידו חייב לבדוק דלוחו שאין צידו המפתח אין יכנס ויעדוק. תוס'. ורש"י פי' דמסירת המפתח קנה ור"י השיג על רש"י מהא דאמרי' במרוצה ד' ע"ט כסס שקרקע נקנית בכסף בשטר ובחוקה כך שכירות נקנה בכסף ובשטר ובחוקה ולא אמרי' דמהינ מסירת המפתח אלא כמאל דאמר לן חזק וקני דאמרנן בפ' הפרה כ"ה נ"ב ע"א. ואפשר ליישב פירש"י דהא לא אמר כסס שקרקע אינה ניקנת אלא צב' דרכים כך שכירות. אלא דקאמר דהיי ג' קנינים שכירות ג"כ נקנה צהס ועדיפא יש לשכירות דמסירת מפתח קנה והיינו טעמא דבשכירות אינו קונה הבית כי אם לדור צו ולכנות שס כלי תשמישו וכיון דמסר לו המשכיר המפתח א"כ יכול להניח שס כליו ולדור שס. משא"כ במכירה שמכר לו כל הבית מהחוס ארעא ועד רקיע וגוף הקרקע שעומד הבית עליו עז זה לא מספיק מסירת המפתח עד שיחזיק צו צב'

א לעולם יחזר אדם לספר בלשון נקיה: חייב כל אדם לבדוק המזן בתחלת ליל י"ד ולא יתחיל שום מלאכה עד שסיים הבדיקה ואפילו ללמוד: **ב** המשכיר בית לחבירו צ"ג [אן] מי שהיה צידו המפתח ליל י"ד חייב לבדוק: המשכיר בית לחבירו

בבקר. ואמר רנצ"י צשעה צצני אדם מצוין צצמיהס ואור הנר יפה לצדיקה. אמר

אצ"י הלכך האי צורבא מדרבנן לא לפתח צעידניה צאורחא דמליכר נגהי דארביכר

(ה) דלמלא מיימשכא צעמחא ואחי לאימועי מנהו:

ב המשכיר בית לחבירו צארבעה עשר (ה) אס עד שלא מסר לו מפתח. חל צרבעה עשר על המשכיר לבדוק (ה).
[ד] ואס משמכר לו מפתח חל י"ד על השוכר לבדוק.
צעו מייניה מרנצ"י המשכיר בית לחבירו צארבעה עשר חוקמו דבוק או אין חוקמו דבוק ולא איפשיטא הך צעיא. ויראה שיכול לצטל והוא ספיקא דרבנן ואולינן לקולא וממוך דצרי ר"י משמע אפי' אי חוקמו דבוק כשיטת צעיר צריך לשאלו לו. וכן כתב ר' יתחק גיאוח ז"ל המשכיר בית לחבירו צארבעה עשר (ה) יוס ואינו יודע אס הוא דבוק או אינו דבוק שואלו ואס אינו מצוי צעיר שהלך לו חוקמו דבוק:

ג תניא [ה] הכל נאמנים על בדיקת ציעור חמץ אפילו נשים אפילו עבדים ואפילו קטנים [דף ד ע"ב] משום דבדיקת חמץ דרבנן (א) [ו] והיימניהו רבנן דרבנן * (ב) וצירושלי' פליגי איכא מ"ד לא חתני נשים לפי שהן עצלניות והן בודקות כל שהוא:
ד איבעי' להו המשכיר בית לחבירו צחזקת דבוק ומנאלו שאינו דבוק מזה מי הוי מקח טעות או לא ופשיטא אצ"י דלא הוי מקח טעות צין צאתרא דיהצי אגרא ובדקי צין צאתרא דבדקי אינהו גופייהו. מ"ט ניחא ליה לאיניש לקיומי מזה צין צגופיה [ו] צין צממוניה. מן החס

הגהות הב"ח

א ודכ"ע מיהא חמץ: **ב** הכל נאמנים על ביעור כצ"ל ותיבת בדיקת נמחק:

(א) וצבטלו צעלמא מני דחשיב הפקר ולא [מני צבית שלן. פרי"י. מהר"ם:
הגדה"ה (א) ואע"ג דנשים נאמנות אף בדאורייתא כגון על ניקור חלב ומליחה הייט דבבר שידעין הנשים שיש ודאי איסור אבל על בדיקת חמץ פטורות שאין חמץ בחורין ובסדקים ומנעושת מלבדוק מפני עצלותם. סמ"א. מכלן משמע דנשים אין נאמנות לבדוק דגיס קטנים מפני הטמא. עכ"ה:

מג' דרכים דהוי כהחזיק בגוף הקרקע והבית וק"ל: [ה] **הב"א**. ואפי' מוחזק לן דלא דביק כגון שראינוהו טרוד או יאל מצעדו יוס לדךך ואמרי הני אגחנז דבקינהו נאמנים וא"כ איכא למימר הא דאמר צירושלמי לא חיתני נשים היינו צמוחזק לן דלא דביק אבל בסתמא איכא למימר דאשא נאמנת אף שהוא צעיר ויכול לשאלו:
[ו] **ודריבניניהו רבנן דרבנן**. אבל אס היה בדיקת חמץ דאורייתא אינן נאמנים אע"ג דבשאר מיילי דאורייתא כגון ניקור ושחיטה נאמנים. שאני בדיקת חמץ שהוא טרחא ימירא ועיון יפה ועי' מסיים ואילו וצירושלמי פליגי איכא חמץ חמץ לא חיתני נשים לפי שהן עצלניות והן בודקות כל שהוא. א"כ אף דלא קיי"ל כצירושלמי נגד צבלי עכ"פ נלמד משס לתלמודא דידן הך סברא נשים עצלניות הן. וצט' תפארת שמואל כתב ז"ל ותימה לפי' יהיו קטנים יותר מהימני מנשים דהא צצרייתא חני נשים ועבדים וקטנים ועלה קאי לא חיתני נשים משמע כל אינך חיתני והוא נגד הסברה. ועוד כתב שס לפי דברי המחבר אינה מיושבת גי' אס לא שתגיה נשים עצמן אינן נאמנות (וכן צפי' הירושלמי מגיה הגירסא) וע"ש שהאריך ולבסוף מסיק לפסקא הלכה נראה דצין נשים ובין קטנים לא דבקי אלא שיכולין להעיד עכ"ל ולענ"ד כל דצריז אינס להלכה והיכלן לשון הירושלמי הכל נאמנין על ציעור חמץ אפי' נשים אפי' עבדים. ר' ירמיה צצס ר' זעירא לית כלן אפי' נשים (ופריך) נשים עצמן הן נאמנות (בצמיה פי' הלא לענין שחיטה וניקור חלה ומעשר אפי' באיסורא דאורייתא לכ"ש לענין ציעור חמץ שהוא מדרבנן ומשני) מפני שהן עצלניות והן בודקות כל שהוא ע"כ. הרי עיניך תחזינה צצצרייתא דצירושלמי לא חני אפי' קטנים דס"ל דקטן אינו נאמן צקטנותו כמו בתחומין. גס אין צריך להגיה צגי' צירושלמי כי העיקר כמו שפירשתי ודו"ק ותימה על הרי"ף שהשמיט הך צצרייתא וכל האי צעיא וצ"ע:
[ז] **בין במבוזג**. ולא צריך המשכיר לשלס

קרבן נתנאל

מג' דרכים דהוי כהחזיק בגוף הקרקע והבית וק"ל: [ה] **הב"א**. ואפי' מוחזק לן דלא דביק כגון שראינוהו טרוד או יאל מצעדו יוס לדךך ואמרי הני אגחנז דבקינהו נאמנים וא"כ איכא למימר הא דאמר צירושלמי לא חיתני נשים היינו צמוחזק לן דלא דביק אבל בסתמא איכא למימר דאשא נאמנת אף שהוא צעיר ויכול לשאלו:
[ו] **ודריבניניהו רבנן דרבנן**. אבל אס היה בדיקת חמץ דאורייתא אינן נאמנים אע"ג דבשאר מיילי דאורייתא כגון ניקור ושחיטה נאמנים. שאני בדיקת חמץ שהוא טרחא ימירא ועיון יפה ועי' מסיים ואילו וצירושלמי פליגי איכא חמץ חמץ לא חיתני נשים לפי שהן עצלניות והן בודקות כל שהוא. א"כ אף דלא קיי"ל כצירושלמי נגד צבלי עכ"פ נלמד משס לתלמודא דידן הך סברא נשים עצלניות הן. וצט' תפארת שמואל כתב ז"ל ותימה לפי' יהיו קטנים יותר מהימני מנשים דהא צצרייתא חני נשים ועבדים וקטנים ועלה קאי לא חיתני נשים משמע כל אינך חיתני והוא נגד הסברה. ועוד כתב שס לפי דברי המחבר אינה מיושבת גי' אס לא שתגיה נשים עצמן אינן נאמנות (וכן צפי' הירושלמי מגיה הגירסא) וע"ש שהאריך ולבסוף מסיק לפסקא הלכה נראה דצין נשים ובין קטנים לא דבקי אלא שיכולין להעיד עכ"ל ולענ"ד כל דצריז אינס להלכה והיכלן לשון הירושלמי הכל נאמנין על ציעור חמץ אפי' נשים אפי' עבדים. ר' ירמיה צצס ר' זעירא לית כלן אפי' נשים (ופריך) נשים עצמן הן נאמנות (בצמיה פי' הלא לענין שחיטה וניקור חלה ומעשר אפי' באיסורא דאורייתא לכ"ש לענין ציעור חמץ שהוא מדרבנן ומשני) מפני שהן עצלניות והן בודקות כל שהוא ע"כ. הרי עיניך תחזינה צצצרייתא דצירושלמי לא חני אפי' קטנים דס"ל דקטן אינו נאמן צקטנותו כמו בתחומין. גס אין צריך להגיה צגי' צירושלמי כי העיקר כמו שפירשתי ודו"ק ותימה על הרי"ף שהשמיט הך צצרייתא וכל האי צעיא וצ"ע:
[ז] **בין במבוזג**. ולא צריך המשכיר לשלס

קיצור פסקי הרא"ש

בליל י"ד [ואינו יודע אס דבק אס ללאן] אס ישנו צעיר שואלו אס דבוק ואס אינו צעיר אולינן לקולא צצדקו ומצטלו ודיו: **ג** הכל נאמנים על בדיקת חמץ ולומר שהוא דבוק אפילו נשים עבדים וקטנים: **ד** המשכיר בית לחבירו צחזקת שהוא דבוק

שרה צופים

דף ב ע"א אור לי"ד בודקין את החמץ לאור הנר. הרא"ש צפסחים פ"ג סימן א': לעולם יכנס אדם בכי טוב ויצא בכי טוב. הרא"ש צצ"צ פ"ג סימן נ"ט: דף ג ע"ב ההוא ארמאה דהוי סליק ואכיל פסחים בירושלים. הרא"ש צצמנות פ"ד סי' ל"ד: דף ד ע"א א"ל לשמיעה חלדן לי מצעלי והולך כלי אחרי לבית המרחץ. הרא"ש צמ"ק פ"ג סימן ל"ד: ואם משמסר לו מפתחות חל י"ד על השוכר לבדוק. הרא"ש צצ"ק פ"ה סימן ט' וצצ"צ פ"ג סימן נ"ט: דף ד ע"ב דכולי עלמא מיהא חמץ משש שעות ולמעלה אסור מנלן. הרא"ש צפסחים פ"ב סי' צ' ונקדושין פ"ב סי' ל"א:

קובץ מפרשים

(א) דילמא מימשכא וכו'. נ"ב יצויין באס"ז ב"ב דף פה ע"א ד"ה ברשות חלה מ"ש בשם עליות בזה"ל ועוד מטעם אחר קונה כו' יעו"ש [תהתור ר' ברוך פרנקל תאומים]:
(ב) צ"ל ביום [גליון] ובכת"י ליתא כלל לחיבת "ביום":
(ג) ואע"ג דנשים נאמנות וכו'. [וקאי ארישא שהביא הרא"ש שם דאיכא מ"ד דלא תחגי נשים וכו']. מיהו סיוס דברי הג"א דאינן נאמנים לבדוק דגיס קטנים שבהם דהוא איסור דאורייתא יש לומר דהוה לכ"ע [תהתור ארין צבין]:

נכרי או אלל ישראל חצירו⁶ וקבל הנפקד עליו אחריות הנפקד חייב צביעורו ולא המפקד אע"פ שהוא שלו כיון שאינו צרשמו. והביאו רמב"ם⁷ ממכילתא דחני החס צנחנים למה נאמר. לפי שנאמר בכל גבולך שומע אני כפשוטו. ת"ל צנחנים מה צינך צרשומך אף צינך צרשומך. [ב] ילא חמנו של נכרי צרשום שהוא צינמו ואינו יכול לצערו. [ג] ילא חמנו של ישראל צרשום הנכרי⁸ שהוא שלו ואין צרשמו. וה"ר יונה ז"ל היה אומר דלעולם צרשום המפקד הוא וחייב לצערו מן התורה. כדאמרין בפ' מרובה (דף עו.) וגונז מצית האיש. ולא מצית הקדש. כך מנאחי צסם ה"ר יונה ז"ל [ב] ולא הצנתי ראיתי. וגם לא כתב לפרש הא דמכילתא שהביאו ממנה רמב"ם. [ג] וי"ל דדבר פשוט הוא דאע"פ שהנפקד קבל עליו אחריות מ"מ עיקר הממון של הצעלים הוא וכיון שהשאלו הנפקד צימו לשמירת ממונו קרינא ציה צימו. והיה דמכילתא מיירי צנכרי שהלוה לישראל על חמנו כדחתן [ס] צפ' כל שעה (ד' לא):

ה [דף ו ע"א] **אמר** רבא צהמת ארנונא פטורה מן הצבורה ואע"ג דמצי מסלק ליה צווי. עיסת ארנונא חייבת צחלה ואע"ג דלא מצי מסלק ליה צווי. מ"ט צהמה אית לה קלא דלנכרי היא. עיסה לית לה קלא. ובתוספתא (תלה פ"א צבורות פ"צ) קתני צתרווייהו חייבת. ללישנא קמא דרבנא ניחא דמייירי דמצי מסלק ליה צווי. ואפ"ה פסק רב אלפס כדאיכא דאמרי [ע] וכן משמע נמי בירושלמי דגרסינן [א] אהך מתני' העושה עיסה עס הנכרי אס אין צל ישראל כשיעור פטורה מן החלה. ומה ציה לעיסת ארנונא שהיא חייבת צחלה. מתן צרשום ישראל עומדת א שמה ימלך נכרי שלא ליעלה. [א] הכל דעת הנכרי היא תלויה. [ב] ולישנא קמא אע"ג דלא מצי מסלק ליה מדקאמר שמה ימלך הנכרי שלא ליעלה. ומשמע נמי אפי' אין שיעור חלה צל ישראל חייב:

ו **ת"ר** נכרי שנכנס לחצר ישראל וצנך צידו אין זקוק לצער. הפקדו אללו זקוק לצער. מכאן רמב"ם חייב לצער דסתם פקדון שומר חנם הוא. ייחד לו בית אין זקוק לצער שנאמר לא ימנא. [ו] פרש"י לא קבל עליו אחריות אלא אמר לו הרי הצית לפניך. וקשה דא"כ אמאי נקט ייחד לו בית אפי' בלא ייחד לו בית נמי. ועוד היכי מדקדק מכאן דשכירות קניא דכיון שלא קבל עליו אחריות אפי' לא

הגהות הב"ח

הקדש קרינן ביה דבתר עיקר הממון אזלינן שהוא של הקדש ולא קרינן ביה וגונז מבית האיש אע"ג דחייב באחריות ה"ז לגבי חמץ חייב המפקד לבערו מן התורה אע"ג דהנפקד קבל עליו אחריות ואע"ג דר"ש פליג את"ק אין הלכה כר"ש וכדפסק הרמב"ם בהל' גניבה כ"ל ברור ופשוט ולא הבנתי דעת הרב שאמר ולא הבנתי: ו עיסה לית לה קלא. דלנכרי היא ובתוספתא קתני בתרווייהו חייבת ללישנא קמא דרבא ניהא. ג"כ אבל ללישנא בתרא קשיא דליכא לתרין הא דקתני חייבת בעיסה תניא כדפירש"י דהא בתוספתא תני בתרווייהו חייבת: ז ואפ"ה פסק רב אלפס כא"ד דהכי משמע בירושלמי כו'. כלומר דללישנא קמא בין בהמה בין עיסה חייבת דמצי מסלק בוזי חייבת ובלא מצי מסלק בוזי פטורה ובירושלמי קאמר שמה ימלך כו' אלא ודאי בעיסה אע"ג דלא מצי מסלק חייבת אלמא דטעמא משום דלית ליה קלא ומש"ה אפי' אין שיעור בשל ישראל חייבת משום מראית העין דהוראה יאמר שלו היא ואוכלה וא"כ בהמה דאית לה קלא ולית ביה משום מראית העין פטורה ואפי' מצי מסלק ולית הלכתא כותספתא אלא כא"ד דר"י ור"י בתוס' דף ו' בד"ה בהמה:

קרבן נתנאל

לסמוך על הירושלמי יותר מעל התוספתא משום דלא ידעינן אי מתני ציה ר' חייא ור' אשעיה שהלך בדרך רצו הרי"ף. ומהתוספתא על הרמב"ם שלא הביא בספרו מה דין צהמת ארנונא. הגם הרמב"ם כלל זה צמה כשנפ"ד דצבורות המקבל לזון מן הנכרי כו' ע"ש מ"מ ית תלמן כמ"ש תוס' ד"ה חסם ללישנא קמא וי"ע: [א] אהך מתני'. משנה ה' פ"ג דחלה: [ב] חמיה הישראל עתן לו תלקו צע"כ: [ג] וי"ע צנא. ולא אמר שמה יסלקוהו הישראל לנכרי צווי משמע דלאו ציראל תליא מלתא. וא"ת אכתי תקשי על הרב אלפס שפסק צהמת ארנונא פטור אע"ג דמצי מסלק ליה דלא כותספתא ועל הירושלמי אין לסמוך אלא צעית ארנונא אע"ג דלא מצי לטלק. [ז] וי"ל הא צהה תליא דכיון דעיסת ארנונא חייבת אע"ג דלא מצי לטלק משום דלית ליה קלא מיה נשמע דצהמת ארנונא פטור אע"ג דמצי מסלק כיון דלית ליה קלא. דהא חזינן דלא תליא מלתא צטילוק דמיס: [ח] פירש"י. וכ"פ הרי"ף ורמב"ם ומה שהקשו תוס' ורבינו על פירש"י. מיישב הרי"ף וצ"ח ומגיני שמה על נכון ע"ש:

קיצור פסקי הרא"ש

לשם חייב לצער: ישראל שהפקד חמנו אלל ישראל אחר או אלל נכרי אע"פ שהנפקד חייב צתרווייהו המפקד עובר עליו: ה צהמת ארנונא פטורה מן הצבורה אע"ג דמצי מסלק ליה צווי ועיסת ארנונא חייבת צחלה אע"ג דלא מצי מסלק ליה צווי ואפילו אין שיעור חלה צחלקן של ישראל: ו נכרי שנכנס לחצר ישראל וחמנו

שדה צופים

דף ה ע"א ר"ע אמר א"צ הרי הוא אומר אך ביום הראשון תשביתו שאור מבתיכם וכו'. ה"ל"ש פסחים פ"א ס' י"ד: דף ה ע"ב ש"מ מדר"ע תלת ש"מ אין ביעור חמץ אלא שריפה. ה"ל"ש פסחים פ"ב ס' ג': דף ו ע"א איכא דאמרי אמר רבא בהמת ארנונא פטורה מן הצבורה ואע"ג דמצי מסלק ליה. ה"ל"ש צבורות פ"א ס' י':

קובץ מפרשים

[ה] וקבל הנפקד עליו אחריות. ע"י בבי' או"ח סוף ס' רמ"ו "כתוב בהגהות כו' ישראל שהשכיר שוורים וחורש בהם בשבת זה שאלו לרש"י ויש שהיו מתירים אם העו"ג קיבל עליו אחריות מיתה וגזילה וגניבה ויוקרא וזולל. כי עתה הם עליו נכסי צי"ב כו"י ואולי בקיבל ויוקרא וזולל דוקא כי על ויוקרא צריך להקנות גוף הפרה ליוקריה [גליגן מהרש"א]: (ג) פסק רב אלפס כדאיכא דאמרי. ג"כ ר"ל דללישנא קמא דרבא לא מחלק בין בהמה לעיסה רק בין מצי מסלק ליה. ומוכח דאם לא מצי מסלק ליה גם בעיסה פטורה. וברושלמי בעיסה משמע שאף לא מצי מסלק ליה חייבת. וא"כ פ"ל כלישנא בתרא דאמר כן בפירוש בעיסה. וא"כ בבי' בהמה ג"כ פ"ל כלישנא בתרא דרבא ודוק [חידושי ר' אייזיק חבר]: (ג) שמה ימלך העו"ג שלא ליעלה. ע"י בתוס' בסוגיא דף ו' ריש ע"א [גליגן מהרש"א]: (ד) י"ל הא בהא תלי. דבריו אין להם שחר ובודאי בעיסה לכו"ע חייב בכל ענין כיון דטעמא משום קלא אבל בהמה דלית לה קלא ליכא גזירה ומוקמינן אדינא. ובמצי לטלקו אפשר דמרינא חייב. וע"י בתוס' ומש"ש: [חידושי ר' משה הורוויץ]:

ומי"ט כריך ציטול והלא דקד ופינה כל החמץ שנמצא * אי נימא משום פירורין דקים (לן) שלא מנא צדיקה ונשאר^[ג] ועובר עליו צבל יראה ואע"פ שאינו רואה דהא לא כתיב לא תראה חמץ אלא לא יראה חמץ לא יחא לך חמץ במקום הראוי לראיה ואע"פ שאין יודע שהם צבית מ"מ^[ג] כל יראה איכא ולכן כריך שיצטל ושוב אין כחן איסור כל יראה. ופרקי והא לא חשיבי ומשום פירורין לא כריך ציטול דממילא צטילי והוי הפקר ואין עובר עליהן. אמר רבא גזרה שמה ימנא גלוסקא יפיפיה דדעתיה עילייה כלומר^[ד] חיישינן שמה צאחת מן הזווית היתה גלוסקא יפיפיה שדעתו עילייה ולא צטלה ממילא ולכן כריך לצטל וכי משכח ליצטליה ולמה הרכיבו לצטל צשעת הצדיקה דלמא משכח ליה לצתח איסוריה ולא מצי לצטל ליה דלאו צרשומיה קיימא. דאמר ר' אלעזר משום רבי ישמעאל שני דברים אינן צרשומי של אדם ועשאן הכתוב כאלו הן צרשומי. ואלו הן צר צרשומי הרבים. וחמץ משם שעות ולמעלה. [דף ט"ז ע"א]^[א] ונצטליה צשית כיון דאיסורא דרצנן עילייה לא מצי מצטל ליה דלא צרשומיה קאי. דאמר רב גידל אמר רב המקדש אשה בחמץ משם שעות ולמעלה אפילו צחיטי קורדנייתא דשרירין וישינן אין חוששין לקידושין דאיסורי הנאה נינהו. וניצטליה צארצב וניצטליה צחמץ כיון דלאו זמן איסורא ולא זמן ציעורא הוא דלמא מיפשע ולא מצטל ליה. כתב צחצובת צ"י מיד צלילה יצטל יש שנוהגין לצטל צחצובת שעה צשית צשעת צריפה. * ואומר אני [ה] צשניהם כאחד טוים מדאמר דלאו זמן איסורא ולא זמן ציעורא משמע אי הוה צוין איסוריה או צומן ציעוריה שהוא זמן קצוב^[ו] ולא פשע צפיר דמי וכן הוה אומר ריב"ז^[א] והטעם לפי שרגילין לקנות פת ציוס^[ז] וגם צפת שיצטל צלילה הוא חוזר וזוכה וגם לא צטל צלילה אלא החמץ שלא ראה ושמה ישרא ממנו כזית. ומה שכתב צחצובת רש"י צחצובת שעה צשית רצונו לומר סוף חמישית קודם ציתחיל איסוריה. והא דתניא היה יושב צצבה"ד ונוצר שיש לו חמץ צחמן ציתו מצטלו צלצו אחד צצת ואחד יו"ט הך דצצת משכחת לה צי"ד שחל צצצת. והך דיו"ט צחלמיד היושב לפני רבו ונוצר שיש לו עיסה

קנה הנכרי המקום שרי. ופי' ר"ת ו"ל דאפי' צאחריות שרי כיון דיחד לו מקום לא קרינא ציה מצוי צציתך. ורב פפא דמפרש קרא ארישא ידע ליה מצצבא^[ב] דכיון דיחד לו צית הוה כמו קבל עליו צאחריות על חמצו של נכרי צציתו של נכרי וכן פי' הרבצ"ד ו"ל:

הגה"ה מכת"י
[ד] ולא יצביה הכלי לדבר שאינו ניטל כזה
אלא כדרך למקומו. פרי"י. ובמנאלי יו"ט
יצטרט. מהר"ם:

הגה"ה
--ופסק רבצ"ה דהכיבא דמנות צחיות של
י"י עם צחיות צשיות דלרין לעשות
היכירא דלא צבילי אצני צחיות:

קודם שלשים יום נמי זקוק

הגה"ה
כתב רבצ"ה אפילו הוה ציתו של נכרי
ויולא הישראל ממנו אפי"פ שהנכרי יתן
לחורו חמצו צסמא צמסמא המזוה מועלת על
ישראל לעסק ולצדוק ולצער כשיולא
ממנו והצ"ח מפרש ויולא צשיירא אכל
אם נכנס ישראל צצית אחר צציר הולא או
צאחרת צצידוק שמה אין כריך לצדוק
הכל. מרדכי:

טז [דף ט"ז ע"ב] **אמר** רב יהודה אמר רב הוצק כריך שיצטל [א] מיד אחר צדיקתו. היכי מצטל דאמר הכי כל חמירא דאיכא צרשומי דלא חזיתיה ולא צערמיה ליצטל ולחשיב * כעפרא דארעא [ב] והוי הפקר ולא ידיה ולא עובר עליו צבל יראה

הגהות הב"ח

ודלא ביערתיה שהרי לא ראהו בשעת הבדיקה ולא ביעור ה"ה חזר וזוכה בו בשעת אכילה וגם אפי' את"ל שאותו שהצניעו יאכלנו כולו אפי' החמץ שראה וביערו בשעת בדיקה שלא היה בכלל הביטול דלא חזיתיה ודלא ביערתיה ומחזיקו עד למחר לקיים בו מצות שריפה יש לחוש שמה ישרא ממנו כזית ויהא עובר עליו לכן טוב לחזור ולבטל ביום אחר השריפה ולכן דקדק רש"י וכתב בתחלת שעה צשית כלומר אחר השריפה שהוא קרוב לתחלת שעה צשית דקיום מצות שריפה היא בחמץ שלו בשעה חמישית והביטול היא אחר השריפה שמה נשאר ממנו כזית שלא שרפו:

קרבן נתנאל

לצטלה ס"ל דהכי פריך למה הרכיבו לצטל צשעת הצדיקה מצחמא קודם צצת שעת הציעור מצצדן הצית מכל פירורי חמץ ואם יש צחיות גלוסקא יפיפיה ימנאנו להכי פריך וכי משכחת לצטלה. וצ"י משני דלמא אשכח צתח איסורא. משמע דס"ד דמקנן דאשכח קודם זמן איסוריה והמחנן ה"ה דהוי מצי לשנוי כיון דאשכחיה צתח זמן איסוריה אף את"ל דיכול לצטלה. מ"מ הוצק כריך לצטלה דאי אשכח צתח זמן איסוריה כבר עבר אכל יראה ואע"פ שלא היה יודע שהוא צציתו. אלא האמת משני דאפי' לצטלה אינו יכול ועובר למפרע צבל יראה אכל החום' סברי דהא דפריך וכי משכח לצטלה אפי' כי משכח לצתח זמן איסוריה מ"מ אינו עובר כל כמה דלא משכח ולהכי כריך לשנוי דלא מצי לצטל צתח זמן איסוריה: [דף חיישינן. צמקום הראוי לראות נמצא עובר על כל יראה ואע"פ שאינו רואה ואע"פ שאינו יודע ואי אשכח צתח שעת איסוריה נמצא עובר עד שעת מציאה על כל יראה. חור שר"י ס"ל דכ"ו צשית רואה אינו עובר וכמ"ס רש"י להדיא דף ט' ד"ה דעמו לחזור כשראהו עובר עליו. משה"פ שחם עליו לשורפה ומשה"פ רגע א'. ורבינו לא פי' כן דאי חם לשריפה מאי פריך וכי משכחת לצטלה הא חם עליו לצטלה וכשמשה"פ ע"מ לשורפה אינו עובר עליו. ולפי' החום' צ"ל דחיישינן שמה יתעצל בהעברה. ומנא עובר על כל יראה ועי' צצ"ח סעיף ג' קשה לפי פירוש מאי איסורא יש בגלוסקא יפיפיה עד שעת מציאה אינו עובר בשלל ראה. ולצתח דאשכח מהדר לשרפה דהא אינו חם עליה וכשמשה"פ ע"מ לשורפה אינו עובר ואי משום דמתעצל צציעורה א"כ מהו זה שפי' רבינו שהיה צאחת מן הזווית אף אם ימנא צצחיה חור שר"י ס"ל דכ"ו צשית רואה אינו עובר צציעורה: [ה] ששנידן ב"א טובים. היינו שיצטל ציוס מצטעס צצת צחמן וצלילה כריך שיצטל שחם היינו עוקרין ציטול הלילה היה נראה כחולק על התלמוד ורצותיו האחרונים שחקנו ציטול צשעת שריפה לא צלו לעקור עיקר הציטול צצחלמוד כ"א להסקיף. סמ"ק. ומ"א כתב שמה פשע שרופא אחר שעה חמישית ואז לא יוכל לצטלו: [ו] וצ"א. אכל צומן התלמוד היה שעת שריפה צשעת צשית ואז לא יוכל לצטלו: [ז] וגם. דברי רבינו נראים כסותרים צצחחלה משמע שמצטל אפי' חמץ שראה וצתח הכי כתב וגם לא ציטל צלילה אלא החמץ שלא ראה. ועוד צוטסם ציטול הלילה דלא חזיתיה לצטל וצוטסם ציטול היום צחזיתיה ודלא חזיתיה. ופי' הב"ח

קיצור פסקי הרא"ש

אין כריך לצער וכשיצא הפסח מצטלו צלצו. חוץ שלשים יום כריך לצער. ואם דעמו לחזור [וכן] לפנות האורז חייב לצער אפי' מראש השנה: **טז** הוצק כריך לצטל מיד אחר צדיקתו ולומר כל חמירא וכו': וגם למחר סוף שעה חמישית טוב הוה לצטל פסח אחרת צצציל חמץ שקנו או שזכו צו אחר ציטול הלילה:

קובץ פשרים

אשמורעין מוכח דס"ל דאם א"י אם יש חמץ בביתו אינו עובר בב"י ע"ש וצ"ע:
[חידושי ר' אייזיק חבון:] א' ולא ידעתי מי הכניסו לדוחק זה עם היות כו'. באמת אין בזה שום דוחק הלא ברור בכונת רבינו ד"ל להכי כתב גבי פירורין דקים לך כו'. ופירושו תמוה דאי"כ מאי פריך וכי משכחת כו'. פשיטא דלא סמכין על כיבוד דא"כ בדיקה למה לי דפירורין ממילא בטלו:
[חידושי ר' משה הורוויץ:]

צידו אין זקוק לצער הפקידו אלא זקוק לצער יחד לו צית אין זקוק לצער אפילו קבל עליו צאחריות: ז מנא חמץ צציתו צי"ט שאינו יכול להוציאו כופה עליו כלי עד מנאלי יו"ט שמוציאו ושל נכרי המופקד אלאו עושה לו מחיה עשרה טפחים: ח המפרש ציס והיוצא צשיירא ואין דעמו לחזור וכן העושה ציתו אורז ואין דעמו לפנותו קודם ל' יום לפני הפסח

[ב] דכיון דיחד לו בית הוה כמו קיבל עליו אחריות כו'. דאע"פ דהוי כממונו ולדעת רבינו עובר מה"ח במפקד חמצו הובא לא שייך למקרא ביתו שלא השאילו כלום [חידושי ר' משה הורוויץ:] א' אמר רב יהודה כו' כל יראה איכא ולכן צריך לבטל. ג' לכאורה שיטתו צ"ע דא"כ מאי פריך וכי משכח לה לבטלה הא עכ"פ עבר בב"י קודם שבתלו. וצ"ל דס"ל להרא"ש כשיטת ר"י דמשה"פ חמצו כדי לבעור אינו עובר בב"י וכמו כן במשה"פ וחושב כשימצא יבטלו ודויק. אך בתוס' רפ"ב ד"ה ואי

מגולגלת בתוך ביתו ומחייב שמה חמץ דקדס וצטיל ליה מקמי דתחמץ אבל לצמר דאחמיה לא מצי מצטיל לה :

אמר רב יהודה אמר רב הונא **לרץ שיצרך** * **ללא תימא** אינה כל כך מנאה כיון [ח] דאינה אלא לצמר את החמץ מן הבית. ומה שאין

מצרכין על ציור בשעה חמישית בשעה שהיא מוסיפה החמץ מן הבית והוא מנאה מן המורה כדכתיב ביום הראשון תשביחו שאור מצמיכם [ט] ודרשין לעיל דביום הראשון היינו צ"ד. ואמר אני דהולאת חמץ מן הבית קודם זמן איסוריה לא נפיק מתשביחו דהא אמר רבי עקיבא לעיל (דף ה:) תשביחו היינו שריפה. ולא נותה תורה לשורפו אלא אחר שכבר נאסר. מדי דהוא אנוס (לקמן דף כו:) אלא צעד שהוא מותר באכילה לא ישרפו. ומה שמוציאין אותו מן הבית היינו שלא יעצור עליו צבל יראה ואין מפורש צו מנאה מן המורה שהיא מנאה לצרך עליו. ומן הראוי שיצרך קודם צדיקה על צדיקה חמץ ותקנו לומר על ציור חמץ לפי שלאחר הצדיקה מיד הוא מצטיל והיינו ציור לחמץ שאינו ידוע לו ומצטיל את הידוע לו ואוכל ממנו עד שעה חמישית ואז מצטירו מן הבית [ט] ועל עסק זה נגדרה הצרכה של צדיקה שהיא תחלת הציור וגומר בשעה חמישית. והא דלא מצרכין עלה שהחיינו אע"ג דבאה מוזן לזמן. נ"ל כיון דמנאה זו אינה אלא לצורך הרגל לחמץ הבית ולצמר החמץ ממוכן לצורך המועד סמכין לה אומן דרגל [י] מדי דהוא אנוס סוכה ולולב לעצמו דמחוי לצרך משחינו בשחייתו אלא סמכי ליה אומן דרגל (פ' לולב וערבה ס"ס לו.) וי"א [ב] שאין לצדק לדבר עד שיגמור הצדיקה ויש מוסיפין עוד יותר ואומרים שאם סם דצברים דעלמא שלא מעין הצדיקה [ז] שצריך לחזור (ולצדוק) ולצרך (ג) וכל זה אין נראה לי אלא שיש לומר שלא יסתיין צין צרכה לתחלת הצדיקה ואחר שהתחיל לא הויה שיהא הפסק [ב] מדי דהוא אישיצת סוכה וכאדם המדבר בתוך סעודתו דלא הויה שיהא הפסק להצריך לחזור ולצרך על הסוכה וצרכה המוסיף דלא מצינו דשיחה הויה הפסק אלא [ג] צין תפילין לתפילין משום דצרכה ראשונה קיימא נמי אהנחת תפילין של ראש

ואם סם צריך לצרך פעם אחרת להניח תפילין לפר"ת ולרש"י נמי כיון דתרי מנאות נינהו ולא מעכבי אהדי ואם לא סם אין צריך לצרך על מנאות תפילין [ס] א"כ הויה יסח הדעת. ומיהו לכתחלה (ט) טוב לומר שלא יעסקו בשניה נטילה עד שיגמור כל הצדיקה כולה כדי שישם אל לבו לצדוק צדדים וצטילות וצבל מקום שמכניסין צו חמץ. ואם צע"ה אינו יכול לטרוח לצדוק צבל המקומות שצבית יעמיד מצני ביתו אלאו בשעה שהוא מצרך לצדוק ויחפורו לצדוק איש איש למקומו על סמך הצרכה שיצרך צע"ה דתמיא בתוספתא דברכות (פ"ו) עשרה שעושין מנאה אחת אחד מצרך לכולם:

בא"ר מצרך רב פפי משמיה דרבא אמר על ציור חמץ. רב פפא אמר לצמר חמץ [דף ז ע"ב]. והלכתא על ציור חמץ [ע] פירוש גם על ציור חמץ אע"ג דבלצמר כ"ע מודו וצבל ציור פליגי משום דאמר במס' ברכות (דף ג.) מצרכותיו של אדם יוכר שחלמיד חכם הוא והמצרך על ציור יוכר שחלמיד חכם הוא ויודע דעל ציור נמי להבא משמע כדאמר צ"י יצד מצרכין (דף לה:) משתבחין צ"בצן לר' זירא [אח] צר רב ציד דאדם גדול הוא וצקי בצרכות הוא אמר להם לנשיבא לידכם הביאורו לדי כי אחא קריצו ליה תכא ואפיקו ליה ריפתא א"ל לטעום מר מדי אמר לו לישרי לן מר ופתח ואמר מוסיף לחם מן הארץ אמר זהו שאומרים עליו אדם גדול הוא ד' צלמא אי אמר לן המוסיף אמר לן טעמא [ב] ואשמעינן הלכתא אלא אמר מוסיף מאי קמ"ל צמוציא כ"ע לא פליגי אלאמא שצריך להשמיעו חדש בצרכותיו ולכן נהגו לצרך על ציור חמץ לאשמעינן דגם זה להבא משמע ושלל טעו לומר דעל ציור לשערב ואם צריך כך לא יצא. ומה שחלקו במטבע ברכות ש' מהן שחלקו צבל ויש מהן שחלקו צלמ"ד ר"ת וז"ל היה נותן טעם לדבר [ג] דכל מנאות דנעשות מיד שייך לצרך עליהן על כוון על מקרא מגילה על הטבילה על נטילת ידים [ק] על הפרשת תרומה על אכילת מנא [ר] על אכילת מרור אצל להניח תפילין להחטוף צציית ולישב צסוכה יש צהן שיהי' והלשון מורה על כך להיות מעטור בתפילין ולהיות עטוף צציית ולישב צסוכה לאכול ולטיל כל היום ולהדליק נר חנוכה [ש] יש שיהי' צמנאות כדאמרין צמנה מדליקין (דף כא:) מנאות משתקטע החמה עד שחכלה רגל מן השוק. [ז] וכן לשמוע קול שופר יש שיהי' להפסקה צין החקיעות

תפארת שמואל

(ג) וכל זה אינו נראה לי וכו'. ג"כ ויש להקשות ולמה אינו שוה לו דברי ראשונים שכתבו שאין לבדוק לדבר וכו' ולא חילוק דשמא נמי לכתחלה קא מזהיר כמ"ש הוא גופא שטוב להזהר לכתחלה ונ"ל דברואי מה שכותב שאין לבדוק לדבר וכו' ולא חילוק בין תחלת הבריקה לאחר שמתחיל לבדוק אלמא דבחדא

הגהות הב"ה

ג משתבחין ליה: ד בשלמא אי אמר לן המוסיף ואמר לן טעמא דק"ל הלכתא כרבנן אלא דאמר מוציא: ד והלשון מורה על כך להיות לבוש תפילין ועטוף בצציית:

קרבן נתנאל

רשות לאחר לצדוק השאר ויצרך כמ"ש מ"א ס"ק ר': [ג] בין. מנאות דף ל"ו. ועיין שם פירש"י ור"ת: [ס] א"כ. בשם משום דתרי מנאות נינהו: [ע] פ"י. ולדברי הרמב"ם כפי מה שמפרש הכ"מ דוקא על ציור משום שאחר שגמר צבלו לצטל נעשית מנאות הציור. וכן לפי ריב"ז דבסמוך דוקא על ציור דהא אפשר לעשות ע"י שליח: [ב] אשכנזי. דקדק לאשמעינן תרומתו דוקא טעמא והלכתא ובה נסתלק מה שנתקשה הט"ו א"ה ס' קס"ו ס"ק ד' מהא דפ' שלשה שאלו דף ג' דאמר רבא צהדיא פלוגתא למה לי ע"ש: [צ] דב"ב. וא"כ איך אפשר חתך רצונו למנאות טעם מה שמתבאר על ציור להשמיעו חידוש בצרכה זו חיפוק ליה דכל מנאות הנעשות מיד שייך לצרך עליהן על. וי"ל דמנאות ציור יש לה משך זמן וכי"כ מ"א בפי' חל"צ ס"ק צ' צהשיגו על הצ"ח ע"ש. ובה ניחא מ"ש לאשמעינן דגם זה להבא משמע ושלל טעם לומר דעל ציור לשערב. ואם צריך כך לא יצא. קשה הא זה כבר ידעין מכל הצרכות שמצרך עליהן עובר לעשייתן ומצרכין צבל. אלא דגבי ציור הוא החידוש אפי' שיש לה משך זמן ורואי לצרך ואלו אמר צבל כיון דאפשר למימר צהו לצמר משמע מעיקרא כ"כ הר"ן צשיטתו דמ"ד לצמר הכי ס"ל וי"ל דמ"ד לצמר דכיון דחידוש עליה רמיא אע"פ שאפשר ליפטר ממנה ע"י אחר מצי אמר לצמר. ואלו אמר צהני על כיון דאפשר למימר צהו לצמר משמע מעיקרא ומיהו כשנעשית ע"י אחר דלא מצי למימר לצמר דלאו עליה רמיא כי אמר על ציור לא משמע מעיקרא ע"כ ועי' צמנעני מלך פ' יצד מצרכין ס' ט"ו: [ק] ע"ה הפרשת תרומה. וצמ"י שלפנינו בתוספתא דברכות פ"ו להפריש תרומה: [ר] ע"ה אכילת מרור. כן הגירסא בפי' תנא דף ק"ד וכי"כ רצונו ס' כ"ו וגי' הר"ן לאכול מרור: [ש] יש. אע"ג דק"ל ככתא אין זקוק לה מ"מ יש שיהי' עד שחכלה רגל דאי לא מדליק מצי מדליק אצל מכאן ואילך עבר הזמן. א"כ שצריך ליתן כשיעור עד שחכלה עי' מ"ש רצונו פ' צמה מדליקין ס' ג' ולפי' ר"ת שפיר מצרכין לקטוע מוזהר דיש שיהי' צמנאות שכל זמן שזר צו יש צו חיוב קביעת

דדרך העולם דבשעת הצדיקה כמו כן מצטעין הככר שאוכלין ממנו צלילה וציוס. והוא צבל ציטול דלא חותמה אלא שח"כ חזר וזוכה צו: [ח] דאינדה. וזה אינה מנאות עשה מן המורה: [ט] ודרשין צ"ע. דף ד' ע"צ: [א] וצ"ל. אצל הרמב"ם צפי"א מהל' ברכות מפרש דהצרכה קאי על העבר משום שאחר שגמר צבלו לצטל נעשית מנאות הציור. ומפרש הסוגיא צשיטה אחרת כמ"ש הכ"מ. וזהו שדייק רש"י צד"ה מעיקרא כ' ציור היינו נמי צדיקה. דלפי פירושו דלא צשיטת הרמב"ם ושלל תקשי לך א"כ אמאי מצרך על ציור ולא על צדיקה חמץ לכן פירש דציור היינו נמי צדיקה וכפי דרך שפי' רבינו: [י] בידי. הקשה מהר"ל דלוי דומה לעשיית סוכה ולולב שלא קדם מנאות לרגל. מש"ה סמכין אומן דרגל כיון דתחלת מנאות היא דרגל ומנאות סוכה צלם כא'. משא"כ גבי צדיקה חמץ אינו מצרך זמן לא על תחלת הצדיקה ולא על תחלת מנאות ציור שהוא משעת צציית הפסקה. ועי' צ"ח וט"ו בדוחק. ולק"מ דצ"ח ס' תרמ"א הביא צ"י צסם מרדכי וי"ל והאידנא לא מצרכין שהחיינו על עשיית סוכה כמו שעשאו צימי החכמים התנאים והאמוראים לפי צצמניהם שכל א' היה עושה סוכה לעצמו לפיכך היה מצרך אצל עמה שא' עושה לק' אין נראה שיצרך העושה ושא"ל יצרכו וטעמא אהא דאמרין רב כננה מסדר להו אכסא דקידושא וכן עמא דבר ע"כ. ה"ה הכא מהאי טעמא אין נראה שיצרך הוצק ושאר לא יצרכו מש"ה מסדר ליה ג"כ אכסא דקידושא. ומפני זה ג"כ לא מצינו שהיה מצרך שהחיינו על צציית הפסקה: [ב] שאין. פי' שאסור הוא מן הדין דהא כיל דציור צין צרכה לתחלת צדיקה עם השיהא לאחר שהתחיל הצדיקה ועי' מסיים רצונו שאין נראה לו כי אם לכתחלה יש לומר: [ד] א"ג שצריך. וכן צמנענה כלל י"ד וצטור: [ו] בידי. וצט"ו ס' תל"צ ס"ק ג' גמגם צה דסוכה וסעודה אם ירצה יכול להפסיק צאמצע ולא יאכל יותר משא"כ צדיקה דלא סגי ליה כל שלא גמר הצדיקה וממילא כל שלא גמר עדיין אותו חלק נקרא תחלתה אלאו ע"כ ואין דצרי מודוקדיקס דה"ג יכול להפסיק מצדיקה זו וימן

קיצור פסקי הרא"ש

י הוצק צריך שיצרך צרוך אהה ה' אמ"ה אשר קדשנו צמנאותיו וזונו על ציור חמץ קודם שיצדוק. ומיד אחר הצרכה יצדוק צבל הפסק. ולאחר שהתחיל לצדוק עזב הוא שלא יצדק. מ"מ אם דיבר א"כ לצרך פעם אחרת. וא"כ לצרך שהחיינו. וא"כ לצרך בשעה ששית כשמצער החמץ. יש חילוק צין מטבע של צרכות צין על וצין למ"ד: וכל הצרכות מצרך עליהן קודם לעשייתן חוץ מצבילת הגר ואבג זה נהגו צכל הטבילות וצצנ"י [לצרך אח"כ]:

שרה צופים

דף ז ע"א המקדש מושש שעות ולמעלה אפי' בחיטי קורדנייתא אין חוששין לקידושו. הרא"ש צקדושין פ"ג ס' ל"א: בלבער כ"ע ל"פ דרואי לחבא משמע. הרא"ש צשעט פי"ט ס' י': דף ז ע"ב כי פליגי בעל ביצור. מר סבר מעיקרא משמע וכו'. הרא"ש צסוכה פ"ג ס' ל"ג: כל המצות מוצרך עליהן עובר לעשייתן. הרא"ש צמנוט פ"א ס' י"ב וחולין פ"ו ס' ו':

קובץ מפרשים

(ד) וכן לשמוע קול שופר. יעויין מסכת ר"ה פ"ב דין ר' ובספר הישר לר"ת דין רנ"ט. והעתק גם בס' תמים דעים סימן קע"ט. ויעויין בס' המכריע דין ס"א. מבואר מדבריהם שהר"ת סובר שמצרכין בשופר בעל. וצ"ל מה שכתב הרא"ש כאן לשמוע קול שופר אינו מדברי הר"ת [ונתנות ר' ברוך פונקל האוניס]:

דעיקר מנחת שופר על סדר הזכרות. ומה שאין מזכרין על קריאת הלל ואנו מזכרין על מקרא מגילה היינו טעמא לפי שקוראים את המגילה בליל הפסח [ח] אלב בקריאת ההלל מפסיקין והצבור עונין ראשי הפסוקים. ועוד לדמרינן בפסחים (דף קיז). דעיקר קריאת הלל תקנו גביאים הראשונים לקרותו על כל כרה של חמץ על הצבור לכשיגאלו גומרינן את הלל הלכך שייך ביה יהיה לישנא לקרות את הלל דכל מנחה שאינה חוצה תמיד לא שייך ביה על [א] ומה שמזכרין להכניסו וכו' משום דזכרה זו לא נתקנה לגמרי על מנחה זו [ב] מדע דהא מזכרין אותה לאחר המילה אלא נתקנה להודות ולהלל ולשבח להקב"ה שזיה לעשות מנחה זו בכל פעם שחזא לידיו. ומה שמזכרין בחפילין של יד להניח ועל של ראש על מנחת משום דלא רזו חכמים [ג] לתקן שמי זכרות זו אחר זו זמנא אחת שוות ותקנו בשל ראש על מנחת שהיא גמר המנחה. וריב"א היה מחלק [ד] דמנחה דאפשר לעשות ע"י שליח מזכר על אלב מנחה שהוא בעצמו נריך לעשותה נריך לנכר בלמ"ד וזו היא קצת סגרת הש"ס דלמול משמע דלא סגי דלאו איהו מהיל [ה] ועל שופר אנו מזכרין לשמוע בקול שופר דלא סגי דלאו איהו שומע ולקרוא את הלל אע"פ דשומע כעונה כמו גבי מקרא מגילה מ"מ מנחה לענות בראשי הפרקי אע"פ דשומע כעונה. ועל הטבילה אע"פ דטבילה טמאים א"ל לעשות ע"י שליח כיון דטבילה כלים אפשר לקיים ע"י שליח [ו] לא פלוג. [ז] וגם משום דטבילה גרים שאלו לאחר הטבילה. ועל נטילת לולב לפי שפעמים ממזכר אחר שאלו צו שזכר נטילת לולב לטובל מנחה להצא משמע והיינו שמי שטעמא דעל נט"ל. והדליק נר של חנוכה אע"פ דאפשר לעשות ע"י שליח [ח] אורחא דמילתא הוא שכל אדם מדליק בציטו מפני חציצות הנס [ט] וכן נר של שבת [י] ועל ספירת העומר לפי שנהגו שש"ס מזכר להוציא את מי שאינו יודע לנכר לנכר מזכרין על. ובחפילין נמאל בפסחים מדויקים זמנאות חפילין וכן כחז רב אלפס ז"ל. ועל התורה [י] מזכרין באשכנז לעסוק בדברי תורה. [כ] ולפי טעם זה מזכרין לאכול מנח ולאכול מרור:

וביבטי ליה לאיניש לנכרי ברישא והדר נדיק. דאמר רב יהודה אמר שמואל כל המנחות כולן מזכר עליהן עובר לעשייתן. *אמר רב חסדא חוץ מן הטבילה. מ"ט [י] דאכתי גברא לא חזי. ת"ר טבל ועלה בעלייתו אומר בא"י אמ"ה אקב"ו על הטבילה ומפרשי לה רבנן דטבילה גר בלנד קאמר דלא מני למימר קודם טבילה אקב"ו [כ] אבן שאר חייבי טבילות מזכרין ואח"כ טובלים

דהא קי"ל נדה קווא לה חלה ומחייבא לנכרי להפריש חלה. *ותנן נמי (זכרות כו.) גבי זו שראה קרי ונדה שפלטת שכבת זרע לריבין טבילה טעמא דראה קרי ופלטת שכבת זרע לריבין טבילה הא לא ראה קרי ולא פלטת ש"י קורא ומתפלל ואין לריבין טבילה. ור"י מפרש דאין למחות זנשים שמזכרות אחר טבילה ולא קודם כיון דאיכא גר דלא מני לנכר עד לאחר הטבילה לא פלוג. והאי טעמא נמי שייך בנטיילת ידים שנהגו לנכר אחר הנטיילה לפי שצנצר כשידיו מלוכלכות לא מני לנכרי עד אחר הנטיילה לכך נהגו לעשות כן אף בנטיילה דסעודה. ועוד יש טעם אחר בנטיילה כיון דמזכרין קודם ניגוב גס זו מנחת נטילה כדאמרין בסוטה (דף ד:) כל האוכל פת בלא ניגוב כאלו אוכל לחם טמא [ח]:

יא בודקין את החמץ לאור הנר כו' מפני שאור הנר יפה לבדיקה. [א] ת"ר אין בודקין לא לאור החמץ ולא לאור הלבנה ולא לאור האצוקה אלא לאור הנר [דף ח ע"א] מפני שאור הנר יפה לבדיקה אע"פ שאין ראייה לדבר זכר לדבר שנאמר שבעת ימים שאור לא ימנא בנתיבס ואומר יחפש בגדול החל וצקטן כלה וימנא ואומר צנת היתה אהפס"ח ירושלים צנרות ואומר נר ה' נשמת אדם חפס. [ב] ואכסדרה דנפישא נהורא נבדקת לאורה חס"ה טרוד ולא דק בלילה כדאימא בירושלמי (הל' א) [ג] וכו' יש חמה בלילה תיפתר בשלל דק כדמנן לא דק אור ארבעה עשר בודק ארבעה עשר שחרית [ד] דהא אומר אפילו ביום נריך לבדוק לאור הנר ואפילו בציט שיש צו אורה. ולא לאור האצוקה ואע"פ דאצוקה נפיש נהורא דידה דאמר רבא אצוקה להבדלה מנחה מן המזבח אפילו הכי אין בודקין לאורה [ה] מפני שאין יכול להכניסו לחורין ולסדקין וגם משום דבעית שמא ישרוף הבית [ז] ונהגו באשכנז שאין בודקין אלא בנר של שעה אלא לא בנר של חלב שהוא ירא שמא יטוף על הכלים וגם לא בנר של שומן שהוא ירא שמא יטוף על כלי החלב [ק] וגם לא בנר של שמן שהוא מחיירא שמא יטוף על הבגדים ויטנפס וגם אין יכול להכניסו לחורין ולסדקין:

יב ב"ל מקום שאין מכניסין צו חמץ אין נריך בדיקה. מנו רבנן חורי הבית

הגהות הב"ח א א"ר חוץ מן הטבילה מ"ט דאכתי גברא לא חזי. תניה טבל ועלה: ב ותנן נמי זב שראה כצ"ל ותיבת גבי נמחק:

קרבן נתנאל

תרומה. שכיון שהשליח אינו נכנס לתרום כי אם דעת בעלים דהא קי"ל מה אהם מדעתהם אף שלוחם מדעתהם לא היו נעשה ע"י שליח: [ב] וא"י טעם זה מברכין לאבוי מצה ואבוי מרור. ובקציעת מנחה מזכרין לטעם זה על קציעת מנחה. ועלמא בחר שיעת ר"ת גרין ומזכרין על אכילת מנח ומרור ולקטע מנחה ועל עשיית מעקה. נמאל לפי מה שמסיק הרקנטי לנכר על קידוש השם. לשיעת ר"ת נריך לנכר בעל. ודלא כשל"ה בעשר האוחיות דף ס"א ע"ש. שכח שרבינו מסכים לדעת הריב"א הא רבינו פ' ערבי פסחים גורם על אכילת מרור. [א] אמר עדיין חל עליט חובת ביאור דבש"ע א"ל ס"י מע"ה פסק בנחה ומרור בעל ובש"ע י"ד בנ"ל חלה ס"י שכ"ח שמזכר להפריש תרומה או להפריש חלה. היו כחרי מילי דסתרי אהדי. ואומר אני משום דמנחת חלה בזמן הזה מדרבנן אפי' בנך בשאין כל ישראל עליה כמ"ש בס' שכי"ב. וכמה חילוקים שיש בין חלה דאורייתא לדרבנן ולהורות שהחלה שאנו מפרשין עכשו היא מדרבנן מזכרין בלמ"ד שעמיד לבא שנוכה להפריש חלה מדאורייתא ע"י צפ"ר דמילה ס"י י' לענין זכרת מילה גרים בעל. או לטול: [ג] דאבתי. ובגמ' מייחי עליה דרב חסדא תנ"ה טבל ועלה בעלייתו אומר אשר קדשנו במצותיו וזונו על הטבילה. והקשה בש"ך י"ד ס"י [ט] ע"ס ק"ג א' על הגהת צפ"ק דחולין דכל מנחת שלא צינר עליהן קודם עשייתן מזכר אחר עשייתן. א"כ מאי ראייה דלמא לא אמרי' הך סברא אכתי גברא לא חזי. ושאיני כחא דקמני טבל ועלה דיעבד וזהו הדין בכל המנחות. ולי ל"מ דלדברי הגהה ה"פ תניא נמי הכי לסייע לדברי רב חסדא דאמר כל הזכרות מזכר עליהן עובר לעשייתן מדקמני דיעבד טבל ועלה ולא קמני טובל ועלה וכו' דלפי האמת קי"ל לרב חסדא הך סברא דאכתי גברא לא חזי. אמאי לא קמני טובל ועלה י"ל דהגהות ס"ל כפי' הגאון דרב חסדא לא אומר אלא בנטיילת הגר והצרייתא ייירי בשאר חייבי טבילות: [ד] אב"א. אפי' בעל קרי מותר לנכר מדאמר צפ"ר מי שמתו דף כ"ז נהוג עלמא כחלמא סנא אב"א. בעל קרי שיכול להחלל ולנכר וללמוד קודם חפלה: [ה] ואבדורא צאורה נבדקת. וה"ה גנד ארובה שחזר: [ו] ובר. קאי אהא דקמני בצרייתא לא לאור החמץ הא טודקין אור לארבעה עשר: [ז] הדא. דהא על הא דקמני לא לאור החמץ מסכים בצרייתא אלא לאור הנר. וצירושלמי שלפנינו יש נוסחא אחרת ורבינו קירל: [ח] מבני. ובידיעבד לא יא' חזור האצוקה דהא דומיא דאור הלבנה ומתה קמני. וכו' ב"ח ומ"א: [ט] ה"ג ע"ב בהגו באשכנז. וכו' בטור ס"י חל"ג. ע"כ נוהגין באשכנז כמו שאין טודקין באצוקה משום דבעית ולא יבדוק יפה ה"ה בנר של חלב ושומן. והא דלא מני בצרייתא דהיי דיעבד יא' משא"כ אצוקה יש עוד טעמים לפסולו אפי' בדיעבד: [ק] וגם.

קיצור פסקי הרא"ש

גדול חוץ מאכסדרה שנבדקת לאורה: יב חורי הבית העליונים והסתחומים וגם היציע והמגדל ורפת ולולין ומתנן ואזירות יין שאין מסתפק מהם ואזירות שמן אפי' במסתפק

קובץ מפרשים

(א) ועל ספירת העומר כו'. ג"כ ש"ע דמצות ספירת העומר אי אפשר לקיים ע"י שליח וכמו שדרשו במנחות (דף ס"ז) וספרתם לכם שתהא ספירה לכל א' וא'. ואך שמים הנה בש"ס חדא הא ואידך סוכה (דף מ"ב) ולקחתם כו' שתהא לקיחה ביד כל אחד ואחד [חידושי ר' אלעזר לנדר]: (ב) אע"ג דלענין שיעור לשון כו'. בגמ' אמרי זה למ"ד לבער חמץ. ורבינו סבר דהא גופא תלי בפלוגתא דמ"ד לבער ועל ביעור [חידושי ר' משה הורוויץ]: (ג) אמנם עדיין חל עלינו חובת ביאור דבש"ע כו'. לענין דלהכי מברכין בעל משום דלהלל ליכא מצוה בחד בלא חבירה. אע"פ דבמצוה בזה"ז אף לירדי איכא מצוה מ"מ כיון דעיקר מצוה בשנים מברכין בעל [חידושי ר' משה הורוויץ]:

העליונים והתחתונים [ר] וגג הישע וגג המגדל ורפת ולולין ומחבן ואזררות יין ואזררות שמן אין לריבין דיקה. והתניא אזררות יין לריבין דיקה הכא במאי עסקין במסתפק מהן. חני ר' חייא עשו אזררות שבר צבול כאזררות יין בארץ ישראל במסתפק. אמר רב חסדא בי דגיס אין לריבין דיקה והתניא לריבין דיקה לא קשיא הא ברבנא הא בזוטרי. אמר רבה בר רב הונא בי מילאי ובי קרי לריבין דיקה. אמר רב פפא בי תמרי ובי ליבי לריבין

הגדה"ה מכת"י
 (א) בי מילאי לריבין דיקה. משום סכנה
 דיקה (א) (ח) :

(1) צי מנעני לריכין בדיקה. משום סכנה
עקרב והיכא דנפל אין לרין בדיקה משום
סכנה עקרב אע"ג דהכלל יכול לחפש
אחריו ומיהו היכא דליכא חמץ ודאי
(הח') (הוא) לא מפטר משום סכנה
עקרב פרי"י מהרי"ח:

(ח) בירושלמי ר' ירמיה צע לה צה
בנקיות וצמי מדרשות מהו שיהי תריסר
צמי מהו שצריכה להי שכן נכנסין
בצמחות וצריכה שדעים פ"ט מיעוקות
ופסו דורו. ר' יוסי צעי תריסר שאלולין
נכין חלות חודה וקיקוי נזיר מהו שיהי
תריסר צדיקה, בלא כך אין צדיקין מן
הטהור. מניא לחלות חמיה דלוי נידה
חופפת וקורקת חמיה אינה חופפת
חופפת שאל חלק בן כרית ליה לנידה מן
שאל חלק בן ציבור לציבור. מהר"ם:

וּשְׁלֹמֹה הַיְמִינִי וְשִׁמְשׁוֹן אֲחֵר חִיזוּנָה וּשְׁלֹפְיָה הַיְמִינִי תִּי ר' חִיָּא כּוּזְמִיָּה דְּרַב וְכוּלָּהּ תַּנְהִי כּוּזְמִיָּה דְּשִׁמְשׁוֹן. [ש] יֵשׁ מִן הַגְּאוּלִּיִּים שֶׁפִּסְקוּ כּוּזְמִיָּה דְּשִׁמְשׁוֹן כִּיּוֹן דְּכוּלָּהּ תַּנְהִי מִנו כּוּזְמִיָּה וְהִרְמַזְנָם ז"ל (פ"ב מַה' חֲמֵן וּמֵאָה) פֶּסֶק כְּרַב וְכֵן פֶּסֶק ה"ר יוֹנָה ז"ל דְּכָל בְּרִייתָא דְּלֹא מַתְנִיָּא צִי רַבִּי חִיָּא וְר' אוֹשְׁעִיא לֹאז בֵּר סַמְכָא הֵיא וְכִיּוֹן דְּרַבִּי חִיָּא מִנִּי כְּרַב אִין לְחוֹשׁ לְאִידִךְ בְּרִייתוֹת דְּמִנו כְּשִׁמְשׁוֹן. וְאִפְּלִינֵי חִימָא רַבִּי אוֹשְׁעִיא הֵיא בְּכֻלָּם מִכָּל מְקוֹם הוּא לִיה רַבִּי חִיָּא וְר' אוֹשְׁעִיא חֵד לְגַבִּי חֵד [ת] וְחִזְרִינֵן לְכֻלָּל (ד) דְּרַב וְשִׁמְשׁוֹן הִלְכָּה כְּרַב [א] בְּאִסְרוּרִי:

מתני' [דף ט ע"א] אין חוששין שמא גיררה חולדה ממקום למקום מצית לציט דא"כ מחזר לחזר ומשיר לעיר אין

לצר סוף ט) ^א והיכל דדקדק וצחר הכי חזי עכברא דעל צציתא ובפומה פיתא אע"ג דעל להווא ציתא ומשכח פירורין כשיעור הווא פיתא לא אמרינן מיכל אכלה להווא פיתא והני פירורין לדידה יניהו אלא אמרי' פירורין מעלמא יניהו וצבי' למידקע דל הווא פיתא דעכברא. [דף י ע"ב] דלמר רבא תיזק נכנס וכבר ידיו ונכנס אחריו ומלא פירורין אין לריך ציקה שדרכו של תיזק לפרר. עכבר נכנס וכבר צפוי ונכנס אחריו ומלא פירורין

הגהות הגר"ב [א] ומכל הדברים אלו מוכח דלא היה בגרסתם מה דאיתא לפנינו בגמ' והיכא דחזין ששקל והיכא לציט לריך אורי צמ דציקה ואצ"ל דקדק מתיקלה. והאיכא דחולדה ויבדלם ממזין בין הגויס מותר (הכס) [הכין] ליכנס במדרותא צלילי איכא נפל הנו אלא ליה אצילי ממקום [אין] חזר חולדה יבולין להלך שם מ"ה מילא בחוספתא אין מדרות הגויס בחולא אלך. מהר"ם:

ג. והיכא דבדק ולבתר הכי חזא וכו' ובפומא פיתא דנהמא אע"ג דעל לההוא ביתא ואשכח פירוורין וכו' מיכל אכלה עכברא לההוא פיתא: ד' ב' סעודות מן הטהורות כדי לאכול עד ד' שעות:

והמ"א חוקר בזה אפי' בדיעבד דהא י"ב ב' נמי שני טעמים שאין יכול להכניס לתורין וסדקין וגם בעית שלא יטוף על הבגדים. ולשון רבינו משמע שאינו אלא לכתחלה כמו נר של חלב ושומן: [ר' גר. פירש"י] אע"פ שהוא נמוך הואיל ומשופע א"ל לצדוק אבל שאר גגין שלהן לא היו משופעין: [ש"י.ש.] וזה שאמר בתלמוד והלכתא כותביה דשמואל טעמא דאלו הגאונים הוא אבל הרמב"ם ור"י ורבינו לא גרסי כן: [ח' ודחזרינן. ונצטר ס' תל"ג וז"ל פסק כר. איני יודע מנין לו דלע"ג שכתב דברי הרמב"ם ור' יונה לצסוק מ"מ לא פסק כן בפירש"י וזה דרך ידוע בזה מקום שכונה דברי פסק משמע שפסק כן צ"י ולא א"ל לכתוב אלא ומסקנתו א"א כרב אולי קום ליה לרבינו דמ"ש הרא"ש פסקון טעמים לדברי ר' יונה הוא מדברי הרא"ש דמביא ראיה לדבריו לא שהם דברי ר' יונה עצמו ונמצא לפי זה דפוסק כר' יונה. צ"ח ס' תל"ג

[illegible]

דף ט"א חבר שמת והניח מגורה מליאה פירות וכו' הרי הן בחזקת מתוקנין. הרא"ש גיטין פ"ה ס' ה' הרא"ש נפסקים פ"ג סמ"א: דף י"ב אר"י אמת שלא בשעת בעיורו. הרא"ש נפסקים פ"ג סמ"א: ה' חמשת א"ל צא ומכרה בשוק. הרא"ש נפסקים פ"ג סמ"א: דף י"ד נ"ב פירות ודאי חורשות בהר המנוקטות. הרא"ש נפסקים פ"ג סמ"א: דף י"ז אלא אמרן אלא דהוי רביעית דהוי להטביל מחטין וצניעות. הרא"ש נפסקים פ"ג סמ"א: וזמין נמי לא אמרן אלא דהוי רביעית דהוי להטביל מחטין וצניעות. הרא"ש נפסקים פ"ג סמ"א:

6) והנהיג רש"י וכו' וצריך לישורף וכו' שלא יחלוק בשאר שנים דקיי"ל כר"י. [והוא מהמרדכי שםסיים בזה דקיי"ל כר"י דאין ביעור חמץ אלא שריפה] [הגהות ארץ צבין:] (ג) יש מוכיח מכאן וכו'.

הדפסה ברזולוציית מסך - להדפסה
תלמוד בבלי <עוז והדר> - הפסחים תלמוד בבלי עמוד 10

הצריך לבדוק שאין דרכו של עבד לפרר. כל הני פסקי הלכות לזכורי חמץ והגן
בציעות לעבד נכנס וכבר נשמע קורה
ועפ"י נהג השמיטו רצ אלפס ז"ל
משום דמילי ללא שכיחי יניהו :

רבי יהודה אומר **עודקין** אור
ארכזה עשר וי"ד שחרית
ועשעת הביעור. וחכ"א אם לא בדק
לאור ארכזה עשר יבדוק צ"ד לא
בדק צ"ד יבדוק בתוך המועד ואם
לא בדק בתוך המועד יבדוק לאחר
המועד. ומה שמשייר יניחנו צניעה
בדי שלא יהא צריך בדיקה אחריו
פירוש בתוך המועד ולאחר המועד
בבתוך הפסח. והלאחר הפסח. כדי
שלא יהא צריך בדיקה אחריו כגון
שנטלו עכבר צפניו או שהניח עמר
ומלאו תשכר אבל אם לא ידע כמה
היהו אע"פ שלא הניעו אין צריך
לחזור ולבדוק דהא תמן אין חוששין
שמה גיררה חולדה וכו' :

יְרֵדֶנּוּ שְׁלֹמִי (הלכה ג) כיצד הוא עושה כופה עליו את הכלי. כפה ולא מצאו אפי
אומר יד נטלתו לא כפה ולא מצאו תריך לבדוק את הציט. [דף יא
ע"ב] ר' מאיר אומר אוכלין כל חמש ושורפין בתחלת שש. ר' יהודה אומר אוכלין כל
ארבע וחולין כל חמש ושורפין בתחלת שש:

דגב' [דָּי יב עיב] מ"ט אין אוכלין כל חמש גזירה משום יום המעון וכיון דליהא חמה אחי למיטעי ומיחלף ליה צין חמש לשבע אי הכי ארבע נמי לא ליכול לאמר רב פפא ארבע זמן סעודה לכל היא ולא אחי למיטעי [דָּי יג ע"א] אר"י
הגה"ה (א) והנהיג רש"י לשירי חמץ צ"ג
צ"ו ו' פ"ט קודם חלות גזירה שמה שיהיה לשנה
השלה לאחר חלות וצריך לשירי שלא יתקין זה
בשאר השנים דק"ל כ"ג מר' ס"י תקמ"ג:
הגה"ה (ג) ש' מוכיח ממאן סעודה ג' בשבת
שאלה קודם ד' שעה ולא יאכל רש"י בספר יראים
פ"י צ' סעודות י' שעות ואח"כ ש' שעות ויתקן
לג' סעודות. מר':

הדרך עלֹך אור לַארבעה עשר
 והגדה"ה ואם נשאר ממנו בשבת אחר ד' שעות
 כופה עליו בלי עד ומלאי י"ז עד הראשון ומעבירו
 והרגילו ליתן הנשאר לנכרי רואי לחם ע"מ שלם
 ויחזיק הפת לר"ה מ"י פ"ג. מביאין מים ללוג בצור של י"ג וזה ש"ס שמה יקדים הברך ששנה לו אחת ואחר ויחלל
 את השבת. מר'. ואופין מצות ב"צ ג' ש"ס אמנם ג' מצות של מצה אופין אותם בבלי ומלאי שבת. מר'. והגבה מ"י פ"ו:

והלכתא כוותיה דשמואל:

תפארת שמואל

(7) דרך ושמואל הלכה ברכ באיסורי וכו'. נ"ב ובעיני נראה כדברי הגאונים ולא משום הנך תנאי אלא משום דסתמא דגמ' אמרה וכולהו תנאי כוותיה דשמואל משמע דהוי כמו הלכתא:

ש"ק י"ב וקשה אם המה דברי רבינו מקשי לך ידידיה אדריה דהא צ"ל המגרש סי' ז' כתב וז"ל
 שם אע"ג דרב מכשיר וקי"ל כרב באיסורי. ה"מ לגבי שמואל לחודיה. אבל הכא דכתיב אמורי
 אסורי כשמואל לית הלכתא כרב. והכא פסק כרב אף שכולו חנני חנו כשמואל. אלא הך כלל
 דכילי ליתא אף שכתב ופסק א"ל כרב כוונתו מדכתב דעת הרמב"ם ור' יונה למסקנא. וכל זה
 סיוס דברי רבינו יונה. וטעמיה דהרמב"ם ורבינו דפקקי כר' יונה ולא מטעמיה אף דמסתבר
 טעמיה דרב דלשון מחני' מסמיע ליה דייק חלוטות דתקן ברישא ואף שלא חאמר כל שחי שורות
 ממקרקעית המתקן עד שמי קורות להכי מסמיע הכי עליונות ואף כדברי שמואל הל"ל שמי
 שורות העליונות שני חלוטות: [ח] ואחרי הפסח. כדי שלא יעברו על חמץ של איסור בחמץ
 של הימור ויאכלנה: הדרן עלך אור לארבעה עשר

ד"ר א"ש
הפסח לא בדק בחור הפסח יבדוק אחר הפסח נשלח יבא לאכול חמץ שעבר עליו הפסח: ולאחר שיבדוק ליל ארבעה עשר יזהר בחמץ הנשאר שלא יהא צריך לבדוק אחריו פסח אחר כגון אם נטלו עכבר צפיו או הניח עשר ומנא חשע אבל בסתם אין חוששין שמא גררה חולדה או עכבר ממקום למקום. ואם כפה עליו כלי ולא מנאו א"ל לבדוק שאנו חולין ודאי בחדש שנטלו: כל ד' שעות אוכלין וחולין כל חמש ושורפין במחלת שש: י"ד שחל להיות בצעת מצערין את הכל לפני השבת ומשירין מזון שחי סעודות עד ארבע שעות:

דף ט ע"ב ומה שמשיר יצחנו בצינעא שלא תבוא חולדה ותטול בפנינו ויהא צריך בדיקה אחרי.
 י' ע"א י"ד שחל להיות בשבת ממערין את הכל מלפני השבת. ה"ל"ש שנת פ"טו"י כ' י': דף י' ע"ב
 ה. ה"ל"ש ג"פ"א כ' ט"ו: דף י' ע"ב ר"ש אומר בכלים טמאין ובקוקע טהורין. ה"ל"ש נגה נגלי
 סמון ג': דף כ' ע"ב ומשני הא ר"ש ואליבא דר"י הא ר"י ואליבא דר"י. ה"ל"ש נפסמס פ"ב סמון ד':

היינו דאס יצא וכו' ישייר ג' סעודות גם לקיים סעודה ג' ורא"ם פי' ב' שבעיות [דהיינו ב' שיעורי אכילה ויחלק סעודתו ויוצא סעודה שלישית גם קודם ד' שעות] [הגהות ארץ צבין]:

זיכותית הדפס ישירות מן התכנה
ס: 267 הודפס ע"י אוצר החכמה

הדפסה ברזולוציית מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התכנה
תלמוד בבלי <עוז והדר> - הפסחים תלמוד בבלי עמוד מס: 499 הודפס ע"י אוצר החכמה

מכריו ולא הכריזו משום
דאמרי בדיקיה אלמא
ו הרי הוא בחזקת מחוקק
קים בהם עד שיחשדו כמו
יר הנשר וצדיקת הירקות
מרי צדיק ליה מאן דהוא
צי ציבור הימנינה רבנן

א ב מ"י פ"ק מהלכות
תקן ומלא הלכה ב
ופ"ד הלכה א ב ג ד ח
לפניו עט ועט טו"ע
א"ח סימן תמ ט"ף א:

שלמי הגבורים

לשון ריא"ז
א [ה"א אות א] יא
הפסין ושלם חמלו
ואינו נראה ואפילו
הטמון צבורות שחין
ומעורת הרי זה עובר
עליו שנאמר לא ימנע
וכן אם הפקד חמלו
צבת של נכרי שהרי כל
מקום שהוא צרשמו
הוא ונראה צעני שם
היה חמלו של נכרי
מופקד אצלו וקבל עליו
אחריות והפקדו ביד
נכרי (י"ט) אפילו צעני ה"ו
עובר עליו דהואיל וקבל
עליו אחריות הרי הוא
כשלו והרי הוא ממופקד
חמלו ביד נכרי כמבואר
בפוסטרוס הראשית:

השנות הראב"ד

(א) כתוב שם: דברי
אצטריכא ד"ף
ד"ף תרי ויזני
(לאוסררה) (א"ט) ויזני
בין שבכשתו ב"ו שאל
בכשתו וכו' דאסורא
ד"א ימצא ג"י
אדיתרא ד"ף ד"ף תרי
ויזני:
אמר אברהם: אין
הפירוש הזה מניח את
הדעת שאמר דורשין
מיעוט אחר מיעוט
לרבות אלא מדות
שאין מה לרבות כ"כ
המיעוט אלא כלן שכן
לנו לרבות סתם כבשתו
ולא כבשתו אין מחזירין
את המיעוט לרבות ודוק
דורשין כן שלא מיעוט
גם עתה שכתב לא ימנע
מדורש הכל לאסור כל אי
קבל ולא ימנע אף על
גב דלא קבל סוף דבר
אין הדעת מקבלו אלא
הפירוש הנכון הקדוש
כן היתה מהדר להיתרא
ונסבי קרא לאסורא
כלומר הא ודאי פשוט
לן דלך ימנע דגלגל
קבל ולא ימנע לאסורא
היכא דקבל וכו' נסבי
קרא לאסורא ודאי
דקבל מיהו הוה ליה
למנע לאסוקי ולמנע
להיתרא היכא דלא קבל
בין שכתבו בין שלא
כבשתו והדר לנבוכ קבל
לאסורא למנע היכא
דקבל ומתכח נפקא לן
היתרא למריוסו להכי
אמר אין משום לך לך
תרי זימני כלומר מיעון
שהלא לנו שדורש
חד לך להיתרא ממילא
שמעין אדך לך להיתרא
וחד לנכרי שלא כבשתו
וחד לנכרי שכתבו הרי
כבר קמה ליה למנע דגלגל
תכריחו להיתרא דגלגל
קבל והדר מסיק קרא
במריסו לאסורא דקבל
כשם שהם צהימר כן הם
שום צאיסור אף על פי
שאינן לוי אלא מקרא אחד
לאסור ויש דוגמת זה בחולין
פרק שני (מ.) בענין רשע ופסד
וכמה אחרות מפורסות כו' ועוד
יש דוגמת זאת במזבים פרק דס
תעלה (נ.)

[ה:] רבנן שבעת ימים וגו' והלא כבר נאמר לא יראה
לך שאור בב"ב גבולך. הרי צמים צממע: לפי
שנאמר לא יראה לך. משמע מיהא שכן אי אמה רואה אצל אמה
רואה של אחרים דהיינו נכרים ושל גזוה כגון שהקדישו לצדק הצית:
יב"ד יטמין. חמך שלו דהא לא יראה
כמיז וזה אינו נראה: ויקבץ
פקדונות מן הנכרים. דהא לך כמיז
וחי אינו שכן: תלמוד לומר לא
ימצא. אסר הטמנה שפך היא ככלל
מציאה ואסר של אחרים דהא לא
כמיז לך ולקמן פריך והא אמרת
רישא שכן אי אמה רואה אצל אמה
רואה של אחרים ושל גזוה ומשני
ליה:

אין לי אלא נכרי שאלא בבשתו.
(מ) מפרש לה צממא דהכי
קאמר אין לך שריותא דשל אחרים
אלא צנכרי שלא כבשתו חמך לך
דלא מיקרי לך נכרי כבשתו מנא
לן דשרי דליכא למימר דלך מיקרי
תלמוד לומר לא ימנע מפרש"י לה
צממא משום [דכמיז] לך לך מרי
זימני מפקינן לה דשדי חד לך אלא
ימנע ודרוש ציה הכי אפילו צממי
אצלן דהיינו נכרי שכתבו לא
מימסר אלא לך כלומר דקבל עליה
אחריות ויש כאן דקדוקי דצרים
וכתבנים צממי (ד"ה ק):
אין לי אלא בבתיים וכו'. כלומר אי
לא כתב אלא לא ימנע צממיס
אין לי שאסור לשהות חמך אלא
צממיס מפני שממי אצלו חממי:
בבורות שיחין ומערות. שצנצולין:
מנין תלמוד לומר בב"ב גבולך:
ועדיין [אני אומר]. אע"פ שנאמר
שניהם: בבתיים עובר בב"ב יראה.

דככלל צנצולין מינה: וב"ב ימצא. דכמיז צהו:
וב"ב יטמין וכו'. דכמיז צהו הטמנה דהא לא
יב"ב פקדונות מן הנכרים. דמתקרא צהו הטמנה דהא לא
כמיז צהו ראה אלא מציאה ולקבל פקדונות נמי מימסר דלא
כמיז לך. אצל צנצולין דכמיז לך עדיין אינו אומר צהו אצל אמה
רואה של אחרים ושל גזוה: מנין ציתן. קולא של זה צהו ומומרא
של זה צהו: נאמר שאור בבתיים וכו'. ומפרשין לקמן דחומרי
דמיס צדין אצנצולין שכתבו עליו אחריות וקולא דצנצולין צדין
אצנצולין שכתבו עליו אחריות וקולא דצנצולין צדין

ותמיהא לי כי היכי דילפינן קולא של אחרים* מגצולין אמהי
לא ילפינן מנייהו קולא דהטמנה כדאמרין צרישא

דצרישתא יכול יטמין והכי (י) מקיימין היתרא דהטמנה דמשתמעת
מגצולין ואסורא לדידה דמשתמעת מצמים כי היכי דמקיימין
היתרא ואסורא דשל אחרים.
וגראה לי דאין ודאי מעיקרא אמרין דאי לא כתב אלא לא יראה
הוה אמרין יכול יטמין אצל כיון
דכתב לא ימנע גלי אלא יראה
דרישא לאו דוקא אלא לישנא
צעלמא ולהא לא אצטריך גזירה
שום דשאור שאור והיינו דמי תנא
ועדיין אינו אומר צממיס עובר
משום כל יראה וכל ימנע וכל
יטמין וכו' צנצולין שכן אי אמה
רואה אצל אמה רואה של אחרים
ושל גזוה ולא תני צנצולין אי אמה
רואה אצל אמה מטמין דלאסורא
דהטמנה לא צריך גזירה שום אלא
צנצולין דלא ימנע סגי דהא היתרא
דמשתמעת דהוה ספירה לן מעיקרא
לאו מקרא ימנע אלא ממשתמעת
צעלמא וצנצולין דלא ימנע סגי אצל
היתרא דאחרים מיתורא דלך נפיק
ואית לן לקיומא על כרחך.
אי נמי דלאסור הטמנה נמי
אצטריך גזירה שום ואפילו הכי
אמי שפיר דנאי דמגצולין לא
משתמעת הטמנה לאסורא אפילו
הכי לית צהו קרא ימנע למישריה
הלכך כי דיינינן גזירה שום (י) ליתן
את האמור של זה צהו היינו
למיתן אסורא דהטמנה דכמיז
צממיס למשדייה נמי אצנצולין אצל
ליכא למימר דהיתרא דהטמנה*
דכמיז צנצולין דנשדייה נמי
אצממיס דנאי דהטמנה לא משתמעת
צהו ייתורא למישריה (י) מה שאין

כן צשל אחרים דהא כמיז לך יתירא צנצולין למשריה (י) וכי דיינינן
גזירה שום על כרחך אית לן לקיומא נמי היתרא צשל אחרים כ"ל.
וי"פ זה כי קמני לעיל צצרישתא ועדיין *אני אומר וכו' צנצולין
שכן אי אמה רואה אצל אמה רואה של אחרים (י) ושל
גזוה לישנא קלילא הוא דאין נמי דהוה ליה למימר צנצולין
שכן אי אמה רואה אצל אמה רואה ומטמין אלא לישנא קלילא
הוא ולאו דוקא:

ובללא דשמעתא דכל היכא דקבל עליה אחריות אסור צין
צנכרי שכתבו צין צנכרי שלא כבשתו צין צממיס צין
צנצולין וכל שלא קבל עליו אחריות שרי ככלהו:

המאור הקטן

שכתבו בין שלא כבשתו כדרשין בעלמא [מנחות יז.] דגנך ולא
דגן נכרי לא שנת הכי ולא שנת הכי אבל הכא איצטריך מאחר
דגלי רחמנא איסורא בפקדונות מן הנכרים בדקביל עליה אחריות
סלקא דעתך אמינא ליהוי נכרי שכתבו דלא קביל עליה אחריות
נכרי שלא כבשתו דקביל עליה אחריות להכי איצטריך לך לך תרי
זימני למישרא בין שכתבו בין שלא כבשתו וכיון דאיסורא דלא
ימצא גלי אהיתרא דלך לך תרי זימני* משום הכי נסבי ליה
תלמודא דלא ימצא להיתרא והכיא שידח לו בית אף על גב דקביל
עליה אחריות אין זקוק לבער משום דכתב [שמות יב.] לך לא ימצא
בבתיכם מי שמצוי בידך יצא זה שאינו מצוי בידך וקמ"ל שאע"פ
שהוא בבתיכם כיון שאינו מצוי בידך אין זקוק לבער והכין
אסיקנא בגמרא וכן הלכתא אע"פ שלא כתבה היר"ף ז"ל ואע"פ
שנאמר איסור בבתיים ונאמר היתר בגבולין הא ילפינן שאור שאור
לגזירה שוה ליתן את האמור של זה בזה ואת של זה בזה ואורחיה
דקרא הוא לכתוב את הממור בחמור ואת הקל בקל וכו' היתא
דרדשין בעלמא [קדושין לה:] בגלוח שיש בו השחתה שנאמר
בבתיים [ויקרא כא.] ה' לא יגלוח ובישראל נאמר [שם יט.] כן לא
תשחית ודרשין פאת פאת לגזירה שוה ליתן את האמור של זה
בזה ואת האמור של זה בזה:

אחרים וכו' (ב"ב): (ג) ג"ב ביה (ב"ב): (ד) פסני שהוא מצוי כצ"ל (ב"ב): (ט) ג"ב לומר וחי' ללמוד נמחק (ב"ב):
(ז) ג"ב ביה (ב"ב): (ח) בריא"ז נוסף: אחר:

והלא כבר נאמר לא
יראה לך שאור בב"ב
גבולך. וצמים ככלל
גצולין: (י) אלא אחרים.
(י"ט) נכרים: ויש גבולה.
אם הקדישו לצדק הצית:
יב"ד. ילמוד מן המקרא
הוא שטמין את של
כלים דלא יראה כמיז:
ויקבץ פקדונות מן
הנכרים. דהא (י) כמיז
לך: אין לי אלא נכרי
שאלא בבשתו כו'.
תלמודא מסיק רבא
דכי קאמר אין לי דשרי
לרבות צל אחרים דלא
קביל עליו אחריות:
נכרי שבכשתו תחת
ידך. דהוי ממוס
כממוסן או שרי עמך
חמך מנין דשרי דלא
קבל עליה אחריות:
ת"י. לא ימצא. ומסיק
דשני קאמר נאמר
צנצולין שכתבו לך לך
תרי זימני לא יראה לך
שאור בכל גבולך וגו'
וכמיז לא יראה לך חמך
ולא יראה לך שאור וגו'
אם אינו ענין לנאי לך
צנצולין גבי ראה שהרי
כבר אמר תנא ענין
ללא ימנע ודרש"י (י) לא
ימנע לך אף צממי אצלן
דהיינו שרי עמך
קאמינא לך דלית עובר
אל"כ הוא שכן: ואין לי
אלא בבתיים. כלומר
אם נאמר זה ולא נאמר
לא יראה לך היינו אומר
דלן אסור לשהות חמך
אצל צממי (י) שהוא
קרא כמיז צממיס:
תלמוד לומר בב"ב
גבולך. קרא דלא
יראה: ועדיין, אף על
פי שנאמר שחין יט
למנע: צממיס עובר
כל אלו דלא ימנע
דמשתמעת אפילו הטמנה
צממיס כמיז ולא כמיז
(י) נמי לך להאיל של
אחרים אצל צנצולין
דכמיז לך אינו אומר אצל
אמה רואה: ופנין
ציתן. קולא של זה צהו
ומומרא של זה צהו
ולקמן פריך רישא
לסיפא:

ההוא חמך ודאי פשוט
לן דלך ימנע דגלגל
קבל ולא ימנע לאסורא
היכא דקבל וכו' נסבי
קרא לאסורא ודאי
דקבל מיהו הוה ליה
למנע לאסוקי ולמנע
להיתרא היכא דלא קבל
בין שכתבו בין שלא
כבשתו והדר לנבוכ קבל
לאסורא למנע היכא
דקבל ומתכח נפקא לן
היתרא למריוסו להכי
אמר אין משום לך לך
תרי זימני כלומר מיעון
שהלא לנו שדורש
חד לך להיתרא ממילא
שמעין אדך לך להיתרא
וחד לנכרי שלא כבשתו
וחד לנכרי שכתבו הרי
כבר קמה ליה למנע דגלגל
תכריחו להיתרא דגלגל
קבל והדר מסיק קרא
במריסו לאסורא דקבל
כשם שהם צהימר כן הם
שום צאיסור אף על פי
שאינן לוי אלא מקרא אחד
לאסור ויש דוגמת זה בחולין
פרק שני (מ.) בענין רשע ופסד
וכמה אחרות מפורסות כו' ועוד
יש דוגמת זאת במזבים פרק דס
תעלה (נ.)

ההוא חמך ודאי פשוט
לן דלך ימנע דגלגל
קבל ולא ימנע לאסורא
היכא דקבל וכו' נסבי
קרא לאסורא ודאי
דקבל מיהו הוה ליה
למנע לאסוקי ולמנע
להיתרא היכא דלא קבל
בין שכתבו בין שלא
כבשתו והדר לנבוכ קבל
לאסורא למנע היכא
דקבל ומתכח נפקא לן
היתרא למריוסו להכי
אמר אין משום לך לך
תרי זימני כלומר מיעון
שהלא לנו שדורש
חד לך להיתרא ממילא
שמעין אדך לך להיתרא
וחד לנכרי שלא כבשתו
וחד לנכרי שכתבו הרי
כבר קמה ליה למנע דגלגל
תכריחו להיתרא דגלגל
קבל והדר מסיק קרא
במריסו לאסורא דקבל
כשם שהם צהימר כן הם
שום צאיסור אף על פי
שאינן לוי אלא מקרא אחד
לאסור ויש דוגמת זה בחולין
פרק שני (מ.) בענין רשע ופסד
וכמה אחרות מפורסות כו' ועוד
יש דוגמת זאת במזבים פרק דס
תעלה (נ.)

אחרים וכו' (ב"ב): (ג) ג"ב ביה (ב"ב): (ד) פסני שהוא מצוי כצ"ל (ב"ב): (ט) ג"ב לומר וחי' ללמוד נמחק (ב"ב):
(ז) ג"ב ביה (ב"ב): (ח) בריא"ז נוסף: אחר:

ההוא חמך ודאי פשוט
לן דלך ימנע דגלגל
קבל ולא ימנע לאסורא
היכא דקבל וכו' נסבי
קרא לאסורא ודאי
דקבל מיהו הוה ליה
למנע לאסוקי ולמנע
להיתרא היכא דלא קבל
בין שכתבו בין שלא
כבשתו והדר לנבוכ קבל
לאסורא למנע היכא
דקבל ומתכח נפקא לן
היתרא למריוסו להכי
אמר אין משום לך לך
תרי זימני כלומר מיעון
שהלא לנו שדורש
חד לך להיתרא ממילא
שמעין אדך לך להיתרא
וחד לנכרי שלא כבשתו
וחד לנכרי שכתבו הרי
כבר קמה ליה למנע דגלגל
תכריחו להיתרא דגלגל
קבל והדר מסיק קרא
במריסו לאסורא דקבל
כשם שהם צהימר כן הם
שום צאיסור אף על פי
שאינן לוי אלא מקרא אחד
לאסור ויש דוגמת זה בחולין
פרק שני (מ.) בענין רשע ופסד
וכמה אחרות מפורסות כו' ועוד
יש דוגמת זאת במזבים פרק דס
תעלה (נ.)

תלמוד בבלי <עוזה והדר> - ה פסחים תלמוד בבלי עמוד מס : 502 הודפס ע"י אוצר החכמה

הדפסה ברזולוצית מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התכנה

וניבטליה בארבע. כלומר למה הצריכו לנצל כללה ליתקנו שיטתו בשעה רביעית קודם איסורא: שמה יפגע וישבת. שכל יד מה חזרו אל עכושי שפסוק צדיקתו חסד: ואחד יו"ט טוב לאמר איסורא הוא ואפילו הכי קורדיייתא חמץ נוקשה הוא ולא מיתסר אלא מדרבנן הלכך מיימי ראיא לתמן דאורייתא בשעות מדרבנן דלאו ברשותיה קאי חמץ דרצנן דאורייתא.

והקשה עליו ר"ת ז"ל (ו: חוד"ה משפ) דעל כרחין לישנא דמשפ שעות ולמעלה מסוף שש משמע כדאמרין לעיל (ד: דכ"ה) עלמא מיהא חמץ משפ שעות ולמעלה אסור מנה לן וצדאי דמסוף שש קאמרין כדמוכחי^(א) לה מאך חלק ולפיכך פ"י ז"ל דהכא נמי מסוף שש קאמר וכי חמץ הכי מוכח דאסורא דרבנן צלחוד לאו ברשותיה איכא למימר דהכא נמי איסורא דרבנן הוא דחמץ קורדיייתא חמץ נוקשה הוא ולא מיתסר אלא מדרבנן הלכך מיימי ראיא לתמן דאורייתא בשעות מדרבנן דלאו ברשותיה קאי חמץ דרצנן דאורייתא.

והפ"י זה אפשר דחמץ מדרבנן בשעות מדרבנן חוששין לקדושי ונקט משפ שעות ולמעלה למכלל דכלל חמץ אפילו דרבנן אין חוששין לקדושי אלא אין הכי נמי דבחמץ דאורייתא אפילו מתחלת שש אין חוששין לקדושי וכן דעת הר"ם צמ"ל (פ"ה מה"א אשוח"ה).

(א) וניבטליה בארבע "ובחמש כיון דלאו זמן איסורא הוא ולא דילמא פשע ולא מבטיל לה (א) והא דתניא היה יושב בבית המדרש ונזכר שיש לו חמץ בתוך ביתו מבטל בלבו אחד שבת ואחד יום טוב בשלמא שבת מצינן לה כגון ארבעה עשר שחל להיות בשבת אלא יום טוב קשיא דהא בתר איסורא היא ואוקימנא התם בתלמיד היושב בפני רבו ונזכר שיש לו עיסה מגולגלת בתוך ביתו ומתירא שמא תחמיץ דליקדים ולבטיל לה קודם דתחמיץ אבל

אב"ה הרמב"ן ז"ל כתב בספר המלחמות דמתחילת שש אפילו בחמץ דאורייתא חוששין לקדושי דכיון דלצטר אסוריה מבדל בדלי אינשי מיימי חמץ וצ"ל כד לשפרו לא משמע להו לאינשי דמיתסר בהגאה ואי אמרת דבשש אין חוששין לקדושי אהו למימר נמי הכי צאצא וחמץ ואהו למישרי אשת איש לעלמא ומשום הכי נקט משפ שעות ולמעלה דוקא.

המאור הקטן

עד הערב אינו עובר באכילתו שאין לך השבתה גדולה מזו^(א) אבל לכתחלה אין לו לשהותו משכנסה שעה ששית דקיימא עליה מצות תשבתו מתחלת שעה שביעית מדכתיב אך חלק וחכמים עשו לה סייג שעה ששית מדבריהם שלא להשהותו ולא שרינן ליה לכתחלה למיכליה ולא ליהנות בו אבל אם עבר וקידש חוששין לקידושי אפילו בשעה שביעית ושמינית וכל שכן בשעה ששית ואי לאו דאמרינן בגמרא אף רבי סבר לה להא דרב הוה אמינא אפילו בהא רב לטעמיה דסבירא ליה כרבי יהודה אלא כיון דאשכחן מעשה דיוחנן חקוקא דאמר ליה רבי חמישית צא ומכרה

מלחמת ה'

[סד:] גבי מעשה דמגנאי ועוד שאמרו שם צירושלמי [פ"ה ה"ד] מפורס רבי מאיר אומר משפ שעות ולמעלה מדבריהם רבי יהודה אומר משפ שעות ולמעלה דבר חורה משה טעמא דרבי מאיר אף ציוס הראשון זה חמשה עשר יכול משתתף תלמוד לומר אף הא כיצד תן לו לפי שקימה החמה שעה אחת ומה טעמיה דרבי יהודה אף ציוס הראשון זה ארבעה עשר וכו' רב אמר לדברי רבי מאיר המקדש בחמץ משפ שעות ולמעלה לא עשה כלום אמר רב הונא ויאות אלו חטין קרטעניות במדבר דילמא בעל חיוני צמועדא כלום ומה שהציג בעל המאור ז"ל משפ צירושלמי פ"ה ה"ב] מודה רבי שמעון דאיסור שהוא אסור וכו' חמץ לאחר זמנו הוא אמר ואינו ענין כללן אלא מכל מקום למדנו לפי גמרת ירושלמי שאפילו לדברי מי שאין לו כלפי זמנו כלום מודה הוא בכל שש שעות דאסור בהנאה מדבריהם והמקדש צו אין חוששין לקדושי. והוי יודע שזה שפירש רש"י [נא:] ד"ה משפ שעות] ומקלס ראשונים דרב גידל המקדש בחמץ בשעה ששית הוא אינו דבר מוסכם וחכמי הברפחים נמי לא הודו שהרי בהרבה מקומות נמסכת זו ובשאר מקומות נחלמוד אמרו משפ שעות ולמעלה וכן מתפשט ולמעלה אלא בשאר כל השעות שצמח עליהן כלשון הזה וכוכלן אין נמשכת אלא מסוף השעה ולמעלה אלא פירוש דברי רב גידל כך הוא המקדש מסוף שש שעות ולמעלה אפילו בחמץ קורדיייתא שאין חמון אלא מדרבנן כגון נוקשה אין חוששין לקדושי וצ"ל לרבי יהודה צ"ל לרבי שמעון נאמרו הדברים ואילו במקדש בשעה ששית עזמה אפילו בחמץ גמור חוששין לקדושי שכיון שעדיין שורפין ולא בדלי מחמץ אהו לחלוטין צאצא וחמץ שחמץ אשת איש ומה שאמרו לעיל [א:] אפילו בשעה ששית כיון דאסור רבנן עליה לאו ברשותו קיימא דכרז גידל הכי קאמר כדאמר רב גידל שהמקדש צאצורי הגאה של דבריהם אין חוששין לקדושי אלא לאו ברשותיה קאי הכא נמי לאו ברשותיה קאי דהא אסוריה רבנן עליה ואע"ג דבששית חוששין לקדושי שאין קדושיין ללא אפקעינהו רבנן אלא מתחלת שעה משום גזירה. וההיא דפירקין כל שעה [נא:] כך מצינו בנזכרות ששית וכל בעלי הלכות שפירש לא לריכא לשש שעות דרבנן והגירסא הוה לדברי

א מ"י פ"ה מהלכות חמץ ומלה הלכה י' טו"ע אר"ם סימן תמז פט"ק ח:

השגות הראב"ד

(א) כתוב שם: ואי אב"ה י"ה מירב"ה משפ שעות וצ"ל שעה עד הערב אינו עובר באכילתו שאין לך השבתה גדולה מזו. אמר אברהם: אין לדבריו ממש שהרי אפילו דרך שריפתו אינו רשאי ליהנות ממנו כל שכן אכילה והאמת כי רבי שמעון מודה שהוא אסור באכילה משפ שעות ולמעלה איסור חורה מקרא [שמות י"ט] אף ציוס הראשון וכו' או מלא תשבת על חמץ וכו' הגאה אין לו דלא כחיי מכל מקום איסור כל יראה וכל ימלא ים צו מנה העשש שצמח צו תשבתו הלכך אינו רשאי לשהותו אלא ימכרו או יפערנו וכו' דעת רבי שמעון דבר חורה וחס קבעו הלכה כמותו בלאחר זמנו כמה שהזכר נמשנתו לא נקבע הלכה כמותו כלפי זמנו שלא מזכר נמשנתו אלא כיון שיש בנזכרות מתחלת שש או במספר חורה לרוב שהוא אסור ואפילו לאחר שהוא אסור מדרבנן הלא יש לנו ללמוד ששעות האחרונות משעה ששית לרבי יהודה שהיא מדרבנן וכמו שאין חוששין לקדושי בששית לרבי יהודה כך אין חוששין לקדושי בששית שעות האחרונות וכל שכן אכילות מן החורה [מה] שאין כן בששית אפילו לרבי יהודה וליכא לדמויי לדבר גידל דהא סוגיין טוהיה בענין הוצק צריך שיצטל [א:] ודלוקיימנא מתניתין בפרק כל שעה [נא:] טוהיה דקמי עבר זמנו אסור בהנאה ואמרין עלה פשיטא ומתניתין לה דכרז גידל ירושלמי [פ"ה ה"ד] רבי מאיר אומר משפ שעות ולמעלה מדבריהם רבי יהודה אומר משפ שעות דבר חורה מאי טעמא דרבי מאיר אף ציוס הראשון זה ט"ו יכול משתתף תלמוד לומר אף תן לו שעה לפי שקימה החמה רבי יהודה דריש אף ציוס הראשון זה ט"ו יכול כל היום תלמוד לומר אף חלקו כי ה"א רבי מאיר אומר משפ שעות ולמעלה מדבריהם שביעית משום גדר ששית למה משום גדר ויס גדר לגדר אלא

ולגויס כרבי יהודה לא אפשר למדחייה ובהא עבדינן כרבי וכו' רבי יהודה שאוכלין כל ארבע ותולין כל חמש ומבערין בתחלת שש ולעולם אם עבר וקידש חוששין לקדושי ואף על גב דסתם לן מתניתין כרבי יהודה דתנן [נא:] עבר זמנו אסור בהנאה ואוקימנן לשעות דרבנן לא קיימא לן הכי ודכוותה סיפא דמתניתין [שם] ולא יסיק בו תנור וכירים אליבא דרבי יהודה היא ולית הלכתא כוותיה ומצאתי בתלמוד ירושלמי [פ"ה ה"ב] מודה רבי שמעון באיסור שהוא אסור איסורו מה הוא רבי ירמיה אמר איסורו מדברי תורה רבי יונה ורבי יוסה תריהון אמרי איסורו מדבריהם:

רש"י פירוש שש שעות היינו שעה ששית דומה למה שאמרו [למן נח.] מוספין בשש וצוין צ"ל ששע אלא ודאי יותר כל הענין מכיון לדעת זו שכתבנו וכן פירוש דאקשין מעיקרא פשיטא כלומר הוא מכללן דרישא שעת מנה ויכולא צו נמי פשיטא משום דתנא ליה רישא צו הפרק [למן נח:] ולא בעל פשיטא והא לאו פשיטא הוא אלא פלוגתא נמי הוא ודלא כהלכתא הוא אלא משום רישא והרבה כיוצא בהן תלמוד דאמרין בפרק חלון צעירין [נא:] פשיטא כיון דלמר רישא ארבעה על ארבעה בתוך עשרה ממילא הוי ידענא דפחות מארבעה ולמעלה מעשרה נמי לא ומפרקינן לא לריכא לשש שעות דרבנן כלומר לאו אומן דלויי אורל קאי אלא עבר זמן איסורו קאמר ולא איסור דפסח אלא לשש שעות דרבנן ואלינא דרבי שמעון והכי קמי עבר זמנו של חמץ דהיינו זמן שקבעה לו חורה לציעור אסור בהנאה לגמרי שאפילו לענין קדושיין אין חוששין לקדושי ומשנה יתירא קא דייק. והא דלמר רבי אלעזר משום רבי ישמעאל [א:] שני דברים אינן ברשותו של אדם ועשאן הכחזו כאלו הן ברשותו חמץ משפ שעות ולמעלה הלכה היא ואין ראיא להוציא לן השמועות מהלכה אלא נפרש שהוא לשון כולל הבור ברשות הרבים ומחץ בפסח עשאן הכחזו ובשש שעות עשאן חכמים ומפני שלא בא רבי ישמעאל להכריע כאן לא כרבי שמעון ולא כרבי יהודה לא הקפיד לפרש וכללן הכל כלשון אחד ובגמרא נמי לפי שלא שמענו סברתו של רבי ישמעאל בשש שעות אס כרבי יהודה אס כרבי שמעון לפיכך לא למדו שעה ששית אלא מדרב גידל דוון דרשה וכן לגירסת שאר ספרים שגורסין לא לריכא לשעות דרבנן כך השמועה שחל לשעה ששית היה לו לומר לשעה ואין דברי בעל המאור נוחין שם וירושלמי מוכיח בזה כי דמסוף שש שעות קאמר וחמץ קורדיייתא חמון מדבריהן מכל מקום זו שאמר רב גידל אמר רב אין חוששין לקדושי הלכה היא ואין מי שיתוקן עליה אלא בעל המאור ז"ל חזק דהא קיימא לן כרבי יהודה דלמר [נא:] הוצק צריך שיצטל מיד ומרז גידל הוא דנפקא ליה כדאקשין עלה וליצטליה בשית ומפרקינן לה משום דרב גידל וכו' ראיא שהיא הלכה פסוקה וכן השיב הראב"ד ז"ל וכן פסקו הגאונים ז"ל בצעריהם ולא ערער אדם בדבר:

שהשגות מתחלפת בשביעית הא רבי יהודה אומר משפ שעות ולמעלה דבר חורה ששית משום גדר חמץ גדר ויס גדר לגדר אלא שהשגות מתחלפת בשביעית מהלכא שטחיה דרבי יהודה וכו' אלא שהשגות מסורה לרירוס וכו' ואמר רב המקדש בחמץ משפ שעות ולמעלה לרבי מאיר אין חוששין לקדושי בהם דברי רבי מאיר דכרבי רבי שמעון ואפילו הכי אין חוששין לקדושי:

א מ"י פ"ג מהלכות חמץ ומהלכות סוכה וספ"ג חמץ ע"פ חז"ל ומהלכות חמץ ע"פ חז"ל ומהלכות חמץ ע"פ חז"ל

שלמי הגבורים

לשון ריא"ז
א [ה"א אות כד] ואם
לחם מצרך ואפי' חמץ
לפניו וכן כל שאר
המזונות אם רצה מצרך
על המעשה ואם רצה
מצרך לעשות כגון על
חתימת שופר או לתקוע
בשופר. ר"ת (ספר הש"ס
פ"י רע"ו) אמר מנחה שיש
לחם הפסח ואפי' חמץ
בהן כגון מילה ושחיטה
וכיוצא בהם מצרך זה
על המעשה אבל מנחה
שם [לחם] הפסח
ומאריך בהן כגון חמץ
ומפילין וזו"ת וינא
בהן מצרך עליהן לעשות.
וזה"ל אמר שאין חמץ
ביניהם אלא כל המנחה
שמצרך עליהן קודם
לעשייתן והן מוטלות על
המצרך אם רצה מצרך
לעשות ואם רצה מצרך
על המעשה ודברי מו"ה
עיקר שהרי צמיתה
הגרים והטעמים במצרך
למול וצמיתה קטן מצרך
על המילה וקצירתם הלל
מצרך לגמור^(א) ומקרא
מגילה מצרך על מקרא
מגילה וכן בספירת
העומר מצרך על ספירת
העומר והכל לפי רגשו
של אדם ולפי מנחת לשון
הוא מצרך: [אות כה]
ובצורה שאינה מוטלת
על המצרך אלא שנעשה
עליה כגון אם נעשה
שליח לדקוק בית חבירו
או להדליק לו נר חנוכה
או למול לו את בנו והוא
ואין המנחה מוטלת עליו
אפי' מצרך לעשות אלא
על המעשה הכל כמו
שצ"ח מו"ה ודברי
מו"ה ונגמרתו אלא
הם תפוסים על ספר
מלחמות השם כי את
מלחמות השם הוא נחש
הוא ספר מלחמות^(ב)
סא. ומ"ש ריא"ז שצריך
לתקוע בשופר הולך
לשיתו כדלקמן במס'
ר"ה (פ"ד ה"ג אות ה)
ע"ש:

ב [טור סי' תלב] בע"ה
הענין
כחב איכא מאן דמברך
שהחיינו דמזמן לזמן
קאחי ואיכא דלא
דאין לדקוק וזמן קטע
(ב)ומתבאר
ומאן דבעי בריך והוא"ש
(ס"י) כחב דלא בריך
ומתבין אומן דרגל כיון
דבדיקה לנורן הרגל
ויהא שאין לנודק לנדר
עד שגמור הנכרה^(א)
ואם שם דברים שלא
מעין הדביקה שחור
ומצרך והוא"ש (סס)
כחב דאין חור ומצרך
ומיהו למתלה טוב
ליהר כדי שיתן לו
לדקוק בכל המקומות
שמכניסים שם חמץ:
ובכך הראשון

ובתב הרב צעל העיטור ז"ל (ה' ביעור חמץ סוף דף קכ.) דמסתבר
דשליח מצטל דגבי הפרה וגבי השואל את פרתו הוא
דפליגי זה תנאי בפרק השואל (ב"מ דף ק"ו.) אי שלוחו של אדם
כמותו משום דשואל כתוב (שמות כב יד) צעלו וזהפריה כתוב
(במדבר ג' יד) אישה יקיימוהו הא
צעלמא כולי עלמא מודו דשלוחו
של אדם כמותו. ואחרים חולקין
דכיון דנצול מחורת הפקר נגעי
זה וכמו שכתבתי למעלה (ס"י
תרפ"ח) שליח ודאי לא מצי מצטל
שהרי אם אמר אדם לחבירו הפקר
אתה נכסי אין צדק כלום*:

הבורק צריך שיברך. ואם

תאמר פשיטא ולמה לא יברך* כשם שהוא מצרך
על המנחה כולן יש לומר דהא קמשמע לן דאף על גב דביעור
חמץ עיקר המנחה אפילו הכי משעה שהוא מתחיל בה דהיינו
בשעת דביקה מצרך עליה ומיהו אין מצרכין לצדוק אלא לצער
שעיקר כונת הדביקה הוא הביעור:

מאי מברך וכו'. אמרין בגמ' דבביעור בורא ע"מא לא פ"גי
ד"הבא משמע. כלומר ושפיר דמי דנכרה קודם לעשיית
המנחה צעין כדאמרין לקמן: כי פ"גי בע"ה ביעור מור סבר
ד"הבא משמע. ושפיר דמי: ומר סבר מעיקרא משמע. כלומר על
הביעור שנעשה והרי עדין לא ציער הלכך דוקא לצער ואסיקנא
הלכתא על ביעור חמץ.

וקשיא

להו לרבותא ז"ל כיון דלצער כולי עלמא לא פליגי
למה אנו מכניסין ראשנו בין המלחמות ומירך
הראש^(א) ז"ל (מו"ק ב"מ כ"ד ד"ה וקשיא) דמי קאמר והלכתא דאף
על ביעור להבא משמע ומיהו אם אמר לצער לא מהדרינן ליה
אלא שהוא ניכר מצרכותיו שאינו תלמיד חכם וכיוצא בהם בפרק
כ"ד מצרכין (ברכות לה.) דאמרין התם צמיתה כולי עלמא לא
פליגי^(ב) ואף על פי כן פסקו והלכתא המו"ק ואחמור עלה דמאן
דמצרך מו"ק זהו שאומרים עליו אדם גדול הוא בשלמא אי
אשמועינן המו"ק וכו' שפיר אלא השתא מאי קמשמע לן צמיתה
כולי עלמא לא פליגי.

ומיהו אכתי איכא למידק למה שאלו כאן מאי מצרך גבי ביעור
ולא נחלקו בסתם על כל המנחות כולן אלא ודאי אין כל
המנחות שוות ועליה ועל כיוצא בה נחלקו וכך אנו נוהגין לצרך
בצאת המנחה צעל כמילה ושחיטה ולולב וקצתן צלמ"ד כחפילין
וזו"ת וצריך טעם למה.

והבי הוא תירוץ דמילתא שיש לנו שני מיני מנחות מנחה שעל
כרחו יש לו לקיימה צעלמו ואי אפשר להפטר ממנה על
ידי אחרים כחפילין וזו"ת ושיבת סוכה ודומיהם וצאלו
ודומיהם הכל מודים שצריך לצרך עליהם צלמ"ד לפי ששמוש
הלמד מורה שהמנחה מוטלת עליו. והכי מוכח בגמ' דאקשינן
למאן דאמר לצער דמצרכין על המילה אלא צעל מצרכין ולא
צלמ"ד ומתרינן לא סגי דלאו איהו מהיל צמיתה כלומר דכל
היכא שאבי הן קיים המנחה מוטלת עליו ולא על אחר הלכך
(א)לא מצי לצרכי צלמ"ד דהוא משמע [א]דלא סגי' דלאו איהו
מהיל וליתא ואמרין תו אבי הן מאי איכא למימר ומהדרינן הכי
נמי כלומר דאין הכי נמי דלמאן דאמר לצער המל את בנו מצרך
למול אלא צעל שמוש הלמ"ד מורה שהמנחה מוטלת עליו.

ויש מנחה אחרת שאע"פ שמוטלת עליו אפשר להפטר ממנה על
ידי אחר כביעור חמץ ומילה ופדיון הבן ודומיהן ומנחות
הללו כשהן נעשות על ידי אחר הכל מודים שאותו אחר מצרך
עליהן צעל כדאמרין בגמרא גבי מילה לא סגי דלאו איהו מהיל.

המאמר הקטן

אפילו הכי גמרין מיניה דבנטילת לולב לא איפליגו מעולם רב
פפי ורב פפא ופשוטה והצעה של אותה (משנה) [בריייתא] דתניא
העושה לולב לעצמו כך הוא כדאוקימנא בגמרא וסדר נטילת לולב
אתא תנא לאשמועינן ולא ברעבד מיירי אלא אורחא דמילתא
לכתחלה הכי הוא שאין לברך על המנחה עד שיטול חמשים
המנחה בידו והידור המנחה כך הוא ליטול הלולב כדרכו ולברך
עליו ואלו שמראין עצמן כמדקדקין ואין נוטלין את הלולב עד
שמברכין תחלה או שהופכין אותו מימין לשמאל טעות הוא בידם:

לשון ריא"ז [ה"א אות כד] הבורק את החמץ מצרך קודם שיחמיל לצדוק קאחי על מנחת ביעור^(א) ואח"כ הולך וצדק וצפרדס (הואל צמחור ויטרי ה'ל פסח סי' א פטור רע"ו) כתוב
שמואל מצרך ולשון ראשון עיקר שראי לברך מעת שמתחיל להשתטק דבר צין וינא צין לא ינא וכן היה מנהג מו"ה וכן כתב רבינו משה (פ"ג חמץ ומהלכות חמץ):

(א) דלשעבר משמע (א"י)
(ב) אחר (א"י): (ג) גי'
מהר"ם, וכ"ה בכת"י:
(ד) עליה ידידה רמ"א
(ה) ידידה (א"י):
(ו) בכת"י נוסף: את,
ובתוספתא ליתא אך
הג"א שם מוסיפו, וכן
בסמך לפני חיבת הזבח:
(ז) גי' כת"י: (ח) דלא
אכיל (א"י): (ט) גי' כת"י:
(י) בריא"ז: ומצות שאין
להם: (יא) בריא"ז נוסף:
את ההלל: (יב) בטור
נוסף: דהא מפרש בים
ויוצא בשי"ר ודעתו
לחזור אפי' מראש השנה:
(יג) בטור: הבדיקה:
(יד) בריא"ז: על ביעור
חמץ:

(א) ובסי' תניא כתוב על שם רבינו יוסף ברכת חנוכה שטבעה להדליק טעות סופר הוא ואע"פ שבכל הספרים כתוב בהן להדליק ונפטרש אמרו בירושלמי פ' לולב הגזול כיצד מברכין על נר חנוכה בא"י אמרי אקב"ו על מצות הדלקת נר של חנוכה מיהו בפנים הכא מיישב לה שפיר (מהרי"ם א"ש): (ב) ותו איכא למידק כצ"ל (א"י כ"י) (ג) צ"ל קרב (ד"ת, וז"ה) (ד) לבריקה כצ"ל (ש"י), ובכתי"א איתא לעשייתן: (ה) ע"י בהלכות חפלין (ס"ר רנח) בפירוש [נמו"ק] (ד"ת): (ו) בכתי"א ליתא: (ז) בכתי"א: או שפטר בבית ספק אריא: (ח) ג"י כתי"א: (ט) תהלה (א"י) [וכ"ה בכתי"א] (י) אפי"ן כצ"ל ות"י אבל נמחק (א"י) [וכ"ה בכתי"א]: (יא) ג"י ר"ל לברך עובר לעשייתן וד"ת הגיה רש"י לברך [וכ"ה בכתי"א] (פ"ש): (יב) ג"י ד"ת, וז"ה בכתי"א ובא"י גרס אף (ע"פ פ"י) כשטמברין פני הטבילה קבוצה בעל. [ע"י] בפ"ש בהמשך הדברים: (יג) כגון נטי' שלאחר בהכ"ס (א"י): (יד) ד"ת מ"ז, וכן בכתי"א ליתא. ובפ"ש גרס אברכות אף כשטמברין כ"י כצ"ל. ומתבת אף עד אחר תיבת בעל של לפני [זה] נמחק ותיבת אבל נמחק. וע"י ד"ת:

ומיהו איכא למידק זהאי כללא דהא הדלקת נר חנוכה שאפשר לעשותה על ידי שליח ואפילו הכי מצרכין עליה להדליק* ואיכא למימר דכיון דאמרין צפרק צמה מדליקין (שם כג.) דלר"ך לאשתמוצי צפריטי כיון שאינו יוצא אלא בשל עצמו הרי אין מנהו זו יכולה להתקיים על ידי אחר^(ט).

ואיכא למידק תו^(י) מדתניא בתוספתא דברכות (פ"ו ה"ט) היה מהלך להפריש תרומה ומעשרות מבין אשר קדשנו צמזמיתיו וזונו להפריש תרומה ומעשרות והא הכא שאפשר להתקיים על ידי שליח ואפילו הכי לא מצרכין צעל יס לומר שכיון שהשליח אינו יכול לתרום אלא מדעת צעלים דהא קי"ל תורם את שאינו שלו אין תרומתו תרומה דדרשין (צ"מ כג.) אתם גס אתם (צמזר ית, כח) לרצות שלוחכם מה אתם לדעתכם אף שלוחכם לדעתכם וכיון שכן הוא אינו יכול להפטר ממנה אלא על ידי עצמו ולא דמי לציפור ומילה שאחר יכול לפטרו מהם שלא מדעתו.

ואיכא למידק תו ממה שאנו מצרכין על ספירת העומר שאי אפשר להתקיים על ידי אחר ואיכא למימר שכיון שכבר (קדש)^(י) העומר והן מונין ממנו ולא מונין לו תקנהו צעל.

ותו איכא למידק מפני מה אנו מצרכין צמגלה על קריאתה ותקנהו צעל מפני שיכולה הקריאה להתקיים על ידי אחר ובשופר תקנו הברכה על שמיעתו* ותקנהו צלמ"ד לפי שאי אפשר להתקיים על ידי שליח נעבד איפכא שמהא צרכת מגילה על השמיעה וצלמ"ד וצרכת שופר על התקיעה וצעל. יס לומר שלפי צמגלה* יס פיסוק אוחיות שר"ך לשמוע אותן תקנו צרכתה על קריאתה ללמד שלא בקול צלצד הוא יוצא אלא צשמיעת קריאתה אצל בשופר אין לשון תקיעה מוכיח פיסוק קולות יותר משמיעה. מיקוד רצותיו הנרפטים והרמזין וז"ל צלקוטס (תידושים ז. ד"ה וא"י):

ומי שיש לו הרבה צמים לצדוק אינו מצרך אלא צרכה אחת כדאמרין לענין שמיטה שאינו מצרך אלא צרכה אחת צבהמות הרבה (חולין פ"ג) ואיכא מאן דאמר שאס שח צין צדיקה (לצטול)^(י) חזר ומצרך ומדמי ליה לתפילין דאמרין (מנחות לו.) לא שח מצרך אחת שח מצרך שמים כלומר אס שח צין תפלה של יד לתפלה של ראש מצרך שמים וליתא דאילו התם שמי מנחת נינהו אצל הכא אינה אלא מנחה אחת והרי הוא כאילו יושב צסוכה ששח שאינו חזר ומצרך.

ומיהו רבינו האי גאון ז"ל (מוצא צסע"ל ע"מ פ"ה) אמר ירושה לנו מאצותינו שלא ישיח עד שיגמור כדי שלא יסיח דעתו כי כשהוא נמנע מן השיחה לצו מוכן למעשה ומי שלא עשה כן לא יא' ידי חובתו עכ"ל:

כל המצות כו"ן מברך ע"יהן עובר לעשייתן. כלומר קודם^(י) כדילפינן צגמ' דעובר לישנא דאקדומי הוא ומכאן למד הר"ם צמז"ל (ה' סוכה פ"ה ה' יג) שר"ך לצרכי לישב צסוכה קודם שישב שאס ישב תחלה לא היו עובר לעשייתה. ולא נהירא דהא ודאי אילו רצה לאכול מעומד ולטייל צסוכה מעומד הרי יא' ידי חובתו וכיון שכן מה צין ישב ללא ישב אלא כל שלא אכל ונמנעב שס עובר לעשייתה הוא שאין לשון לישב צכאן אלא כעין לדור דלישנא דקרא נקט דכתיב (ויקרא כג, מז) צסכות תשבו:

גרסינן צירושלמי (דברכות פ' ה' ה"ה) חוץ מקדושין צצטילה וכתב הרמזין ז"ל (ד"ה והא) דהיינו טעמא לפי שאין ראוי לצרך על המנחה אלא כשהיא מוזמנת לפניו לעשותה וצבותה שעה היה הוא עס האשה בטמא ואין ראוי לצרך משום לא יראה צך ערות דבר* (דברים כג, טו) ולא הנריכוהו חכמים לצעול הוא צצגדו והיא צצגדה ולהתכנסות. ומכל מקום שמשעין מניה דצקדושי' כסף ושטר עובר לעשייתן

ר"ך לצרך צרכת אירוסין וכן כתב הרב אלפסי ז"ל צתשובה (ס"ר) והר"ם צמז"ל (פ"ג מהל' אישות ה"ג) אצל צתוספות (ז. ד"ה צלצער) פירשו די אמרינן דמצרך עובר לעשייתה ה"מ כשעושה המנחה הוא שמצרך אצל כשמצרך אחר לא.

יהודה אמר שמואל* כל המצות כולן מברך עליהן עובר לעשייתן אמר רב חסדא צחז"ן^(ט) הטבילה בלבד מאי טעמא דאכתי גברא לא חזי תניא נמי הכי טבל ועלה בעלייתו הוא אומר ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו על הטבילה ומפרישי לה רבנן דבטבילת גר בלבד אמר אבל שאר חייבי טבילות מברכין ואחר כך טובלין דהא קיימא לן ג'דה קוצה לה חלתה ומחייבא לברוכי להפריש חלה* ותנן נמי (ברכות כא:) זב שראה קרי וגדה שפלטא שכבת זרע צריכין טבילה טעמא דראה קרי ופלטא שכבת זרע הא לא ראה קרי ולא פלטא שכבת זרע קורין ומתפללין ואין צריכין טבילה: צבודקין את החמין לאור הנר וכו' מפני שאור צ הנר יפה לבריקה תנו רבנן

ומיהו צירושלמי צתוספתא דברכות (פ"ט ה"ג) גבי צרכים היה יושב צציהכ"ס או צצית המרמזין^(י) אס יכול הוא ללאת [ולצרך] צתוך כדי דבור יא' ואס לאו לא יא' נראה מזה שאין צרכת השצח אלא צתוך כדי דבור* של ראה ושמיעה אלא י"ל צסדר הברכות הללו שמצרכין צצחירת צצית הכנסת צרכת השצח הן על מנהגו של עולם ואפילו לא שמע שכי מצרך עליו וכן צכולן ומנהגן של ישראל תורה היא כך כתב הרמזין ז"ל צלקוטיו (ד"ה והו יודע) אצל הרמזים ז"ל צפ"ז מהלכות תפלה (ה' ז"ט) כתב שכל צרכה מוכן שלא נחתיב צה אינו מצרך אותה וזה שנהגו העס לצרך צרכות אלו כולן זו אחר זו צצית הכנסת צין נחתיב צין לא נחתיב טעות הוא צידס.

ולענין צרכת נשואין נהגו שאין מצרכין אלא לאחר שתכנס לתופה לפי שאין צרכות הללו אלא צרכות תפלה^(י) ושצח מדע שהרי מצרכין אותם כל שצעה וכן נראה מדברי צעל הלכות גדולות (רי"ם ה' כחצות) אצל הרמזים ז"ל כתב צפ"י מהלכות אישות (ה"ה) שר"ך לצרך אותן קודם נשואין וכן דעת הרמזין ז"ל (ס"ה) ולא מפני שהיא צכלל מה שאמרו כל המנחות כולן מצרך עליהן עובר לעשייתן שהרי אלו צרכות השצח הן אלא מפני שחופה ייחוד היא וצציה ראויה לצאה וכלה צלא צרכה אסורה צצלה כודה (מס' כלה פ"ה א' ה'):

חז"ן מן הטבילה. כתב רש"י ז"ל (ד"ה דאכתי) כיון דאיכא טבילה דאכתי צצחלא לא חזי כגון טבילה צעל קרי ומשמע שפלטא שכבת זרע וטבילה גר מקטו צכולס שצרך לאחר טבילה וכן נראה שהרי צכולן מצרך על מפני שהוא לאחר עשייתן. אצל דעת הרב אלפסי ז"ל והגאונים (מוצא צחז"ן ד"ה על הטבילה) שלא אמרו אלא צצותה טבילה דצצחלא לא חזי לצרכה אצל לא צצחירות אצל^(י) האידנא דקי"ל דצטלוה לטבילה צעל קרי כדאיכא צפרק מי שמתו (ברכות כג:) לא מתוקמא אלא צצטילה גר צלצד דאכתי צצחלא לא חזי דמל ולא טבל כאילו לא מל (ס"ה מ"ו) ואינו יכול לומר אשר קדשנו צמנחותיו וזונו:

אבל שאר חייבי טבילות מברכין ואחר כך טובלין. דהא קי"ל דזה קוזה לה חלה ומצרכת צרכת חלה קודם טבילה ואע"פ שהיא חייבת טבילה והוא הדין לצרכת טבילה דידה: הא לא ראה קרי ולא פלטא שכבת זרע קורין ומתפללין ואין צריכין טבילה. אלמא דלדינא דמתני' שאר חייבי טבילות חייבינן^(י) צר מהני הילכך לדידן צחר דצטלוה לטבילה דצעל קרי אפילו הני נמי רשאין לצרך ומשום הכי לא מתוקמא אלא צצטילה גר צלצד וכן כתב הר"ם צמז"ל צפרק י"א מהל' צרכות (ה"ו). וכי תימא אס כן צצחר כל הטבילות כולן חוץ מטבילת גר צלצד צצרך צלמ"ד יס לומר שלא ראו להתקין להם שמי מטצעות וכיון שצצטילה גר ר"ך לצרך צעל [אף כשנעשית לפי הטבילה ר"ך לצרך צעל]^(י) וכן צצטילה ידים מפני שפעמים שפסולות לצרכה^(י) אצל כשמצרכין לפני הטבילה) קצעות צעל:

א *מ"י פ"ה מהלכות צרכות הלכה ג ופי"א הלכה ג ופי"ד מהלכות חפלין הלכה ז סמג עשין כג טוש"ע א"ח סימן כה ספק ח וסימן קנה ספק יא:
ב *מ"י פ"ה מהלכות צרכות הלכה ז סמג עשין כג טוש"ע י"ד סימן רסח ספק צ:
ג [טוש"ע י"ד סימן ססה ספק ח]:
ד *מ"י פ"ב מהלכות חזק ומוזה הלכה ג ד סמג עשין ח טוש"ע א"ח סימן ססח ספק א ב:
ה *מ"י פ"ב מהלכות חזק ומוזה הלכה ג ד סמג עשין ח טוש"ע א"ח סימן ססח ספק א ב:

שלישי הנבדלים

א *פ"ג עשין כו קדק. (ג) כתב דעל הטבילה אין מצרכין אלא לאחרים ופירש ר"ח (ז) ועיי' צחז"ן על הטבילה שמשני שטבילת הגר אינו יכול לומר וזונו עד אחר המילה וטבילה חיקטו של טבילת אחרות יצרכו אחרים וכן י"ל משפני טבילה ידיים שאתר צית הכסא שאינו יכול לצרך עד אחר נטילה תקטו צכל נטילות אחרות שלא יצרכו עד אחר נטילה ויש מפרשים שנחשב עובר לעשייתן מפני שאין מנחת נטילה נגמרה עד אחר היגוב ומו"י פ"ה מהלכות צרכות (ה"ו) כתב כדצינו: ב ובתב הר"ש (פ"י) על כן נוהגין צצשכנו שאין צדקין אלא צצר של שעה אצל לא צצר של חלב שמה יטוף על הכלים ולא צצר של שמן שמה יטוף על כלי התלב ולא צצר של שמן שמה יטוף על העצדים וגס אינו יכול להכניסו לתורים ולסדקים: לשון ריא"ז

ה'ה' אות אן וזף מי שלא צדק צבילה וצא לצדוק ציוס אינו צדק אלא לאור הנר כמנצאר בקונטרס הראיות:

א ב מ"י פ"ב מהלכות
תקן ומנה הלכות ד'
טו"ש"י א"ר"ה סימן תל'
ספיק ד':
ד מ"י שם פ"ב הלכות ד'
טו"ש"י א"ר"ה סימן תל'
ספיק ד':
ה מ"י שם פ"ב הלכות ד'
טו"ש"י א"ר"ה סימן תל'
ספיק ד':
ו מ"י שם פ"ב הלכות ד'
טו"ש"י א"ר"ה סימן תל'
ספיק ד':
ז מ"י שם פ"ב הלכות ד'
טו"ש"י א"ר"ה סימן תל'
ספיק ד':
ח מ"י שם פ"ב הלכות ד'
טו"ש"י א"ר"ה סימן תל'
ספיק ד':
ט מ"י שם פ"ב הלכות ד'
טו"ש"י א"ר"ה סימן תל'
ספיק ד':
י מ"י שם פ"ב הלכות ד'
טו"ש"י א"ר"ה סימן תל'
ספיק ד':
יא מ"י שם פ"ב הלכות ד'
טו"ש"י א"ר"ה סימן תל'
ספיק ד':
יב מ"י שם פ"ב הלכות ד'
טו"ש"י א"ר"ה סימן תל'
ספיק ד':
יג מ"י שם פ"ב הלכות ד'
טו"ש"י א"ר"ה סימן תל'
ספיק ד':
יד מ"י שם פ"ב הלכות ד'
טו"ש"י א"ר"ה סימן תל'
ספיק ד':
טו מ"י שם פ"ב הלכות ד'
טו"ש"י א"ר"ה סימן תל'
ספיק ד':
טז מ"י שם פ"ב הלכות ד'
טו"ש"י א"ר"ה סימן תל'
ספיק ד':
יז מ"י שם פ"ב הלכות ד'
טו"ש"י א"ר"ה סימן תל'
ספיק ד':
יח מ"י שם פ"ב הלכות ד'
טו"ש"י א"ר"ה סימן תל'
ספיק ד':
יט מ"י שם פ"ב הלכות ד'
טו"ש"י א"ר"ה סימן תל'
ספיק ד':
כ מ"י שם פ"ב הלכות ד'
טו"ש"י א"ר"ה סימן תל'
ספיק ד':

רַבִּינָן אֵין בּוֹדֵקִין לֹא לְאֹרֵי הַחֲמָה. מַקְשִׁין צִירוּשְׁלָמִי (ה"א) וְכִי יֵשׁ חֲמָה צְלִילָה וּמַשְׁי תַּפְתֵּר צִשְׁלָא דְּקָךְ כְּדַמְנָן (י:) לֹא דְּקָךְ אֹרֵר אֲרַצְעָה עֶשֶׂר צוֹדֵק אֲרַצְעָה עֶשֶׂר שְׁחִרְתָּ הַדָּא אֲמַרְהָ אֲפִילוּ צִיּוֹס צִרְיָךְ דְּזִיקָה לֹאֹרֵר הֵנֵר: וְלֹא לְאֹרֵר הָאֲבֹקָה. מַפְרָשׁ טַעְמָא גִּמְי' מַשּׁוֹס דִּנְר יִכּוֹל לִהְכִּינֵיכוּ צִחוּרִין וּבִסְדֵּקִין מִנֵּה שְׁאִין כֵּן צִאֲזֹקָה וְאִיכָא נִמְי טַעְמָא אֲחִרָנָא גִּמְי':

[.II] אֲנִיפֵי שְׁאִין רֵאִיָּה דְּדַבְרִי. **דְּדַבְרִי מוֹרָה מַדְבְּרִי קִצְלָה לֹא יִלְפִין: זִכְרִי דְּדַבְרִי. אֲסַמְכַחָא צַעֲלָמָא: וְאֹמְרִי וִיחַפְּשִׁי בְּגִדְדִי הָדָר וּבִקְטָן בִּלְדָּה וִימְצֵא. מִנֵּה לִהְלֵן חִיפּוֹשׁ עִם מַנִּיחָא אִף כֵּן חִיפּוֹשׁ עִם מַנִּיחָא וְאִין חִיפּוֹשׁ אֲלֵא בְּזַר שְׁנֵאֲמֵר * צַעֲמָה הִיא אֲחַפְּשָׁה אֶת יִירוּשָׁלַם צִנְרוֹת וְאֹמְרִי נֵר (אֲלֵהִים) [ה'] נִשְׁמַת אֲדָם חוֹפֵשׁ כָּל חֲדָרִי צִטָּן וְצִמְי' פִּרְיָךְ הֵאִי קִרָא צִמְרָא לִמָּה לִי וּמַשְׁי לִיָּה: **חֹרְרֵי הַבֵּית הָעֲצִיּוֹנִים. יוֹמֵר מַדְלִי וְהַסְמַחְמוֹנִים יוֹמֵר מַדְלִי אֵין טוֹחִין לִהְשַׁמְשֵׁם וְאֵין צִרְיָן דְּזִיקָה: גִּי דִּיצִי. הוֹאִיל וְהוֹא מַשּׁוּפֵּשׁ אֵין צִרְיָךְ לְדִזּוֹק אֲלֵא שֶׁאֵר גִּינִן שְׁלֵהֵן לֹא הִי מַשּׁוּפֵּשִׁין: רַפְתָּ בְּקֵר. אִם הִיָּה שֶׁם מִמֶּנּוּ הַסְמַחְמוֹנִים אֲלֵהִים: דְּלִיָּין. מִקּוֹס דִּירָה הַסְמַחְמוֹנִין: מוֹתְבֵן. צִיָּה הַסְמַחְמוֹנִים דִּמָּה דִּרְכּוֹ שֶׁל מִמֶּנּוּ לֵאמֹר: בְּמַסְתַּפֵּק. אֲוֹרֵר שְׁמַסְתַּפֵּק יִין לִשְׁלֹמֹה צִרְיָךְ דְּזִיקָה****

רַבִּינָן אֵין בּוֹדֵקִין לֹא לְאֹרֵי הַחֲמָה. מַקְשִׁין צִירוּשְׁלָמִי (ה"א) וְכִי יֵשׁ חֲמָה צְלִילָה וּמַשְׁי תַּפְתֵּר צִשְׁלָא דְּקָךְ כְּדַמְנָן (י:) לֹא דְּקָךְ אֹרֵר אֲרַצְעָה עֶשֶׂר צוֹדֵק אֲרַצְעָה עֶשֶׂר שְׁחִרְתָּ הַדָּא אֲמַרְהָ אֲפִילוּ צִיּוֹס צִרְיָךְ דְּזִיקָה לֹאֹרֵר הֵנֵר: וְלֹא לְאֹרֵר הָאֲבֹקָה. מַפְרָשׁ טַעְמָא גִּמְי' מַשּׁוֹס דִּנְר יִכּוֹל לִהְכִּינֵיכוּ צִחוּרִין וּבִסְדֵּקִין מִנֵּה שְׁאִין כֵּן צִאֲזֹקָה וְאִיכָא נִמְי טַעְמָא אֲחִרָנָא גִּמְי':

[.II] אֲנִיפֵי שְׁאִין רֵאִיָּה דְּדַבְרִי. **דְּדַבְרִי מוֹרָה מַדְבְּרִי קִצְלָה לֹא יִלְפִין: זִכְרִי דְּדַבְרִי. אֲסַמְכַחָא צַעֲלָמָא: וְאֹמְרִי וִיחַפְּשִׁי בְּגִדְדִי הָדָר וּבִקְטָן בִּלְדָּה וִימְצֵא. מִנֵּה לִהְלֵן חִיפּוֹשׁ עִם מַנִּיחָא אִף כֵּן חִיפּוֹשׁ עִם מַנִּיחָא וְאִין חִיפּוֹשׁ אֲלֵא בְּזַר שְׁנֵאֲמֵר * צַעֲמָה הִיא אֲחַפְּשָׁה אֶת יִירוּשָׁלַם צִנְרוֹת וְאֹמְרִי נֵר (אֲלֵהִים) [ה'] נִשְׁמַת אֲדָם חוֹפֵשׁ כָּל חֲדָרִי צִטָּן וְצִמְי' פִּרְיָךְ הֵאִי קִרָא צִמְרָא לִמָּה לִי וּמַשְׁי לִיָּה: **חֹרְרֵי הַבֵּית הָעֲצִיּוֹנִים. יוֹמֵר מַדְלִי וְהַסְמַחְמוֹנִים יוֹמֵר מַדְלִי אֵין טוֹחִין לִהְשַׁמְשֵׁם וְאֵין צִרְיָן דְּזִיקָה: גִּי דִּיצִי. הוֹאִיל וְהוֹא מַשּׁוּפֵּשׁ אֵין צִרְיָךְ לְדִזּוֹק אֲלֵא שֶׁאֵר גִּינִין שְׁלֵהֵן לֹא הִי מַשּׁוּפֵּשִׁין: רַפְתָּ בְּקֵר. אִם הִיָּה שֶׁם מִמֶּנּוּ הַסְמַחְמוֹנִים אֲלֵהִים: דְּלִיָּין. מִקּוֹס דִּירָה הַסְמַחְמוֹנִין: מוֹתְבֵן. צִיָּה הַסְמַחְמוֹנִים דִּמָּה דִּרְכּוֹ שֶׁל מִמֶּנּוּ לֵאמֹר: בְּמַסְתַּפֵּק. אֲוֹרֵר שְׁמַסְתַּפֵּק יִין לִשְׁלֹמֹה צִרְיָךְ דְּזִיקָה****

אֲלֵא צִרְיָךְ סוֹלֵם לְהוֹרִידוֹ דִּילְמָא נִפִּיל וְאֵתִי לְמִיכְלִיָּה: אֲמַר רַב חֲסֵדָא * בִּי דִּגִּים אֵין צִרְיָךְ בְּדִיקָה הָא בְּרַבְרָבִי הָא בּוֹזְטֵרִי אֲמַר רַבָּה בְּרַב רַב הוֹנָא * בִּי מִילְחִי * וְכִי קִרְיָ צִרְיָךְ בְּדִיקָה אֲמַר רַב פַּפָּא * בִּי צִיבִי וְכִי חֲמִירִי צִרְיָךְ בְּדִיקָה תֵּנִיָּא * חוֹר שְׁבִין אֲדָם לְחַבְרִי זֶה בּוֹדֵק עַד מִקּוֹם שִׁידוּ מוֹגַעַת זֶה בּוֹדֵק עַד מִקּוֹם שִׁידוּ מוֹגַעַת וְהַשָּׂאֵר מִבְּטָלוּ בְּלָבוּ [.II] תֵּנִיָּא חוֹר שְׁבִין יְהוּדִי * לֹאֲרַמָּא * בּוֹדֵק עַד מִקּוֹם שִׁידוּ מוֹגַעַת וְהַשָּׂאֵר מִבְּטָלוּ בְּלָבוּ * פְּלִימוֹ אֲמַר כָּל עֵיקָר אֵינוֹ בּוֹדֵק מִפְּנֵי הַסְכָּנָה שְׁמָא יֵאֲמַר הַגִּבְרִי כִשְׁפִים הוּא עוֹשֶׂה לִּי: [.II] אֲמַר רַבָּא * חָצֵר אֵינָה צִרְיָכָה בְּדִיקָה מִפְּנֵי שֶׁהַעוֹרְבִים מְצוּיִין שָׁם:

הַמַּאֲוֵר הַקָּמֵן
בִּירוּשְׁלָמִי [פ"א ה"א] לֹא לְאֹרֵר הַחֲמָה וְכִי יֵשׁ חֲמָה בְּלִילָה אֲלֵא תַּפְתֵּר בְּשֵׁלָא בְּדָךְ הָדָא אֲמַרְהָ אֲפִילוּ בִּי"ד^(ט) וּמַפּוֹרֶשׁ מַלְחַמַת ה'.

בַּתּוֹב בַּסֵּפֶר הַמַּאֲוֵר: הָא דִּתְנִיָּא אֵין בּוֹדֵקִין לֹא לְאֹרֵר הַחֲמָה לֹא תִימָא הִנִּי מִלִּיל בִּי"ג יוֹשִׁישׁ לֹו לְבִדּוֹק לִילִי י"ד אֲלֵא אֲפִילוּ בִּי"ד^(ט) וּמַפּוֹרֶשׁ עֶשֶׂר אֲלֵא אֲפִילוּ בִּי"ד וּמַפּוֹרֶשׁ הוּא בִּירוּשְׁלָמִי: **אֲמַר הַבּוֹתְבִּים:** וְכִי הֵאֵין עֵלָה עַל דַּעְמוֹ לֹומֵר כֵּן וְהֵלֵךְ צִנְמַרָה הַעֲלִיָּה לְדַדִּין לֵלָא נִפְשִׁי צִהוֹ אֹרֵר וְצִרְיָךְ נֵר. וְמָה שְׁאֲמֵר דִּלְפִּילוֹ אֲרַצְעָה עֶשֶׂר הוּא לְשׁוֹן מַעוֹקֶס, אֲלֵא דּוֹקָא אֲרַצְעָה עֶשֶׂר אֲלֵא צִשְׁלָאָה

הַשְּׁנוּת
(א) כְּתוּב שָׁם: הָא דִּתְנִיָּא אֵין בּוֹדֵקִין לְאֹרֵר הַחֲמָה לֹא תִימָא הִנִּי מִלִּיל בִּי"ג שִׁישׁ לֹו לְבִדּוֹק לִילִי י"ד אֲלֵא אֲפִילוּ בִּי"ד:

אֲמַר אֲבֵרְהָם: וְכִי לִמְדַט מוֹה הִירוּשָׁלַם * שְׁלָא יִמְתֵּן עַד שְׁחִירָתָא וְיִבְדּוֹק לֹאֹרֵר הֵנֵר אֲלֵא לִמְדַט זֶה מַמְשַׁחְמוֹ וְזֶה הַטַּעַם שֶׁפִּירְשׁוּ עֲלֵיהִי כַּעֲשֶׂה שְׁנֵי אֲדָם מֵאִיִּם צִנְחִיָּהִם וְכִי * וְאֹרֵר הֵנֵר וְכִי * הָא לִמְדַט שְׁאִין רִשְׁאִין לִהְמַחֵן וְאִם עֵבֶר וְלֹא דְּקָךְ

לְשׁוֹן רִיאָז * [ה"ב אֹת ד'] בִּרְתָּה שִׁישׁ צוֹ חִיבִים וּקְנִיָּסִים מִסְדּוֹרוֹת שׁוֹרֹת לִפְנֵים מַשְׁוֹרוֹת וְשׁוֹרֹת ע"ג שׁוֹרֹת אֲע"פ שֶׁצִּרְיָךְ מִפְּנֵי שְׁמַסְתַּפֵּק מִמֶּן אֵינוֹ צִדֵּק אֲלֵא שְׁחִי שׁוֹרֹת הַשׁוֹרֵה הַעֲלִיּוֹנֵה וְהַשׁוֹרֵה שְׁלִפְנֵים הַיִּמִּנִּה כְּדַבְרִי שְׁחִי יִתְקַן דְּמִיָּה מַשֶּׁה (פ"ב מוֹה' חו"מ ה"ו) אֲוֹמֵר שְׁדוֹק הַעֲלִיּוֹנֵה וְשְׁלִפְנֵים הַיִּמִּנִּים: ג' ה' הַטּוֹר (י) ה' גוֹבִיָּהִן שְׁאִין לִי הֵאֵדֵם מִגַּעַת שֶׁם וּמִוִּכּוֹסִים פְּחוֹת מַשְׁלָטָה טַפְסִים אֵין צִרְיָךְ דְּזִיקָה וְצִירוּשְׁלָמִי (ה"א ד' ק) חֲשִׁיב גִּבְיָה לִמְעַלֵּה מַשְׁעֵרָה טַפְסִים וְאֵינוֹ נִרְאֶה שִׁיטָּק חֲשִׁיבִים הֵאֵדֵם הוּא לִמְעַלֵּה מַשְׁעֵרָה אֲלֵא כְּדַפְרִישִׁין שְׁאִין יִד הֵאֵדֵם מִגַּעַת שֶׁם: לְשׁוֹן רִיאָז * [ה"ב אֹת ג'] חוֹרִין הַאֲלֵמְנֵים צִרְיָסִים דְּזִיקָה וְגַם הֵאֵינוֹ אֵינוֹ צִרְיָךְ דְּזִיקָה וְאֲע"פ שֶׁטַעְמָא אֲלֵא לִשְׁלֹוּן (פְּשִׁיטוֹת) * וְכִי * שְׁאֵר הַגִּינִן שֶׁהַעוֹרְבִים מֵאִיִּם שֶׁ כְּמוֹ שְׁעִלָּר מוֹה: ד' בְּדַבְרִי רִבִּיטוֹ (ב"ב מוֹה' חו"מ ה"ו) וְכִי * חֲשִׁיבִים מִמֶּנּוּ שֶׁהַעוֹרְבִים מֵאִיִּם שֶׁ כְּמוֹ שְׁעִלָּר מוֹה: (ה"א ד' ק) חֲשִׁיב גִּבְיָה לִמְעַלֵּה מַשְׁעֵרָה טַפְסִים וְאֵינוֹ נִרְאֶה שִׁיטָּק חֲשִׁיבִים הֵאֵדֵם הוּא לִמְעַלֵּה מַשְׁעֵרָה אֲלֵא כְּדַפְרִישִׁין שְׁאִין יִד הֵאֵדֵם מִגַּעַת שֶׁם: לְשׁוֹן רִיאָז * [ה"ב אֹת ג'] חוֹרִין הַאֲלֵמְנֵים צִרְיָסִים דְּזִיקָה וְגַם הֵאֵינוֹ אֵינוֹ צִרְיָךְ דְּזִיקָה וְאֲע"פ שֶׁטַעְמָא אֲלֵא לִשְׁלֹוּן (פְּשִׁיטוֹת) * וְכִי * שְׁאֵר הַגִּינִן שֶׁהַעוֹרְבִים מֵאִיִּם שֶׁ כְּמוֹ שְׁעִלָּר מוֹה: (ה"א ד' ק) חֲשִׁיב גִּבְיָה לִמְעַלֵּה מַשְׁעֵרָה טַפְסִים וְאֵינוֹ נִרְאֶה שִׁיטָּק חֲשִׁיבִים הֵאֵדֵם הוּא לִמְעַלֵּה מַשְׁעֵרָה אֲלֵא כְּדַפְרִישִׁין שְׁאִין יִד הֵאֵדֵם מִגַּעַת שֶׁם: לְשׁוֹן רִיאָז * [ה"ב אֹת ג'] חוֹרִין הַאֲלֵמְנֵים צִרְיָסִים דְּזִיקָה וְגַם הֵאֵינוֹ אֵינוֹ צִרְיָךְ דְּזִיקָה וְאֲע"פ שֶׁטַעְמָא אֲלֵא לִשְׁלֹוּן (פְּשִׁיטוֹת) * וְכִי * שְׁאֵר הַגִּינִן שֶׁהַעוֹרְבִים מֵאִיִּם שֶׁ כְּמוֹ שְׁעִלָּר מוֹה: (ה"א ד' ק) חֲשִׁיב גִּבְיָה לִמְעַלֵּה מַשְׁעֵרָה טַפְסִים וְאֵינוֹ נִרְאֶה שִׁיטָּק חֲשִׁיבִים הֵאֵדֵם הוּא לִמְעַלֵּה מַשְׁעֵרָה אֲלֵא כְּדַפְרִישִׁין שְׁאִין יִד הֵאֵדֵם מִגַּעַת שֶׁם: לְשׁוֹן רִיאָז * [ה"ב אֹת ג'] חוֹרִין הַאֲלֵמְנֵים צִרְיָסִים דְּזִיקָה וְגַם הֵאֵינוֹ אֵינוֹ צִרְיָךְ דְּזִיקָה וְאֲע"פ שֶׁטַעְמָא אֲלֵא לִשְׁלֹוּן (פְּשִׁיטוֹת) * וְכִי * שְׁאֵר הַגִּינִן שֶׁהַעוֹרְבִים מֵאִיִּם שֶׁ כְּמוֹ שְׁעִלָּר מוֹה: (ה"א ד' ק) חֲשִׁיב גִּבְיָה לִמְעַלֵּה מַשְׁעֵרָה טַפְסִים וְאֵינוֹ נִרְאֶה שִׁיטָּק חֲשִׁיבִים הֵאֵדֵם הוּא לִמְעַלֵּה מַשְׁעֵרָה אֲלֵא כְּדַפְרִישִׁין שְׁאִין יִד הֵאֵדֵם מִגַּעַת שֶׁם: לְשׁוֹן רִיאָז * [ה"ב אֹת ג'] חוֹרִין הַאֲלֵמְנֵים צִרְיָסִים דְּזִיקָה וְגַם הֵאֵינוֹ אֵינוֹ צִרְיָךְ דְּזִיקָה וְאֲע"פ שֶׁטַעְמָא אֲלֵא לִשְׁלֹוּן (פְּשִׁיטוֹת) * וְכִי * שְׁאֵר הַגִּינִן שֶׁהַעוֹרְבִים מֵאִיִּם שֶׁ כְּמוֹ שְׁעִלָּר מוֹה: (ה"א ד' ק) חֲשִׁיב גִּבְיָה לִמְעַלֵּה מַשְׁעֵרָה טַפְסִים וְאֵינוֹ נִרְאֶה שִׁיטָּק חֲשִׁיבִים הֵאֵדֵם הוּא לִמְעַלֵּה מַשְׁעֵרָה אֲלֵא כְּדַפְרִישִׁין שְׁאִין יִד הֵאֵדֵם מִגַּעַת שֶׁם: לְשׁוֹן רִיאָז * [ה"ב אֹת ג'] חוֹרִין הַאֲלֵמְנֵים צִרְיָסִים דְּזִיקָה וְגַם הֵאֵינוֹ אֵינוֹ צִרְיָךְ דְּזִיקָה וְאֲע"פ שֶׁטַעְמָא אֲלֵא לִשְׁלֹוּן (פְּשִׁיטוֹת) * וְכִי * שְׁאֵר הַגִּינִן שֶׁהַעוֹרְבִים מֵאִיִּם שֶׁ כְּמוֹ שְׁעִלָּר מוֹה: (ה"א ד' ק) חֲשִׁיב גִּבְיָה לִמְעַלֵּה מַשְׁעֵרָה טַפְסִים וְאֵינוֹ נִרְאֶה שִׁיטָּק חֲשִׁיבִים הֵאֵדֵם הוּא לִמְעַלֵּה מַשְׁעֵרָה אֲלֵא כְּדַפְרִישִׁין שְׁאִין יִד הֵאֵדֵם מִגַּעַת שֶׁם: לְשׁוֹן רִיאָז * [ה"ב אֹת ג'] חוֹרִין הַאֲלֵמְנֵים צִרְיָסִים דְּזִיקָה וְגַם הֵאֵינוֹ אֵינוֹ צִרְיָךְ דְּזִיקָה וְאֲע"פ שֶׁטַעְמָא אֲלֵא לִשְׁלֹוּן (פְּשִׁיטוֹת) * וְכִי * שְׁאֵר הַגִּינִן שֶׁהַעוֹרְבִים מֵאִיִּם שֶׁ כְּמוֹ שְׁעִלָּר מוֹה: (ה"א ד' ק) חֲשִׁיב גִּבְיָה לִמְעַלֵּה מַשְׁעֵרָה טַפְסִים וְאֵינוֹ נִרְאֶה שִׁיטָּק חֲשִׁיבִים הֵאֵדֵם הוּא לִמְעַלֵּה מַשְׁעֵרָה אֲלֵא כְּדַפְרִישִׁין שְׁאִין יִד הֵאֵדֵם מִגַּעַת שֶׁם: לְשׁוֹן רִיאָז * [ה"ב אֹת ג'] חוֹרִין הַאֲלֵמְנֵים צִרְיָסִים דְּזִיקָה וְגַם הֵאֵינוֹ אֵינוֹ צִרְיָךְ דְּזִיקָה וְאֲע"פ שֶׁטַעְמָא אֲלֵא לִשְׁלֹוּן (פְּשִׁיטוֹת) * וְכִי * שְׁאֵר הַגִּינִן שֶׁהַעוֹרְבִים מֵאִיִּם שֶׁ כְּמוֹ שְׁעִלָּר מוֹה: (ה"א ד' ק) חֲשִׁיב גִּבְיָה לִמְעַלֵּה מַשְׁעֵרָה טַפְסִים וְאֵינוֹ נִרְאֶה שִׁיטָּק חֲשִׁיבִים הֵאֵדֵם הוּא לִמְעַלֵּה מַשְׁעֵרָה אֲלֵא כְּדַפְרִישִׁין שְׁאִין יִד הֵאֵדֵם מִגַּעַת שֶׁם: לְשׁוֹן רִיאָז * [ה"ב אֹת ג'] חוֹרִין הַאֲלֵמְנֵים צִרְיָסִים דְּזִיקָה וְגַם הֵאֵינוֹ אֵינוֹ צִרְיָךְ דְּזִיקָה וְאֲע"פ שֶׁטַעְמָא אֲלֵא לִשְׁלֹוּן (פְּשִׁיטוֹת) * וְכִי * שְׁאֵר הַגִּינִן שֶׁהַעוֹרְבִים מֵאִיִּם שֶׁ כְּמוֹ שְׁעִלָּר מוֹה: (ה"א ד' ק) חֲשִׁיב גִּבְיָה לִמְעַלֵּה מַשְׁעֵרָה טַפְסִים וְאֵינוֹ נִרְאֶה שִׁיטָּק חֲשִׁיבִים הֵאֵדֵם הוּא לִמְעַלֵּה מַשְׁעֵרָה אֲלֵא כְּדַפְרִישִׁין שְׁאִין יִד הֵאֵדֵם מִגַּעַת שֶׁם: לְשׁוֹן רִיאָז * [ה"ב אֹת ג'] חוֹרִין הַאֲלֵמְנֵים צִרְיָסִים דְּזִיקָה וְגַם הֵאֵינוֹ אֵינוֹ צִרְיָךְ דְּזִיקָה וְאֲע"פ שֶׁטַעְמָא אֲלֵא לִשְׁלֹוּן (פְּשִׁיטוֹת) * וְכִי * שְׁאֵר הַגִּינִן שֶׁהַעוֹרְבִים מֵאִיִּם שֶׁ כְּמוֹ שְׁעִלָּר מוֹה: (ה"א ד' ק) חֲשִׁיב גִּבְיָה לִמְעַלֵּה מַשְׁעֵרָה טַפְסִים וְאֵינוֹ נִרְאֶה שִׁיטָּק חֲשִׁיבִים הֵאֵדֵם הוּא לִמְעַלֵּה מַשְׁעֵרָה אֲלֵא כְּדַפְרִישִׁין שְׁאִין יִד הֵאֵדֵם מִגַּעַת שֶׁם: לְשׁוֹן רִיאָז * [ה"ב אֹת ג'] חוֹרִין הַאֲלֵמְנֵים צִרְיָסִים דְּזִיקָה וְגַם הֵאֵינוֹ אֵינוֹ צִרְיָךְ דְּזִיקָה וְאֲע"פ שֶׁטַעְמָא אֲלֵא לִשְׁלֹוּן (פְּשִׁיטוֹת) * וְכִי * שְׁאֵר הַגִּינִן שֶׁהַעוֹרְבִים מֵאִיִּם שֶׁ כְּמוֹ שְׁעִלָּר מוֹה: (ה"א ד' ק) חֲשִׁיב גִּבְיָה לִמְעַלֵּה מַשְׁעֵרָה טַפְסִים וְאֵינוֹ נִרְאֶה שִׁיטָּק חֲשִׁיבִים הֵאֵדֵם הוּא לִמְעַלֵּה מַשְׁעֵרָה אֲלֵא כְּדַפְרִישִׁין שְׁאִין יִד הֵאֵדֵם מִגַּעַת שֶׁם: לְשׁוֹן רִיאָז * [ה"ב אֹת ג'] חו

חידושי הרמב"ן

פסחים

סדרה

בהפקר איתמר בנדירים בפרק אין בין המודר (מ"ג א') דלר' יוסי הפקר כמתנה מה מתנה עד דאתיא לרשות מקבל לא נפקא מרשות נותן, אף הפקר עד דאתי לרשות זוכה לא נפיק מרשות מפקיר, ולהך סברא הפקיר חמצו כל זמן שלא זכו בו גוים עובר, ואיכא דאמרי התם (מ"ה א') הפקר בפני שלשה הוי הפקר בפני שנים לא הוי הפקר והכא מבטלו בלבו, ועוד קשה לי שהתירו ביטול בשבת כדתניא (ו' א') מבטלו בלבו אחד שבת ואחד י"ט, והלא הפקר נראה שאסור לאדם להפקיר נכסיו בשבת כענין ששינו (ביצה ל"ו ב') אין מקדישין ואין מעריכין ואין מחרימין גזירה משום מקח וממכר, ועוד קשה לי ששנו חכמים ז"ל בכל מקום מבטלו בלבו והפקר בפה הוא ולמה הזכירו בלבו בכאן.

ועוד אני מסתפק בענין הזה, שהראשונים כולם אמרו בביטול כל חמירא דאיכא ברשותי יהא בטיל וחשיב כעפרא, ובגמ' ירושלמי (פ"ב ה"ב) גמי כלשון הזה פירשו רב אמר צריך שיאמר כל חמץ שיש לי בתוך ביתי ואיני יודע בו יבטל, ואיני יודע אם אדם מפקיר בלשון הזה שיאמר כל נכסי יהיו בטלים וחשובים כעפר, ואפשר זה לדברי ריש לקיש (אמר דהא) [דאמר דלהבא] משמע במס' כריתות (כ"ד א') במקבל מתנה שאמר לאחר שבאתה מתנה לידו בטלה היא תבטל שכל המחזיק בה זכה בה, ומ"מ חשובים כעפר שהזכירו הגאונים ז"ל למה, הלא עפרו של אדם [אינו] מופקר, ועוד יש לי ספק בהפקר לפי שהצריכו בגמ' (ה' ב') תרי קראי חד לגוי שלא כבשתו וחד לגוי שכבשתו, ואלו הפקר לא אתי מינייהו, דכיון דלית ליה בעלים ולא דאחרים הוא אע"פ שאינן שלך אינו בכלל היתר זה, דאיהו מצי זכי ביה בנפשיה טפי וטפי מגוי שכבשתו, וגם זה אפשר שהוא מותר, לפי שמצאתי בירושלמי לא יראה לך אית תנאי תנו לא יראה לך שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה בפלטיא, ואית תנאי תנו

דף ד' ע"ב. ענין ביטול חמץ זה שהזכירו בגמרא דמדאורייתא בביטול בעלמא סגי ליה, ודאי לא למעט בדיקה בלבד אמרו, אלא אפי' חמץ ידוע ונראה לפנינו נמי סגי ליה בביטול, כדאמרינן (ו' ב') במוצא גלוסקא יפיפיה ובתלמיד היושב לפני רבו ויש לו עיסה מגולגלת (ו' א'), ותנן נמי (מ"ט א') ונזכר שיש לו חמץ (נמי לפניו) וביטלו אינו עובר עליו.

ופרש"י ז"ל דכתיב תשכיתו ולא כתיב תבערו דהשכתה בלב היא, והקשו עליו בתו' דהא אמרינן (ה' א') אך חלק ומהכא נפקא לן איסורא מתחלת שבע, ואי השכתה ביטול היא היכי מהניא לבתר איסורו הא אמרן דלאו ברשותיה קאי ולא מצי מבטל ליה, ועוד קשיא מהא דתניא (שם) רבי עקיבא אומר אינו צריך הרי הוא אומר אך ביום הראשון תשכיתו שאור ומצינו הבערה שהיא אב מלאכה, אלמא תשכיתו ביעור דוקא הוא ובשרפה היא, ולא משתמע ביטול כלל.

לפיכך פירשו בשם ר"ת ז"ל דמה שאמרו בביטול בעלמא סגי משום דביטול היינו הפקר, ונפקא להו היתירא משום שנאמר לך שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה כו' וזה אינו שלו, וזהו דעת רבותינו הצרפתים ז"ל בביטול. וקשה א"כ למה הזכירו כמה פעמים בכל מסכתא זו לשון ביטול מי סני הפקר ששנו חכמים בכל מקום, ולא מישתמיט תנא למימר בחמץ הפקר ולא למימר ביטול במקום הפקר בשום מקום בעולם, וכן לענין ע"ז ששינו (ע"ז ג"ב ב') נכרי מבטל כו' ע"ז שלו ושל חבירו, אינו הפקר שאינו מפקיר דבר שאינו שלו, ועוד דפחס או שקטע ראש חוטמה בטלה, ואין כאן הפקר כלל. וכן נמי ביטול רשות שהזכירו לענין עירוב (עירובין ס"א ב') אינו מפקיר ביתו שישבו בו אחרים, אלא שהוא עוקר דעתו מלדור עם השותפין ביומו כדי שיהו הם כמי שדרים לבדם.

ועוד קשה לי שהביטול דבר פשוט הוא בגמרא בלא מחלוקת דמדאורייתא בביטול בעלמא סגי ליה, ואלו

הדפסה ברזולוציית מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התכנה

חידושי הרמב"ן <זכרון יעקב> - ברכות, מועד, דרשה כר"ה, הלכות כולב, תורת האדם משה בן נחמן (הרמב"ן) עמ

אפי' בפלטיא, מן דמר אבל אתה רואה בפלטיא כשהפקירו קודם לביעורו כו' סוגיא, מ"מ שיהא הביטול הפקר אינו מתקבל בכל הסוגיות הללו שלנו ולא בגמ' הירושלמית הזו, דהתם פליגי אמוראי בהפקר, דאיכא דאסר ביה דאמר דהפקר משום זכיה כו' יוסי, כלומר שאין הפקר יוצא מרשות מפקיר עד שיבא לרשות זוכה, ואילו בביטול הכל מודים דשרי, ומשנה שלימה שנינו יבטל בלבד.

אלא כך אני אומר שהביטול מועיל להוציאו מתורת חמץ ולהחשיבו כעפר שאינו ראוי לאכילה, והיתר זה מדברי ר' ישמעאל הוא דאמר (ו' ב') שני דברים אינן ברשותו של אדם ועשאן הכתוב כאלו הן ברשותו, לומר דכיון שלא הקפידה תורה אלא שלא יהא חמץ שלו ברשותו, ואיסורי הנאה אינן ממון ולא קרינן ביה לך, בדין הוא שלא יעבור עליו בכלום, אלא שהתורה עשאתו כאלו הוא ברשותו לעבור עליו בשני לאוין מפני שדעתו עליו והוא רוצה בקיומו, לפיכך זה ^{לפיכך זה} **שהסכימה** דעתו לדעת תורה ויצא לבטלו [שלא] יהא בו דין ממון אלא שיהא מוצא מרשותו לגמרי שוב אינו עובר עליו, דלא קרינא ביה לך כיון שהוא אסור ואינו רוצה בקיומו, ולא מיבעיא לרבנן אלא אפילו לדברי ר"י הגלילי כיון שנתיאש ממנו מפני איסורו יצא מרשותו ואין בו דין גזל, כדאמרי' (ו' ב') בזמן שאין בעל הבית מקפיד עליהם מותרים משום גזל ופטורין מן המעשר והווי כהפקר, והכא עדיף נמי מהפקר דלא הדר איהו זכי ביה דהא שויא כעפר ולא ניחא ליה בגויה.

ואפשר ונכון הוא לומר כדברי רש"י דנפקא לן ממדרש תשביתו, דהכי קאמר רחמנא תשביתו אותו משאור ולא יראה שאור אלא שיהא בעיניך כשרוף והוי רואה אותו כעפר ואפר ולא תהא רוצה בקיומו, מדלא כתיב תבערו או תשרפו, שהרי בשאר איסורים ביעורן כתיב בהן, כענין שפירש בע"ז (סנהדרין ג"ה א') השחת ושרוף וכלה, מ"מ ביטול כשמו שיבטלו בלבד מתורת חמץ ואינו רוצה בקיומו, וכך הוא משמעות השבתה בכל מקום כענין ולא תשבית מלח ברית אלהיך לא תבטל, וכן נמי משמעות שביטה ביטול [מלאכה], וכן אונקלוס מתרגם תבטלון חמירא, וזהו שאמרו בגמרא (ו' א') בפשיטות אטו בדיקת חמץ דאורייתא היא מדרבנן [היא דמדאורייתא] בביטול בעלמא סגי ליה, ולא (מייתורא) [מייתי קרא] דכתיב, אלמא פשטיה דקרא בביטול הוא. ומצאתי בהלכות גדולות ז"ל ובתור דבדיק מבטל ליה דכתיב תשביתו שאור מבתיכם, וזהו מדרשו של רש"י ז"ל.

ומה שהקשו רבותינו הצרפתים ז"ל מדרשינן אך חלק בתשביתו אינה קושיא, דכי אמרת נמי תבעירו היאך צוה לבער אחר חצות והלא בשעת ביעורו כבר עבר עליו, אלא שיהא מבוער או מבוטל בחצות קאמר רחמנא.

וכן מה שהקשו מדברי ר' עקיבא מצינו הבערה שהיא אב מלאכה אינה קושיא, דאטו ביעור לאו דאורייתא הוא, אלא כל שמבער ודאי משבית הוא דהכי קאמר רחמנא

שיהא שאור בטל מבתיכם ואין ביטול בידים אלא שריפה, ומדלא כתיב תשרופו ש"מ ביטול בפה נמי ביטול הוא, מיהו קרא ודאי בחול כתיב בזמן שאתה יכול לבערו אף בידים, ועוד דאי ביום הראשון תשביתו (שאם) ביום טוב הוא על כרחין תשביתו בשריפה הוא, דהא אחר זמן איסורו הוא שכבר נאסר מתחלת הלילה ואין דינו אלא בשריפה דגמרינן מנותר כדברי רבי יהודה, וביטול דפה לאחר איסורו לאו כלום הוא דלאו ברשותיה קאי ולא מצי מבטל ליה, אלא על כרחין ביום טוב אין תשביתו אלא תבטלו אותו מן העולם בשריפה, אבל קודם זמן איסורו ביטולו בדבור בעלמא נמי הוא שכולן ביטול הן, והיינו נמי לישנא דגמ' (כ"ז ב') דקאמר תשביתו השבתתו בכל דבר שאתה יכול להשביתו וכל שמבער ודאי משבית הוא. ובירושלמי [רבי] אומר תשביתו שאור מבתיכם דבר שהוא כל יראה וכל ימצא ואי זו זו שריפה.

וישוב מצאתי בספרי לא יראה לך שאור רואה אתה לאחרים לא יראה לך שאור אתה רואה לגבוה לא יראה לך שאור אתה רואה בפלטיא לא יראה לך שאור בטל בלבך מכאן אמרו ההולך לשחוט את פסחו [וכולה] מתני' (מ"ט א') זו היא ברייתא השנויה שם, ולמדתי ממנה שאין הביטול נדרש לנו מלשון תשביתו אלא ממיעוט לך שאור, והוא כמו שפי' למעלה דכיון שנתיאש ממנו מפני איסורו ומוציא בדעתו מכלל ממון ואינו בעיניו כשאור שלו אלא כעפר שאינו שוה כלום ואין בו דין ממון כלל יצא ידי חובתו.

נמצאת אומר שלשה מיני ביעור הן, שאמרה תורה שלא יראה חמץ שלנו ברשותנו, לפיכך ביערו מן העולם כגון בשריפה או שאבדו לגמרי זהו מעולה שבהן, ביטולו בדבור בלבד נמי יצא שאף זה יצא מתורת חמץ כיון שהוא רוצה לנהוג בו איסור שבו ואינו רוצה בקיומו והוא רואה אותו כעפר שאינו ראוי לאכילה, הפקירו נמי יצא כפי שיטת ^{הירושלמי} דלא קרינא ביה לך. וכל אלו לדברי תורה אבל מדברי סופרים הצריכו לבער לגמרי דילמא אתו למיכל מיניה, ולא עוד אלא שהחמירו בספקו לבדוק ולאבד או למכור וליתן לגוי קודם זמנו, וכדברי ב"ש (כ"א א') אף במכירת הגוי החמירו מדבריהם אא"כ ידוע שיכלה קודם הפסח דחשו להערמה, שאלו מן הדין אין בין חמץ שהיה לישראל ומכרו לא"י קודם זמנו [ובין חמצו של א"י מתחלת ברייתו שום הפרש וחילוק].

ונראה הדברים שהביטול בלבד הוא ואינו צריך להוציאו בשפתיו, זהו ששנו חכמים ז"ל בכל מקום מבטלו בלבד וכן פרש"י ז"ל, וכן לענין ע"ז שהזכירו חכמים ביטול כל שנתיאש מע"ז שלו בלבד הוי ביטול ומותרת כדמפורש בדוכתיה (ע"ז ג"ג ב'), וכל זה מן הטעם שפירשתי שאין אדם עובר אלא על חמץ שלו שהוא רוצה בקיומו ודעתו עליו, הא נתיאש ממנו ונתן דעתו שאינו רוצה מחמת איסורו ולא יהנה בו לעולם אינו עובר, משל ולממנו אבדה כיון שנתיאש

הוא, והא דאסרינן (ה' ב') בחמירא דבני חילא, אותן בני העיר מעלין מזון לחילותיו של מלך היו ואפו להם הפת ומסרו (לנונגר) גזבר של מלך בבית אחד משלהם ואם נגנב משם חייבים היו בדין מלכות לשלם כלומר לחזור ולספק להם מזונות הלכך שלהם הוא, או שהפקידו בני החיל אצלם חמץ באחריות מפורש, ור"ב טעם הברייתא אתא לאשמועינן לפרושי להו אבל בסתם אין גוים בדין שומרים.

אבל פי' ייחד לו בית אין זקוק לבער אע"פ שהפקידו באחריות קאמר, וקס"ד מעיקרא משום דשכירות קניא והוה ליה ביתו של גוי, וחמצו של גוי ברשות הגוי אע"פ שקיבל עליו ישראל אחריותו אין זקוק לו, דהפקידו אצלו דוקא שנינו כך פירש ר"ת וכן כתב הראב"ד ז"ל, וכמדומים היינו שלא נאמרו דברים אלו אלא בחמצו של גוי, עד שמצאתי במכילתא בבתיכם למה נאמר לפי שנאמר בכל גבולך שומע אני כמשמעו ת"ל בבתיכם מה ביתך ברשותך אף גבולך ברשותך יצא חמצו של ישראל שהוא ברשות נכרי אע"פ שהוא יכול לבערו אבל אינו ברשותו יצא חמצו של נכרי שהוא ברשותו של ישראל וחמץ שנפלה עליו מפולת אע"פ שהוא ברשותו אבל אינו יכול לבערו, למדנו מכאן שדין חמצו של ישראל עצמו כדין חמץ של נכרי שקבל עליו אחריות, ותרוייהו ברשות ישראל עובר ברשות הגוי אינו עובר דבתיכם כתיב, ומעצמו הוא מוכרע שאם אין אתה אומר כן נמצאת אומר חמץ שלך אפי' מופקד ביד גוי בעיר [אחרת] אתה עובר עליו ואע"פ שאינו בביתך ולא בגבולך, חמץ שאינו שלך אפילו בביתך אין אתה עובר עליו, והתורה אמרה גבולך ובתיכם.

ונראה לי שזה דין תורה בלבד הוא אבל מדבריהם חמצו של ישראל שהוא ברשות נכרי צריך ביעור, דהא תניא לקמן (ל' ב') אבל נכרי שהלוה את ישראל על חמצו אחר הפסח עובר ואוקימנא כשהרהינו אצלו, והרהין בביתו של גוי משמע ומאי עובר שהוא אסור הואיל ועבר עליו מדבריהם, ועוד מכירת חמץ דב"ש וכותח דר' יהודה בן בתירא (כ"א א') בביתו של גוי הם ומדידהו נשמע לכ"ה במפקיד, וכן משמע בתוספתא, ודבר ברור הוא דכל חמץ של ישראל צריך ביעור בכל מקום שהוא אבל מן התורה בבתיכם כתיב, ומיהו גבי ייחד לו בית לא החמירו מדבריהם כיון דפקדון הוא ולאוישראל הוא, ודקתני במכילתא חמץ שנפלה עליו מפולת, בשנפלה עליו גל אבנים גדול שאי אפשר לו לפנותו, אבל היה אפשר לו לפנותו עובר עליו ולפיכך אמרו וצריך שיבטל בלבו, וי"ל דין תורה בכולן הרי הוא כמבוער ומדבריהם צריך שיבטל בלבו גזירה שמא יפנה אותו ודעתו על החמץ.

דף ז' ע"א. והא דאמרינן מאי מברך ופליגי בה רב פפי משמיה דרבא אמר על ביעור חמץ ורב פפא משמיה דרבא אמר לבער חמץ ואמרינן בלבער כ"ע לא פליגי דודאי להבא משמע. פרש"י ז"ל ושפיר דמי לברוכי לבער. ואיפסיקא הילכתא על ביעור.

ממנו בלבו יצא מרשותו וכל הזוכה בו קנאו, אף חמץ בזמנו ממון אבוד הוא מבעליו ויצא מרשותו ביאוש, והיינו שמא ימצא גלוסקא יפיה דדעתיה עילוה כלומר שהיה דעתו עליה מתחלה ולא הוציאה מדעתו, למעוטי פירורין שאין אדם מחשב אותם לפיכך אינו עובר עליהן וכל שכן חמץ שביטלו, ורש"י פירש דדעתיה עילוה חשובה היא בעיניו וחס עליה ומשהא אותה אפי' רגע ונמצא עובר עליה בכל ימצא, סובר הרב ז"ל שאף כשלא ביטל אינו עובר אלא כשנתן דעתו עליה ורוצה בקיומה לאחר זמן הביעור, והפריז על המדה, אלא כל שלא נתן דעתו על החמץ לבטלו עובר הוא, דדעתיה עילוה מעיקרא קאמר לאפוקי פירורין דמאיליהן בטילי, ועוד שאם נתן דעתו עליה לאחר זמן האיסור וחס עליה ומשהא אותה אפי' רגע אע"פ שביטל עובר, בין שתהא גלוסקא זו הפקר או יאוש, ומ"מ כיון שרוצה בה נעשית שלו דחצירו של אדם קונה לו דבר תורה, וא"ת אין זכיה באיסורי הנאה, והא לענין ע"ז אמרינן (ע"ז מ"ב א') גזירה דילמא מגבה והדר מבטלה והוא לה ע"ז ביד ישראל וכל ע"ז ביד ישראל אין לה בטלה עולמית, וכל שכן חמץ שאין ביטולו מתחלה אלא בדעתו שלא רצה בקיומו וכל שחזר ונתן דעתו עליו עובר הוא.

ויש לפרש מבטלו בלבו שאפי' ביטל בפיו ולבו עליו עובר עד שיהיו פיו ולבו שוין, ואינו מחזור אלא כעין ביטול דע"ז הוא, ובלבד בלבד הוא.

דף ו' ע"א. הא דתניא ייחד לו בית אינו זקוק לבער. פירש"י שלא קבלו עליו אלא אמר לו הרי הבית לפניך והנחתו באחת הזוויות, וזה תימא הוא שאם לא קיבל עליו אחריות אפי' לא ייחד לו בית נמי, אלא שרצה הרב ז"ל לפרש דהך ברייתא דינא קתני כלומר הפקידו אצלו סתם זקוק לבער דחייב באחריותו הוא מדין שומר חנם, אמר לו הרי הבית לפניך אינו זקוק לבער, כדאיתמר בפרק הזהב (מ"ט ב') דהא ביתא קמך אינו לא שומר חנם ולא שומר שכר, וראיתי לבעל הלכות ז"ל ורב אחא משבחה ז"ל שכתבו זה הלשון ואי נטירותא ברשותיה דגוי היא דאמר הא ביתא קמך לא מחייב לבעור, ונראה שלזה הפי' הם מתכוונים, ושמא לכך השמיטם רבינו מן ההלכות.

ומ"מ אין הסוגיא עולה לנו לפי שיטה שלהם, דא"כ היכי דייקנין בה למימרא דשכירות קניא, בין בית שלו בין של אחרים כיון שאינו חייב באחריותו אינו זקוק לבער, וקנין בית של שוכר לענין האחריות אינו לא מעלה ולא מוריד, ועוד דהוה ליה לאיתויי קרא משום שנאמר לך, וכמדומה בעיני דגוי המפקיד ממון ביד ישראל סתם אינו מתחייב באחריותו שאין הגוים בדין ארבע שומרים דרעהו כתיב, ולא עדיפי גוים מן ההקדש דאמרינן הקדש רעהו כתיב, ולענין נזקין ממעטנין (ב"ק ל"ז ב') שור של נכרי מדכתיב רעהו וכן בכל מקום. אלא קיבל עליו אחריות ולא קיבל עליו אחריות בפירוש קאמרינן, הא סתמא לא קיבל עליו אחריות כלום

וקשיא להו לרבוותא ז"ל כיון דבלבער כ"ע לא פליגי למה אנו מכניסין ראשינו בין המחלוקת, ותירץ הראב"ד ז"ל (שרצו לקבוע על ביעור וקבעוה פי' לפירושו) [דה"ק] והלכתא דאף על ביעור להבא משמע [ומיהו] (ד)אי אמר לבער לא מהדרין ליה אלא שאינו ניכר מברכותיו שהוא תלמיד חכם, וכן נראה מפירושו רש"י ז"ל, וכיוצא בה במסכת ברכות (ל"ח א') במוציא כ"ע לא פליגי ואע"פ כן פסקו והלכתא המוציא, ואתמר עלה במאן דברך מוציא זהו שאומרים עליו אדם גדול הוא בשלמא אי אשמועין המוציא שפיר אלא השתא מאי קמ"ל במוציא דכ"ע לא פליגי.

והך סברא ודאי איתא, אלא מיהו כיון דאשכחן במילה ושחיטה ולולב דמברכין על וכן במקצת מצוות אחרות שלא הוזכרו כאן בגמ', ומקצתן שנוסח ברכותיהן בלמ"ד וכדקתני ברייתא דמברך לישב בסוכה על כרחנו יש לנו ליתן טעם אחר בדבר, ועוד למה שאלו כאן מאי מברך בביעור ולא שאלו שאלה זו בשאר כל המצוות ולא נחלקו על כולן סתם דמר לימא על ומר לימא (לבער) [בלמ"ד], מדקא מיפליגי בהך ודאי ללמד עליה ועל כיוצא בה נאמרו הדברים ואינו כלל לכל המצוות כולן.

ולשון אחר כתב הראב"ד ז"ל בשם הרב רבי משה בר' יוסף ז"ל דמשום הכי לא מברכין לבער דמשמע מצוה שאין לה גמר אלא חייב לעשותה תדיר כגון הנחת תפילין וציצית וכיוצא בהן, אבל מצוה שעשייתה בפעם אחת גמר מלאכתה כגון ביעור ונטילת לולב ומילה ושחיטה כלן מברכין בהן על, וקשיא לי שהרי נר חנוכה מברכין עליה להדליק ואע"פ שעשייתה גמר מלאכה, אלא שרבינו תם ז"ל אמר דהואיל וצריכה שמן כדי שתהא דולקת משקיעת חמה עד שתכלה רגל מן השוק כמו שאין עשייתה גמר מלאכתה, ואינו מחוור.

ובתקיעת שופר נמי הורה רבי' האיי אביהן של ישראל שהלכה רווחת היא לשמוע קול שופר ולא על שמיעת ולא על תקיעת, ועוד דלפוס גמרא אכילת מצה ומרור מברכין עליהן לאכול ולא על כדבעינא למימר קמן, ועוד דתניא בתוספתא בשלהי מכלתין איזו היא ברכת הפסח ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו לאכול הפסח איזו היא ברכת הזבח ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו לאכול הזבח, והני כולהו מצוות שעשייתן גמר מלאכתן הן ואע"פ כן אין מברכין עליהן על, ועוד כל טעמא דלא אתמר בגמרא ולית לי' עיקר לא צייחין ליה דהא בגמרא אמרין בלבער לא פליגי.

ואני אומר שכל מצוה שאדם יוצא בה לכתחלה על ידי אחר כגון ביעור קבעוה בעל, וכן שחיטה ומילה שאפי' אבי הבן שמצווה למול את בנו אם רצה והביא לו מוהל שמל אותו יוצא ידי חובתו, וכן בשחיטת הפסח וקדשים שאין כל אחד שוחט פסחו וקדשיו אלא העושה [עושה] לשמו וכ"ש שלוחו של אדם בכולן כמותו, והוא הדין להפרשת תרומות ומעשרות וחלה בכולן מברכין על, וכן כתב רב אחא משבחה ז"ל בשאלתא דפסחא, וכן במניח עירובין מברך על מצות

עירוב כדברי מקצת ראשונים ולא כדברי האומר להניח וכן כל כיוצא בהן, אבל מצוה שאי אפשר לעשותה על ידי שליח כגון תפילין וציצית ושיבת סוכה וכיוצא בהן מברכין עליהן בלמ"ד בכל שברכתן עובר לעשייתן. וא"ת הרי הדלקת נר חנוכה שאפשר לעשותן על ידי שליח ומברכין עליה להדליק, יש לנו לומר שאני התם שההדלקה מצוה עצמה היא שעשה מצוה, ואתמר בפ' במה מדליקין (כ"ג א') דצריך לאישתתופי בפריטי ואינו יוצא אלא בשל עצמו, ועוד כיון שהרואה נמי מברך ומצוה לראות משום פרסומי ניסא קבעוה בלמ"ד, וכן תקיעת שופר השמיעה היא המצוה ומברך לשמוע שאי אפשר לעשות על ידי שליח, וזה שאנו מברכין על מקרא מגילה לפי שאינה דומה לשופר שכאן על קריאתה הן מברכין ללמד שאם לא שמע קריאת תיבות לא יצא וכיון שעל מקרא הוא מברך ואפשר לצאת מן המקרא ע"י שליח לפיכך תקנו בה בעל, וספירת העומר שמברכין על, מפני שכבר נקרב העומר והם מונין ממנו ולא מונין לו ראוי לתקן על כפי מה שנהגו, וגם זה מדרך זה שאמרנו.

ופי' הסוגיא כך הוא, בלבער כ"ע לא פליגי דלהבא משמע הילכך במצות הקבועות עליו לדברי הכל כך הוא מברך, ולא דוקא בלבער אלא כגון לבער כלומר בלמ"ד, כי פליגי בעל מר סבר מעיקרא משמע הילכך לא מברכין הכי לעולם, ומר סבר להבא נמי משמע הילכך אין מברכין אלא בעל, שלמדנו מטופס ברכה שני דברים שבה, שאין קביעותה עליו בלבד, ושהוא להבא, וזהו שלא נחלקו בשאר כל המצוות אלא בביעור וממנו אנו למדין לכיוצא בו, וזהו שהקשו עליה ממילה היכי נימא נימא למול לא סגי דלאו איהו מהיל, כלומר דהא מצוה דלא רמיא עליה כלל היא ובכה"ג מודינא לך דבעל מברכין, אע"פ שלא למדנו מן הלשון שהוא להבא, משום דלא אפשר לן לברך בלמ"ד, אבל ביעור עליה ידיה רמיא אלא שאם רצה לעשות ע"י שליח עושה וכשהוא עושה אותה מברך לבער, אבל כשנעשית ע"י שליח ודאי מברך על ביעור לכ"ע דומיא דמילה ושחיטה, ואקשי' אבי הבן מאי איכא למימר דאיהו נמי עליה רמיא ואפשר לעשותה ע"י שליח, ופריק אה"נ, אבל למ"ד על ביעור אפי' אבי הבן נמי על המילה הוא מברך, זהו עיקר מחלוקתם בכאן, ולפי שיטה זו פסקו והלכתא על ביעור.

ויש לפרש בלבער דכ"ע לא פליגי כו' כפשטה, לומר דמצי לברוכי לבער לד"ה, אלא מיהו היינו סברא דמעיקרא אבל בסוף פסקו בגמרא על, בטר דאמרין מילה [כו'] לומר שהשוו חכמים ז"ל מידותיהם בנוסח ברכות, (והשליח כשם) [וכשם שהשליח] שאין המצוה מוטלת עליו מברך על כך בעל מצוה נמי מברך על עד שתהא מצוה הקבועה עליו חובה ואי אפשר להפטר ממנה בשליחות שנוסח שלה לעולם בלמ"ד, והא דאקשי' מנטילת לולב לאו למימרא דרמי לביעור, דהא אי אפשר ליטול לולב ע"י שליח, אלא הכי אקשינן בשלמא למ"ד על להבא נמי משמע הכא כיון שברכתו ומצותו באין כאחת

ע"ב. והא דאמר שמואל כל המצות כלן מברך עליהן עובר לעשייתן כלל גדול הוא ולא אמר בו חוץ, ובירוש' במס' ברכות אמרו חוץ מקדושין בבעילה, ונ"ל הטעם לפי שאין ראוי לברך על המצוה אלא כשהיא מזומנת לפני לעשותה ובאותה שעה הוא עם האשה במטה ואין ראוי לברך משום ולא יראה בך ערות דבר ולא הצריכוהו חכמים לבעול הוא בבגדו והיא בבגדה ולהתכסות בשעת ברכה, זהו טעם הירושלמי, ומדלא אמרו בגמ' דילן אלא חוץ מן הטבילה לא סמכינן אגמרא דמערבא בהא, וכ"ש דלכולהו שמעינן מינה דבקדושי כסף ושטר עובר לעשייתן הם מברכין ברכת אירוסין, וכן כתב רבינו הגדול בתשובה ותלמידו הרב ר' משה ז"ל (פ"ג מהל' אישות הכ"ג עיי"ש ובהשגות).

והרי יודע שלא כלל שמואל כאן אלא כל המצות כולן, אבל שאר ברכות ברכת הנהנין ודאי קודם שיהנה מהן, שאסור ליהנות מן העוה"ז בלא ברכה כדאיתא בברכות (ל"ה א'), ואם ברכת השבח הם כגון אותם שבפרק הירואה ודאי לאו עובר לעשייתן מברכין אותן אלא לאחר מכאן, שאין ראוי לומר כשיתקרב לראות הים הגדול יהא עוצם עיניו ומברך וירואה אלא רואה ומברך וכן בכולן, ולפיכך נהגו לסדר סדר ברכות של שחרית בבית הכנסת, שאע"פ שישמע התרגול בחצי הלילה מברך עליו בשחר, דכיון דלאחר כן מברך לא נתנו בהם חכמים שיעור תכיפה. ומיהו בירושלמי אמרו במס' ברכות גבי בריקים היה יושב בבית הכסא או בבית ספקלריא אם יכול הוא לצאת ולברך בתוך כדי דבור יצא ואם לאו לא יצא, נראה מזה שאין ברכת השבח אלא בתוך כדי דבור של ראייה ושמיעה, ועוד נ"ל שסדר ברכות הללו של שחרית ברכות שבח הן על נוהג העולם ואפי' לא שמע שכוי מברך עליו וכן בכולן, וכן נהגו ומנהג ישראל תורה היא, וכן המנהג בברכת נשואין שאין מברכין אלא אחר שתכנס לחופה שאין אלו אלא ברכות תפלה ושבח, תדע שהרי כל שבעה מברכין אותן, וכן נראה מהלכות גדולות, והרב ר' משה ז"ל (ש)אמר קודם הנשואין וכן דעתי נוטה, שהרי חופה ייחוד הוא ובעי' ראויה לביאה והרי כלה בלא ברכה אסורה היא לבעלה כנדה, ולא מפני שהיא בכלל כל המצות כלן מברך עליהן עובר לעשייה.

וכן בנטילת ידים מפני שפעמים שפסולות לברכה קבעוה בעל קבעוה לאחר מכאן ונ"ל שהוא בכלל מה שאמרו חוץ מן הטבילה דהאי נמי זימנין דגברא לא חזי, ורש"י ז"ל פי' בטבילה דכיון דאיכא טבילה דגברא לא חזי כגון בעל קרי ומשמשת שפלטת שכבת זרע וכן גר תקינו בכולן שיברך לאחר טבילה, וכן נראה שהרי בכולן מברך על מפני שהוא לאחר עשייתן. ודעת רבינו והגאונים ז"ל שלא אמרו אלא באותה טבילה דגברא לא חזי לברכה אבל לא באחרות, וא"ת א"כ יברך לטבול, י"ל לא רצו להתקין להם שתי מטבעות שלא יראה כחלוקה וכעין מה שפירשנו למעלה. ולפי דבריהם כיון דבטלוה השתא לטבילותא לא משכחת ברכה בסוף אלא בטבילת גר בלבד כמ"ש רבינו ז"ל.

כשנטלו לצאת בו לא קבעוה ליטול שהרי כבר נטלו לצאת בו ואע"פ שהוא עובר לעשיית המצוה, אלא למ"ד על לשעבר משמע לולא-לאו לשעבר הוא אמאי קבעו ביה על, ופריק התם לשעבר לגמרי הוא דכיון דאגבהיה לשם מצוה נפק ביה, ואפי' למ"ד מצות צריכות כונה הרי מתכוין הוא לצאת. ומהא שמעינן דכ"ע משנטלו לצאת כדרכו הוא מברך ולא קודם לכן, ואלו היה מברך קודם שנטלו היה מברך ליטול אלא שלא רצו לקבוע לו ברכה קודם הנטילה, ואם רצה לברך עליו הרשות בידו ומברך ליטול, וכ"כ הרב ר' משה הספרדי ז"ל, אלא שאין לשנות ממטבע שקבעו חכמים בברכות.

ומה שקבעו בסוכה לישב מפני שהוא עובר לעשייתה שעיקר מצות סוכה אכילה ושתייה כעין דירה ומשעה שנכנס שם לא קיים מצוה, ותמהני על הרב שאמר לברך ברכת סוכה עובר לעשייתה מעומד, הגע עצמך אלו רצה לאכול מעומד ולטייל בסוכה ולשנן מעומד מי לא יצא ידי חובתו, וכיון שכן מה בין יושב לשלא יושב עדיין, אלא כל שלא אכל ונתעכב שם עובר לעשייתה הוא שאין לשון לישב בכאן אלא כעין לדור ולישנא דקרא נקט תשבו תדורו.

ולענין אכילת מצה ומרור קאמינן על [ב]נוסחי דוקאני ועתיקי, והכי גרסינן בהו ב' ערבי פסחים (ק"ד ב') פשיטא היכא דאיכא שאר ירקי מברך מעיקרא אשאר ירקות בורא פרי האדמה ואכיל וכי מטי חזרת מברך לאכול מרור ואכיל היכא דליכא שאר ירקי מאי אמר רב הונא מברך מעיקרא אמרור בורא פרי האדמה ואכיל ולבסוף מברך על אכילת מרור כו' אלא א"ר חסדא מברך עליה מעיקרא [בורא] פרי האדמה ולאכול מרור ואכיל, מדאמרינן בכולהו לאכול ובדרב הונא על ש"מ דכל היכא דאכיל ליה בדלא טעם מיניה כלום מברך לאכול כשאר כל המצות שמברך עליהן עובר לעשייתן בלמ"ד ככל כיוצא באלו, אבל בדרב הונא כיון שמלא כריסו אע"פ שלא אכל לשם מרור כמברך לאחר המצוה הוא ומברך על, ומכאן אתה דן למצה שמברכין עליה לאכול, וכבר כתבתי שכן שנויה בתוספתא ברכת הפסח ואלו כיוצא בהן.

ולענין הפרשת תרומות וחלה שכתבתי מצאתי אחר כך בתוספתא דקתני היה מהלך להפריש תרומה ומעשרות אומר אשר קדשנו במצותיו וצונו להפריש תרומה ומעשרות, ובירושלמי הביאו זאת, ויש לי לתקן דהתם כיון דאינה נעשית ע"י אחרים מדעתן אלא ע"י שליח שעשוהו בעלים, שהתורם את שאינו שלו אין תרומתו תרומה ודרש' אתם גם אתם לרבות שלוחכם מה אתם לדעתכם אף שלוחכם לדעתכם, הילכך לא דמיא לביעור ומילה וכיוצא בהן דמברך בהו על, וגם זה נכון וברור. ובמס' דמאי אמרו בירושלמי דפודה מעשר שני ודאי שהוא טעון ברכה ר' מנא בעא קמיה ר' יודן כיצד מברך אמר ליה אם היו פירות על פדיון מע"ש אם היו מעות על חלול מע"ש, וזה ודאי כך הוא לפי שאין פדיון זה חובה לפיכך שנו בינו ובין ההפרשה בעל.

חידושי רבינו דוד בר ראובן

ע ל

מסכת פסחים

ב, א. [כתב רש"י ז"ל¹ אור לארבעה עשר]² גרסי'. ואי אפשר לומר שנתכוון למחוק גרסת הספרים כלם שכתב³ בהן [אור] ארבעה [עשר]⁴, דודאי [אור] ארבעה משמע [לילה שמחרתו] ארבעה [עשר] שהוא [לילון] ודאי, שהיום הולך אחר הלילה, וכך מפורש [בכמה מקומות]. ואע"פ שאמרו⁵ אורתא דתליסר נגהי ארבסר⁶, דברי בעלי [הגמ'] הם להוציא כל ספק, אבל ודאי לשון המשניות והברית' כך הוא בכל (ה)מקום. אבל יש לנו לומר [שרש"י ז"ל]⁷ נתכון בזה דלא גרסי' [לאור] ארבעה [עשר], שדעתו ז"ל שלשון זה הוא על היום שעבר⁷, מפני שמצא [בר"ה]⁸ מאימתי⁹ משיאין משואות לאור עיבורו, שפירושו ליל שעבר העבור שהוא יום שלשים שהוא קרוי יום העבור. כמו שמפורש בפ"ק דראש השנה¹⁰ שאמרו שם, העיד ר' יהושע בן לוי משום קהלא קדישא שבדרום¹¹ על שני אדרים שמקדשין אותן ביום עבוריהן, ואמרי' עלה למימרא דחסרין עבדינן להו מלאים לא עבדינן להו, והוא קרוי כן מפני שבו מעברין את החדש כשהוא מעובר ועושין ראש חדש ביום שלשים ואחד. ואי אפשר לומר שבלייל שמחרתו יום העבור היו משיאין שהרי לא היו יודעין עדיין יום הקבוע¹². והוא ז"ל סבור שלשון לאור עבורו הוא מורה על זה כשלא אמ' אור לעבורו. ומה נעשה שהרי מצאנו¹³ כמו כן לאור שמנים ואחד¹⁴, לאור שלישי¹⁵, שהוא על יום המחרת, והוא ז"ל החליף את כלן¹⁶, ואי אפשר למחוק כל הספרים.

לפיכך נאמר שלשון זה של [אור לארבעה עשר] אינו בעולם, שאין צריך ליתן למד באמצע להורות על [יום] המחרת [של] ארבעה [עשר], ואור יום הכפורים¹³ ואור שמנים

1 ד"ה אור. 2 כל הנתון בסוגרים מרובעים בדבור זה מחוק בכתב היד והושלם לפי השערה. 3 = שכתוב. 4 כ"ה בבה"ג, הוצ' מק"נ עמ' 270, ובר"צ גיאת ריש הל' פסחים ועוד, וכ"ה בר"ח להלן ד' א' ד"ה ולמה, (עי' בדק"ס עמ' 2 הערה כ'), שבר"ח כ"י כתוב בסוף הפרק: „הדרן עלך אור ארבעה עשר“, ובראש המסכת נאכל מעש. ומגיהי דפוס וילנא הוסיפו כאן בסוגרים „(אור ל)“, ובסוף הפרק הגיהו: „הדרן עלך אור לארבעה עשר“ וכ"ה להלן י' ב' במשנה. ובמהר"ם חלאוה כאן להיפך: „ובודאי גירסת הספרים כן היא“ (כרש"י), ולהלן כ': ואיכא מאן דגריס אור ארבעה עשר וכו', עי"ש. 5 להלן ד' א'. 6 כמו כן במנחות ס"ח ב': באורתא דשיתסר נגהי שבסר... באורתא דשבסר נגהי תמניסר. 7 וכן בתוס' שני' ותו' ר"פ ושאר ראשונים בטעם גי' רש"י, ועי' מהר"ם לרש"י. ובתוס' שני' ובר"ן (בחי' ועל הרי"ף) מקיימים הנוסח: לאור ארבעה, עיין בדבריהם. ור' ציון¹⁷. 8 דף כ"ב סע"ב. 9 לפנינו: ואימתי. 10 דף י"ט סע"ב. 11 לפנינו: דירושלים. ועי' דק"ס שם הע' ר'. 12 שאין בית דין מקדשין את החודש בלילה. 13 לקמן ג' א' וש"נ. 14 כן הוא בגמרות כ"י ובר"ח ובמכתם שם, ובמאירי ובמהר"ם חלאוה (במשנה), ובכריתות ז' ב' במשנה ברש"י וברגמ"ה שם. 15 וכ"ה בכ"י ובר"ח שם, ובספרא צו פ"ב הי"ג, ובזבחים נ"ו ב' (עי"ש בתוס' ד"ה אור), ובמאירי ובמהר"ם חלאוה. 16 משמע שברש"י שלפני רבינו היתה הגירסא „אור לשמונים ואחד“ ו„אור לשלישי“, וכן במהר"ם חלאוה: ורש"י הוצרך לומר דהמפלת אור לשמונים ואחד גרסינן וכן אור לשלישי. ולפנינו ברש"י להלן שם לא העיר על הגי' גבי המפלת, ובד"ה אור

ואחד ואור שלישי כלן הם על יום המחרת בלא סימן אחר, מפני שהוא לילו ודאי, מפני שהיום הולך אחר הלילה כמו שאמרנו. אבל זה שנתנו למד בתחלה כשאמרו לאור שמנים ואחד לאור שלישי, אינו להורות על היום מה הוא אלא שמוש הלשון הוא, מפני הענין הוא שדברו על המפלת קודם לזמן הזה ועל הקדשים שנאכלין בשני ימים ואחר כך דברו על המפלת לאור שמנים ואחד ואם יהא נאכל לאור שלישי כמו בתחלה¹⁷. וכן כשאמרו לאור עבורו אין הלמד לסימן שעבורו הוא יום שעבר, שבלא כן יהיה המשמעות על היום שעבר, כמו שתראה בפר' אם אינן מכירין¹⁸, ראינוהו בזמנו ובליל עבורו לא נראה, אבל הלמד של אור עבורו הוא לשמוש הלשון¹⁹, לומר שקדשו את החדש מבעוד יום ואינן משיאין משואות אלא לאור העבור, כלומר בלילה הבא אחר כך. והיה ראוי לומר לאור שלשים ואחד שהוא לילו ודאי כמו שאמרנו, אלא אמרו אור עבורו לומר שמשיאין את המשואות בלילה זה שהוא מסופק שמא עברו את החדש והוא ראש חדש ונותנים להם סימן שיום שעבר עשו ראש חדש, שאין משיאין משואות אלא על החדש שנראה בזמנו לקדשו²⁰, והכוונה לומר שמשיאין משואות בליל שעבר העיבור להודיע שעשו אותו ראש חדש ולא יטעו בו שיהיה יום העבור, שאחסר עבדין אמלא לא עבדין, כדאית' התם. ומה שאמרו ובליל(י) עבורו לא נראה על היום שעבר העיבור, מפני שהלבנה נראית מבעוד יום²¹ שעדיין יום העיבור²², או מפני העדות שהוא סותר את עצמו, שאומרי' שראו אותו בזמנו שהוא ליל שמחרתו שלשים ועשו אותו חסר ולא נראה למחרת, שאף לעבור לא היה כדאי על פי ראית הלבנה²³. וזה אמת למשכיל. ל"ש.

[בודקין את החמץ לאור הנר. פרש"י²⁴ ז"ל]²⁵ שלא יעבור עליו [בבל יראה ובבל ימצא]²⁵. ודקדקו עליו בתוספות שאין הבדיקה משום בל יראה ובל ימצא, שאם כן היא מז התורה, ובפי' אמרו בגמ'²⁶ דבדיקת חמץ דרבנן דאי מדאוריית' בביטול בעלמ' סגי²⁷. אלא טעם הבדיקה לדבריהם כדי שלא לאכלו, והיא מתקנת חכמים שלא יסמוך על הביטול של תורה. ואע"פ שבשאר האיסורין לא מצינו שחששו לכך²⁸ בחמץ חששו לזה משום דלא בדיל מיניה, כמו שאמרו²⁹ (בפר' כל שעה) דחדש בדיל מיניה וחמץ לא בדיל מיניה, וכן במוצא חמץ ביום טוב [כופה עליו את הכלי]³⁰ ובחמץ של גוי עושה לו מחיצה עשרה ובשל הקדש אמרו³⁰ שאינו צריך מאי טעמא מיבדל בדיל מיניה, לומר שבחמץ לא בדיל מיני'. (לומר שבחמץ לא בדיל מיניה) למדנו שהעיקר הוא משום חששא זו³¹ ולא משום בל יראה ובל ימצא, שאין כפיית הכלי ועשיית המחיצה מועילין כלום, ועוד שכבר בטל

לשלישי כ': ה"נ גרסינן אור לשלישי. ועי' במלא"ש. 17 לפי"ז נראה שמודה רבינו שאין להעמיד הנוסחא: לאור ארבעה עשר, שאין בזה טעם למה נתנו למ"ד בתחילה. ועי' גם במאירי שאע"פ שכ' שאין לשבש הגירסאות מ"מ העיר: אלא שיש בזה דיוק אחר והוא שכל שהוא התחלת דיבור אין למד של שימוש נופלת בו יפה וכו'. עיין בדבריו. 18 ר"ה כ"ה רע"א. 19 כלומר, שהלמ"ד משמשת במובן עד. 20 שם דף כ"ב סע"ב. 21 שכך סדר הלבנה בתחילת לידתה יוצאת מביום ונראית בתחילת הלילה מעט. (ר' תוס' ר"ה כ' ב' ד"ה חצות). 22 ושיעור הלשון: ובלילה בעוד יום העיבור — לא נראה. 23 נראה שר"ל, שאף לעברו אי אפשר לפי עדותם שראו מולד הלבנה בליל ל'. 24 ד"ה בודקין. 25 בכתב היד מחוק. 26 דף ד' ב', ודף י' רע"א. 27 עי' תוס' ד"ה אור ותוס' שנץ ותוס' ר"פ, ור"ן ומאירי ומהר"ם חלאוה בשם התוס'. 28 הנה גם שאר איסורי הנאה טעונים שריפה או קבורה מחשש תקלה, עי' תמורה ל"ג ב', אבל לא מצינו בשאר איסורי הנאה שהחמירו רבנן כל כך להצריכם בדיקה ולבערם, ר' תוס' שנץ ד"ה בודקין, ועי' באחרונים. 29 לקמן י"א א'. 30 עי' לקמן ו' א'. 31 וכן פירש"י שם שכופה עליו כלי ועושה

ושוב אינו עובר בבל יראה וכל ימצא³². ותרעה בהרבה מקומות שאף לאחר בטול מצריכין לבדוק³³, וזה ודאי אינו אלא מחששא זו שלא יבא לאכלו. ובחמ' שאין עוברין בו משום בל יראה ובל ימצא כמו כן הצריכו ביעור מדבריהם³⁴, כמו שנפרש בתחלת פרק ואלו עוברין³⁵, וכן באותו הפרק³⁶ הצריכו ביעור בפחות מכזית בענין בצק שבסדיקי ערבה³⁷ ואע"פ שאין עוברין בבל יראה ובל ימצא אלא בכזית כדאית' בפ"ק דביצה³⁸, והכל מטעם זה שלא יבא לאכלו³⁹. ואין להקשות משאר איסורין שלא חששו לזה, שאין לך דבר שראוי לומר בו דלא בדיל מיניה כמו בחמץ, מפני שהוא רגיל בו כל השנה והוא איסור החזור להתרו. כל זה לפי שיטתם ז"ל, והם דברים של אמת כמנהגם.

אלא שמה שגזרו על עיקר הבדיקה שאינה אלא מטעם זה ולא משום בל יראה ובל ימצא אינו מחזור. שאם דעתם לומר שאין אדם יוצא מידי איסור בל יראה ובל ימצא אלא בבטול ולא בבדיקה מפני שאיפשר שלא יבדוק יפה יפה⁴⁰, זה ודאי אינו, שהבדיקה מוציאתו מידי איסור בל יראה ובל ימצא מאחר שבדק כפי כחו⁴¹, שלא ניתנה תורה למלאכי השרת⁴²,

לו מחיצה שלא ישכח ויאכלנו. 32 בתוס' שלפנינו הביאו ראיה לדבריהם מהגמ' לקמן י' ב': בעי רבא ככר בשמי קורה צריך סולם להורידה או אין צריך, מי אמרינן כולי האי לא אטרחוהו רבנן... או דלמא זימנין דנפל ואתי למיכליה. אלמא אם לא שלא אטרחוהו רבנן היה צריך להורידה, גזירה שמא יבוא לאוכלה. וכ' בתוס' ר"פ: והאי ראיה לא נהירא לרבינו יחיאל מפריש, דשאני ככר בשמי קורה דלהכי צריך בדיקה לשם... משום שהוא ידוע שהככר מונח לשם, אבל בבדיקה דהכא אינו ידוע בודאי דאיכא חמץ בבית, ולהכי לא דמי זה לזה. (ועי' גם בפ' א"ל להי הרוחות להר"ש מפלייש באו"ז ח"ב עמ' 114. ועי' פג"י). ובכך נידחות אף הראיות שכתב רבינו. ויש ליישב. 33 עי' לקמן דף ד' ב', ודף י' רע"א דבדיקת חמץ מדרבנן היא דמדאורייתא בביטול בעלמא סגי ליה, הרי שאף לאחר הביטול צריך לבדוק. 34 השווה תוס' בשם הרשב"א. וראה רא"ש רפ"ג. 35 מ"ב א' ד"ה פרש"י ז"ל, ועי"ש הערה 24. 36 עי' לקמן מ"ה א' במשנה ולישנא בתרא דר"י אמר שמואל בגמ' שם. 37 במשנה: שבסדיקי עריבה. 38 ב' א' במשנה. ועי' לקמן ו' ב' ד"ה אילימא. 39 עי' ט"ז או"ח סי' תמ"ב סק"ה. 40 עי' בב"י סי' תל"א שלדעת הרמב"ם אין לבדיקה וביעור עיקר מן התורה ושכן דעת הסמ"ג והטור (סי' תמ"ו). וכן פירש בכ"מ פ"ב מחו"מ ה"ב את הנוסח ברמב"ם שלפנינו. וכ"ד הרשב"ץ במאמר חמץ, דף כ"ד ע"א. ועי' שאילתות צו שאילתא ע"ד, ובהעמ"ש שם אות ד'. ועי' בתוס' ר"פ כאן שכ"כ בשם רבינו יחיאל. ועי' תו"ש ח"ב מילואים עמ' ר"ב. ונראה בביאור השיטה שסוברים שההשבתה שאמרה תורה אינה אלא ביטול מכיון שלא נאמר תבערו או תשרפו (שלא כד' התוס' לקמן ד' ב' ד"ה מדאורייתא). ואע"פ שאם ביעור את החמץ מביתו בודאי שיוצא בכך מידי איסור ב"י וב"י ואף מקיים מצות השבתה, שאין הביעור גרוע מן הביטול, מ"מ הרי כשימצא אח"כ חמץ ברשותו יעבור עליו למפרע, ולפיכך מחוייב הוא לכתחילה לקיים מצות השבתה בודאי ע"י הביטול. והנה במג"א סי' תל"א ס"ק ה' פירש בד' הטור שכשבדק ולא ביטל ונמצא חמץ ברשותו דומה לאוכל חלב בשוגג. ובמקור חיים בפתיחה לסי' תל"א כ' הטעם שהיה לו לבטל ולא ביטל. ויש לציין שברמב"ן עה"ת לויקרא א' ד' ובחי' המיוחסים להר"ן לסנהדרין דף פ"ד ב' (ד"ה רב) כתבו ששגגת לאו מותר ואין עליו גזירות חטא. 41 וכן היא מסקנת הפוסקים עפ"י רש"י ור"ן ופר"ח ועוד, עי' שו"ע הרש"י סי' תל"ג בקו"א אות ג', ומשנ"ב סי' תל"ד ס"ק ו'. 42 השווה מהר"ם חלאוה, עמ' כ"ד מן הספר. ונר' בכוונת רבינו, מכיון שקבעה התורה את הבדיקה והביעור כתיקון בפני לאוי ב"י וב"י, א"א לומר שעבר בשוגג אחר שעשה כמצווה. ובר"ן ד"ה אלא כ' שלכן אינו עובר למפרע אם נמצא החמץ אח"כ, שהתורה סמכה על החזקות. ועי' מ"ש עליו בס' אור גדול למשנתינו. בעיקר דין זה כשסומכים על דין תורה ואח"כ מתגלית הטעות, עי' מש"כ בשו"ת נו"ב מה"ת סי' צ"ו, ובשו"ת חמדת שלמה יור"ד סי' א'.

והתורה כפשטה לא צותה על הביטול אלא על ביעור החמץ במעשה, ואין לסמוך על תשבתו שאר ⁴³ שתרגומ' [ו] תבטלון חמיע ⁴⁴, כמו שנפרש עוד ⁴⁵.

מעשה כשבדקין את החמץ לא משום חששא שלא יבא לאכלו בודקין אלא כדי לקיים מצות התורה שצוותה לבער את החמץ, ואפשר כמו כן על ידי ביטול מפני שהחמץ הוא יוצא בכך מרשותו, ומן התורה בכל אחד הוא יוצא ידי חובתו, אלא שתקנת חכמים שלא יסמוך על הביטול אלא שיעשה ביעור במעשה כפשטו כדי שלא יבא לאכלו ⁴⁶, ובאותו הביעור הוא יוצא ידי חובתו באיסור בל יראה ובל ימצא. תדע שכן ⁴⁷ שהרי במקום שאין לחוש לכך התירו לו לסמוך על הבטול, כגון חמץ שנפלה עליו מפולת ⁴⁸ וככר בבור ⁴⁹ וכיוצא בהן. ומשנתנו בשלא בטל, שהרי אמרו עליה בגמ' ⁵⁰ הבודק צריך שיבטל, שבעיקר המשנה אין זכר לביטול לא קדם בדיקה ולא לאחר בדיקה ⁵¹, ולפיכך בודקין את החמץ ששנינו הוא שלא יעבור עליו בבל יראה ובל ימצא. ומה שאמרו שהוא צריך לבטל אחר הבדיקה לא מפני הבדיקה שלא עלתה לו אלא מן הטעם שפירשו בגמ' ⁵⁰ שמא ימצא גלוסק' יפיפיה, ומפני שהוצרכו לאותו הטעם הוא עד נאמן שהבדיקה היא מוציאתו ידי חובתו ושהיא כדי שלא יעבור עליו בבל יראה ובל ימצא ⁵² כמו שפירש' ז"ל. שמ"מ ⁵³ רצו חכמים שלא יסמוך על הבטול כדי שלא יבא לאכלו כמו שאמרנו. וכן בכלל זה שאף אם יצא ידי חובתו בבטול משום בל יראה ובל ימצא צריך לבדוק שלא יבא לאכלו. וזהו הנכון האמתי בענין הזה מפי הרב מורי ג"ר (ז"ל) ⁵⁴.

[מקום שאין מכניסין לו חמץ גרסי'] ⁵⁵ דמשמע אף הבתים שנכנסין להן בחמץ, [ולא גרסי'] ⁵⁵ שמכניסין בו דמשמע הכלי שמכניסין בתוכו דוק'. 1234567 ח' תר"ח

[קא סלקא דעתך דמאן דאמר נגהי נגהי ממש] ²⁵. ודאי שלשון אור הוא לשון אורה בכל מקום לדברי הכל, אלא שרב הונא הוא אומ' שאור ארבעה עשר האמור במשנתנו הוא כאלו אמר יום ארבעה עשר, שמצינו שהכתו' קורא את היום אור על שם האור שבו, ולפיכך

43 שמות י"ב ט"ו. 44 כתרומה אונקלוס ויונתן. 45 לקמן ו' ב' ד"ה הבודק. 46 דעת רבינו (ומפורשת יותר בחידושים לקמן שם) שאין הביטול בכלל תשבתו, אלא שאינו עובר כשסילק דעתו מן החמץ, שכבר יצא מרשותו. והנה לפי' בודאי שיש להעדיף את הבדיקה והביעור על הביטול, שיש לקיים מ"ע כפשטה; א"כ צ"ב מפני מה תלו חכמים חיוב הבדיקה והביעור בחשש האכילה, והלא מן הדין יש לחזר אחר קיום המצוה. וי"ל שמ"מ אין זה טעם מספיק לתקן מצות בדיקה מדבריהם בכדי למנוע הערמה, אלמלא שחששו שמא יבוא לאכול אם לא יבדוק. ויתכן שמ"ש רבינו, "כדי שלא יבא לאכלו" הוא נימוק נוסף, ושני טעמים הם לתקנת הבדיקה: שחייבו לקיים המצוה כדינה, וגם בכדי שלא יבוא לאכול החמץ. ואפשר שהי' כתוב, "וכדי" ונשמטה הו"ו בט"ס. ועוד שבכלל התקנה היה שחייבו לבדוק ולבער אף למי שביטל כבר, ובכה"ג ע"כ הטעם אינו אלא מחשש אכילה. ועיין מאירי (דף ד' מן הספר) ומהר"ם חלאוה (ד"ה בודקין). ולדרך רש"י לקמן ד' ב' שהביטול בלא בדיקה מועיל מה"ת, לא נצרכה התקנה אלא מחשש שמא יבוא לאכול. והר"ן הוסיף שמא לא יוציאנה מדעתו לגמרי. 47 שהביטול מועיל אף לחמץ הידוע. ועי' לקוטות הרמב"ן ד' ב', פר"ח סי' תל"א סק"א ד"ה ואכתי. 48 לקמן ח' סע"א. 49 לקמן י' ב'. 50 דף ו' ב'. 51 עי' לקמן כ"א א' הע' 28. 52 ומפני שהוצרכו וכו'. עי' מש"כ רבינו לקמן שם ד"ה גזירה. 53 צ"ל: אלא שמ"מ, או: ומ"מ. 54 הרמב"ן. בעיקר דרך זו הלך אף הר"ן בעניני הבדיקה והביטול ובשוב שיטת רש"י. עיין בדבריו. ודעת הר"ן שיש בדיקה וביעור מן התורה ויש ביטול מן התורה, והיא על דרך רש"י (לקמן ד' ב') בביטול. וכן נראה מהרמב"ן בלקוטותיו לדף ד' ב'. ועי' גם שו"ת הרדב"ז ח"ג סי' אלף ע"ד. 55 בכתב היד מחוק, וכך נראה להשלים בהתחשב בשטח המחוק וברישובי האותיות המחוקות.

הוא מביא ראיות מהבקר אור⁵⁶, שאחר שהוא סמוך לבקר⁵⁷ נראה לו שהאור הוא יום. והדחייה היתה באלו שאין האור הזה על כונת יום אלא על האיר הבקר מלשון אורה ממש, והראיה שאינו שם דבר שלא אמר אור הבקר⁵⁸ אלא בקר אור שהוא לשון עבר⁵⁹, כמאן דאמ' צפרא נהר, וכאור (ה) בקר הוא כמו כן מקור⁶⁰ כאלו אמר וכהאיר הבקר. וכן הוא מביא ראיה מויקרא א-להים לאור יום⁶¹, שנראה לו שפסוק זה כונתו על קריאת השם, כמו ויקרא א-להים לרקיע שמים⁶², ששם האור קרא יום, ואם כן היום כמו כן יקרא בשם אור. והדחייה היתה תחלה, למאיר ובא קראו יום, שאין כונת הפסוק על קריאת השם אלא לומר שמתחלת זריחת האור קרוי יום, ואחר כך אמרו דקרייה רחמנא (על נהורא)⁶³ [לנהורא] ופקדיה (על) אמצותא דיממא, שאין הכוונה על קריאת השם אלא קרא לו לתפקידו על היום. וכן הוא מביא ראיה מלאור יום יקום רוצח⁶⁴, שנראה לו שהוא יום מדקאמ' ובלילה יהי כגנב⁶⁴, שהיום הוא הפך הלילה. וכן הוא מביא ראיה מיקו לאור ואין⁶⁵, שאחר שאמ' יחשכו כוכבי נשפו יקו לאור נראה שיקו לאור הוא יום, שהיה עולה בדעתו שיקו הוא על נשפו, כלומר שיקוה הלילה ליום. והיתה הדחייה איוב הוא דקא לייט למזליה וכו', כלומר שיקו הוא חוזר על עצמו, שקלל את עצמו שחשכו כוכבי נשפו ויקו לראות אור ולא ימצא, וכיון שעל עצמו הוא אומ' אין המשמעות של אור יום אלא אור ממש⁶⁶. [ומסקינן⁶⁷ מולילה אור בעדני⁶⁸, אלמא אור יממא הוא]⁶⁹. כמו שאמרנו שהיום הוא הפך הלילה. והיתה הדחייה שלא על לילה ממש קאמ' אלא על עולם הזה שדומה ללילה כאלו אמר חשך והאור הוא כמשמעו].

ורב יהודה הוא אומ' שלא מצינו יום שנקרא אור, אלא שיש מקומות שקורא הלילה בלשון אור בדרך צחות. והביא ראיה מהללוהו כל כוכבי אור⁷⁰, שנראה שהוא כאלו אמר כל כוכבי לילה, שהכוכבים בלילה הם נראין ברקיע. ודחו אותו שאין זה אלא לשון אורה, והקמ"ל דאור כוכבים נמי אור הוא לענין נודר מן האורה.

ב, ב. [מאימתי ארבעה עשר אסור בעשיית מלאכה. פרש"י ז"ל]² במקום שלא נהגו לעשות מלאכה בערבי פסחים³. ויש לפרש דהני תנאי סבירא להו שארבעה עשר אסור הוא בכל מקום⁴, כדאמר' בפר' מקום שנהגו⁵ מדקאמ' ר' מאיר מנהגא מכלל דר' יהודה איסורא קאמ', שאם אתה אומ' שר' אלעזר בן יעקב אינו אסור אלא במקום שלא נהגו לעשות והוא מודה שמן הדין אינו אסור אלא מחצות ולמעלה, דקאמ' היכן מצינו יום שמקצתו אסור בעשיית מלאכה ומקצתו מותר הוא עצמו יוכיח⁶. ואיפשר דר' אליעזר בן

ועי' בגמ' שלמה שבכ"י ל' כאן ובדף ח' ב' הגי': מקום שאין מכניסין לו. 56 בראשית מ"ד ג'. ונר' שחסר כאן: ומכאור בוקר. שמ"ב כ"ג ד'. 57 עי' מ"ש רש"י בד"ה הבוקר אור וד"ה וכאור בוקר. 58 כע"ז בכת"י וראשונים (אור בוקר, ר' דק"ס הע' ב'), ולפנינו האור בוקר. 59 השווה פי' רשב"ם לבראשית שם. 60 עם בכל"ם. 61 בראשית א' ה'. 62 שם שם ח'. 63 המלה נהורא מסומנת בסימני מחק. 64 איוב כ"ד י"ד. 65 שם ג' ח'. 66 שלא כפירוש רש"י בד"ה לנהורא: יקו לאור, יקו שיאיר. 67 כ"ג להשלים. בכתב היד מתחיל כאן דבור חדש. 68 תהל' קל"ט י"א. 69 בכתה"י מחוק וכ"ג להשלים. 70 תהל' קמ"ח ב'.

1 ד"ה אסור. 2 בכתב היד מחוק. 3 לשון רש"י: במקום שנהגו בו לנהוג איסור. 4 בתוס' ד"ה מאימתי: לכך נראה דבאיסור ודאי פליגי ו ב ג ל י ל. וכן בשא"ר. ועי' לקמן ג"ה א'. ורבינו נראה שמפרש, דהני תנאי ס"ל שיי"ד צריך להיות אסור בכל מקום. שהתוספתא אליבא דבני גליל היא שנויה, ובני גליל סוברים שיי"ד אסור בכל מקום ובני יהודה עוברים על האיסור. עי' לקמן שם בפ' ר"ח: גירסא דמתיבתא וכו'. ועי' הע' 6. 5 שם. 6 משמע שאם

יעקב לא אמ' אלא במקום שלא נהגו לעשות, והאי דלא אמ' הוא עצמו יוכיח מפני שאלו שנהגו אסור בעצמן רצו לעשותו יום טוב⁷, וכיון שכן אי אפשר שיהא להם מקצתו אסור ומקצתו מותר שלא מצינו יום וכו', שמה שאסור מחצות ולמעלה מן הדין אינו שיהא היום אסור בעשיית מלאכה אלא שאסרו⁸ מלאכה בשעת שחיטת הפסח, כמו שאמרו בירוש'⁹ אינו בדין שיהא קרבנו של אדם קרב והוא עוסק במלאכתו¹⁰.

אלא לדידך ביממא גופיה היכא אשכחן¹¹ דפליגי רבנן¹². בלילה אשכחן דפליגי ביה רבנן ור' אלעזר בר' שמעון¹³, אלא לר' אליעזר בן יעקב כר'¹⁴ סבירא ליה¹⁵.

ג, א. אלכ' אור אורתא הוא ש"מ. הטעם שרבו בסוגיא ראיות בתר ראיות¹ שאור אורתא הוא, מפני שרצו להוכיח תחלה שיש לנו אור שמשמעו לילה כדברי רב יהודה ולא כדברי רב הונא שהוא אומ' שהאור הוא לעולם על משמעותו. ועדיין אין קושיא על רב הונא, שאם מצאנו במקום אחד שהוא מכנה את הלילה בלשון אור אין לנו לומר כן בכל מקום ולהניח משמעותו הפשוט, ולפיכך הם מביאים את כלן לומר שכך אתה מוצא את כלן. ולא היה ההוכח שלם עד שהביא לו תני דבי ר' ישמעאל² דקתנו לילי ארבעה עשר, שהביאו מן הענין בעצמו ואין צרך לדון אותו ממקום אחר. ולמעלה שהביאו מדברי ר' יהודה שאמ' בודקין אור ארבעה עשר אע"פ שהוא בענין עצמו, איפשר שדברי ר' יהודה הם ואין חכמים מודים לו, שר' יהודה הוא שאמ' אור ארבעה עשר ובארבעה עשר שחרית שהוא מורה על אור שהוא לילה, אבל דברי חכמים לא בדק אור ארבעה עשר יבדוק בארבעה עשר ולא אמרו שחרית כפי הגרסא הנכונה³, ואפשר שיהיה אור על עמוד השחר⁴. ל"ש.

[לישנא מעליא הוא דנקט וכדר' יהושע בן לוי]⁵ וכו'. לא שיהא לשון לילה מגונה כאותו של ר' יהושע בן לוי, אלא מלשון מגונה שהרחיק ר' יהושע בן לוי למדנו⁶ שראוי לומר הלשון המעולה, ולילה אינו לשון מעולה בתחלת המסכתא משום דכתי'⁶ פתח דברייך יאיר⁷. [שהרי עקם הכתוב שמונה אותיות]⁸ וכו'. ואע"פ שהזכיר הכתוב הרבה טמאים בתורה לא הזכירם אלא להלכותיהם, וזהו דרכו שייגנה אותם בלשונו כענין שקץ תשקצנו⁸. ואיש אשר לא יהיה טהור⁹ אע"פ שהזכירו להלכותיו אינו גוזר בו טומאה באותו הלשון אלא

נפרש דבאיסור פליגי אין מקום לקושיא זו. אך עי' בחי' הר"ן שהסכים לפי' ר"י שבאיסור פליגי, ואעפ"כ הקשה (בד"ה היכן) לראב"י מערבי פסחים אחר חצות דמתסר לכולי עלמא אפי' היכא דליכא מנהגא. ועי' גם בצ"ח. ולהג"ל דברי רבינו נכונים, שדברי ראב"י אמורים בשיטת בני גליל הסוברים שיש לאסור יום י"ד בכל מקום ובני יהודה טועים בהלכה זו ואין מביאים מהם ראיה. ⁷ שמה שהם אסורים בעשיית מלאכה הוא תוצאה מקבלת היום עליהם בתורת יו"ט, ואין יו"ט לחצאין. ⁸ וע' לקמן נ' ב' הע' 6 והע' 18. ⁹ פ"ד ה"א, דף כ"ה א'. ¹⁰ רבינו מקיים פירש"י אבל לא דן בקושיות התוס' עליו, ועי' באחרונים מש"כ ליישב. וכבר העירו שמהתוספתא פ"ג ראיה לפירש"י, שהסיפא (ה"ג): מאימתי ארבעה עשר אסור וכו' נראה שהיא דבוקה לרישא (ה"ב), למקום שנהגו. ¹¹ כג"י כ"מ ועוד, ולפנינו: אלא לדידך היכא אשכחנא יממא גופיה. ¹² לפנינו: דפליגי ביה רבנן. ¹³ גי' רבינו: דברי רבי, רבי אלעזר בר' שמעון אומר וכו'. וכ"ה בתענית י"ב סע"א ובכ"י כאן. ור' נוסח הדפוס. ¹⁴ = כרבי. ¹⁵ עי' חי' הר"ן ד"ה היכן.

1 התיבות „בתר ראיות" תלויות בין השיטין. 2 כג"י כ"ש כאן, וכ"ה להלן ז' ב' בכ"י ובדפוס, ולפנינו כאן בדפוס ובראשונים: דבי שמואל. ועי' בהגהות מלא הרועים ובאור חדש. 3 עי' להלן י' ב' ד"ה וחכמים. 4 ועי"ע מ"ש בזה במהר"ם תלאוה, ב' ב' ד"ה אלמא. 5 בכתב היד מחוק. 6 תהל' קי"ט ק"ל. 7 וכ"פ במאור כאן, והראב"ד בהשגותיו הקשה עליו עי"ב, ועי' בר"ן ומאירי. 8 במדבר ז' כ"ו. וכן במאירי (סד"ה לעולם): ולא עוד אלא שבאיסורין ראוי להזכירו בלשון שאינו של כבוד להבאישם. 9 דברים כ"ג י"א.

שהוא מספר מה יהיה דינו כשיהיה טמא. וצריכין אנו לומר שטומאת המת אין בה לשון גנאי, שהרי מצינו ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם¹⁰, איש כי יהיה טמא לנפש או בדרך רחוקה¹¹, ויש טעם מספיק בדבר שאין זאת הטומאה לגנאי כמו טומאת הבהמות האסורות וטומאה שיוצאה לאדם מגופו¹².

ומה שאמרו במסקנא¹³ מיהו¹⁴ באורייתא מי לא כתו' טמא, דמוכחינן מינה דכל היכא דנפיש מהדדי¹⁵ משתעי בלשון קצרה, לא תהא סבור שיש במשמע שיזכיר טמא לעולם משום לשון קצרה, שאין הדבר כן, שהרי עקם הכת' בשלשה מקומות¹⁶, אלא הכונה כך היא, שאע"פ שאמ' ר' ישמעאל על לשון רכיבה שהכתו' לא הזכירו מפני שאינו לשון של כבוד אין להשיב מן המקומות שמצאנו בכתו' שהוא מזכירו, שאין כונתו שלא (יהא) יהיה נזכר כלל, שהרי לשון טומאה שהוא לשון מגונה מצינו הרבה בתורה, ויש טעם בדבר שהוא מזכיר אותם להלכותי[הם], וכשאמ' ר' יהושע בן לוי לעולם אל יוצא אדם דבר מגונה מפיו אין במשמע מניעה גמורה, ואף אנו נומר בלשון רכיבה שאע"פ שאינו לשון של כבוד יש מקומות שהוא מזכירו ללשון קצרה, ומ"מ נלמוד שיספר אדם בלשון כבוד, דכל היכא דכי הדדי נינהו משתעי בלשון כבוד. ועכשו לפי שיטה זו יש לנו לומר שדברי ר' יהושע בן לוי הן לאסור לשון מגונה, ובריתא דר' ישמעאל לאסור לשון שאינו של כבוד שהוא למטה ממנו. שעל רכיבה באשה שהוא לשון שאינו של כבוד אמרו דמשתעי בלשון קצרה, ובלשון טומאה שהוא לשון מגונה לא אמרו כן, אלא משום טמא דכתו' באוריית' כשהוא צריך להלכותיו שהוא טעם מספיק יותר שצריך הוא לגנותו כמו שאמרנו¹⁷.

10 במדבר ט' ו'. 11 שם שם י'. 12 ואע"פ וכו'. רבינו שפי' להלן במימרא דריב"ל שעדיפה לשון נקייה וארוכה על לשון קצרה שהיא מגונה, הוקשה לו ממה שכתוב בתורה טמא בכמה מקומות, ומיישבם. ודנו בזה גם הרז"ה במאור, הר"י מלוניל, ס' המכתם, ועוד, ועי' במאירי בארוכה. 13 עמ' ב'. 14 וכ"ה בכ"י ודפוסים ישנים, עי' דק"ס עמ' 6 אות פ' וגמרא שלמה. ולפנינו: ובאורייתא וכו', ותיבת „מיהו" ליתא. ועי' הע' 17. 15 וכ"ה בכ"י וראשונים: דנפיש מהדדי, ולפנינו: דנפישין מילי. 16 ר' רש"י ד"ה וכל, ועי' מהרש"א ותוס' ר"פ וחי' הר"ן. 17 יש להוסיף בזה הסבר. הנה רבינו הולך בשיטת המאור (המובא לקמן) ושאר המחלקים בין לשון מגונה ובין לשון שאינה של כבוד, שרק בלשון שאינה של כבוד הוא שאמרו דמשתעי בלשון קצרה. ופירוש זה בגמ' עולה כהוגן לפי נוסחאות כתבי יד. ראינו שרבינו גורס: מיהו באורייתא מי לא כתיב טמא (ר' הע' 14), ונוסח זה אינו מתקשר עם מה שבדפוס לפני כן: משום ביעתותא דהר איכא, ואכן לשון זו חסרה בכמה כ"י, עי' דק"ס וגמ' שלמה, ובכ"י מ הגירסא: ואבע"א ביעתותא דלילא ליכא מיהו בדאורייתא וכו'. ולפי נוסחאות אלו מבואר שלשון: ומיהו באורייתא וכו', כולה מדברי התרצן, שחזר לומר דליכא ביעתותא גבי „והיא רכבת", אלא שדיבר הכתוב בלשון קצרה, וכדמסיק ש„רכבת" כתוב חסר. אמנם על הקושיא מ„ותרכבה" צ"ל שנשאר התירוץ הראשון במקומו, שמשום ביעתותא דגמלים אורחא הוא, שאל"כ היה ראוי לכתב „ותשבנה". וכן פירש במהר"ם חלאוה. ומיושב לפי"ז מה שהקשו אח"כ: והא רכבת ויושבת דכי הדדי נינהו וכו', שלנוסח הדפוס הקושיא תמוהה שהרי כבר אמרו דמשום ביעתותא אורחא הוא. ועי' צ"ל"ת ואור חדש. אבל הלשון: וכל היכא דכי הדדי נינהו משתעי בלשון כבוד, אינה מתקבלת לנוסחאות אלו, וכן באמת אינה בכל כתבי היד. נמצא לפי"ז שבלשון שאינה של כבוד הוא שאמרו דמשתעי בלשון קצרה, שהרי במימרא דרבי ישמעאל טובבים הדברים. והסביר רבינו לשון הגמ': מיהו באורייתא וכו' בתורת ראייה, שמלשון טומאה שהוא לשון מגונה הנזכר כמה פעמים בתורה להלכותיו, יש לנו ללמוד ללשון שאינה של כבוד שיש להזכירו משום מעלת לשון קצרה. אבל בלשון מגונה לא אמרו דמשתעי בלשון קצרה. ולפי"ז מפורשת בסוגיא שיטת רבינו והמאור והראשונים

וכן כתב בעל המאור שיש לו חלוק בין לשון מגונה ובין לשון שאינו של כבוד, שלשון מגונה אמרו בו אל יוצא מפיו ולשון שאינו של כבוד איפשר לספר בו בלשון קצרה. אלא שהוא ז"ל כתב דטמא דכתי' באוריתא הואיל והזכירו בהלכותיו אינו לשון מגונה אלא שאינו של כבוד ולפיכך הזכירו אותו ללשון קצרה¹⁸. והוא דבר נאה ומתקבל על הדרך שמפרש הרב ר' יונה ז"ל¹⁹, שמה שמעקם הכתו' בענין נח ואמר אשר איננה טהורה²⁰ הוא מפני שבאותו זמן היתה הבהמה מותרת באכילה אלא שלא היתה טהורה לקרבן²¹, ועל כן נחשב לשון מגונה, שאין ראוי שיגנה אדם הדברים אשר הם למאכל אדם ויקרא אותם בלשון טומאה, וכשנתנה תורה לישראל שאסרה אותם באכילה אינו לשון גנאי אם יקרא אותם בלשון טומאה. ולפי' אמרו באורית' מי לא כתי' טמא, שאין צורך שיעקם הכתו' בשבילו שאינו לשון מגונה כל כך ומשתעי בלשון קצרה.

[שהרי כזב קראו מרכב ובאשה קראו מושב. פרש"י ז"ל]⁵ בזב כתי' ²² וכל המרכב ובאשה כתי' ²³ או על הכלי אשר היא יושבת עליו²⁴. ואין הלשון הזה מספיק יפה, שהפסוק הזה או על הכלי אשר היא יושבת עליו לתלמודו הוא בא למושב ממש. שאע"פ שכבר כתו' בה דין המושב וכל הנוגע בכל כלי אשר תשב עליו וכבס בגדיו²⁵, חזר הכתו' לדין המושב פעם אחרת כמו שחזר לדין המשכב כשכתו' ואם על המשכב הוא, ובשניהם לדרשא כמו שדורשין בתורת כהנים²⁶, ואם על המשכב הוא עד שינשא רובו עליו או על הכלי אשר היא יושבת עליו או על מקצתו, מכאן אמרו רוב טמא על הטהור או על מקצתו [רוב טהור על הטמא או על מקצתו]²⁷ אחד הזב ואחד המשכב טמא, וכולה דרשא, אם כן כשאמרו כאן ובאשה קראו מושב אין הכוונה על יושבת עליו שיהיה לכנוי מרכב שהרי הוא למושב ממש כמו שאמרנו.

אבל הכוונה היא ממה שאמרו בתורת כהנים²⁸, ואם על המשכב הוא משכב זה משכב, אשר היא יושבת עליו זה המושב, כלי זה המרכב שנ' בנג(ו)עו בו, אי זהו דבר שחלוק מגעו ממשאו הוי אומ' זה המרכב, לומ' שכתו' ²⁹ לא הזכיר מרכב באשה בפירוש אלא שרמו לו עם המושב ופירש את דינו שמגעו חלוק ממשאו³⁰.

שבציון ¹². ועי' במהרש"א שהעיר שהסוגיא קשה להולמה לשיטת בעהמ"א, ועי' גם בצל"ח. ברם, ב"אור גדול" למשנתנו פירש גם נוסח הדפוס לשיטת בעהמ"א, עיין בדבריו. אבל דעת רש"י והתוס' בסוגיין אינה כן, אלא שלשון קצרה עדיפה לעולם אפילו אם היא מגונה (ועי' להלן בע"ב ציון 2). ועי' רי"ף ורא"ש שהעתיקו דברי ריב"ל ותנא דבי ר"י אבל לא הביאו מסקנת הגמ': אלא כל היכא דהדידי וכו'. ועי' בשפת אמת. והרמב"ם בחיבורו השמיט את המימרות מהלכה. ¹⁸ עי' בלשון המאור. ¹⁹ בשערי תשובה סוף ש"ג. ²⁰ בראשית ז' ח'. ²¹ עי' זכחים קט"ז א': טמאים אבל לא טהורים וכו', ועי' ג"א בגליון הגמ' שם ושמ"ק שם אות ז'. ²² ויקרא ט"ז ט'. ²³ שם שם כ"ג. ²⁴ ר' רש"י ד"ה בזב. וכ"פ הר"י מלוניל והמכתם והמאירי ועוד. וברשב"ם עה"ת (שם): אשר היא יושבת עליו, פירשו חכמים במרכב. ²⁵ שאע"פ וכו'. עי' מהר"ם חלאוה שהמפרשים,,אשר היא יושבת עליו" במרכב, למדוהו מיתורא דקרא, שדין המושב הלא כבר אמור בפסוק הקודם, ועוד שמשכב ומושב טעון כבוס בגדים וכאן כתוב טומאת אדם בלבד. ורבינו מיישב למה חזר הכתוב לדין המושב פעם אחרת. והראיה השניה שהביאו הראשונים מתיישבת גם היא לפי הפירוש שכ' להלן. ²⁶ מצורע זבים פרשה ד' ה"ט. ²⁷ כ"ה בתו"כ, ונשמט ע"י הדומות. ועי' משנת זבים פ"ה מ"ה. ²⁸ שם ספ"ד. ²⁹ צ"ל: שהכתוב. ³⁰ כפי' ר"י בתוס' ד"ה שהרי ובשא"ר.

ג, ב. [רכבת כתיב. יושבת נמי הוה] ¹ ליה למכתב, אלא שלא היה טעם לחסרון יושבת ויש טעם לחסרון רכבת, להראות שאיפשר לומר לשון קצרה ואע"פ שאינו של כבוד ². [ומסקין בטומאה] ¹. לא טעה התלמיד בשביל לשון שאינו של כבוד ³ שהרי להלכותיו הזכירו, אלא לא אמ' לשון מדוקדק, שאין דעתו של אדם למסוק בטומאה אלא שאינו מדקדק למסוק בטהרה ⁴. וזה שהביאו המעשה בכאן מפני שהוא מענין שבח דקדוק הלשון ואע"פ שאין בו ענין של גנאי ושאינו של כבוד ⁵, וכן הביאו אחרים. לפי הענין נאמר שהוא לשון מגונה מאחר שאין צריך לשון זה להלכותיו לגזור בו טומאה שאין צריך שיהו מוסקין ⁶.

[ההוא גוי] ⁷ דהוה פליק ואכיל פסחים בירושלים] ¹. מכאן הביא רבנו יעקב ז"ל ⁸ ראי' שהבא ואמ' ישראל אני מאמינין אותו, שהרי היו מאמינין לזה הגוי ומאכילין אותו פסחים. ואע"פ שאמרו בפר' החולץ ⁹ מי שבא ואמ' גר אני יכול נקבלנו ת"ל וכי יגור אתך גר ¹⁰ במוחזק לך, התם בשהיו מכירין בו שהיה גוי והוא אומ' שנתגייר, אבל אם לא היו מכירין אותו ¹¹ נאמן לומ' ישראל אני או גר אני מתוך שבא לידו ¹² לומר ישראל אני. ואין זו ראייה כל כך, שזה הגוי שהיה בא ברגל עם כל ישראל ודאי ראוי להאמינו שרובן ישראל היו ¹³ ואין שואלין לכל אחד מי ילדו. מ"מ הדין אמת הוא כדאמר' בפרק החולץ ¹⁴, אמ' ליה זיל גלי או נסיב (בר) [בת] מינך.

ד, א. [ש"מ אבל אסור בנעילת הסנדל] ¹. תמה ² הוא זה, וכי עדיין לא למדנו על אבל שהוא אסור בנעילת הסנדל ³. ויש לנו לומר שעל אבל של שמועה רחוקה אמרו שהוא אסור בנעילת הסנדל. והוצרכו לכך מפני שאינו אלא יום אחד ואי אפשר לו לקיים כל מצות הנוהגות באבל, ואמרו שאותה שעה שהוא נוהג אבלות כל מצוות שבאבל ⁴ נהגות בו באיסור לא תעשה, כגון נעילת הסנדל ורחיצה וסיכה וכיוצא בהן ⁴. ואמרו נעילת הסנדל לסימן ומפני שהוא לכל אדם, שאסור רחיצה וסיכה אינו ניכר אלא למי שהיה רוחץ או סך שהוא מונע את עצמו, או אם היה עושה מלאכה ⁵. וכן כל מצות שבאבל שהן

1 מחוק. 2 פירוש, שגם רוכבת וגם יושבת דינם להיות מלאים, והחסרון ברכבת ללמד בא, וכ"ה בחי' הר"ן ד"ה רכבת, ושם הק' לפי' ר"י שבתוס', ועי' בתוס' ר"פ. ועי' באוצה"ג עמ' 2 ובפי' ר"ח כאן. רבינו לשטתו בעמ' א' ד"ה שהרי, עיין שם, כותב כאן: שאיפשר לומר לשון קצרה ואע"פ שאינו של כבוד. אבל לא לשון מגונה. אבל ברש"י ד"ה רכבת: „למדך בחסרון זה שתתפוס לשון קצרה ואפילו הוא מגונה“. ועי' מהרש"א לרש"י. 3 רבינו מפרש כפי' ר"ח ועוד, ששבח לזה שאמר ואין מוסקין בטהרה. 4 וכ"פ במכתם ובמאירי ובר"ן. 5 וכן משמע מדברי המכתם, עי' מ"ש הר"ב גאה באוצר הראשונים, כ"ח ב' הע' 7. 6 וכן משמע מן המאירי, עי' בנ"ל ובהוצ' מכוון התלמוד דף ט' הע' 91. 7 מרישומי האותיות ניכר שחסרה מלה זו, ובדפוסים הישנים ובכתבי היד: גוי, ושונה לארמאה ע"י הצנזור, ר' דק"ס. 8 בס' הישר (סי' רנ"ח בד' ווינה, וסי' ג' וסי' של"ו בהוצ' ירושלים), ומובא כאן בתוס' שגץ ותוס' ר"פ. ועי' תוס' ד"ה ואנא, ותוס' יבמות מ"ז א' ד"ה במוחזק. ועי' בחי' הרמב"ן ליבמות מ"ו ב' ד"ה מי. 9 יבמות מ"ו סע"ב. 10 ויקרא י"ט ל"ג. 11 בין השורות 12 = שבידו. 13 וכ"כ התוס' כאן ושאר, אבל בתוס' יבמות שם דחו שבכל מקום נמי איכא רובא, שרוב הבאים לפנינו בתורת יהדות ישראלים גינהו. 14 שם מ"ה סע"א. 1 מחוק. 2 לכל הדבור עי' בתורת האדם להרמב"ן, ענין שמועה וליקוט עצמות, עמ' רל"ז, ובחי' הרמב"ן למו"ק כ' א' ד"ה רב, ובטור ושו"ע יור"ד סי' ת"ב ס"ב. ועי' בחי' הר"ן כאן ד"ה ש"מ, שדבריו קרובים לדברי רבינו. 3 עי' מו"ק ט"ו ב': אבל אסור בנעילת הסנדל מדקאמר ליה רחמנא ליחזקאל וכו'. 4 תשמיש, מלאכה וקריאת התורה.

אסורות עליו. אבל במצות הנוהגות באבל במצות עשה כגון עטיפת הראש וכפית המטה אינו צריך⁶, שאבלות שעה הוא, אינו צריך לחזור על מצוות שבאבל אלא שיהא נוהג איסור במה שיש בו איסור לאבל. ומ"מ יש לנו לומר שאם היה עומד יחף כשבאת לו השמועה, צריך הוא לקיים מן הדברים שהוא מצווה בהן שיכפה מטתו או יעטף בראשו, שצריך הוא לעשות מעשה אבלות.

ומכיון (שאמרו) [שלא אמרו] עליו שקרע עליהם יש לנו ללמוד שאין קרעין על שמועה רחוקה, וכן אמרו בפרק ואלו מגלחין⁷ קריעה לאחר⁸ שבעה מי איכא. אלא שאמרו שם שאע"פ שאין קריעה של חיוב לאחר שבעה קורע הוא לכבוד אביו ואמו, וזה המעשה לא היתה השמועה על אביו ואמו, ואחיו ואחותו היו. ומה שנמצא בספרים אמ' ליה אבא קיים⁹, אין הגרס' כן, אלא איבו קיים גרסי', שכך היה שם אביו של רב כדאית' בפ"ק דסנהדרין¹⁰. ואם הגרס' שגורסין אבא קיים אמת, יש לנו לומר שבדרך כבוד היה קורא לו אבא, כמו שהיה קורא לאחותו אמא כשאמ' לו אימ' קיימת¹¹.

והשתא דקיימ' לן דכולי¹² עלמא אור אורתא הוא. פרש"י ז"ל¹³ דאי אמרי' אור יממא הוא לא קשיא מידי דאיכא למימר דאין הכי נמי דבדיק בשית. ואין זה נכון דאור מצפרא משמע כדאמרי' 14 ר' אליעזר בן יעקב אומ' משעת האור. ויש לפרש דאי אמרי'

5 ואמרו נעילת הסנדל וכו'. ליתא ברמב"ן. 6 שהרי רבי חייא לא עשה אלא חליצת מנעליו, ומיד הלך לבית המרחץ ולא כפה ולא עטף (תה"א שם). ברם הרמב"ן הוסיף: „וכן במלאכה ורחיצה ותשמיש וקריאת התורה, בכולן לא נהג כלום, לפי שאין שעה אחת מתפרסמת עליו באיסור". ועל פיו פסק מרן בש"ע שם: „השומע שמועה רחוקה אין צריך לנהוג כל דין אבלות אלא דיו בחליצת מנעל, ואין צריך לא עטיפה ולא כפיית המטה ומותר במלאכה רחיצה וסיכה ותשמיש המטה ובתלמוד תורה". וזה שלא כמ"ש רבינו שבאותה שעה שהוא נוהג אבילות אסור בכל מה שהאבל אסור בו (וכן גם בחהר"ן). וי"ל, שבעיקר הדין מודה הרמב"ן שהוא אסור בכל מצוות לא תעשה, וכן כתב שם שאם היה עוסק במלאכה או שהיה רוחץ וסך ובאת לו שמועה רחוקה מפסיק שעה אחת משום אבילות. אלא שסובר שמיד שנהג דין אבילות בחליצת מנעליו כבר יצא חובת אבילות, שאין לאבילותו שיעור זמן והרי היא תלויה במעשה המפרסם את האבילות בלבד, ולפיכך הוא מותר במלאכה וכו' מיד לאחר חליצת מנעליו. ונראה שאף רבינו מודה לזה, ומש"כ שעליו לנהוג איסור במצוות לא תעשה מיירי בכה"ג שלא עשה עדיין מעשה האבילות, ומשכחת לה לפי מה שכתב להלן שאם היה עומד יחף כשבאת לו השמועה מתעטף כאבל או כופה מיטתו; והשמיענו שכל עוד שלא עשה מעשה האבילות שהוא אסור בכל מה שהאבל אסור בו. וכן י"ל גם בדעת הרמב"ן. ועי' בקרן אורה למו"ק (דף ג' ב' ד"ה ש"מ) שכתב שמדברי הרמב"ם נראה שאסור שעה אחת בכל דיניו. התכוון למה שפסק הרמב"ם בהל' אבל פ"ז ה"ב: „כיון שנהג אבילות שעה אחת כאילו נהג כל היום כולו, ומותר לנעול ולרחוץ ולסוך ולגלח בשאר היום וכן הוא מותר בכל הדברים". משמע שבאותה שעה עכ"פ הוא אסור לנעול ולרחוץ וכו'. וצ"ע שמרן בב"י לא עמד על מחלוקת זו שיש בין הרמב"ם והרמב"ן ופסק הלכה כהרמב"ן בש"ע. ועוד שלפי מה שהבין בקר"א בד' הרמב"ם עלינו לומר שיש שיעור זמן לאותה שעה של הנהגת אבילות, ולא נתבאר מהו, וכפי הנראה שאין לה שיעור, שברגע כל שהוא יצא ידי חובתו. ולכן מסתבר לפרש לשון הרמב"ם כפי שפירשנו דברי הרמב"ן, שמעיקר הדין הוא אסור בסיכה וכו' באותה שעה, אלא שהוא יוצא חובת אבילות במעשה אבילות אחד. 7 מו"ק כ' ב'. 8 בגמ': בלא. 9 ר' תוס' ד"ה אבא שכ"ה גי' פר"ח. ועיין בערוך ע' אבא. ועי' בתוס' ר"פ ד"ה ש"מ. 10 ה' סע"א. 11 כ"כ הרמב"ן בתה"א הנ"ל ובחידושו למו"ק (שם) ד"ה ואיבעית, עי"ש שהאריך. וד' הרמב"ם והראב"ד שאינו קורע בשמועה רחוקה אפילו על אביו ואמו, עי' בב"י שם; וד' הרי"ף שקורע, וכן הלכה בטוש"ע שם ס"ד. 12 לפנינו: דלכולי. 13 ד"ה נבדוק. 14 לעיל

אור יממא הוא הכי נמי איכא לאקשוויי נידוק בשית דמאן דאמ' נגהי צפרא קאמ', אלא דליכא לאקשוויי נבדוק מצפרא שהיא עיקר הקושיא, ומשום הכי אמרי' דהשתא דקיימ' לן דכולי עלמא אור אורתא הוא ¹⁵.

גרסת הספרים: וכי תימ' זריזין מקדימין למצות לבדוק מצפרא, דתני' וביום השמיני ימול בשר ערלתו ¹⁶ מלמד שכל היום כשר למילה אלא שהזריזין מקדימין למצות שנ' ¹⁷ וישכם אברהם בבקר ¹⁸. ופירש"י ז"ל ¹⁹ לבדוק מצפרא דאיכא הקדמה לזריזין, כדאשכחן גבי מילה ובזריזותיה דאברהם ²⁰ שלא המתין עד הנץ החמה ומכל מקום בלילה לא הקדים. ואין זה נכון, שזה שלא הקדים אברהם בלילה מפני שאין דרך אדם חשוב שיצא בלילה ²¹, ובמילה אין זמנה בלילה ²². והגרס' הנכונה כך היא, וכי תימ' זריזין מקדימין דכתי' וביום השמיני וכו' לבדוק מצפרא ²³. ועכשו הוא מקשה בדרך הסברא, שאע"פ שמצינו שהזריזין מקדימין למצות דיו זריזות והקדמה אם יקדים לבקר ²⁴.

ובהלכות הרב אלפסי ז"ל נמצא: וכי תימ' זריזין מקדימין למצות דכתי' וישכם אברהם בבקר אל המקום וגו' ואע"פ שכל היום כשר למילה אלא שהזריזין מקדימין למצות נבדוק מצפרא. ונראה שהוא שבוש, שנראה שפסוק של וישכם אברהם בבקר הוא על המילה, לכך נתנו טעם על השכמתו של אברהם שהיא משום זריזין מקדי' למצות שהרי כל היום כשר למילה ²⁵, ואינו כן שאין פסוק זה של אברהם על המילה. ואיפשר לומר דתרתני מילי נינהו, שמצינו באברהם שהשכים, וכן מצינו שאע"פ שכל היום כשר למילה הזריזין מקדימין למצות, שהן נוהגין למול בבקר ²⁶. ל"ש.

אמר רב נחמן ²⁷ בשעה שבני אדם [מצויין בבתייהם ואור הנר יפה לבדיקה] ²⁸. יש מפרשים שעיקר הטעם הוא בשעה שבני אדם מצויין בבתייהם, ולא אמרו ואור הנר יפה לבדיקה אלא שהבדיקה היא משובחת לאור הנר מלאור החמה ובלילה דרך בני אדם להשתמש לאור הנר ²⁹, אבל אם בא לבדוק ביום שלשה עשר לאור הנר הרשות בידו,

ב' ב'. ועי' רש"י לעיל ב' א' ד"ה ה"ג. 15 וכ"פ בתוס' ר"פ ד"ה בין. ועי' פנ"י ואור חדש. 16 ויקרא י"ב ג'. 17 בראשית כ"ב ג'. 18 כג' הדפוס בעיקרה, והנוסח: דתניא וביום השמיני וכו', ביומא כ"ח ב', ולפנינו כאן: דכתיב וביום השמיני וכו' ותניא וכו'. 19 ד"ה ונבדוק. 20 ברש"י נוסף: שנאמר וישכם אברהם בבקר. 21 ר' חולין צ"א סע"א: מכאן לת"ח שלא יצא יחידי בלילה. ועי' תוס' ד"ה שנאמר. 22 עי' בשפת אמת. 23 וכ"ה ברי"ף שלפנינו, וצויינה במסורת הש"ס, והביאה גם מהר"ם חלאוה כנוסחא דוקא. 24 וכן פי' הר"ן שמסברא מקשה, ועי' במהרש"א ובפנ"י שפירושו הוא לפי גי' הרי"ף, ועי' באו"ח. 25 שכן משמע מלשון: ואע"פ וכו' אלא שהזריזין וכו'. 26 וכמו כן במהר"ם חלאוה סד"ה גרסא, עי"ש שהביא הנוסח ברי"ף כפי שהעתיק רבינו, והעיר שאי אפשר להולמו בשום פנים מהטעם שכ' רבינו, וסיים: „ושמא כותבי ספרים שבשו הגירסא והכין הוא, ואעפ"י שכל היום כשר למילה הזריזים מקדימין למצות, ותרתני קאמר". ועי"ע ברי"ף מנרבונא. 27 לפנינו נוסף: בר יצחק. 28 מחוק. 29 פירוש, ואור הנר המצוי בבתיים בלילה, יפה הוא לבדיקה מאור החמה. שבודאי יש צורך לבדוק בנרות ואפילו ביום, כי החמה אינה מאירה בכל המקומות הטעונים בדיקה, ובלילה נמצא הנר מזומן בבתיים. וכמובן שאין כאן אלא ציון מעלה אבל לא טעם לעכובא, שלפי"ז מי שיש לו נר בודק ביום לאורו. אבל עיקר הטעם לקביעת הבדיקה בלילה הוא שאז בני אדם מצויים בבתייהם והם פנויים ולא יבואו לידי פשיעה. והשווה עם מ"ש הר"ן בד"ה בשעה. (ביאורו שם הוא לפי איכא מ"ד שהביא אח"כ, והיא השיטה הזו. עי' גמרא שלמה, אוצר הראשונים, דף ל"ו א' הע' 5). ובחי' מהריטב"א: ואור הנר יפה לבדיקה.

ש"ע פ' שאין בני אדם מצויין בבתייהם הרי הוא בודק קודם זמנו ולא יביא לידי פשיעה.³⁰ וכשאמרו לפנינו³¹ אין בודקין לא לאור החמה, ביום שלשה עשר אמרו שהוא רשאי לבדוק³². וכן דעת הרב בעל המאור ז"ל³³. ואין זה נכון, שהרי אמרו בירושלמי³⁴ ולא לאור החמה, וכי יש חמה בלילה³⁵ הדא אמרה אפי' ביום³⁶ צריך לבדיקת הנר. לא סוף דבר בית שאין בו אורה אלא [אפילו] בית שיש בו אורה אפי' ביום צריך לבדיקת הנר. מבואות האפילין מהו לבדקן בתחלה ביום לאור הנר, מליהון דרבנן אמרין לא כמה דמנהר בלילה מנהר ביממא³⁷.

לפיכך נראה לפרש שהן שני טעמים, בשעה שבני אדם מצויין בבתייהם ובשעה שאור הנר יפה לבדיקה יותר מן היום³⁸. וכן פירש"י ז"ל³⁹. ולפיכך אם בא⁴⁰ להקדים ולבדוק לאור הנר ביום שלשה עשר מונעין אותו⁴⁰. ומה שאמרו אין בודקין לאור החמה וכו', זהו כשלא בדק בלילי ארבעה עשר שבדק ביום ארבעה עשר לאור הנר, ש"ע פ' שהוא כוזה יפה הוא לבדיקה מאור החמה, אבל בשלשה עשר הואיל והוא יכול לבדוק בלילי ארבעה עשר שיהיה אור הנר יפה אין לו לבדוק בשעה שהוא כוזה⁴¹. אבל ודאי אכסדרה שהיא נבדקת לאורה ואינה צריכה אור הנר⁴², איפשר לו לבדקה בשלשה עשר, אין⁴³ לו לשהות עד יום ארבעה עשר מפני הטעם שאמרו בשעה שבני אדם מצויין בבתייהם⁴⁴. [אמר אביי הילכך האי צורכא מרבנן]²⁸. כלומר, הלכך אחר שהלילה הוא זמן קבוע לבדיקה ואין הבדיקה בליל ארבעה עשר בשביל הקדמת זריזים, צריך אדם לזוהר שלא יבא לידי פשיעה, וזהו כפי מה שאמרנו שבדיקה כתקנה אינה אלא בלילה, ולפיכך צריך

יש שפי' ומצוי להם אור הנר. 30 וכ"כ בר"ן לפי' זה שמותר להקדים לבדוק ביום י"ג, אבל בחי' מהריטב"א דייק: „וא"כ אדם בטל ויש לו אור רשאי לבדוק ביום". כלומר, רשאי לבדוק ביום י"ד. ועי' מאירי ד"ה מצות ותשו' הרשב"א ח"א סי' רל"ב. 31 ז' סע"ב. 32 שהפירוש בבריתא הוא, אין בודקין לאור החמה גרידא אלא בודקין לאור הנר אפילו ביום (עי' להלן ח' א' ד"ה אלא), ולפירוש זה מיירי בי"ג. ועי' בר"ן. 33 עי' במאור סי' תש"ב (דף ד' א'). ועי' במלחמות שם שנקט כן בדעתו, וכן בר"ן. אבל עי' בב"ח ריש סי' תל"ג שפירש לשון המאור בדרך אחרת באופן שאף לדעתו אין לבדוק בי"ג, עי"ב. ועי' מ"מ פ"ב מהל' חו"מ ה"ד. 34 פ"א ה"א, דף א' ב'. עי"ש חנוסח. 35 הרבה ראשונים העתיקו את הירושלמי בנוסח זה: וכי יש חמה בלילה תיפתר בשלא בדק. הדא אמרה אפילו ביום וכו'. עי' אהצו"י, עמ' 2, ועוד. ומוכח מזה שהירושלמי מפרש את הבריתא ביום י"ד, בשלא בדק בלילה, שלא כשיטת הי"מ. ועי' בריטב"א להלן ז' ב' ד"ה ת"ר. וכג"י רבינו כ"ה בנוסח הדפוס (בהשמטת המלים „תיפתר בשלא בדק") ובתשו' הרשב"א הג"ל ובר"ן כאן, ועוד ראשונים. ועי' בהע' הר"ב נאה באוצר הראשונים, ל"ו ב' הע' 14. 36 בין השיטין. 37 הרי שבי"ג אינו בודק לכתחילה כלל. 38 ובשעה שאור וכו'. לשון הר"ן: ובשעה שאור הנר יפה לבדיקה, כדאמרין שאורו מבהיק בלילה יותר מן היום. 39 ד"ה ואור הנר. ועי' בפ"י ר"ח. 40 וכ"כ המלחמות שם, וכ"פ הריטב"א והר"ן, ועי' גם במהר"ם חלאוה. ועי' טוש"ע א"ח סי' תל"א ס"א ובמפרשים שם. ועי' סי' תל"ג ס"א. 41 וכ"כ בחי' הר"ן ח' א' ד"ה אין. ועי' גם ריטב"א ומאירי שם. 42 להלן ח' א'. 43 צ"ל: ואין. 44 שכיון שהוא בודק קודם זמנו אינו בא לידי פשיעה, שאף אם יטרד ולא יבדוק היום יכול הוא לבדוק בליל י"ד. אבל אינו רשאי להמתין עד למחרת לבדוק ביום, דבעינן שעה שבני אדם מצויים בבתייהם. וכן כ' הב"ח בסי' תל"ג (ד"ה ומיהו) בד' רש"י והרי"ף שאפשר לבדוק אכסדרא בי"ג לאורה. וכן פירשו בכוננת רש"י בפנ"י לדף ח' א' ובמחציה"ש בש"ע שם. אבל בפ"י הר"י מנרבונא לקמן ח' א' ד"ה ואכסדרא כ' שרש"י מפרש שיכול להמתין ולבדוק את האכסדרא ביום לאורה, וכי שמיירי באדם בטל. וכן הבין בלשון רש"י בפר"ח סי' תל"ג ס"ק א' עיין בדבריו, ועי' בב"ח

שיזוהר שלא יבא לידי פשיעה שלא יהא בידו לבדוק אלא ביום ולא יבדוק כהלכה כשהנר כוהה⁴⁵.

[המשכיר בית לחבירו בארבעה עשר על מי לבדוק]⁴⁸. תמה הוא זה, מה זו שאלה, מי שהוא עובר עליו בבל יראה ובל ימצא הוא צריך לבדוק. ואי אפשר שהם שואלין מי הוא עובר עליו בבל יראה ובל ימצא, שאם כן היו אומרים בפירוש מי הוא העובר עליו כדי שנלמוד על הביטול שהוא מן התורה, ולא היו שואלין על הבדיקה שהיא מדבריהם. וכל שכן שלענין הביטול אין זו שאלה, דודאי מאן דחמירא דידיה עליה דידיה רמיא לבטוליה, שמי שאין שלו החמץ אין בטולו כלום⁴⁶.

והאמת בזה שזה החמץ אין עוברין עליו בבל יראה ובל ימצא לא המשכיר ולא השוכר, זה שאינו שלו וזה שאינו ברשותו. שהשוכר הזה כבר נקנה לו הבית לשכירות בכסף בשטר ובחזקה והבית הוא ברשותו לגמרי לענין חמץ, כדאמרי' לקמן⁴⁷ דאע"ג דשכירות לא קניא שני הכא דאפקיה רחמנא בלשון לא ימצא, ומאחר שהחמץ הוא ברשותו של שוכר אין המשכיר עובר בבל יראה ובל ימצא ואע"פ שהחמץ הוא שלו⁴⁸. וכ"ש שהשוכר שאינו שלו אינו עובר עליו ואע"פ שהוא ברשותו. והכי איתמר במכילתא⁴⁹, יצא חמצו של נכרי שהוא ברשות ישראל שהוא ברשותו ואינו יכול לבערו, ויצא חמצו של ישראל ברשות נכרי שהוא יכול לבערו ואינו ברשותו. וזה מה שאמרו⁴⁷ ביחד לו בית שאינו זקוק לבערו, כמו שאנו עתידין לפרש⁵⁰. וכיון שהחמץ שהוא ברשות נכרי אין בעל החמץ עובר עליו, אף כשהוא ברשות ישראל כמו כן אינו עובר עליו מן הדין, שמ"מ אינו ברשותו⁵¹. ומה שאמרו⁵² אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה אף בשל ישראל אתה יכול למעט⁵³, אלא שאף הוא מוזהר עליו ואינו עשוי לשהותו⁵⁴. ואע"פ שבדין תורה כך הוא כמו שאמרנו שאין אחד מהן עובר עליו, מ"מ חכמים גזרו ביעור על כל חמץ של ישראל, שאף כשהוא מופקד אצל הגוים אמרו שהוא אסור לאחר הפסח, כדמוכח בההיא דהרהינו אצלו⁵⁵, כדבעי' למימר קמן⁵⁶. וזו היתה השאלה במשכיר בית לחברו בארבעה עשר, שאחר שמן הדין אין אחד מהן עובר עליו, זה מפני שאינו שלו וזה מפני שאינו ברשותו, וידענו שאין חכמים מניחין חמצו של ישראל שלא יתבער, בכאן על מי הטריחו

שם שיש בזה ג' דעות. ועי' בברכי יוסף שם. 45 השווה חי' מהריטב"א, ר"ן ומהר"ם חלאוה. ועי' ב"ח סי' תל"א (ד"ה ומ"ש ולכן יזהר), וט"ז שם סק"ב, ופנ"י בסוגיין. 46 עי' תוס' ר"פ ד"ה על. 47 ו' א'. 48 שלא כדמשמע מפרש"י בד"ה חובת הדר, שמן התורה מיהא צריך ביטול. 49 עי' במכילתא בא פרשה י' ופרשה י"ז, ושם הסדר להיפך: יצא חמצו של ישראל וכו' יצא חמצו של נכרי וכו'. 50 שם ד"ה יחד. ועי' ש' בלקוטות הרמב"ן ובר"ן, ועי' ברמב"ן עה"ת שמות י"ב י"ט. 51 וכ"כ במאירי (י"ב עמודה א'), ובמהר"ם חלאוה כאן ד"ה המשכיר ולהלן שם סד"ה הפקידו, שה"ה אף ברשות ישראל אחר אינו עובר. (במאירי: „שאין ההיתר משום דהוה ליה ברשות גוי אלא מפני שאינו ברשותו“). וכן נקט השאג"א סי' פ"ג, בדעת הרמב"ן. ובס' ברוך טעם בסוגית המפקיד חמץ, דף צ' רע"ב, כתב שמדברי הרמב"ן עה"ת נראה שלא נתמעט רק כשמונח ברשות נכרי, אבל בבית ישראל חבירו עובר, שבתכס כולל כל בתי ישראל. וכ"כ בהעמק שאלה צו סי' ע"ח אות א', שהרמב"ן לא פטר אלא בבית א"י. ואין הדברים מוכרעים. ועוד מתבאר מדברי הראשונים כמות שנקט בשאג"א שם בשיטת הרמב"ן שכשמוציא את החמץ מרשותו לרה"ר אינו עובר עליו, והמקו"ה סי' ת"מ סק"ה השיגו, ועי' בשו"ת אחיעזר ח"ג ס"ב, ועי' הע' 58. 52 להלן ה' ב'. 53 עי' ביאור הגר"א סי' תמ"ג ס"ב. 54 עי' במהר"ם חלאוה סד"ה המשכיר. 55 להלן ל"א א'. 56 בחי' לדף ו' א' שם. ועי'

לבדוק ולבער, על מי שהחמץ שלו או על מי שהוא ברשותו.⁵⁷ והיתה התשובה, אם עד שלא מסר מפתח וכו'. כלומר, שאם המפתח ברשותו של משכיר עדיין אע"פ שהבית קנוי לשוכר מאחר שהחמץ שלו ועדיין הוא אצלו עליו לבער, אבל כשהמפתח ברשות השוכר הרי הוא ברשותו לגמרי ועליו [לבער]. ואם כן נלמוד שישראל שהפקיד אצל חברו חמץ שהנפקד זקוק לבער אע"פ שמן הדין אינו עובר עליו מאחר שאינו חייב באתריותו,⁵⁸ והינו דסקיא דר' יוחנן חקוקא⁵⁹ כדלקמן^{60 61}. ואל תתמה מפני שלא הצריכו לבער בחמץ של נכרי המופקד אצל ישראל מאחר שהמצוה היא על הנפקד, שעל חמצו של ישראל היתה הגזירה שלא יתקיים בפסח והמצוה הטילו על מי שהחמץ ברשותו שיבערנו.

ולענין הביטול, נראין הדברים שאין מצות בטול על אחד מהן, שאין הבטול אלא כדי שלא יעברו עליו בבל יראה. וכן הדין שהנפקד שהטילו עליו מצות הביעור אין ביטולו כלום במה שאינו שלו, והמפקיד שאין החמץ ברשותו אין עליו לא מצות ביעור ולא מצות ביטול⁶². מעתה המשכיר בית לחברו בארבעה עשר כשהשוכר חייב לבדוק כגון שחל ארבעה עשר משמסר לו מפתח, אינו זקוק לבטל כלל⁶³. ואע"פ שאמרו⁶⁴ הבודק צריך שיבטל, זאת הבדיקה אינה צריכה לביטול. וכן בדין, דליכא הכא חששא דשמא ימצא גלוסקא יפיפיה לא למשכיר ולא לשוכר, שהמשכיר אינו דר שם ולא ימצאנה, והשוכר אע"פ שימצאוה⁶⁵ ליכא למימר בה דדעתיה עלוה שמכיון שאין חמץ שלו, לפי מה שיתבאר במקומו⁶⁶.

[ת"ש המשכיר בית לחבירו על השוכר לעשות לו מזוזה]²⁸. וא"ת ומה למדנו לבדיקת חמץ שאיפשר שהיא על המשכיר לבדוק משום דחמירא ידידה היא מה שאין כן⁶⁷ במזוזה.

בפר"ח סי' ת"מ ס"ק א' (דף ו' סוף ע"ד). 57 וכ"פ במאירי ובמהר"ם חלאוה, ועי' גם בחי' הר"ן רד"ה על. 58 משמע שאף בכה"ג שלא קיבל הנפקד את החמץ באחריות אין המפקיד עובר עליו מן התורה, שאל"כ היה צריך לבער, שמי שעובר עליו כב"י הוא המחוייב בבדיקה. וכ"כ בשאג"א שם בדעת הרמב"ן והר"ן. ועי"ש שהוא מפרש כן גם בשיטת הגאונים. אבל הרא"ש סי' ד' והטור סי' ת"מ נקטו בדעת הגאונים שרק בקיבל עליו הנפקד אחריות אין המפקיד עובר עליו, עי' מש"כ בשאג"א שם. ובשו"ע סי' ת"מ ס"ד פסק שאף בקיבל עליו הנפקד אחריות עובר עליו המפקיד, כד' ר"י והרא"ש. ועי' בתשו' הרדב"ז סי' תקכ"ב. 59 וכ"ה בכי"י וראשונים, ולפנינו: חקוקאה. ועי' ביאור נוסחאות לגמרא שלמה, דף י"ב, שורה 49. 60 י"ג א'. 61 וכן כתב במאירי בשם גדולי הדור, וז"ל: „ומכאן למדו גדולי הדור שישראל המפקיד חמצו לישראל הנפקד זקוק לבער וכן נראה ממעשה האמור בפרק זה באחד שהפקיד דיסקיא מלאה חמץ אצל ר' יוחנן חקוקא". ועי' גם בב"י ובב"ח סו"ס תמ"ג. ומפורש בדברי רבינו שלא כמ"ש בפר"ח שם ס"ק ב' שכל שאין אחד משניהם עובר בב"י אין הנפקד מחוייב לבערו. ובפר"ח שם הוכיח מן הסוגיא להלן שם שאין הנפקד מחוייב לבער רק למכור. ועי' במקו"ח שם ס"ק ו' שדחה ראייתו, ועי' במהר"ם חלאוה לקמן שם ד"ה כרשב"ג ובאו"ח שם. וצ"ב בדעת רבינו שאע"פ שחכמים גזרו ביעור על כל חמץ של ישראל, מ"מ שמא מכרו המפקיד במקומו לגוי, ועל חמץ של נכרי המופקד אצל ישראל לא גזרו ביעור, ומן הספק יש להקל בחיוב דרבנן. וי"ל שאין ספק מוציא מידי ודאי אף בשל דבריהם, ועי' להלן ט' א' ד"ה טעמא. 62 וכן במאירי: „וכן ראיתי שכתבו (גדולי הדור) שאין אחד מהם חייב בביטול, ואין נראה כן". 63 גם בזה כ' במאירי שהשוכר מבטל „ואעפ"י שאינו שלו, שסתם הדברים שהמשכיר הקנהו לו אגב ביתו". (פי', הקנהו לו אגב ביתו אם ירצה השוכר לקנותו). ועי"ש שי"א שהמשכיר מבטל. וב' הדעות אף בס' המכתם. ועי' במג"א סי' תל"ז ס"ק ב' ובאחרונים שם. 64 לקמן ו' ב'. 65 צ"ל: שימצאנה. 66 לקמן שם ד"ה גזירה. 67 בין השיטין.

ואיכא למימר דקס"ד שהמזוזה חובת הבית היא והיה מן הדין שיעשה אותה בעל הבית שהבית שלו ואעפ"כ הטילו אותה על השוכר, ואף כאן דין הוא שיטילו הבדיקה על השוכר⁶⁸. ואמרי' התם כדרב משרשיא דאמ' מזוזה חובת הדר היא, שהמצוה היא לגמרי על השוכר, מה שאין כן בבדיקת חמץ שהחמץ הוא (על) [של] המשכיר.

[אם עד שלא מסר לו מפתח חל ארבעה עשר]⁶⁹ פירש"י ז"ל⁶⁹ מסירת מפתח היא קניית השכירות. וכן פירש רבנו שמואל ז"ל במסכת בבא בתרא⁷⁰. ואינו, דודאי קנין השכירות כקניין המקח, כדאמרי' בפר' מרובה⁷¹ כשם שהקרקע נקנה⁷² בכסף בשטר ובחזקה כך שכירות נקנית בכסף בשטר ובחזקה, ובפ' הפרה⁷³ משמע בהדיא שמסירת מפתח אינו קנין במכירה, שאמרו שם: המוכר בית לחברו כיון שמסר לו מפתח קנאו, ואמרי' אי בכסף ליקני⁶⁷ [בכסף] ואי בחזקה ליקני בחזקה, לעולם בחזקה ובעי למימר ליה לך חזק וקני, וכיון שמסר ליה מפתח כמאן דאמ' ליה לך חזק וקני דאמי. ואף כאן לא הוזכרה מסירת מפתח לקנין שיהא הקנין נגמר לו, אלא שהחזקה היא הקנין, אלא שצריך למסירת מפתח שהוא שלו במקום לך חזק וקנה⁷⁴. יש לומ' לפי שיטה זו שהיא לומר שמיד שהבית קנוי לשוכר עליו לבדוק משום דאיסורא ברשותיה הוא, ואין המפתח שביד המשכיר עושה כלום מכיון שנגמר קנין השכירות לשוכר⁷⁵. ויש לפרש אם עד שלא מסר מפתח חל ארבעה עשר על המשכיר לבדוק, שאע"פ שהשוכר קנה את הבית בכסף או בשטר כיון דחמירא ידידיה היא על המשכיר לבדוק מאחר שהמפתח ברשותו, אבל כשהמפתח ברשות השוכר עליו לבדוק אם קנה את הבית בכסף או בשטר מאחר שהחמץ ברשותו, שאם לא קנה הבית אין מפתח שבידו כלום שלא מסר לו אלא שמירת מפתח ואין עליו לבדוק, וכן כשקנאו השוכר אין המשכיר חייב לבדוק בשביל המפתח שבידו אם לא מפני שהחמץ הוא שלו, שאם לא כן אין המפתח שבידו כלום, שאם היתה ביד אחר ודאי אין זקוק לבער, שלא מסר לו אלא שמירת מפתח. וזהו האמת⁷⁶.

מאי נפקא לך מינה⁷⁷, דליתיה להאיך⁷⁸ לשיולי⁷⁹ ולאטרוחי⁸⁰ להאי מאי. אע"פ שהבדיקה היתה מוטלת על המשכיר שהרי חל ארבעה עשר קדם שמסר לו מפתח, אעפ"כ כשאין המשכיר בכאן מטילין אותה על השוכר מאחר שהוא קנוי לו והמפתח בידו, ואף אם היתה המפתח ביד המשכיר זה שהבית שלו הוא זקוק [לבער] מאחר שאין המשכיר כאן שיבער, שעל זה [ש]החמץ ברשותו חובת הבדיקה כדי שלא ישאר אצלו החמץ.

ומדאמרי' דליתיה להאיך לשיולי משמ' דאי איתיה שילינן ליה ואפי' אי אמרי' דחזקתו בדוק, שאין לך לסמוך על חזקה כשאפשר לעמוד על בירור הדבר⁸¹. ועל זה סמך הרב

68 השהו תוס' ר"פ ד"ה ת"ש. ועי' בתוס' ד"ה על. 69 ד"ה מסירת. 70 דף נ"ג א', סד"ה והשתא קעילי. 71 ב"ק ע"ט סע"א. 72 בגמ': נקנית. 73 דף נ"ב רע"א, עי"ש הנוסח. 74 עי' בתוס' כאן בד"ה אם ובתוס' שצויינו בגליון הגמ'. וכן הקשו שא"ר כאן לפירש"י. ועי' בקרבן נתנאל סי' ב' אות ד' מש"כ ליישב. 75 וכן הבין הב"ח או"ח סי' תל"ז ד"ה המשכיר, בדעת התוס'. ויתכן שיש השמטה וחסרון בלשון רבינו, ותחילה הביא פי' ר"י שבתוס' דהכא מיירי שמסר לו המפתח ולא החזיק, וע"ז הוא שכתב: „יש לומר לפי שיטה זו" וכו'. ועי' בחק יעקב שם ס"ק ב' שחלק על הב"ח. 76 וכן היא דעת בעל העיטור הל' ביעור חמץ, קכ"א א'. וכ"פ בתוס' ר"פ, מאירי, ר"ן, מהר"ם חלאוה, ומ"מ פ"ב מחומצ' הי"ח. ועי' בס' המכתם. וכן פסק בשו"ע סי' תל"ז ס"א, וכ' בפר"ח שהעיקר כדעה זו, ועי"ש במשנ"ב סק"ב. 77 לפנינו נוספה כאן תיבת „לישייליה", ואינה בכי"י וראשונים, ועי' בב"ח ריש סי' תל"ז ובט"ז שם סק"ג. 78 וכן בכי"י, ולפנינו: להאי. 79 כג"י כ"ש, ולפנינו: דלשיוליה. 80 כג"י כ"י, ולפנינו: לאטרוחי. 81 וכ"ד

אלפסי ז"ל שכתב בפ"ק דחולין⁸² דלא אמרי' רוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן אלא כדליתיה אבל כי איתיה צריך בדיקה אם הוא מומחה.⁸³

ד, ב. [וקפבר הכל חברים אצל בדיקה]¹. מזה נראה שאין השאלה אם חזקתו בדוק אלא על שאר בני אדם שאינן נאמנים על המעשרות ועל שאר הדברים, אם נאמר שלענין בדיקה יהיו נאמנים, מפני שהכל היו מזדרזין בדבר מפני שהיא מצוה שהיא באה מזמן לזמן. כענין שאמרו בענין² שופר³ ולענין מגלה דתרי קלי לא משתמע, משום⁴ דאידי דחביבא להו יהבי דעתיהו, מה שאין כן בתורה כדאית' בפ' הקורא את המגלה⁵. אבל במי שהוא חבר לשאר דברים אינו בכלל שאלה, שודאי חבר הוא אצל בדיקה וחזקתו בדוק. [הימנוהו רבנן בדרבנן]⁶. תמה⁷ הוא זה, שהרי אף בדאורית' נמי נשים ועבדים נאמנים הן, כדאמרי' בכתובות⁸ ומאכילתו שאינו מעושר, היכי דמי דאי⁹ דידע ניפרוש אי דלא ידע מנא ידע, דמשמע שדינו לסמוך עליה¹⁰. וכן מעשים בכל יום שסומכין עליהם על ניקור הברש והכשרו. וכן בדין, דבאיסורין לא בעי עדות [ו]איש ואשה שוין הן הואיל והיא מצוה על הדבר כאיש. וכן גבי עדות אשה שעד אחד נאמן אשה נמי נאמנת וכן עבד ושפחה¹¹. ונראה דמשום קטנים הוא דאמרי' הכא הימנוהו¹² רבנן בדרבנן, והאי דקתני נשים ועבדים אשגרת לישן הוא, משום דבכל דוכתא אמרי' נשים ועבדים וקטנים¹³. ואם [תאמר] והרי בריש האשה רבה ביבמות¹⁴ משמע דלא פשיט' לן אי עד אחד נאמן באיסורין, דמעיקרא אתינן למפשט דעד אחד נאמן בעדות אשה מידי דהוה אטבל הקדש וקונמות, ובתר הכי אמרי' היא גופה מנא לן דמהימן אלא היכא דבידו לתקן.

התשובה, דהתם מעיקרא ילפינן מטבל והקדש וקונמות שמעשים בכל יום שסומכין בהם על עד אחד, ולהגדיל תורה הוא דמהדרינן למידע מדאורית' מנא לן, ואע"ג דלא סלק לן דניליף מדאורית' מנא לן מ"מ לענין דינא ליכא ספיקא שיחיד נאמן הוא בטבל הקדש וקונמות¹⁵.

התוס' בעמ' ב' ד"ה לא, וכ"כ הר"ן, ועי' בש"ע או"ח סי' תל"ז ס"ב ובנושאי כליו. 82 סי' תרפ"ט, ועי"ש בר"ן ד"ה והיכא. 83 עי' בחי' מהריטב"א כאן שחולק (וציין למש"כ בחי' הריטב"א לחולין דף ג' ב' ד"ה להאי לישנא), ועי' בחכמת אדם קונטרס בינת אדם שער רוב וחזקה אות ט'.

1 בכתה"י מחוק, ומשיירי האותיות ניכר שכ"ה נוסחת רבינו כגירסת כ"מ ועוד, ולפנינו בשינויים. 2 נ"ל : לענין. 3 עי' ר"ה כ"ז א'. 4 צ"ל : ומשום. 5 מגילה כ"א רע"ב. 6 בכתה"י מחוק. 7 לכל הדיבור השווה חי' הרמב"ן חולין י' ב' ד"ה עד אחד, בהוצ' הרב רייכמן. ועי"ע חי' הר"ן שם ד"ה עד, חי' הרשב"א שם ד"ה ונשים, תורת הבית הארוך בית א' שער א'. דף ח'. ועי' גם במאירי כאן (י"ג ב') בדעה השלישית. ועי' בשו"ת דברי אמת סי' א'. 8 ע"ב א'. 9 בגמ' : אי. 10 וסומכים גם על העבד שכן שחיטתו כשרה כשחיטת האשה כדמוכח בחולין ב' ב', עי' בחי' הר"ן שם. ודעת בעל ההשלמה שאין סומכים על העבדים אעפ"י שסומכים על הנשים באיסור תורה, והובא במכתם ובמאירי כאן (בדעה ב'), עי"ב. 11 כן מוכח ביבמות קכ"ב א' במשנה, ושם לעיל פ"ז ב'. ועי' בחי' הר"ן שם. 12 בגמ' : הימנוהו. 13 עי' בתהב"א שם שכ' לפרש כן בס"ד דירושלמי המובא להלן בסמוך בדברי רבינו, שאמרו : לית כאן אפילו נשים, ופירש : אין כאן נשים שהנשים נאמנות הן באיסורין כעד אחד ואפי' בשל תורה, אלא בגררא דקטנים נקט נשים ועבדים. ותירוק זה ליתא בשא"ר. 14 פ"ח א'. 15 בחי' הר"ן חולין שם מסיק : „אבל קושטא דמילתא דעד אחד נאמן באיסורין אף על גב דאיתחזק איסורא ואין בידו לתקן ואפי' אשה ועבד". וכן דעת הרשב"א בחידושו ליבמות שם ד"ה ולענין. וכן נראה שהיא דעת רבינו. ועי"ע בחי' הרשב"א חולין שם, שו"ע יו"ד סי' קכ"ז ס"ג

ובירוש' 16 אמרו שאף נשים ועבדים הוצרך לומר דהימניהו רבנן בדרבנן, דכיון דאמרי אנן בדיקניה אם לא שהבדיקה מדרבנן לא היו נאמנין עליה, שמתוך שהן עצליות הן בודקות כל שהוא 17. ובענין זה איפשר לפרש מה שאמרו בפ' כיצד מערבין 18 שאפי' עבד ושפחה נאמנין על התחום מפני שלא אמרו (שלא אמרו) בדבר להחמיר אלא להקל, משום דתחומין דרבנן. ודאי שאף בשל תורה עבד ואשה נאמנין הם כמו שאמרנו, אלא מיירי בשאומרין שהן מדדו את התחום, ואלו היה דבר של תורה אין לנו לסמוך עליהן שהן יודעין למדוד 19. והרב מורי נ"ר 20 אומ' שאותה שאמרו שם אפי' עבד אפי' שפחה ארישא קאי, דקתני אחד מר(ו) בה ואחד ממעיט שומעין למרבה, וקאמ' שאף (הם) [אם] המרבה הוא עבד ושפחה שומעין לו כנגד גדול שבישראל שהוא ממעט, שהוא קולא מדרבנן, דאלו בשל תורה עד אחד בהכחשה לא כלום הוא 21.

[איבעיא להו המשכיר בית לחבירו בחזקת בדוק ומצאו שאינו בדוק מהו, מי הוי כמקח טעות] 6. יש מפרשים דלאו דוקא בחזקת שהוא בדוק, שאם התנה עמו בפירוש שהוא בדוק פשיט' שאם מצאו שאינו בדוק ^{אוצר החכמה} שהוא מקח טעות, אלא הכי קאמ', המשכיר בית לחברו בארבע[ה] עשר שהוא בחזקת בדוק, דסבירא לן דבבעיין דחזקתו בדוק או אין חזקתו בדוק גקיטינן לקולא משום דהוי בדרבנן, וקא מיבעיא לן הואיל ודינו שיהא בחזקת בדוק כשמצאו שאינו בדוק אי הוי מקח טעות. וזהו דעת הרב אלפסי ז"ל שלא הביא בהלכותיו בעיא דחזקתו או אין חזקתו בדוק 22. וכל שכן לפי מה שכתבנו למעלה 23 שאין השאלה אלא במי שהוא חשוד לשאר דברים, שהרי הוא בחזקת בדוק בודאי לפי שהוא חבר כשאר 24 דברים. ואחרים אמרו שאיפשר לפרש בחזקת בדוק שאמ' לו בפירוש שהוא בדוק, ואפי' הכי קא מיבעיא ליה אי הוי כמקח טעות, ולא שאמ' לו בלשון תנאי שהוא בדוק אלא להודיעו, וקא מיבעיא לן אי הוי כמקח טעות, אם הוא (מפקיד) [מקפיד] על זה מאחר שהוא דבר של מצוה הואיל ולא אמ' לו בלשון תנאי, אבל אם אמ' לו בלשון תנאי ודאי דבר פשוט הוא שהוא מקח טעות 25.

והרב מורי נ"ר אומר שאף אם אמ' לו בלשון תנאי היא השאלה, ולא לענין התשלומין, דודאי פשוט הוא שצריך לשלם לו שכר הבדיקה, אלא השאלה היא כיון שהוא ענין של מצוה אם הוא כמקח טעות שיבטל השכירות לגמרי, כדין מקח טעות שהוא בטל כשמצא מום במקח. ופשט אביי דלא הוי כמקח טעות, שאם הוא צריך לעשות בבית זה טורח של

בהגה, שב שמעתתא שמעתא ו' פ"א. ועי' מש"כ בביאור הגר"א יו"ד שם אות ל"ב בשיטת התוס'. 16 פ"א ה"א, דף ב' ב'. 17 וטעם זה מספיק גם לעבדים וכדאמרין עשרה קבין עצלות ירדו לעולם תשעה גטלו עבדים (תהב"א שם). וכן פירשו שא"ר בכוונת הירושלמי שמתוך שהן עצלניות אינן בודקות כראוי, ואם לא שהבדיקה מדרבנן לא היו נאמנות עליה, עי' בתוס' כאן ד"ה הימנוהו, רא"ש כאן סי' ג', מהר"ם חלאוה כאן, הרשב"א והר"ן הנ"ל, ח' הריטב"א כתובות ע"ב א' ומובא בשטמ"ק שם. אבל המאירי כאן מפרש אותו בהפך: שמתוך שהן עצלניות בודקות כל שהן, ר"ל עושות מלאכתן במתון ואינן טרודות בעסקים אחרים, עי"ב. וכן פירשו רבינו מנחם בהל' חו"מ פ"ב הי"ז. ועיין מ"ש בשדה יהושע שם בשם הרדב"ז. 18 עירובין נ"ח ב'. 19 עי' מ"ש בזה בתהב"א שם. 20 כ"כ הרמב"ן בתידושיו לחולין שם, והביאוהו בחי' הר"ן שם והרא"ה בבדק הבית בית א' שער א'. 21 עי' קידושין ס"ה ב'. 22 השווה עם מ"ש מהר"ם חלאוה בריש ד"ה ולענין פסק. ועי' בב"ח או"ח סי' תל"ז סד"ה השוכר. 23 ד"ה וקסבר. 24 נ"ל: למי שהוא חבר לשאר. 25 וכ"כ מהר"ם חלאוה בד"ה איבעיא, וכיוון לזה בפר"ח או"ח סי' תל"ז ס"ק ג', ועיין בדבריו שכתב לפרש כן גם במה שהביא המ"מ בשם הרמב"ן — שהם

מצוה אינו בעיניו כמי שמצא בה מום, דניחא ליה לקיומי מצוה בין בגופיה בין בממוניה, ועילה מצא כשהוא מבקש לחזור ואין שומעין לו, אלא יבדוק את הבית ובעל הבית ישלם לו אחר כך, שאין לו להוציא ממון ולא (לטורח) [לטרוח] במצוה שהיא מוטלת על זה, לא אמרו אלא שאין הדבר אצלו מום שיבטל בו המקח. ומה שאמרו לקיומי מצוה בין בגופיה בין בממוניה, לא שיאמר אביי שהוא יוציא המעות משלו או שיטרח לצורך חברו, אלא שאם לא רצה חברו לבדוק אין לו לבטל המקח לכך, ואין לו עליו אלא תרעומת מן המעות שהוציא ומן הטורח שטרח במה שהוא מוטל על חברו, והוא גובה ממנו, שדבר של הקפדה הוא אלא שאינו מום לבטל בו המקח כמו שאמרנו²⁶.

הדברים שמביא רבינו להלן בסמוך בשם מורו — ועי' בהערה הבאה. 26 וכן כתב במ"מ, הל' חו"מ פ"ב הי"ח, בשם הרא"ה שכתב בשם הרמב"ן, ומובא אף בחידושים מהריטב"א כאן, עיין בדבריו בארוכה. ועיין בר"ן שחלק עליו. ועי' ב' הדיעות בטוש"ע או"ח סי' תל"ז ס"ג, ועי"ש במפרשים. ועי' בפר"ח שם שכ' שאם התנה השוכר בפירוש עם המשכיר שאינו שוכר את הבית אלא אם כן הוא בדוק, לית דין ולית דיין שיאמר שאינו מקח טעות, ולפיכך כתב שאף הרמב"ן מפרש הסוגיא בלא התנה, רק שהמשכיר הזכיר שהבית בדוק והשוכר קיבלו בסתם. עיין בדבריו. ועי' בביאור הלכה של המ"ב שם, ד"ה וי"א, שהעיר שבמיוחד להריטב"א כאן מתבאר שהרמב"ן מפרש הסוגיא בהתנה השוכר, ואפ"ה לא הוי מקח טעות. וכן מבואר בדברי רבינו. ובמקור חיים פסק כהפר"ח שאם התנה תנאי גמור הוי ביטול מקח. ועי' במאירי (דף ט"ו עמ' א') שהביא שיטת המפרשים ניחא ליה לאיניש לקיומי מצוה בממוניה, הואיל ועתיד להשתלם ממנו, שהיא כדעת הרמב"ן, והמאירי נקט אח"כ שאם אמר לו בהדיא שבדוק הוא, אין ספק שחוזר בו אם ירצה. ועי' גם בר"י מנרבונא (העתקנו את לשונו להלן) שהביא דעת מי שפירש שהמשכיר פורע השכר, ולא הזכיר שמייירי בהתנה במפורש. ולפי"ן, מה שהמשכיר מחוייב לפרוע לשוכר שכר הבדיקה, הוא משום שאין אומרים ניחא ליה לאיניש לקיומי מצוה בממוניה אף במקום חסרון כיס. וכן נראה שהיא דעת האחרים שהביא הר"ן. אבל בדברי רבינו בשם הרמב"ן מבואר שהמשכיר מתחייב לפרוע שכר הבדיקה מדין קיום התנאי שבמקח; ובדין ניחא ליה לאיניש לקיומי מצוה בממוניה לא נתבאר, איפוא, בדברי הרמב"ן אם הוא סובר דניחא ליה אפילו במקום חסרון כיס אם לא. ועי' בהגה בש"ע שם ס"ג, ובביאור הגר"א שם, ובשעה"צ של המ"ב אות י"ז. וצ"ב בעיקר דברי הרמב"ן שמפרש שאף באמר לו בלשון תנאי היא השאלה, ומן הסתם מדובר כאן אפילו בהתנה בתנאי גמור כדין משפטי התנאים, והדבר תמוה, מה שייד לומר בכה"ג ניחא ליה לאיניש וכי', ומאחר שלא נתקיים תנאו בודאי בטלה השכירות, וכמו שתמה בפר"ח. והנראה בזה, שאין כאן ענין של "תנאי" במובנו הרגיל, ש"על מנת" כאן אינו מעין התנאים שאדם מתנה בקנין או בהתחייבות, כמו מקדש ומגרש ומוכר על תנאי, שעושה המעשה על תנאי, שאם לא יתקיים התנאי לא יתקיים המעשה, אבל השוכר בית על מנת שהוא בדוק אינו מעשה המבטל את השכירות, אלא הוא תיאור והגדרת המקח, שבית שכוה ברצונו לשכור, ולכן אין דנים בזה אלא מדין מום שבמקח שמבטל את המקח, ולא מדין תנאי שחלות המקח מותנית בו. ופשט אביי שאם הוא צריך לעשות בבית טורח של מצוה אינו בעיניו כמי שמצא בו מום שיתבטל המקח. ועי' במג"א שם ס"ק ז' שהקשה על הרמב"ן למה הוצרכו בגמ' לומר דניחא ליה לאיניש וכו', והלא כך הוא הדין בכל מום שאינו בגוף המקח שמנכה לו מן הדמים והמקח קיים, כמבואר בש"ע חושן משפט סי' רל"ב ס"ה. ותירץ ששם לא התנה, וכאן אפילו התנה המקח קיים. וז"ל הר"י מנרבונא: "הא דאמרי' ניח' ליה לאיניש, שמעתי שיש מי שפי' דמ"מ המשכיר פורע השכר שהוציא השוכר בבדיקה, שאם לא כן הא לא ניח' ליה לאיניש לפרוע לולב או ציצית וכיוצא בהן לצורך חברו, ואין זו דרכה של שמועה. ועוד דאפי' בעלמ' נמי דליכא מצוה השיבו רבותי הגאונים ז"ל (עי' בשו"ת הר"י מינאש סי' נ"א, ובהגהות מרדכי כתובות סי' רצ"ב), שאין מקח טעות אלא בגופן של בתיב כגון כותל העומד ליפול וכיוצא בו, אבל אמת המים וכיוצא

אוצר החכמה

[דכולי עלמא מיהא] ⁶ חמץ משיש שעות ולמעלה אסור מדאיריתא ²⁷. פירוש, ד[מ]שמע להו דכיון דעבדי הרחקה בשעה ששית, שמתחלת(ו) שבע הוא מן התורה, דלרבנן לא עבדי הרחקה. וליכא למימר דמתחלת שש ולמעלה כל היום האיסור הוא מדרבנן, שמן הסתם כיון שהחמץ מותר במקצת היום שאינו אסור כל היום, מחצות הוא האסור, שכך הוא הענין שיהא כל היום אסור או חציו, ועל כן אמרו שהאיסור מתחיל מן התורה מתחלת שבע, ושורפין בתחלת שש להרחקה דרבנן, ואם היה האיסור מתחלת שבע מדרבנן לא היו עושין [הרחקה] כמו שאמרנו ²⁸.

[מנא לן] ⁶. פרש"י ז"ל ²⁹, דלר' מאיר הוא דאיבעיא לן מנא לן, דאלו לר' יהודה הא אמרי' בפר' כל שעה ³⁰ דתלתא קראי כתיבי, חד לפני זמנו וחד לתוך זמנו וחד לאחר זמנו. ואינו מחזור, דהא סתמ' קאמרינן מנא לן, משמע דכולי עלמא מיבעיא לן. וכן הוא, דלר' יהודה נמי לא ידעינן מקרא דצריך לבעוריה בשעה שביעית, דאי נמי כת' לא יאכל חמץ אכתי לא ידעינן דצריך לבעוריה, שהרבה איסורין יש שאינן צריכין להתבער, והינו דמיתי לה מקרא דתשביתו ³¹.

והאי דאמרי' משיש ולמעלה אסור [איסור] אכילה הוא ³², בודאי כולי עלמ' מודו בהא ³³, אלא שבאיסור הנאה נחלקו, דר' שמעון פליג עליהו דר' יהודה ור' מאיר, כדבעינן למיכתב לקמן ³⁴.

בה העוברת בחצר, כל שסלקה הבעלים אין כאן מקח טעות. וכי תימ' דהתם מיהא המוכר צריך לחזור אחר הפועלים לסלקה אבל כאן משום דמצוה היא השוכר צריך לחזור אחר הפועלים, א"כ ליכא בין הכא לעלמא אלא לטרוח אחר הפועלים, ואין זה נקרא ניח' ליה לאיניש לקוימי מצוה בממוניה, אלא כולה מילתא בגופי' היא...". הרי שהקשה קושית המג"א, ותירוצו של המג"א אינו מתקבל לפי המפרשים האלה שלא העמידו את השאלה בהתנה במפורש. ובעיקר קושיית הר"י מנרבונא י"ל שצריכים אנו לסברת ניחא ליה לאיניש וכו', בכה"ג שהמשכיר מסרב לבדוק, או דליתיה קמן, שאז מוציא השוכר הוצאות משלו ומשתמש בממונו בינתיים עד שיפרענו המשכיר את חובו, והריהו נקרא עושה מצוה בממונו ממש. ודעת הר"ן בזה, שהמשכיר אמנם מחוייב לבדוק, אך אם איננו כאן והשוכר בדק, אינו יכול לתבוע את המשכיר לפרוע לו הוצאות הבדיקה, שמצוה בלחוד הוא דרמיא עליה דמשכיר, וכיון שאין ביד יורדים לנכסיו של אדם לשם קיום מצוה, הרי שלא ההנהו כלל. ועי' במקור חיים שם שפירש בדעת הסוברים שחייב המשכיר להחזיר דמי הבדיקה לשוכר, דמיירי ביד וכבר נתחייב המשכיר ליתן מממונו להוצאות הבדיקה, והשוכר הרי ההנהו במה שפרע את חובו. וכ"כ בחי' אנשי שם על הר"ן. וצ"ל שחשוב כפורע חובו מדעתו כיון שחכמים חייבוהו לבדוק. ועכ"פ נראה שאין לפרש כן בשיטת הרמב"ן, שלפי מה שפירש את השמועה בהתנה השוכר עם המשכיר בית בדוק, הרי שיש לפרשה גם ביד. ומעתה תיקשי קושית הר"ן על הרמב"ן, אחר שכבר בדק השוכר את הבית, מכח מה הוא תובע מן המשכיר את דמי הבדיקה. ונראה שהוא מכריחו לפרעו הוצאות הבדיקה מכח קיום התנאי שהיה ביניהם, שאם לא כן הרי השוכר כמוצא מום במקח, והמקח בטל. או שידע שאין המקח בטל בין כך ובין כך, אלא שהמשכיר נתחייב לו מעשה הבדיקה העולה בדמים בחיוב נפרד, מכח הפסיקה שהיתה על בית בדוק, ואין החוב נפקע. וכדין המבואר בחושן משפט שם שהמוכר מתחייב לקונה דלתות ושערים עכ"פ. ²⁷ וכ"ה בכ"ל וראשונים, עי' דק"ס אות ח', ובאור נוסחאות לגמרא שלמה, שורה ²⁷, ולפנינו לי' תיבת מדאורייתא. ²⁸ עי' רש"י וחי' הר"ן ד"ה דכולי. ²⁹ וכ"ה ברש"י כ"י, עי' דק"ס שם, ובמהר"ם חלאוה בשם רש"י. ³⁰ להלן כ"ח ב'. ³¹ עי' תוס' ר"פ, מהר"ם חלאוה, צל"ח ופנ"י. ³² שבכלל השבתה שבתורה איסור אכילה, עי' במלחמות (דף ג' א' מדפי הרי"ף) ריטב"א ומאירי. ³³ לאפוקי משיטת הרו"ה שלר"ש

[אמר אבי תרי קראי כתיבי] ⁶. פירש"י ז"ל ³⁵, תרי קראי כתיבי דקשיין אהדדי, דכיון דאמ' רחמנא שבעת ימים משמע ימים שלמים, והכי ³⁶ קאמ' ביום הראשון תשביתו שאר מבתיכם, שהרי לכל הפחות בשעת ההשבתה הוא עובר משום בל ימצא. ומה שהקשו ואימ' לרבות ליל חמשה עשר, פירש"י ז"ל ³⁷ שיהא זקוק להשביתו בליל חמשה עשר ולא ביום ארבעה עשר. ואינו מחוור, דהא אמרי' דסד"א ³⁸ ימים אין לילות לא ³⁹ קמ"ל דאפי' ⁴⁰ לילות, דאי נמי רבי רחמנא לילות בכלל ימים אכתי קשה היכי אמ' רחמנא ביום הראשון לרבות לילי חמשה עשר, שהרי לכל הפחות עובר הוא בשעת ההשבתה ⁴¹.

ויש לפרש תרי קראי כתיבי, דכיון דכתב רחמנ' שבעת ימים שאור לא ימצא למאי איצטריך למימר ביום הראשון תשביתו שאר, פשיט' דכיון דלא ימצא שבעת [ימים] צריך שיהא מושבת ביום הראשון, אלא לרבות ארבעה ³⁹ עשר לביעור, שקבע זמן להשבתתו שתהיה בארבעה עשר ⁴², ויש במשמע מתחלת היום כדאמרי' לקמן ⁴³ ואימ' לרבות לילי ⁴⁴ ארבעה עשר לביעור (במשמע) ⁴⁵. אבל אי אפשר [לפרש] כן, שממה שאמרו הא כיצד נראה שהיו סבורין שביום הראשון הוא כמו כן יום טוב ראשון ⁴⁶, וכן מפורש לפנינו ⁴³ שאמרו בברית' אך ביום הראשון מערב יום טוב או אינו אלא ביום טוב ת"ל וכו', וזה כפירש"י ז"ל.

והמדוקדק בזה שאחר שאמ' הכתו' שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם ודאי לא הוצרך לכתוב שיהא מושבת קדם לכן, שהרי ודאי כשאמ' שבעת ימים לא ימצא בבתיכם יש לך לידע שעליך להשביתו קדם לכן, וכשאמ' הכתוב ביום הראשון תשביתו הוא מיותר להם, ועל כל פנים (בה) [בא] או ³⁹ לרבות התר ליום טוב ראשון שיהא יכול להשביתו בו ביום, לומר שבעוד שיהא עוסק בהשבתתו לא יהא עובר עליו בבל יראה ובל ימצא, או לרבות אסור ליום ארבעה עשר, שהוא מרבה אותו לאיסור בשביל הביעור, רצוני לומר שהוסיף יום אחד לאסור כדי שיתבער החמץ באותו היום, וכיון שאי אפשר לומר כן ⁴⁷, יצא ההתר מיום חמשה עשר ונשאר המשמעות של יום הראשון לאסור ארבעה עשר. ויש במשמע שיהיה כל [היום] אסור ויתבער מתחלת היום, עד שאמרו אך חלק, כדאית' לקמן ⁴³. שאם לומר שיתבער בארבעה עשר בשעה אחת קדם חמשה עשר, זה אינו צריך פסוק, כמו שאמרנו.

דלית ליה לאו לפני זמנו (לקמן כ"ח ב') מותר באכילה. עי' במאור ובהשגות הראב"ד עליו ובמלחמות (שם) ובדברי רבינו לקמן ז' א' ד"ה ר"ג, ועי' בתוס' לקמן כ"ח ב' ד"ה רבי שמעון. 34 ז' א' ד"ה דאמר. 35 עי' בפירש"י ד"ה שבעת. 36 = והיכי. 37 בד"ה ואימא. 38 לפנינו נוסף: ימים כתיב. וליתא בכ"י. 39 בין השיטין. 40 לפנינו: אפילו. 41 עי' בחי' גור אריה שכיוון לקושיא זו. ונראה לומר בדעת רש"י, שאף לפי הס"ד בודאי שכל הלילות אסורים הם כימים, מלבד ליל ט"ו, שהיינו אומרים שלאוי ב"י וב"י מתחילים מבוקרו של ט"ו ולהלן, ובא הכתוב וריבה ליל ט"ו לאיסור, אבל לא ריבהו אלא בשביל הביעור, שהוסיף לאסורו כדי שיתבער החמץ בלילה, ולא להכלילו בכלל שבעת ימים. ורבינו מפרש לשון „ימים אין לילות לא" כפשוטו, שכל לילות ז' ימי הפסח אינן באיסור בל ימצא, קמ"ל שאף הלילות בכלל האיסור. ועי' מ"ש בפנ"י בד"ה ואימא. 42 כפי' ר"י בתוס' ותוס' שנץ ותוס' ר"פ. 43 ה' א'. 44 וכ"ה בכ"י, ולפנינו: ליל. 45 או שצ"ל: שכל היום במשמע. 46 עי' בתוס' ר"פ סד"ה וכתוב שפני הנראה הרגיש בקושי שיש בלשון „הא כיצד" לפי ר"י, ולכן כ': „וכי האי אשכחנא בפ' הגזול קמא". ובהערות הר"ב נאה כ': נראה שהתכוונו להא דאיתא בב"ק דף ק"ט ב': הא כיצד אם היה כהן בעל מום וכו', ועי' שטמ"ק שם מהרא"ש. 47 פירוש,

שאמרו בבריתא אך ביום הראשון תשביתו³⁵, אתה אומ' ³⁶ מערב יום טוב או אינו אלא ביום טוב³⁷, ת"ל לא תשחט על חמץ דם זבחי, לא תשחט את הפסח ועדיין חמץ קיים, והם דברי רבא, ואם אתה אומ' שהפסוק עצמו הוא דורש רבא לביעור החמץ, למה הביאורו על פסוק של ביום הראשון, אבל מכאן נלמוד שדרשתו של רבא בלא תשחט על חמץ דם זבחי אינה עיקר דרשא אלא גלויי מלת' בעלמ' על פסוק ביום הראשון שהוא על יום ארבעה עשר בחצי היום, כמו שהם למדים מאך חלק³⁸.

ומקשינן ודלמ' ³⁹ כל חד וחד וחד לכי ²⁶ שחיט. כלומ', ודאי דמדאמ' רחמנא שהשוחט את הפסח על החמץ עובר משמע שהחמץ הוא נאסר, אלא איפשר לומ' שכל אחד אסרו כשישחוט את הפסח, שהרי לא תלה הכתו' אלא בשחיטת הפסח שזמנה מתחלת שבע ולמעלה. ואמרינן זמן שחיטה קאמ' ²⁷ רחמנא, כלומ', מאחר שרמז הכתו' בפסוק זה אסור על החמץ, אי איפשר שתלאו בשעת שחיטה [של] כל אחד, אלא זמן שחיטה קאמ', שתלה האיסור בזמן שחיט' כדי שיהא שוה לכל, ולא שיהא תורת כל אחד בידו⁴⁰. ומעתה כשאמ' רבא לא תשחט על חמץ וכו', אינו ליתן לאו על המקיים חמץ בארבעה עשר משש ולמעלה, וכן בדין בכל התנאין שהוא אומ' כן⁴¹.

[תניא נמי הכי] ¹ אך [ביום הראשון תשביתו] ¹ וכו'. סייעת דרבא ואביי היא, דרבא קאמ' כר' ישמעאל ואביי כר' יוסי הגלילי⁴². ולא אשכחן תנא דקאי כרב נחמן בר' יצחק, ומשום הכי אמרי' תניא נמי הכי ולא אמרי' כתנאי, אע"ג דפליגי ר' ישמעאל ור' יוסי הגלילי בפלוגת' דאביי ורבא⁴³.

[ואי ביום טוב עצמו מי שרי] ¹ והא ⁴⁴ איתקש השבתת שאר לאכילת חמץ. הוה ליה למימר והא כתי' שבעת ימים, דשבעת ימים משמ' שיהו כלם שלמים באיסור כדאית' לעיל⁴⁵, אלא שלא למדנו תלמוד שלם אלא מדאיתקש השבתת שאר לאכילת חמץ, דאיפשר דאתא קרא דביום הראשון לרבות לילי חמשה עשר, כדאית' לעיל.

ה, ב. [וש"מ לא אמרינן מתוך שהותרה ¹ הבערה לצורך הותרה נמי שלא לצורך] ². ודאי דמאן דאמ' הותרה שלא לצורך לא אמ' שלא לצורך כלל, כמו שיתבאר במקומו בע"ה³, אלא שלא לצורך אוכל נפש קאמ', והוא לצורך הנאת גופו בדבר השווה לכל נפש, או לצורך היום דומיא דהוצאת לולב והוצאת קטן למולו. והבערת חמץ נמי למאן דאמ' הותרה שלא לצורך מותרת היא, שצרך היום היא שזמנה היא ⁴ ביום זה⁵.

התמיד. ³⁵ לפנינו נוסף: שאר מבתיכם. ³⁶ לפנינו ליתא תיבות „אתה אומר“, וישנן בכ"י. ³⁷ לפנינו נוסף: עצמו, ולי' בכ"י. ³⁸ מבואר בדברי רבינו שאף רבא למד לחיוב ההשבתה משש שעות ולמעלה משני כתובים, וכדרשת ר' ישמעאל. ונר' שגם התוס' בסד"ה זמן מפרשים כן בדברי רבא. ועי"ע בתוס' שנץ ובתוס' ר"פ. ³⁹ לפנינו: ואימא. ⁴⁰ עי' רש"י בד"ה זמן. ⁴¹ נראה שכוונת רבינו להוכיח מדרשות שאר התנאים שבסוגיין לרבא, שכשם ששאר התנאים לא באו אלא ללמד על זמן ההשבתה, ולא ליתן לאו על קיום חמץ מו' שעות ולמעלה ביום י"ד, אף לימודו של רבא, שהוא לימודו של ר' ישמעאל, כן הוא. ⁴² שלא כמ"ש בפ"י ר"ח: תניא כרבא ואליבא דר' ישמעאל. ועי' ברש"ש לתוס' לעיל ד' ב' ד"ה וכתוב, ומהרש"א שם לתוס' ד"ה ואימא. ⁴³ עי' מ"ש בזה בחי' חתם סופר. ⁴⁴ לפנינו: הא. ⁴⁵ ד' ב'.

¹ כך ניכר משיירי האותיות, וכ"ה בכ"י, ולפנינו: הואיל והותרה. ² בכתה"י מחוק. ³ עי' ביצה י"ב א' ובתוס' שם ד"ה ה"ג. ⁴ נ"ל: הוא. ⁵ עי' בתוס' ד"ה לא. ועי' בר"ן לרי"ף ביצה ס"י תתמט (דף ג' ב' מדפי הרי"ף) ד"ה ודאמרינן שכ' בשם הרמב"ן דצורך מצוה לא חשיב צורך היום, ומקור דבריו בחי' הרמב"ן שבת קל"ט ב' ד"ה ואמר

ועדיין אני אומ' בבתים עובר משום כל יראה וכל ימצא וכו' ובגבולין⁶ שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה. הכי נמי הוה ליה למימר ומותר להטמין בגבולין, דלא כתי' אלא כל יראה משמע שמותר להטמין, כדאמרי' לעיל יכול יטמין⁷. אלא שממה שכתו' בבתים כל ימצא נראה שהן דוחין משמעו' כל יראה שלא יהא מתיר מטמין, דנימ' דלא אמ' דוקא כל יראה אלא שלא יהא נראה⁸, או שבא ליתן [ל]או (ל)אחר על הנראה שיהא עובר עליו שמים משום כל יראה וכל ימצא⁹, שאסר תחלה הנראה ואחר כך הוסיף לא(י)סור הנמצא, כמו שאתה רואה שאסר תחלה הבתים ואחר הוסיף לא(י)סור כל הגבולין, שאי איפשר להתיר את הטמון מכיון שאמ' הכתוב לא ימצא בבתים והוא מגלה על הגבולין אף בשלא ג"ש של שאר שאר. וכן תראה במס' אחר שלמדו [בג"ש] של שאר שאר שהתר הטמון הוא בטל לגמרי¹⁰. אבל בקבלת פקדונות אינו כן, שהרי ודאי מכיון שאמ' הכתו' לך הותרו הפקדונות על כל פנים, שאי אפשר לומר שאסר תחלה את שלו ואחר כך הוסיף לאסור של כל אדם בפסוק של לא ימצא שלא כתב בו לך, שאם כן למה כתב לך שהוא למעט של אחרים, אם סופו לרבות את כלן למה לו לכתוב לך, והרי זה דומה למה שאומרים בתלמוד¹¹ לא ליכתוב רחמנא לא וא"ו ולא ה"א.

⁶ [ונאמר שאור בגבולין]². נראה שאף לבתים שילמדו מגבולין צריך ג"ש להתר

רבא. ועי"ע בחי' הרמב"ן שבת קכ"ד ב' ד"ה וב"ה, ובתורת האדם ענין ההוצאה, עמ' ק"י ולהלן, בן הרמב"ן לביצה י"ב א'. וכ"ד הרשב"א בתשו' ח"א סי' כ"ב. ובמגן אבות להמאירי הענין השישי חלק על הרמב"ן, עיין בדבריו. ועי' בש"ע א"ח סי' תקכ"ו ס"א. ועי' בחי' מהריטב"א כאן ד"ה וש"מ, שכ' שמה שמשמע מסוגיין דלמאן דסבר דאמרינן מתוך שרפינו, לכשתמצא לומר שזמן שריפתו ביום טוב קאמר, אבל השתא דקי"ל דביעור בי"ד, היכא דעבר ולא ביטל ולא בדק, אין לשורפו ביו"ט, דהוה ליה כדבר שאפשר לעשותו מערב יום טוב. וכ"ד הרמב"ם בפ"ג מהל' חו"מ ה"ח, ועי' במ"מ שם, ועי' בטוש"ע או"ח סי' תמ"ז ס"א ובפר"ח ובמג"א שם. ועי' בשאגת אריה סי' פ"א וסי' פ"ג. ויש להסתפק במה שכ' רבינו שזמן ההבערה ביום זה, אם זה אליבא דאמת שההשבתה מערב יו"ט היא. ועי' בחי' הר"ן כאן ד"ה וש"מ, שכ' כדברי רבינו, ומדבריו בפירוש ההלכות לקמן ו' א' ד"ה המוצא, משמע שיש בהבערה משום צורך היום למי שלא ביטל, עי"ב. ואף הרשב"א בתשו' שם אע"פ שפסק כרמב"ן דצורך מצוה לא חשיב צורך היום, מ"מ הסכים בתשו' סי' ע"א לד' הר"י שמותר לשרוף חמץ ביו"ט. וצ"ל שסוברים שאין שריפת חמץ ביו"ט חשובה כצורך מחר, כיון שהחובה מוטלת עליו לבערו בכל שעה. ונראה שזוהי הכוונה בדברי הרב השואל בתשו' הרשב"א סי' ע"א, שכ' : „או דלמא כל שמצוה כזה לא אמרינן ביה כיון דאפשר לעשותו מערב יום טוב". והסכים עמו הרשב"א. ונראה שזוהי הכוונה במ"ש הרמב"ן בחי' שבת קכ"ד ב' וז"ל : „ותו ק"ל הא דאמרי' פ"ק דפסחים גבי ביעור חמץ של שריפה וש"מ ל"א מתוך שהותרה הבערה לצורך הותרה נמי שלא לצורך, וי"ל כל חובת היום בדבר שהוא [מקרי] צורך היום קצת אלא שאינו לאכילה דומיא דאוכל נפש שהוא צורך וחובה ליום, ולא מחייב ביו"ט אלא בדבר שהוא צורך מחר כגון אופה מיו"ט לחול ומילה שלא בזמנה". וכן יש לפרש בכוונת רבינו. ועי"ע בר"י מגרבונא לקמן ו' א' ד"ה המוצא. ועוד יש לדון לפי מש"כ רבינו לקמן כ"א א' ד"ה ואי אשמעינן, דכל שלא ידע לא עבר אלא ימצא, שעכשיו כשמוצאו הוא זמן האיסור וזמן ההשבתה. ויש לדחות שמ"מ אין זמן העשה קבוע להיום בדוקא. ⁶ לפנינו : בגבולין.

⁷ עי"ע מ"ש הר"ן בזה בהרחבה, בחידושי ד"ה ומה שאור, ועל הרי"ף בד"ה ותמיהא.

⁸ כלומר, שלא יהא ראוי לראיה. ובר"ן : „כיון דכתיב לא ימצא גלי אלא יראה דראיה לאו דוקא אלא לישנא בעלמא". ⁹ עי' בזה בדבור הבא ובהערות. ¹⁰ פירוש, ואם היה משמע מלא יראה היתר הטמון, היה בדין לקיים היתר ההטמנה המשתמע מגבולין (באיזה אופן) ואיסור שלה המשתמע מבתיים בג"ש דשאור שאור, כמו שאנו מקיימים היתר ואיסור בשל אחרים. ועי' בר"ן שכ' בפירוש ב' שלאיסור הטמנה נמי איצטריך ג"ש, עי"ב. ¹¹ לעיל

[אוצר החכמה]

[אוצר החכמה]

הפקדונות, ואל תתמה מפני שהבתים בכלל גבולין והן עצמן בכלל התר הפקדונות, שאחר שהוצי' אותן הכתוב מן הכלל יש לומר שבא הכתוב לאסור בהן את¹² הפקדונות ולא יהא התרן אלא בשאר הגבולין, אלא שבג"ש של שאר שאר אתה נותן את האמור של זה בזה.

ואע"ג דאיתקש בתים לגבולין אכתי אית לן למימר שאם ראה חמץ בבתים עובר משום בל יראה ובל ימצא, דתרויהו כתיבי בבתים שהבתים בכלל גבולין הן, אבל אם ראוהו בגבולין אינו עובר אלא משום בל יראה, בגבולין לא כתיב לא ימצא. ואע"ג דאמרי' אף שאר האמור בגבולין עובר משום בל יראה ובל ימצא, לא שיהא עובר משום שני לאוין אלא שאם הטמינו בגבולין עובר עליו, דלא ימצא דכתי' בבתים גלי עליה דלא יראה שאינו בראיה ממש אלא שלא יהא נראה, ובין טמון בין מגולה עובר עליו משום בל יראה¹². ומעתה אם הטמין בבתים עובר עליו משום לא יראה ומשום לא ימצא, שהרי למדנו על לא יראה שאינו דוקא בראיה¹³.

וי"ל דאהני ג"ש דשאר שאר שכשם שעובר בבתים משום לא יראה ומשום לא ימצא כך הוא עובר בגבולין, שנעשו הגבולין כבתים עצמן. וכן עיקר, שהרי אמרו במכילתא¹⁴ שהקיש הכתוב שאר לחמץ מה זה בל ימצא אף זה בל ימצא, שהרי בחמץ לא מצינו שהוא בבל ימצא לא בבתים ולא בגבולין, ובודאי הקישא זו היא לגמרי שהחמץ כשאר לעבור עליו בשני לאוין, שלא עלה על דעת שלא יהא איסור החמץ כאיסור של שאר לכל דבר, וכשם שמאותה הקישא נעשה החמץ כשאר לגמרי, אף בג"ש זו נעשו הגבולין כבתים לגמרי. מעתה לפי שיטה זו איפשר שהטמין שאר או חמץ בבתים או בגבולין לא יעבור עליו אלא משום בל ימצא, שהרי אינו נראה שיעבר עליו בבל יראה ובל ימצא, שלפי שיטה זו אין אנו אומרים שלא ימצא גילה על לא יראה שהוא כמי שאמ' לא יהא נראה, אלא שכך יעבור בגבולין בבל ימצא כמו בבתים, ומ"מ הטמין אינו עובר בבל יראה. ואפשר לומר שאחר שהוא חייב במטמין נמצא שלא אמ' הכתוב לא יראה דוקא לראיה אלא שלא יהא נראה, ואף על הטמון עובר משום בל יראה ומשום בל ימצא¹⁵. אבל לא נראה כן, שהטמון סמוי הוא מן העין ואינו בכלל לא יהא נראה, ואין לנו לומר על הטמון שהוא עובר עליו אלא משום לא ימצא בין בבתים בין בגבולין, ועל הנראה הוא עובר משום בל יראה ובל ימצא בין בבתים בין בגבולין¹⁶.

בעמ' א'. 12 בין השיטין. 13 יש לעיין בזה, שנראה שאין זו אלא אזהרה אחת הכפולה בתורה, ולפי מה שהשריש הרמב"ם בסהמ"צ שורש ט', כל ששני לאוין מזהירים על דבר אחד אינו לוקה שתיים, והרי גם לא יראה וגם לא ימצא שניהם מזהירים על דבר אחד, שלא יהא החמץ קיים בעולם. ואף להרמב"ן בסהמ"צ שם הסובר שאם באו שני לאוין בדבר אחד לוקין עליהן שתיים, היינו דוקא כשנכפלו שלא לצורך, שאז אנו אומרים שלשם כך נכפלו לחייבו בשתי מלקויות, אבל כשבא לאו אחד להשלים איזה ענין שלא נלמד מהלאו האחר לא ילקה כי אם אחת (וכ"ה אף ד' התוס' ריש חולין ד"ה וסופג ע"ש), וכאן הרי בל יראה בא להוסיף את הגבולין שגם הם בכלל האיסור. ועי' ציון 15. 14 בא, פרשה י'. 15 בזו י"ל כשיטת הרמב"ן בסהמ"צ, שאחר שנאמרה ג"ש הרי זה כאלו כתיבי תרווייהו בבתים ובגבולין, ולוקה שתיים מחמת כפל הלאוין. 16 השוה עם מש"כ בחי' מהריטב"א בשם הרא"ה. ועי' רא"ם ורש"ל בביאורם לסמ"ג לאוין ע"ז ע"ת, שתמהו על הרמב"ם והסמ"ג שמנו לא יראה ולא ימצא בשני לאוין. ועי' בכ"מ פ"א מהל' חו"מ ה"ג, שכ' בד' הרמב"ם שבחמץ הטמון אינו עובר אלא בבל ימצא בלבד אבל לא בבל יראה, שלא יראה מובנו שלא יהי' נראה לעיניים. ועי' במה שהקשה עליו בפר"ח סי' תמ"ג ס"ק א', ולפי מה שהסיק רבינו בפירוש הברייתא, דברי מרן עולין כהוגן, ועיין. בעיקר הדין אם לא יראה מובנו

[אמר אביי איפוך]². והכי קאמ', אין לי איסור אלא בגוי שכבשתו וכו'. ואיכא למידק ואכתי¹² מי ניחא, תנא מהדר אגוי שלא כבשתו משום דלא משמ' ליה מלא ימצא אלא גוי שכבשתו, ונסיב איהו לא ימצא, מאי אהני ליה. ויש שגורסין ת"ל לא ימצא בבתיכם¹⁷, ומרבויה דבבתיכם מרבי ליה¹⁸. ואינו נכון, ואינו בספרים¹⁹. ורש"י ז"ל כתב²⁰ דמדאמ' לא ימצא ולא קאמ' לא ימצא²¹ הוא דקא מרבינו, דאיסור הטמנה נפק' ליה שפיר מלא ימצא, האי דאמ' רחמנא לא ימצא לומר שלא יהא נמצא בשום ענין, לא שלו ולא של אחרים. ואין זה נכון, שאם כן היו מפ(ו)רשים כן בגמ', (אם)²² לימ' קרא לא ימצא לא ימצא למה לי, שכן דרך התלמוד בכל מקום.

אבל אפשר לומר שלא בא לרבות רבוי אחר אלא פרושי הוא דקא מפרש ואזיל. וה"ק, שמא תאמר שאין בכלל לא ימצא אלא גוי שכבשתו, אינו כן אלא הכל הוא בכלל לא ימצא. והטעם מפני שאי אפשר שיהא התר הפקדונות בגוי שלא כבשתו והאסור בגוי שכבשתו, שהרי נתרבה התר לשניהם משום תרי לך כמו שנפרש בסמוך²³, מעתה כשאסר הכתו' את הפקדונות בלשון לא ימצא בשקבל אחריות שהוא האיסור, כמו שנפרש לפנינו. . . .²⁴ וזה הוא על הדרך שנפרש לדעת רבא כשאמרו משום שנ' לך תרי זמני, אלא שלדעת אביי לא הוצרכו לפרש כלום משום דאיהו מהדר איסורא ונסיב קרא לאיסורא, אבל כשתשאל על הטעם למה מספיק לו לא ימצא, תהיה תשובה כעין דבריו של רבא, כמו שאמרנו. ל"ש.

[משום שנאמר לך תרי זימני]². פירש"י ז"ל²⁵, דמשום לך תרי זימני ממעטינו גוי שכבשתו מלא ימצא, דתרי לך בלא יראה למה לי, ושדינן חד לך אלא ימצא ודרשינן שלך אי אתה מוצא אבל אתה מוצא של אחרים, ומדממעטינו אחרים מלא ימצא דמשמע מצוי בידך, משמע דאפי' בגוי שכבשתו שהוא מצוי בידך בעינן לך, שאינו עובר אלא בשלו ממש. ואין זה נכון, דהא בלא לך של לא ימצא דרשינן גוי שכבשתו מלך דלא יראה, כדאמרי' בפ' כל שעה²⁶ דתרי לך צריכי, חד לגוי שלא כבשתו וחד לגוי שכבשתו²⁷.

והרב מורי נ"ר מפרש, משום שנ' לך תרי זימני ידעינן דלא ימצא לא אתא למיסר בשל אחרים אלא מי שהוא מצוי בידך, דהינו קבל עליו אחריות, בין בגוי שכבשתו בין בגוי שלא כבשתו, משום דתרי לך דרשי' חד לגוי שלא כבשתו וחד לגוי שכבשתו, דאי לאו לך דמשמע שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים, הוה משמע לן לא ימצא

שלא יהיה נראה לעיניים דוקא, עי' בפ' הר"י פרלא לסהמ"צ רס"ג ח"ב ל"ת קס"ו קס"ז, שדן בזה באורך. 17 כ"ה לפנינו בלשון הבריתא, אבל בצטוט לשון הבריתא: אמר מר וכו', לי' תיבת, "בבתיכם", ועי' גמרא שלמה, ביאור נוסחאות שורה 13. 18 עי' תוס' חכמי אנגליה סד"ה אמר אביי. 19 וכן ליתא ברש"י וראשונים, ר' גמרא שלמה שם. 20 בד"ה איפוך. 21 קרי: מדקאמר לא ימצא (נפעל) ולא קאמר לא ימצא (קל). ולפנינו ברש"י דייק לה מדלא כתיב לא תמצא. 22 או שצ"ל: אם כן. 23 בדבור הבא. 24 משפט מחוק באמצע הדיבור. ויש להוסיף בזה הסבר. הנה להלן כ' רבינו דתרי לך דרשינן להתיר גוי שלא כבשתו וגוי שכבשתו כשלא קיבל עליו אחריות, ונמצא דלא ימצא משמע מצוי בידך דהיינו קיבל עליו אחריות אפילו על חמץ של נכרי שכבשתו. ומכאן שלא ימצא אוסר אף קבלת חמץ של נכרי שלא כבשתו באחריות, שאם המדובר בנכרי שכבשתו בלבד, אבל חמץ של נכרי שלא כבשתו מותר אפילו באחריות, היה די בחד לך להתירו בלא קבלת אחריות. 25 ר' ד"ה ופרכינן. 26 לקמן כ"ג א'. 27 וכ"ה לפירש"י בתוס' (בתוס' לא נסתייעו מהא דפרק כל שעה). ובתוס' שנץ ובתוס' ר"פ ד"ה

אוצר החכמה

שלא יהא נמצא בשום ענין אפי' של אחרים, השת' דכתי' לך ידעי' דלא ימצא לא משמע אלא שלא יהא מצוי בידך, דהינו קבל עליו אחריות, ואי כתב רחמנא חד לך לא משמע אלא בגוי שלא כבשתו, ולא מפקי' לא ימצא למשמעות דמצוי בידך אלא בשלא כבשתו, השת' דכתיבי תרי לך דאשמעי' התיירא אפי' בגוי שכבשתו, אשתכח דלא ימצא משמע מי שהוא מצוי בידך ולא מי שאינו מצוי בידך, שהוא כשלא קבל עליו אחריות, בין בגוי שכבשתו בין בגוי שלא כבשתו. ומזה הענין דורשין בהלכה זו לא ימצא מי שהוא מצוי בידך.

ואורחא דתלמודא הכי, דמיתי קרא דמשמע איסורא בתר דאיתפרש להתירא מקרא אחרינא לומר שכך הוא פירושו של פסוק זה, ואינו מביא ההכרח שבו נתפרש הפסוק כן. וכיוצא בזה בקדושין פרק ראשון²⁸, שלמדו שהעבד יוצא ביובל מדכתי' ועבדו לעולם²⁹ לעולמו של יובל, ופסוק של ועבדו לעולם הוא נראה שאינו יוצא לעולם, אלא שפירושו לעולמו של יובל ממה שאמ' הכתו' ושבתם איש אל אחוזתו (ואל) [ואיש אל] משפ[ח]תו תשובו³⁰, כמו שמפורש שם. וכן בפרק עגלה ערופה³¹ דרשי' בשדה³² פרט לטמון על זה הדרך. ועוד מצאתי אחר כיוצא בזה במסכת זו בפר' כיצד צולין³³, וידבר משה את מועדי יי³⁴, מה תלמוד [לומר], לפי שלא למדנו בכל התורה כלה שג' בהן מועדו אלא בפסח ותמיד, מועדו אפי' בשבת מועדו אפי' בטומאה. ובפרק ואלו דברים³⁵ אמרי' נאמר במועד³⁶ בפסח ונאמ' מועדו³⁷ בתמיד, מה [מועדו] האמור בתמיד דוחה את השבת אף מועדו האמור בפסח דוחה את השבת, ותמיד גופיה מנא לן אלימ' משום דכתי' ביה במועדו פסח נמי הא כתי' ביה מועדו, אלא מועדו לא משמע להו, הפא נמי מועדו לא משמע להו, אלא אמ' קרא עולת שבת בשבתו על עולת התמיד ונסכה³⁸, מכלל דתמיד קרבה ליה בשבת. ואתי פסח גמר מיניה בג"ש, והיכי דיליף פסח מתמיד לענין שבת יליף נמי תמיד מפסח לענין טומאה³⁹. והרי זה כענין שאמרנו, שבפר' כיצד צולין אמרו מועדו אפי' בשבת מועדו אפי' בטומאה, מפני שהדבר כן מהכרח אחר, ולא הביאו ההכרח, אלא שסמכו על הדבר שנתפרש כן במקום אחר⁴⁰. ל"ש. וזה הפי' נכון מאד.

[כיון דאילו מיגנב ואילו מיתביד ברשותיכו קאי]². כתב הרב ר' משה בר' מימון ו"ל⁴¹, שאותן בני חילא היו אונסין אותן לשלם את החמץ. וזה אינו נכון, שאם מן האונס היו משלמין אין זה אחריות, שאחריות מן האונס אינו אחריות אלא גזל בעלמא⁴². אלא אותן בני חילא דינן היה כן שבני העיר יספיקו להם מאכל, ולעולם הוא ברשותם עד שיאכלוהו⁴³, ומאחר שכן היה חק המלך עליהם אחריות גמורה הוא. או שהפקידו בני החיל

משום. ועי' מ"ש בזה בחי' הר"ן ד"ה לך. 28 דף ט"ו א'. 29 שמות כ"א ו'. 30 ויקרא כ"ה י'. 31 סוטה מ"ה א'. 32 דברים כ"א א'. לכאורה התכוון רבינו לדברי ר' יהודה שם לפי מה שאמרו בגמ': לר"י נמי תיפוק ליה משכחה דומיא דקציר. אין הכי נמי. עי"ש. ואין הגידון דומה כ"כ לראיה, שלר"י בשדה משמע על פני השדה ולכן הוא דורש פרט לטמון. ושמא צ"ל כאן: באדמה. ורבינו מביא ראיה מחכמים דר"י שם, שבאדמה משמע להם בתוך האדמה ובעגלה ערופה למדים מענייניה דקרא פרט לטמון, ובמשנה דרשו מבאדמה ולא טמון ולא זכרו ההכרח. 33 לקמן ע"ז רע"א, עי"ש הנוסח. 34 ויקרא כ"ג מ"ד. 35 לקמן ס"ו א', עי"ש הנוסח. 36 במדבר ט. ב'. 37 שם כ"ח ב'. 38 שם י'. 39 וכ"כ התוס' במנחות ע"ב ב' ד"ה שנאמר, ועי' תוס' לקמן ס"ו א' ד"ה מה. 40 בדרך זו ביארו התוס' חולין דף ה' א' ד"ה מכס, את קושית הגמ' בסוכה ל' א': אי לפני יאוש אדם כי יקריב מכס וכו', עי"ש בתירוצ' א', ועי' גם בתוס' הרא"ש שם. 41 הל' חו"מ פ"ד ה"ד. 42 כהשגת הראב"ד שם, וכ"ה שא"ר. 43 פירוש, שבני העיר אפו פת לחילותיו של מלך ומסרוהו לגזבר שלהם בבית אחד משל בני העיר, דהו"ל חמצו של

חמץ באחריות מפורש⁴⁴, ולא חדש רבא להם כלום אלא שהורה להם כדין הברית, ופירש להם על מה הוא חיוב האחריות, שפעמים שגורם לו להיות שלו כי מיגניב או מיתביד⁴⁵, כמו שתראה שהביאו על זה דבר הגורם לממון כממון דמי, שאין החיוב אלא מפני שהוא בכלל (לשון) [שלן] לשום ענין.

ו, א. [בהמת ארנונא חייבת בככורה]¹. יש שפירשו בהמת ארנונא שייש לגוי בה שותפות². ואין זה נכון, שאם [יש] לגוי בה שותפות אין ספק בדבר שהיא פטורה³, ובחלה לא היו אומרים שהיא חייבת, שהרי אמרו במסכת חלה⁴ העושה עיסה עם הנכרי אם אין בשל ישראל כשיעור פטורה מן החלה⁵.

ועיקר הפירו' בהמת ארנונא שיש למלך בה חוק ליטול ממנה חלק ידוע, כמו שאמרו⁶ והלך⁷ זו ארנונא, שהחוק שנוטל ממנו המלך בעניני המאכל כשהוא הולך ממקום למקום⁸ ארנונא⁹, שלשון אכילה בלשון רומי הוא נונא¹⁰. ועכשו לפי שייש למלך חלק בבהמות אמרו שהיא פטורה מן הככורה ואע"ג דמצי מסלק ליה בזווי, שאחר שעכשו יש בה חלק לגוי פטורה, שכל יד גוי באמצע פטורה מן הככורה¹¹. ובחלה אמרו שהיא חייבת, ולא מן הדין אלא משום דלית ליה קלא. ואם היה לגוי שותפות בה בידוי לא היתה חייבת משום דלית ליה קלא, שלא חייבו אותה כאן אלא מפני שאין לגוי חלק ברור בעיסה אלא שיש על הישראל לתת לו חק ידוע ממנה. וזה מפורש בירוש' במסכת חלה¹², שאמרו שם גבי ההיא העושה עיסה עם נכרי, ומה בינה לעיסת ארנונא, שמא אינה חייבת בחלה. תמן ברשותו של ישראל היא נתונה שמא ימלך הגוי שלא ליטלה¹³, ברם הכא בדעתו היא תלויה¹⁴.

נכרי ברשות ישראל, שאם קיבלו באחריות עובר עליו. ועי' לשון הרמב"ן בהע' 45. עי' בפ' ר"ח. 45 אלא אותן בני חילא וכו'. מקביל למש"כ הרמב"ן בלקוטותיו לדף ו', וז"ל: „והא דאסרינן בחמירא דבני חילא, אותן בני העיר מעלין מזון לחילותיו של מלך היו, ואפו להם הפת ומסרו (לנונגר) [לכונגר] גזבר של מלך בבית אחד משלהם, ואם נגנב משם חייבין היו בדין מלכות לשלם, כלומר לחזור ולספק להם מזונות, הילכך שלהם הוא. או שהפקידו בני החיל אצלם חמץ באחריות מפורש, ורבא טעם הבריתא אתא לאשמועין לפרושי לנו". (עפ"י לקוטות הרמב"ן ד' שאלוניקי, ובד' המאוחרים הושמט ע"י הצנזור).

1 מחוק. 2 בר"ח: בהמת ארנונא. פי' שיש בה שותפות לגוי וכו'. ועי' בערוך ערך ארנונא, ר"י מלוניל כאן, ור"ן נדרים ס"ב ב' ד"ה והלך בלשון שני. ועי' במהרי"ט אלגזי הל' חלה אות י' שפי' כן בד' הרמב"ם. לכל הדבור עי' בתשו' הרשב"א ח"א סי' ש"מ וסי' תקכ"ו, פסקי חלה להרשב"א ש"ד (בד"ר בטעות ש"ג), מכתם ומאירי ושאר' כאן. ומהרי"ט אלגזי שם דן בכל העניין באריכות, עי"ב. 3 עי' במהר"ם חלאוה. 4 פ"ג מ"ה. 5 במכתם כ' שעיסת ארנונא חייבת מתקנת חכמים משום מראית העין, ועי' גם במאירי ובר"י מגרבווא. 6 ב"ב ח' א'. 7 עזרא ד' י"ג. 8 נר' שחסר: נקרא, או: הוא. 9 וכ"פ הרי"ף בב"ב שם, וכ"כ בתוס' שם ד"ה והלך בשם ר"ח. 10 בתשו' הרשב"א ח"א סי' תקכ"ו: „ארנונא היא שהמלך מטיל וכו' להכין צידה לחילותיו וקורין לאותה צידה ארנונא קרוב ללשון הלעז שקוראין לעת הצידה אוראנונא". ובר"ן נדרים שם: „ארנונא בלשון יון סעודה". ובמהר"ם חלאוה כאן: „ארנונא בלשון פרס מאכל, וכן גונא היום בלשונינו". ובמאירי: ויש מפרשים לשון ארנונא מס כענין מסים וארנוניות. 11 בכורות ב' א'. 12 פ"ג ה"ד, י"ז סע"א. עי"ש הנוסח. 13 לפנינו: שמא ימלך הגוי ליטלה. והכוונה, ולא יטלה. וכג"י רבינו בשאר'. 14 רבינו מפרש שהירושלמי מקשה מסיפא דמתניתין, וכ"מ בריטב"א ובר"ן. ומקשה בירושלמי מה בין עיסה שיש לו לנכרי שותפות בה שפטורה מן החלה אפילו מדרבנן לבין עיסת ארנונא שחייבת משום דלית ליה קלא, ומתרץ הירושלמי: תמן ברשות ישראל היא וכו', ויש בה יותר חשש של מראית העין, משא"כ בעיסה של שותפות. הרי מבואר

[יחד לו בית אין זקוק לבער] ¹. פירש"י ז"ל ¹⁵ שלא קבלו עליו אלא אמ' לו הרי הבית לפניך הניחו באחת הזויות. ואם ¹⁶ לא קבלו אפי' בביתו נמי ¹⁷, אלא רצה הרב לפרש דברית' דינא קתני ¹⁸, לומר שכשיחד לו בית הוא ענין שאינו מחוייב באחריותו, כענין שאמרו בפ' הזהב ¹⁹ דהא ביתא קמך אינו לא שומר חנם ולא שומר שכר, וכאלו אמרו שאם לא קבל עליו אחריות אין זקוק לבער. וזהו דעת הרב אלפסי ז"ל שלא כתבה בהלכותיו ²⁰ שעלה בדעתו שהוא בכלל לא קבל עליו אחריות. וכן דעת בעל הלכות ²¹ ורב אחא משבחה ²² שכתבו בזה הלשון: ואי נטירותא ברשותו דגוי היא, דאמ' הא ביתא קמך, לא מיחייב לביעור.

ואם כשיטה הזו, מאחר שהוצרכו לפרש על דין לא קבל עליו אחריות (שיהו) [שיהא] ²³ ביחד לו בית, כשאמרו הפקידו אצלו זקוק לבער לומר שמן הסתם הוא חייב באחריותו, לומר שהוא בכל הפחות שומר חנם עליו, ששומר שכר אי אפשר אלא במפרש, ותאמר ששומר חנם בדין קביל עליה אחריות הוא לענין בל יראה ובל ימצא. ואין זה מחוור, שהרי (אמ') רבא דאלו מיגניב או מיתביד קאמ' שהוא דין שומר שכר, והוא טעם החיוב מפני שהוא בכלל שלו, כמו שכתבנו למעלה ²⁴, ואם כן שומר חנם שאינו חייב אלא בפשיעה אינו בכלל, שאין בו צד שיהיה בכלל שלו בשום ענין, וגם אינו בדין שיהא נקרא חייב באחריות ²⁵. גם נראה לרב מורי נ"ר שהגויים [אינם] בכלל שמירה מן הסתם ²⁶, דכי היכי דדרשי' רעהו לאפוקי הקדש ²⁷ הכי נמי אית לן למדרש לאפוקי גוים, דלענין נזקין הכי ממעטין גוים מרעהו ²⁸ כי היכי דממעטין הקדש ²⁹. ומעתה אי אפשר לפרש הפקידו אצלו זקוק לבער בשפהקיד סתם אלא בשפירש לו שהוא מקבל אחריות, ומעתה כשאמרו יחד לו בית אינו פירוש לשלא קבל אחריות, שמן הסתם דינו שאינו מקבל אחריות, אלא כשאמרו יחד לו בית ודאי דין אחר הוא אף לכשקבל אחריות, כמו שנפרש ³⁰. ועוד שמה שאמרו למימרא

בירושלמי לפי'ז שאם יש לגוי בה שותפות בידוע אינה חייבת אפילו מדרבנן משום דלית ליה קלא. אבל הרשב"א בפסקי חלה שם ובמאירי כאן ועוד, מפרשים שהירושלמי ארישא דמתניתין קאי, ומוכיחים מן הירושלמי שארנונא אינה שותפות. ועי' במהרי"ט אלגזי שם מ"ש בדעת המפרשים שהיא שותפות. 15 בד"ה יחד. 16 לכל הדבור השווה לקוטות הרמב"ן כאן, ועי' גם בחי' הר"ן ד"ה יחד ובר"ן על הרי"ף ד"ה גרסי' בגמ', ובמהר"ם חלאוה ד"ה הפקידו. 17 וכ"ה בתוס' ד"ה יחד לפרש"י, שאם לא קיבל עליו אחריות אפילו לא ייחד בית נמי, עי"ב. 18 עי' בר"ן ובמהר"ם חלאוה ובשאגת אריה סי' פ"ח. 19 ב"מ מ"ט רע"ב. 20 בלקוטות הרמב"ן: „ושמא לכך השמיטה רבינו מן ההלכות“. ועי' בתשו' הרשב"א ח"א סי' קע"ן, הובאה בב"י, א"ח סי' ת"מ ד"ה הלכך. 21 עי' הלכות גדולות הל' חמץ, עמ' 275 בהוצ' מק"נ. 22 עי' בשאילתות צו סי' ע"ח, ובהעמק שאלה שם אות ג'. 23 או שצ"ל: שהוא. 24 ה' ב' ד"ה כיון. 25 קושיא זו על פירש"י אינה ברמב"ן. בעיקר הדיון, אם החמץ נחשב כשלו באחריות של פשיעה, עי' בס' המכתם, מאירי, חי' מהריטב"א ורא"ש לעיל ה' ב', טוש"ע א"ח ריש סי' ת"מ ובמפרשים שם. ועי' בשאילתות שם ובהעמק שאלה שם אות ב'. ועי' בתוס' ב"מ פ"ב ב' ד"ה אימור, מ"ש בד' רש"י. 26 עי' בתוס' שבועות מ"ד א' סד"ה שומר, וטוש"ע חושן משפט סי' ש"א ס"א. 27 שבועות מ"ג רע"א. 28 ב"ק ל"ח רע"א. 29 שם ל"ז ב' במשנה. ד"ז שכ' רבינו בשם הרמב"ן שאין הגוים בכלל שמירה גשמת מהדפוסים המאוחרים של חי' הרמב"ן, עי' הצנזור, ונמצא בלקוטות הרמב"ן דפוס שאלוניקי בזה"ל: „וכמדומה בעיני דגוי המפקיד ממון ביד ישראל סתם אינו מתחייב באחריותו, שאין הגוים בדין ארבעה שומרים דרעהו כתי', ולא עדיפי גוים מן ההקדש דאמרינן הקדש רעהו כתיב, ולענין נזיקין ממעטי' שור של נכרי מדכתיב רעהו, וכן בכל מקום“. 30 עי' בלקוטות הרמב"ן, משמע מדבריו שמקשה

דשכירות קניא אינו מחוור כפי זו השיטה³¹, דלא אמרי' שכירות לא קניא אלא שאין גוף הקרקע נקנה לשוכר לזמן השכירות שלא יקרא ביתו של ישראל, שהרי הוא מתחייב משום לא תביא תועבה אל ביתך³², אבל לענין אחריות דבר ברור הוא שאין המשכיר חייב (לשכור) [לשמור] באחריות מה שמכניס לביתו, בין שנאמר שכירות קניא בין שג' שכירות לא קניא³³.

והאמת כמו שפירשו רבנו יעקב³⁴ והרב ר' אברהם אב ב"ד ז"ל³⁵, שמה שאמרו יחד לו בית אין זקוק לבער אפי' בדקבל עליה אחריות אמרו כן, והטעם שאין הישראל מתחייב בחמץ של גוי ואע"פ שקבל עליו אחריות הואיל ולא הכניסו לבית. וקס"ד מעיקרא דשכירות קניא והוה ליה ביתו של גוי לגמרי, ובתר הכי אמרי' שאע"פ שאין השכירות קונה מכיון שאינו מצוי בידו של ישראל [אינו עובר עליו אפילו]³⁶ בביתו. [ולא בחמץ]³⁶ של גוי בלבד אמרו, אלא אפי' חמצו של ישראל ממש כשהוא בביתו של גוי אינו עובר עליו מן התורה. וכן אמרו במכילת'³⁷, יצא חמצו של נכרי שהוא ברשות ישראל שהוא ברשותו ואינו יכול לבערו [ויצא חמצו של ישראל ברשות נכרי שהוא יכול לבערו]³⁸ ואינו ברשותו מכל מקום נראה שאין זה אלא בדין תורה, אבל מדבריהם חמצו של ישראל שהוא ברשות נכרי צריך ביעור, דהא תניא לקמן³⁹ אבל נכרי שהלוה את ישראל על חמצו אחר הפסח [עובר], ואוקימנ' בשהרינו אצלו, והרהון בביתו של גוי משמע, וכדמפ' טעמ'⁴⁰ (הגוי)

לפירש"י בעיקר הדין, מפני מה הישראל זקוק לבער כשהפקיד הגוי אצלו בסתם, והרי אינו מתחייב באחריותו מדין שומר חנם, שאין הגוים בדין השומרים. ועי' בשאג"א סי' פ"ח שכ' בדעת רש"י שכל אותם שנתמעטו משמירה לא נתמעטו מפשיעה, שהפושע מזיק הוא, ואחריות של פשיעה גם היא מחייבתו לבער, ואין היתר בדבר אלא שיאמר לו הא ביתא קמך. ועי' בציון²⁵. ועי' גם בחק יעקב סי' ת"מ אות א', ובשער המלך הל' חו"מ פ"ד ה"ג. והרמב"ן אפשר דס"ל שהנכרי שנתמעט מדין שמירה נתמעט גם מדין פשיעה, ועי' ב' הדעות בחושן משפט שם. ועי' בחק יעקב שם שכ' בשיטת רש"י לפי הדעה שהגוי נתמעט אף מדין פשיעה, שאין הישראל מתחייב לבער חמץ של גוי שברשותו אלא אם כן התנה הגוי בפירוש וקיבלו עליו הישראל באחריות. ורבינו אפשר שיודה שהנכרים לא נתמעטו מדין פשיעה, אלא דאתי עלה מצד הדין שבדאי אחריות של פשיעה לא תעשה את החמץ בכלל שלו להתחייב עליו, וכן נקט גם בדעת רש"י, והבין בכוונתו שמפרש הפקידו אצלו זקוק לבער דהיינו בשפירש לנכרי שהוא מקבל את חמצו באחריות, ולפיכך הוקשה לו דיוק לשון הברייתא שלא היו צריכים לפרש דין קיבל עליו אחריות שהוא בייחד לו בית, אלא די היה אם נאמר שהפקידו אצלו בסתם, שמן הסתם דינו שאינו מקבל אחריות, ובהכרח שדין אחר הוא. 31 וכ"ה בתוס'. ועי' בב"ח א"ח סי' ת"מ ד"ה הלכך עכו"ם, ובפר"ח שם, מ"ש ליישב, וכדבריהם כ"ה בחי' הר"ן כאן ד"ה ייחד, וז"ל: „י"ל דהכא במאי עסקי' בסתמ', ומ"ה הפקידו אצלו זקוק לבער, דכיון שקבלו ברשותו כמאן דקביל עליה אחריות דמי, כדאמרי' בבבא קמא (מ"ח ב') דכנוס שורך ברשותי חייב, אבל ייחד לו בית הוה ליה כמאן דאמ' כנוס שורך לרשותך דאמ' התם דפטור, משום הכי מקשי' למימר' דשכירות קניא, דבשלמא אי קניא הוה ליה כמאן דאמ' כנוס שורך לרשותך, אבל אי לא קניא ככנוס שורך לרשותי הוא". ועי' מ"ש בהע' 33. 32 דברים ז' כ"ו. 33 שאע"פ שאין גוף הקרקע נקנה לשוכר בזמן השכירות מ"מ קנוי הוא לו לתשמישו, ואין על המשכיר שום דין שמירה בנכסים שמכניס השוכר לביתו ואין אחריותם עליו. ולכאורה בזה גדחה מש"כ הר"ן והאחרונים (ר' ציון 31) בפירוש הגמ' לדרך רש"י, שאם שכירות אינה קונה הריהו כאומר כנוס שורך לרשותי, שמ"מ כמכניס לרשותו הוא כיון שהבית קנוי לו לתשמישו. 34 מובא בתוס' ובשא"ר. 35 ברמב"ן: הראב"ד. 36 הלשון לקויה, וכך נראה לתקן. 37 עי' מכילתא בא פרשה י' ופרשה י"ז. 38 תוקן לפי מה שציטט רבינו לעיל ד' א' ד"ה המשכיר, ועי"ש ציון 49. 39 ל"א א'. 40 בגמ' בעמ' ב'. 41 עי' במאור

[דגוי] מישראל ודאי לא קני משכון, ומאי עובר שהוא מתבער מדבריהם⁴¹ לא שיהא עובר עליו מן התורה. ועוד ראייה מלא ימכור אדם חמצו לגוי דקאמרי ב"ש, כדאית' בריש כל שעה⁴², וממכירת כותח דר' יהודה ב"ב⁴³, דמדידהו במוכר נשמע לדידן במפקיד שהוא ודאי אסור מדבריהם. והא דאמרי' הכא ביחד לו בית שאין זקוק לבער, לומר שלא גזרו חכמים אלא בחמצו של ישראל ממש, אבל חמצו של גוי אוקמוה אדאוריית' ואע"פ שקבל עליו באחריות⁴⁴.

[אבל דעתו לחזור קודם שלשים יום זקוק לבער]⁴⁵. פרש"י ז"ל⁴⁶ שדעתו לחזור בימי הפסח [זקוק לבער] כדי שלא ימצא⁴⁷ ביתו מלא המץ בזמן איסורו, אבל אם דעתו לחזור קודם הפסח אין חוששין שמא ימלך ויבא תוך הפסח ושנחייב אותו אפי' קודם שלשים, אלא כל שאין דעתו ברורה⁴⁸ שיחזור בימי הפסח ממש אין מחייבין אותו לבדוק קודם שלשים, אבל בתוך שלשים הוא זקוק לבער ואע"פ שאין דעתו לחזור בימי הפסח כדי שלא יעמד החמץ בביתו, שכבר חלה עליו על זה⁴⁹ מכיון שהוא בתוך שלשים⁵⁰. ויש לך לומר שיש בכלל אין דעתו לחזור בימי הפסח אם דעתו לחזור קודם הפסח, ואם כן הרי חייבת כל היוצא מביתו בתוך שלשים שיהא זקוק לבער שמא יתעכב עד הפסח או עד לאחר הפסח⁵¹. ולא ראינו מי שהורה כך⁵². לפיכך נאמר שאין בכלל אין דעתו לחזור מי שדעתו לחזור קודם הפסח אלא מי שאין דעתו לחזור עד לאחר הפסח, לא בתוך הפסח ולא לפני הפסח, שלא חייבו על המפרש בתוך שלשים מפני חובת הבדיקה שחלה עליו אלא כשהוא רואה בעצמו שלא יהא שהות לבדוק בזמנו⁵³.

לקמן פ"ב סי' תשכ"ג (דף ט' ב' בדפי הרי"ף) בד"ה איתמר: ועוד י"ל דהאי דקתני בברייתא אינו עובר ועובר לאו אגברא קאי אלא אחמץ קאי וגו'.⁴² לקמן כ"א סע"א. ⁴³ לקמן שם רע"ב. ⁴⁴ עי"ע מ"ש רבינו לעיל שם. בלקוטות הרמב"ן כאן דיון נוסף: ודקתני במכילתא חמץ שנפלה עליו מפולת וגו', ורבינו ערכו במקומו, לקמן ל"א ב' ד"ה וצריך. ⁴⁵ כך ניכר מרישומי האותיות המחקות, כגו' כ"י וראשונים, ועי' בב"י א"ח סי' תל"ו ד"ה ומ"ש רבינו ואם דעתו, ובב"ח שם. ⁴⁶ עי' רש"י בד"ה דעתו ובד"ה אפילו. ⁴⁷ וכן בר"ן: „כדי שכשיחזרו בימי הפסח לא ימצא חמץ בתוך ביתו". ושינו מהמבואר ברש"י שהחשש הוא דכי הדר ביה בימי הפסח עבר עליה. ובמהרש"ל לרש"י ד"ה דעתו, כתב: „אותם שפירשו דאיירי אפי' בודאי חמץ צריכין לפרש דאיירי בביטלו ואפ"ה אין נכון שיהא חמץ בביתו אצלו וכן יראה מלשון הר"ן למעיין בו ולא משום שעובר בבל יראה". והביאו הב"ח בא"ח ריש סי' תל"ו וכ' עליו: „ורמז הרב ז"ל ללשון הר"ן שכ' וכו' ומדכתב לא ימצא וכו' ולא כתב ולא יעבור וכו' משמע ליה דלאו משום ב"י הוא דבביטלו איירי וכו' ותימה שהרי הר"ן כתב דברים אלו ע"ש פרש"י ובפרושו מבואר דמשום בל יראה הוא וכו'". עיין בדבריו. וכן יש להקשות לרבינו. אמנם כדברי מהרש"ל מבואר בחי' הר"ן ד"ה אי, עי"ש שחולק על פירש"י ומפרשה בביטלו. וגר' שגם רבינו וגם הר"ן הביאו ע"ש רש"י רק את עיקר השיטה שדעתו לחזור פירושו בימי הפסח, והסכימו עמו, אבל בשאר הפרטים פירשו את הסוגיא בדרך המתיישבת לדעתם. ועי"ע בגמרא שלמה, אוצר הראשונים, ע"ט ע"ב, הע' 48. ⁴⁸ משמע שאף בספק שמא יבא תוך הפסח אין זקוק לבער לשיטה זו, אבל במהר"ם חלאוה ר"ה ונמצא, כתב: „קודם שלשים יום אם דעתו לחזור ודאי קודם הפסח אין זקוק לבער, אבל בספק שמא יבא תוך הפסח וכ"ש בודאי, אפילו מר"ה צריך לבדוק". ⁴⁹ תי' „על זה" נראות מיותרות, ושמא צ"ל: ביעורו. ⁵⁰ וכ"פ הר"ן ומהר"ם חלאוה, ועי' דעה ב' בטוש"ע א"ח סי' תל"ו ס"ב. ⁵¹ וביוצא קודם שלשים יום אעפ"י שקיים החשש שמא יתעכב עד הפסח, מ"מ אין מתחשבים בו, מכיון שלא חלה עדיין חובת בדיקה וביעור. ⁵² עי' במפרשי הש"ע שם שדייקו מלשון מרן שכך הורה שצריך בדיקה, והסכימו לדבריו בח"י ובמקו"ח ועוד, ועי' במשנ"ב שם ס"ק כ"א. ועי' בח"י סק"י שהב"י למד כן מדברי

אבל מן הירוש' ⁵⁴ נראה שכל בתו' שלשים יום מחייבין אותו לבדוק בין שדעתו לחזור קודם הפסח או בתוך הפסח ולאחר הפסח. שאמרו שם: בתוך שלשים יום צריך לבדוק. הך דתימר בשיש בדעתו לחזור, אבל אין בדעתו לחזור אפי' קדם שלשים יום צריך לבדוק. כלומר, שייש בדעתו לחזור קדם הפסח, אבל אין בדעתו לחזור קדם הפסח שמא ימלך ויבא בתוך הפסח בקדם שלשים ⁵⁵, אבל בתוך שלשים חוששין לו וצריך לבדוק. ועל התלמוד שלנו נסמך ⁵⁶. וכן תראה ששיטת הירוש' שאומרים דעתו לחזור על שדעתו לחזור קדם הפסח, ושיטת הגמ' שלנו שאומרים דעתו לחזור על שדעתו לחזור בתוך הפסח, אבל שניהם לדבר אחד נתכונו ואין ביניהם אלא דין זה של תוך שלשים בשדעתו לחזור קדם הפסח. והוי יודע שאף לדין הירוש' אין הדין בכל היוצא מביתו אלא במפרש ויוצא בשירה, שכל ההלכה על מפרש ויוצא בשירה נאמרה.

ויש שפירשו דעתו לחזור האמור בגמ' שלנו שדעתו לחזור קודם הפסח וכ"ש בימי הפסח. והטעם שהוא צריך לבדוק אפי' קודם שלשים יום, שמא ימלך ויבא בתוך הפסח. ואין דעתו לחזור הוא שאין דעתו לחזור לא קודם ולא בימי הפסח אלא לאחר הפסח ⁵⁷. ולפי שיטה זו אין הגמ' הירוש' מסכמ' כלל עם הגמ' שלנו, ואין לנו אלא כמו שפירשנו. וגם שלפי השיטה הזאת השנית קשה, דהא בשדעתו לפנותו ליכא למימר שמא ימלך ויפנהו בתוך הפסח, דבשלמ' במפרש ויוצא בשירה איכא למימר שמא יתאחר שלא מדעתו, אבל אין לחוש שמא יפנה אוצרו שלא מדעתו, שאם אתה אומ' כן אפי' כשדעתו לפנותו אחר הפסח נחוש שמא יפנהו בימי הפסח שלא מדעתו ⁵⁸.

ו, ב. [שהרי משה עומד בפסח ראשון ומוזהיר על פסח שני] ¹. תמה הוא, דהא ודאי צריך היה להזהיר על פסח שני הואיל ושאלוהו הטמאים אם יעשו פסח ראשון. וי"ל שהיה ראוי להשיב להם [שלא] יעשו פסח ראשון וכשיגיע זמן פסח שני יזהירם עליו ².

[שהרי משה עומד בראש החדש ומוזהיר על הפסח שנאמר וכו'] ³. תמה הוא, היכי מוכח שתי שבתות, שהרי על עשרה בניסן הזהיר בשבת בעשור לחדש ויקחו להם איש שה לבית אבות ⁴, שפסח מצרים היה מקחו מבעשור ⁵. ואיכא למימר דהא בכולא פרשתא [מישתעי]

הר"ן שהשוה דעת רש"י לדעת הירושלמי, ועי' להלן. 53 וכן נקט בד' רש"י בהגהת הסמ"ק סי' צ"ח, מובא בט"ז שם סק"ה, עי"ב, ועי"ג בש"ע הרב ס"ט. 54 פ"א ה"א, ג' ב'. 55 יגעתי להבין את הדברים האלה ולא עלתה בדי, וניכר שיש השמטה וחסרון בלשון. ומהמשך הדברים נראה שרבינו מפרש לשון הירושלמי בדרך שפירשו הר"ן, והכי קאמר: לא שנו שאין זקוק לבער ביוצא לפרש קודם שלשים אלא בשדעתו לחזור קודם הפסח, אבל אין דעתו לחזור עד תוך הפסח אפילו קודם שלשים יום זקוק לבער. ועל דרך ההשערה יש לתקן לשון רבינו בדרך זו: אבל אין בדעתו לחזור [עד הפסח אפילו קודם שלשים יום זקוק לבער, אבל אם בדעתו לחזור] קודם הפסח [אין חוששין] שמא ימלך ויבא בתוך הפסח בקדם שלשים, אבל בתוך שלשים חוששין וכו'. 56 מכיון שלא נתפרש בבבלי שבדעתו לחזור קודם הפסח בתוך ל' צריך לבדוק, מסתמא ס"ל שאין צריך לבדוק. 57 עי' בשאלות צו סוף סי' ע"ח שבאר שיטה זו, וכ"כ בטא"ח סי' תל"ו בשם הרי"ץ גיאת, וכ"ה דעת הרמב"ם בספ"ב מהל' חמץ ומצה, ועוד ראשונים. ועי' בלחם משנה שם, ובהעמק שאלה לשאלות שם אות ה' ואילך. והיא דעה א' בש"ע שם בסתם. ועי' מ"ש בזה במאירי. 58 וכן הקשו לשיטה זו בהגהת הסמ"ק שם, ועי' במאירי ובב"י סוף סי' תל"ו ובמג"א שם ס"ק ו' מ"ש ליישב. 1 מחוק. 2 וכ"ה ותירצו בתוס' ד"ה ומוזהיר ושאר. ועי' גם בחי' הר"ן. 3 בכתב היד קרוב לשתי שורות מחוקות, ואפשר שהעתיק את לשון הילפותא בשלמות. 4 שמות י"ב ג'. תיבת בשבת אינה מן הכתוב. 5 עי' מ"ש בזה בחי' הר"ן ד"ה ורשב"ג. 6 בכתה"י

במילי דפסח, ואע"ג דאיכא למימר דאידי דאירי במילי דפסח מסיק להו לכל מילי דפסח, עדיפא מינה אקשי ליה דדילמ' בארבע וחמשה הוה קאי.

[הבורק צריך שיבטל]⁶. הבטול הוא שלא יהא דעתו על החמץ, ודעת הראשונים⁷ שיאמר כן בפירוש שאין דעתו עליו אלא שהוא עושה אותו כעפרא בעלמ'. (וטעמ') [וטעם] הבטול מפני שהחמץ מאיליו הוא יוצא מרשותו בימי הפסח שיהא⁸ אסור בהנאה, וכל שהוא אסור בהנאה אינו שלו ולא קרינא ביה לך, וכשעובר עליו אינו אלא חדוש כדר' ישמעאל שאינו ברשותו של אדם ועשאו הכתו' כאלו הוא ברשותו, וודאי מאחר שאינו ברשותו אינו עובר אלא מפני שדעתו עליו, אם כן כל זמן שיאמר שאין דעתו עליו לא נשאר לו עליו שום חיוב, ובלבד שיאמר כן קדם זמן אסורו, שמכיון שהגיע זמן איסורו כבר יצא מרשותו והוא מתחייב בו מגזירת הכתוב ושוב לא יועיל לו אם יאמר שאין דעתו עליו, שכל שאינו ברשותו אין לו עסק בו כלל אלא כמי שבטל חמצו של חברו, וזהו שאמרו דלמ' משכח ליה בתר איסוריה ולא מצי מבטל ליה.

ויש לך לידע שהבטול הזה אינו ענין הפקר⁹, שההפקר הוא שמסלק רשותו ממנו כדי לזכותו לאחרים, והבטול הוא שמסלק דעתו ממנו שיהא כעפר, לא לדעת שיזכו בו אחרים, ולפיכך מותר לבטל בשבת ויום טוב כמו שאמרו בגמ'¹⁰ ביושב לפני רבו, שאם היה הפקר אסור לו לאדם להפקיר נכסיו בשבת, כענין ששינינו¹¹ אין מקדישין ואין מעריכין ואין מחרימין גזרה משום מקח וממכר¹².

מיהו ודאי לענין חמץ כך יוצא ידי ביעור אם יפקיר אותו לדעת שיזכו בו אחרים, דהא לא קרינא ביה לך, אלא שצריך שיהא יוצא מרשותו שיזכו בו האחרים, או שנאמר דבהפקר לא בעינן שיגיע לרשות זוכה. והא פלוגת' היא במס' נדרים בפר' אין בין המודר¹³, דפליגי ר' יוסי ורבנן במודר הנאה שהיה מהלך עמו בדרך ואין לו מה יאכל, דרבנן סברי שיכול להניח על הסלע או על הגדר ואומ' הרי [הן] מופקדין לכל והלה נוטל ואוכל, ור' יוסי אוסר, [ו] אמר' בגמ' דקא מיפלגי בהפקר כמתנה, דרבנן סברי דהפקר אינו כמתנה, דלא בעי' עד דאתי לרשות זוכה, ור' יוסי סבר דהפקר כמתנה, מה מתנה עד דאתי לרשות מקבל אף הפקר עד דאתי לרשות זוכה. ואם כן לדברי ר' יוסי הפקר אינו מועיל בחמץ כפי זה הלשון, אלא דלא קימ' לן כההוא לישנא אלא דכולי עלמ' הפקר אינו כמתנה, ולא קימ' לן נמי כר' יוסי בההיא פלוגתא כדאית' התם¹⁴. והילכך אם הפקר חמצו קודם זמן איסורו עולה לו במקום בטול. אלא שכשם שאין לו לסמוך על

מחוק. 7 ראה בסוף הדבור. 8 ג"ל: שהוא. 9 שלא כדעת ר"י, בתוס' לעיל ד' ב' ד"ה מדאורייתא, ור"ת, המובא להלן ובשא"ר כאן. 10 לקמן ז' א'. 11 ביצה ל"ו ב' במשנה. 12 עי' בס' מגן אבות להמאירי, הענין השמנה עשר, שהשיג ע"ז, ולדעתו מותר להפקיר בשבת, עי"ש ובספרו בית הבחירה למס' שבת קכ"ז ב'. במגן אבות שם כ' שהפקר אין בו הקנאה לשום אדם ואין לדמותו למכר. ובד' הרמב"ן ורבינו י"ל שאין ההפקר סילוק גרידא אלא הקנאה לכל העולם. ועי' בשער המלך הל' לולב פ"ח ה"ב שכי' בשם הריטב"א כ"י שאסור להפקיר בשבת. ועי' בשו"ת רעק"א סי' קע"ד שהוכיח מהמג"א בסו"ס י"ג שמותר להפקיר בשבת, ועי' בהגהות רעק"א לאו"ח שם. ועי' בשד"ח כללים ה' אות ק', ובפאת השדה שלו מערכה ה' סי' י"ד. ועי' בתורה שלמה כרך י"ב עמ' ר"כ. 13 מ"ג א' במשנה. 14 פי', דלא קימא לן כההוא לישנא דר' יוחנן, דהא איתותב, שם מ"ג ב', אלא מסקנת הגמ' היא דכולי עלמא הפקר אינו כמתנה כד' רבא, עי' בר"ן שם מ"ה א' ד"ה והך. ואפילו לההוא לישנא דר' יוחנן לא קימא לן כר' יוסי בההיא פלוגתא, שהלכה כחכמים שאין צריך שיזכה בו אחר. עי' במגן אבות שם: ומה שהקשה הרב בשלישית

בטול בחמץ שלפניו אלא במה שאינו יודע או בחמץ שנפלה עליו מפולת וכיוצא בו, כך אין לו לסמוך על הפקר אלא בענין הזה, שדרך הערמה הוא ויש לו לקיים בחמץ השבתה [כ]משמעה, כמו שפירשנו בתחלת המסכת¹⁵. שאף במתנה שהגיע[ה] לרשות מקבל אמרו בתוספת¹⁶ ובלבד שלא יערים.

וזה שאמרנו בהפקר כך הוא מפורש בירושלמי¹⁷, שאמרו שם: הפקיר¹⁸ חמצו בשלשה עשר לאחר הפסח מהו, ר' יוחנן אמ' אסור ריש לקיש אמ' מותר¹⁹. אמ' ליה ר' יוסי לר' פנחס נהיר את כדהויתון אמרין, אתיא דר' יוחנן כר' יוסי וריש לקיש כר' מאיר. פי', ר' יוסי ור' מאיר שנחלקו בהפקר כמתנה כפי הלשון שבמס' נדרים שאמרנו למעלה²⁰. אינה כן אלא ר' יוחנן חשש על ההערמה וריש לקיש לא חשש על ההערמה. מה נפיק מביניהון. פי', אם הוא משום הערמה או משום שלא בא לרשות זוכה כדברי ר' יוסי. נפלה עליו מפולת, מאן דמר הערמה לית כאן הערמה והוא מותר, מאן דמר זכייה לית כאן זכייה והוא אסור. וקימ' לן כר' יוחנן, ואיפשר לעשות הפקר במה שאינו דרך הערמה כמו שאמרו. וכל זה אם נאמר בהפקר שאינו צריך שיהיה בפני שלשה, דהתם בפר' אין בין המודר²¹ איכא מאן דאמ' שאין הפקר אלא בפני שלשה, ולפי אותו הלשון אם לא הפקירו בפני שלשה לא עשה ולא כלום, אבל אין הלכה כן אלא אף שלא בפני שלשה הוא הפקר, שלא עלתה השמועה שם כאותו הלשון, ומה שאמרו לא אמרו אלא לדעת ר' יוסי²². נמצא שאיפשר לו להפקיר על הדרך שאמרנו.

וכו'. 15 ב' א' ד"ה בודקין. ושם פירש שתקנת חכמים היא שלא יסמוך על הביטול כדי שלא יבא לאכלו. ומטעם זה ג"כ אין לסמוך על ההפקר. ונראה שסובר רבינו שאפילו במוציאו מרשותו שאין לחוש לשמא יבא לאכלו, אין לסמוך על ההפקר, ובכה"ג אין לחוש לשמא יבא לאכלו אבל יש לחוש שמא אינו מפקירו בלב שלם אלא מתכוון לזכות בו לאחר הפסח. ועי' בדברי רבינו לקמן ל"א ב' ד"ה כך היא הגרסא, ומ"ש לקמן כ"ט א' ד"ה ורבי בהע' 23. ועי' בשדי חמד באור מפורט בדיני הפקר בחמץ, חו"מ סי' ה' י"ז, מעמ' 127 ולהלן. 16 פ"ב ה"ו. ולפנינו: ובלבד שיתנו לו במתנה גמורה. וכג' רבינו כ"ה בבה"ג ועוד ראשונים. ועי' במפרשי התוספתא. 17 פ"ב ה"ב, דף י"ד ב', עי"ש הנוסח. 18 עי' באהצו"י שציין לכמה מן הראשונים שגרסו בירושלמי: הפקיד חמצו בשלשה עשר. והעתיקום בירושלמי הוצ' וילנא ב,,תורתן של ראשונים". וכבר הראו חכמים שבכלן נשתבשה תיבת ,,הפקיר" ב,,הפקיד". ועי' גם בחי' הר"ן לקמן כ"ט א' ד"ה הואיל, וגם שם י"ל שנשתבש ,,הפקיד". ואשר לראיה מהריקנטי עי' בשדי חמד חו"מ סי' ה' עמ' 131 א"ק י"ב שכ' בשם תלמידו שכנראה היה כתוב שם: הפקיר חמיצו ב"ג וכו', ונשתבש ,,הפקיד" ופתרו הסופרים ,,בי"ג" = ביד גוי, ועי"ע מ"ש בשדי חמד שם בא"ק י"א. 19 בירושלמי נוסף: מותיב ר"י לרשב"ל אין את מודה לי משש שעות ולמעלן שהוא אסור, א"ל תמן איסורו גרם לו, הא מה אית לך למימר. 20 וכ"כ בפירוש הירושלמי הרמב"ן בלקוטותיו לדף ד' ב' ולדף ל"א ב', הרשב"א בתשובותיו סי' ע', ובמיוחסות להרשב"א סי' קס"ח, והראב"י פסחים סי' תי"ז עמ' 29 שורה 20 ולהלן. ועי' בקצוה"ח סי' רע"ג ס"ק א'. 21 נדרים מ"ה א'. 22 הראשונים הסכימו לפסוק הלכה כריב"ל שם שאמר דמדאירתא הפקר בינו לבין עצמו הפקר הוא ורק מדרבנן הוא דבעינן שיפקיר בפני שלשה, עי' רמב"ם הל' נדרים פ"ב ה"ט, טוש"ע חושן משפט סי' רע"ג ס"ז. וזמנין אקמיה רבנן אדינא דאוריתא, כמבואר בתוס' ופי' הרא"ש בנדרים שם, בריטב"א שם, בהגהות מיימוניות הל' חו"מ פ"ב אות ב', באו"ז ח"ב סי' רמ"ד, במגן אבות להמאירי שם עמ' ע"ה—ו' בהוצ' לונדון, בתוס' שני המובא בשטמ"ק ב"מ ל' ב', ובמיוחס להריטב"א ו' ב' ד"ה אמר עי"ש. ועי' מרחשת ח"א סי' מ"ח. ונראה שזוהי גם כוונת רבינו, אלא שהראשונים כ"כ בביטול לשיטת ר"ת שהוא משום הפקר, ורבינו מדבר בהפקר ממש שאין צריך שיפקיר חמצו בפני ג'. ועי' בלקוטות הרמב"ן שהקשה לשיטת ר"ת ממה שאמרו

ומ"מ מכל מה שאמרנו הכרח מחזור שהבטול אינו הפקר, שהרי כמה עסקין יצאו על ההפקר, והבטול הוא מוסכם מן הכל, לא שמעת מי שחלק עליו מעולם. והוא כמו שאמרנו שמסלק דעתו ממנו, ודיו בכך בחמץ מפני שהוא יוצא מרשותו ממש באיסור הנאתו. ואם כן זה הבטול אין לו עסק אלא בחמץ, לא במקום אחר שיהא עולה לו הבטול במקום הפקר.²³ וזהו שלא תמצא בטול במקום אחר אלא בחמץ בלבד אלא לענין ע"ז וערוב שהוזכר בטול²⁴, ואף הוא אינו לשון הפקר אלא מן הענין הזה שאמרנו בחמץ. שבטול של ע"ז אינו הפקר, (שאיפר) [שאי אפשר] לו להפקיר מה שאינו שלו, אלא שהוא מסלק ממנה אמונתו עליה וכל שם חשיבות שייש לה. ולענין ערוב נמי שהזכיר בטול רשות אינו דרך הפקר, שאינו מפקיר רשותו לשכניו על מנת שיזכו בה, אלא שהוא מסלק דעתו ממנה כדי שיחשבו הם בחצר כמי שדרים בה לבדם. כך הוא ענין הבטול נכון ומחזור מפי הרב מורי נ"ר²⁵.

ודעת רבותי שבתוספות בשם רבנו יעקב ז"ל²⁶ שהבטול אינו אלא הפקר, והעיקר כמו שכתבנו. ומכל מקום נראין דבריהם במה שחלקו²⁷ על רבנו שלמה ז"ל במה שפירש²⁸ דמדאורייתא בביטול בעלמ' סגי ליה, שהבטול דין תורה משום דכתיב תשביתו שאור ולא כתי' תבערו, דהא ליתה, דודאי תשביתו לשון ביעור ממש הוא, אע"פ שהוא מתרגם תבטלון²⁹, שהשבתה לשון כלוי הוא, כדאמרי' ³⁰ השבתתו בכל דבר, ואמרי' ³¹ נמי והתורה אמרה תשביתו בכל דבר שאתה יכול להשביתו. ומה שאמרו דמדאורייתא בביטול בעלמ' סגי ליה אינו אלא כמו שאמרנו, שדין תורה הוא באמת שאי אפשר לו לעבור בשסלק דעתו ממנו, מפני שהוא אסורי הנאה ואינו ברשותו של אדם. וכן הרב מורי נ"ר³² מפני שמצא בספרי ³³ שדרשו שם, לא יראה לך שאור רואה אתה בפלטיא, לא יראה לך בטל בלבד, מכאן אמרו ההולך לשחוט את פסחו וכולה מתני' ³⁴, הרי כאן מפורש שלא יצא הביטול מלשון תשביתו שאמ' תורה אלא משום לך, שאחר בטול כבר יצא מרשותו ואינו שלו, כמו שאמרנו.

^{אוצר החכמה}

בנדרים שם הפקר בפני שלשה הוי הפקר, בפני שנים לא הוי הפקר, והכא מבטלו בלבד. ונר' שקושית הרמב"ן היא מר' יוחנן שאמר דבר תורה הפקר צריך ג', אבל מריב"ל אינה קושיא, שאף הרמב"ן מצי סבר כדעת הראשונים הנ"ל. ולפי"ז מודה הרמב"ן במפקיר חמצו בהפקר רגיל, שאין צריך להפקיר בפני ג', וכדעת רבינו. ועי' בהערות הר"ב נאה, אוצר הראשונים דף מ"א הע' 13, ועי"ע בהערותיו שם לחי' מהריטב"א, דף פ"ח סוף הע' 7. 23 עי' בלקוטות הרמב"ן קטע המתחיל: ועוד אני מסתפק בענין הזה וכו'. 24 ביטול בע"ז, במס' ע"ז נ"ב ב' ונ"ג א' במשנה, וביטול לענין עירוב, בערובין פרק הדר. 25 עי' בלקוטות הרמב"ן ד' ב' בארוכה. ועי' בהשגות המאירי עליו בספרו מגן אבות ענין י"ח, עמ' ע"ג ואילך בהוצ' הנ"ל, במהר"ם חלאוה ו' ב' ד"ה אמר, בחי' מהריטב"א ובתלמיד הרמב"ן לעיל שם. ועי' בר"י מלוניל שם שפי' כהרמב"ן, ועי' גם בר"י מנרבוניא ו' א' ד"ה ודעת. ועי' בס' אמרי בינה, דיני פסח סי' ב'. ועי' בתורה שלמה חי"ב מלואים סי' ל"ג. 26 ר' ציון 9. 27 עי' בתוס' לעיל ד' ב' ד"ה מדאורייתא. 28 לעיל שם ד"ה בבטול. ועי' גם רמב"ם פ"ב מהל' תו"מ ה"ד. 29 כן תרגמו יונתן ואונקלוס לשמות י"ב ט"ו, אבל כן מתרגם אונקלוס כל לשון שביתה שבתורה אפילו במקום שהכוונה להשמדה (כגון ויקרא כ"ו ו': והשבתי חיה רעה מן הארץ, מתרגם: ואבטיל), ועי' מש"כ בזה בס' הרמב"ם ומכילתא דרשב"י סי' ח', ובתורה שלמה שמות י"ב אות ש"ח. 30 לקמן י"ב ב'. 31 לקמן כ"ז ב'. 32 בלקוטותיו שם. עי"ש שמתחילה כ' שהעיקר כפירש"י שלמדנו ביטול מתשביתו שאור, ולבסוף כ': ושוב מצאתי בספרי וכו' ולמדתי ממנה שאין הביטול נדרש מלשון תשביתו וכו'. 33 פ' ראה סי' קל"א, עי"ש הלשון. 34 דלקמן מ"ט א'.

וכן דעת הרב מורי נ"ר שהבטול אינו צריך להוציא אותו בשפתיו, אלא דיו שיסלק דעתו ממנו במחשבת הלב³⁵, כפי הדרך שאמרנו, וזהו שאומרים בכל מקום³⁶ מבטלו בלב. ומכל מקום הגאונים כלן³⁷ כך אמרו דאמ' הכי כל חמירא וכו', וכן אמרו בירוש'³⁸ רב אמ' צריך שיאמר כל חמץ שיש לי בתוך ביתי שאיני יודע בו יבטל³⁹.

[אילימא⁴⁰ משום פירורין הא לא חשיבי⁶. הכי נמי הוה ליה למימר דלית בהו שיעורא, שאינו עובר בבל יראה ובל ימצא אלא בכזית, כדאית' בפירק' קמא⁴¹ דביצה⁴², אלא דעדיפא מינה קאמ' דאי נמי אמרת שהוא צריך לבער בפחות מכזית מדין חצי שיעור שאסור מן התורה⁴³, בפירורין אינו בדין בל יראה ובל ימצא, משום דלא חשיבי ואין דעתו עליהן, וכל שאין דעתו עליו אין עובר עליו בל יראה ובל ימצא, כמו שכתבנו למעלה⁴⁴.

[גזירה שמא ימצא גלוסקא⁴⁵ יפיה⁴⁶ דדעתיה⁴⁷ עיליה⁴⁸. מיכיון שאמרו למעלה אילמ'⁴⁹ משום פירורין, פשוט הוא שאיפשר⁵⁰ שיהיה טעם הבטול מפני שחוששין על הבדיקה שלא תהיה כתקנה, שאם כן לא היו צריכין לחוש על הפירורין בלבד אלא על חתיכות גדולות, שאפשר ודאי שלא בדק יפה יפה, אלא נראה ודאי שאחר שבדק כפי כחו יצא ידי חובתו, ולא הטילה עליו התורה יותר מכדי כחו⁵¹. ואל תטעה בדברי רבא שאמ' גזירה שמא ימצא גלוסק' יפיה שהוא מכיון לזה לומר שחוששין על הבדיקה שמא אינה כהוגן, וחוששין עליו שמא ימצא גלוסק' יפיה ואין צריך לומר שהבטול הזה משום פירורין, שאם אתה אומ' כן אף כשלא ימצא אותה יש לחוש שמא היה בביתו ועובר עליה משום בל ימצא, ואם כן הוא⁵² ששאלו עליו וניבטליה כי משכח לה⁵³, אלא ודאי אין חששו של רבא אלא על שעת המציאה.

35 ג"ז שם. וכן נקט הר"ן ב' א' במשנה, ד"ה ומהו. וכ"ד המאירי לקמן ל"א ב', ד"ה המשנה הרביעית, וקידושין מ"ט ב', ועי' גם ברמב"ם הל' ברכות פ"א הט"ו. אבל בחי' מהריטב"א לקמן ז' א' ד"ה והתניא, כ' דלבו לאו דוקא דדברים שבלב אינם דברים לענין הפקר, וזה כהתאם למש"כ בדף ו' ב' ד"ה אמר, בשם הרא"ה, דביטול מטעם הפקר. ושיטה זו הובאה בר"ן פ"ב סי' תשכ"ד, ובמאירי שם בשם יש מערערים, ועי' בב"י א"ח סי' תל"א ד"ה מדאורייתא, ובפר"ח סי' תל"ד ס"ק ג'. ועי' בתוס' ר"פ לקמן ל"א ב' בד"ה וצריך, ורבינו מגוח הל' חו"מ פ"ג ה"א. ועי' בריטב"א קידושין מ"ב ב' ד"ה הא, שכ' ע"ש הרמב"ן שגבי חמץ מבטלו בלבד לאו דוקא, שלא כדברי הרמב"ן כאן. ועי' מש"כ בזה בהערות הר"ב נאה, אוצר הראשונים, דף מ"ב הע' 52. 36 עי' לקמן ז' א'; ח' רע"ב; ל"א ב'; מ"ט א'. 37 עי' ברי"ף סי' תרצ"ו. וראה שאר המקורות בתו"ש ח"ב מלואים עמ' ר"ב. 38 פ"ב ה"ב, דף י"ג א'. 39 נראה שבעיקר הדיון סובר רבינו שהביטול מועיל במחשבת הלב, כד' הרמב"ן, אלא שלמעשה מבטלו בדיבור מתקנת חכמים. ועי' בב"י סי' תל"ד ד"ה ומ"ש רבינו כל חמירא וכו', וש"ע הרב א"ח סי' תל"ד ס"ז ובקו"א שם אות ג'. 40 וכ"ה בכ"י, ולפנינו: אי נימא. 41 בין השורות. 42 ב' א' במשנה וז' ב' בברייתא. 43 האחרונים נחלקו בזה, עי' ח"י רעק"א לאו"ח סוף סי' תמ"ד שבחצי שיעור יש איסור ב"י להרבה פוסקים, ועי' מג"א סי' תמ"ב ס"ק י' ודגול מרבבה שם, וי"א שאין חצי שיעור אסור מן התורה בב"י, עי' בשו"ת הרדב"ז ח"א סי' קל"ה, שו"ת חכם צבי סי' פ"ו, שאג"א סי' פ"א. ואף רבינו נראה כמסתפק בה. 44 בדבור הקודם. 45 מחוק. 46 וכ"ה בכ"י וראשונים, ולפנינו: יפה. 47 וכ"ה בכ"י וראשונים, ולפנינו: ודעתיה. ועי' בביאור נוסחאות לגמרא שלמה, דף ל"א ב', שורה 48, ביאור הגירסאות בארוכה. 48 וכ"ה בכ"י, וכן נכון שהרי על הגלוסקא קאי, ולפנינו: עיליה. 49 = אילימא. כג"י כ"י, ולפנינו: אי נימא. 50 צ"ל: שאי אפשר. 51 עי' לעיל ב' א' ד"ה בודקין, ובהערות שם ציון 40 שיטת הראשונים שאין לבדיקה עיקר מן התורה. ועי' בס' המכתם כאן סד"ה מאי. 52 נר' שצ"ל: ואם כן [מה] הוא [זה] ששאלו וכו'. ור"ל, שאפילו אם נפרש בגמ' שחוששים שמא נמצאת בבית גלוסקא יפה, וימצא לאו

וזה צריך פירו', כי למה יעבור עליה כשימצאנה יותר מכשלא ימצאנה מאחר שאין אתה חושש לו אם נשאר חמץ בבית, מאחר שבדק בכל כחו אף כשימצא אותו אין עליו צד פשיעה אלא שיבערנו מיד, כי מה עליו לעשות. שאע"פ שאמרנו למעלה⁵⁴ שאחר שאמ' הכתו' שבעת ימים שאר לא ימצא בבתיכם צריך שיהיה החמץ מושבת קודם לכן, שאם ישבית אותו משכנס יום הראשון עובר הוא עליו אף על שעת ההשבתה, והו' כשהחמץ בידו קדם לכן שאינו רשאי לשהותו שיכנס בתוך הפסח כלל, אבל זה שלא היה יודע בו ומצא אותו באונס, דיו שיבערנו מיד.

ועל זה הוזקק רש"י ז"ל⁵⁵ לפרש, שמא ימצא גלוסקא יפיפיה ודעתיה עילוה, שחשובה היא בעיניו וחס עליה⁵⁶ ומשהה אותה אפי' רגע, ונמצא עובר עליה בל יראה ובל ימצא. הרי שלא מצא לו צד פשיעה בהשבתתה אלא שחששו שמא ישהא אותה, ועל זה אמרו דדעתיה עילוה, שיתן דעתו עליה מפני שהיא יפיפיה. ואי אפשר לפרש כן, שבשביל זה לא היה להם^{ה"פ חכמים} לגזור על הבטול, דהא כולי עלמ' ידעי שאסור לאדם שיתן דעתו על החמץ וישהה אותו בביתו, והא ודאי מלתא דלא שכיחא היא, דלאו ברשיעי עסיקין. ועוד אומ' הרב מורי נ"ר⁵⁷ שאם יהא נותן דעתו עליו לא הועיל לו הבטול כלום, שאע"פ שסלק דעתו ממנו כשבטל אם חזר ונתן דעתו עליו עובר הוא עליו, שאע"פ שאינו ברשותו עשאו הכתו' כאלו הוא ברשותו כל שנותן דעתו עליו⁵⁸, כמו שפירש[נו] למעלה⁵⁹. אבל אין צריך לפירש"י ז"ל, אע"פ שלא ישהה אותה כלל מאחר (ההשבתתה) [שההשבתה] אין דינה שתעשה בימי הפסח עשו לו חכמים תקנה כדי שלא יהא צריך להשבייתו על כרחו בתוך הפסח, שזה עובר הוא אלא שהוא אנוס בכך⁶⁰. ומה שאמרו דעתיה עילוה, לא שיהא נותן דעתו עליה לדעת, אלא לומר שאין זה כדין פירורין שאמרת שאין צריכין בטול משום דלא חשיבי⁶¹, אלא איפשר שתהיה גלוסקא יפיפיה שדעתו של אדם עליה ולפיכך צריך לבטלה להוציאה מדעתו. וזה(ו) הלשון שאמרו דדעתיה עילוה הוא מכ(י)וון כפי הדרך האמתית שאמרנו⁵⁹ בענין הבטול, שעל ידי שאין החמץ ברשותו של אדם אין אדם עובר עליו אלא מפני (שאינ דעתו) [שדעתו] עליו.

עוד איפשר לומר על דרך רש"י⁶² שראו חכמים תקנה בענין הבטול כדי שלא יהא

דוקא, מ"מ מה הוא זה שהקשו אח"כ וניבטליה כי משכח ליה. ועי' במפרשי הש"ע סי' תל"ד ובאחרונים כאן מש"כ ליישב. ועי' בק"נ סי' ט' אות ג', ואור חדש בהקדמה אות י' ועי' בס' המכתם סד"ה אמר. 53 וניבטליה כי משכח לה. וכ"ה בשא"ר, ור' נוסח הרי"ף. ולפנינו: וכי משכחת ליה ליבטליה. 54 ראה לעיל ד' ב', ד"ה אמר אביי. 55 ראה בד"ה ודעתו. 56 לפנינו ברש"י: וחס עליה לשורפה. וכן ליתא תיבת "לשורפה" בלשון רש"י שציטטו הרמב"ן לעיל ד' ב' בסוף הדבור, ובמהר"ם חלאוה כאן ד"ה אלא. ועי' במהרש"א לתוס' ד"ה ודעתיה, ובפנ"י ובאחרונים. ועי' בתוס' חכמי אנגליה ד"ה ופריך. 57 בלקוטות הרמב"ן הנ"ל, עיין בדבריו. ועי' בתוס' רי"ד כאן סד"ה גזירה. 58 עי' מש"כ המאירי בד"ה כבר ביארנו וכו' ויש שואלין וכו' (כ"ד ע"ב מן הספר) שעפ"י דבריו שם מתיישב פירוש רש"י, ועי' גם בר"י מלוניל ד"ה מאי. 59 עי' בד"ה הבדוק. 60 צ"ב לפי"ז במה ששאלו עליו וכי משכחת ליה לבטליה, והרי רצו חכמים שלא יהא צריך לבדוק על כרחו ביום טוב. אבל באמת אם היה אפשר בביטול לית לן בה, שאין בין מציאת החמץ וביטולו ולא כלום, שרק בהשבתה שהיא ביעור אין דינה שתעשה ביו"ט. ועי' בחזו"א סי' קכ"ד לדף ו' ב' ד"ה וכי. 61 כפי' התו' בד"ה ודעתיה, וכ"פ בלקוטות הרמב"ן שם. 62 שחוששים שמא ישהה אותה אפי' רגע, אבל לא משום שחס עליה, אלא שמתרשל בביעורה. ועי' במאירי. ועי' בקרבן נתנאל סי' ט' אות ד' במ"ש בד' התוס'. (ועי' בתוס' לקמן ל"ז א'

זקוק לבער כשימצא את החמץ תכף ומיד בלא איחור כלל, לפי שאין כל בני אדם זריון במלאכתו, וודאי אם לא יהא מבער מיד בשעת המציאה הוא עובר עליה, ואין רצון חכמים שתהיה השבתת החמץ מוטלת על אדם בשעה מכוונת שלא יהא רשאי לאחר בה כלל. שמוזה הטעם אמרו ⁶³ שורפין בתחלת שש, [ש]מן הדין רשאי היה לשרוף בתחלת שבע, שארבעה עשר שריבה הכתו' לביעור ריבה אותו שיהא אדם מבער את חמצו באותה שעה כמו שכתבנו למעלה ⁶⁴, אלא שצריך הוא לעשות מיד ואין הכל בקיאים במלאכתו וראו חכמים להרחיב לו את הדרך. וזה מפורש לפנינו ⁶⁵, שאמרו לאביי אליבא דר' מאיר דאמ' אין אדם טועה ולא כלום ניכול כוליה שית, הרי דבר ברור שאין דין תורה שיהא החמץ מושבת כשתכנס שעה שביעית אלא שיתחיל להשביתו, ושעה שישית כלה היא של דבריהם. ואם חששו חכמים לכך בארבעה עשר שנתרבה לביעור, כ"ש שייש להם לחוש לימי הפסח שלא תעשה השבתה בהם להוציאה ⁶⁶ מאיסור בל יראה ובל ימצא, ותקנו לו שיבטל קודם לכן.

וניבטלה ⁶⁷ בשית וניבטלה בארבע(ה) וחמש ⁶⁸. לא על הגלוסקא הנמצאת הן שואלין, אלא על הביטול שהוא נעשה בשבילה שלא יעשה בשעת הבדיקה, ועל זה אמרו וניבטלה. והיה ראוי לומר וניבטיל, אלא מפני שהביטול כל עצמו אינו בא אלא מפני אותה גלוסקא ⁶⁹. או נאמר דסירכא דלישנא הוא, מפני שאמרנו מתחלה וניבטליה ⁷⁰ כי משכח לה.

[שני דברים אינן ברשותו של אדם] ⁴⁵. לר' יהודה דאמ' דחמץ בין לפני זמנו בין לאחר זמנו עובר עליו בלאו, אינו ברשותו משש שעות ולמעלה ⁷¹, אבל לר' שמעון דאמ' דחמץ בין לפני זמנו בין לאחר זמנו אינו עובר עליו בלא כלום, למה אינו ברשותו משש שעות ולמעלה. ואם תאמר משום דרחמנא אמ' תשביתו ⁷², הא ודאי תשביתו לא משמע אסור הנאה, דאם כן כדמהדרין בפר' כל שעה ⁷³ מנא לן אסור הנאה אמאי לא נפקא לן מדאמ' רחמנא תשביתו, אלא ודאי תשביתו אינו אלא מצות השבתה אבל איפשר שיהא מותר בהנאה, ולא אמ' רחמנ' אלא מפני שהוא אסור באכילה ⁷⁴. ולר' יהודה נמי קשיא, היכי אמרי' ועשאו הכתו' כאלו הן ברשותו דהא משש שעות ולמעלה אינו עובר עליו בבל יראה

ד"ה ואי אשמעינן, שכתבו: דכל כמה דלא משכחת לא עבר בבל יראה. משמע שכשמוצאה עבר). ⁶³ לקמן י"א ב'. ⁶⁴ ד' ב', ד"ה אמר. עי' בתוס' לעיל ד' ב' ד"ה מדאורייתא. וברא"ש פ"ב סי' ד': ולאחר חצות מיד צוה הכתוב להשביתו. ועי' בשו"ע הרב סי' תמ"ה ס"א. אבל דעת הרמב"ן בלקוטות לדף ד' ב' שיהא מבוזר או מבוטל בחצות קאמר רחמנא עי"ש. ⁶⁵ דף י"ב רע"ב. ועי' בדברי רבינו לקמן שם בד"ה לאביי ובד"ה אימת. ⁶⁶ צ"ל: להוציאו. ⁶⁷ לפנינו: ונבטליה. ואחמץ קאי. ⁶⁸ וכן הסדר ברי"ף (העיר על כך רעק"א בגהש"ס) וראשונים. ⁶⁹ אמר ונבטלה. וכ"כ במהר"ם חלאוה ז' א' ד"ה ונבטלה. ⁷⁰ נר' שצ"ל: וניבטלה. ⁷¹ פירוש, לר"י דאמר שחמץ לפני זמנו עובר עליו בלאו, ואסור בין באכילה בין בהנאה, כדאמרינן לקמן כ"ח רע"ב, שפיר איכא למימר חמץ משש שעות ולמעלה אינו ברשותו של אדם. דנדי דלפני זמנו לא עבר עליה בבל יראה ובל ימצא (ר' לעיל ה' א' ד"ה איתקש), אפ"ה מחייב במצות השבתה. ⁷² שמות י"ב ט"ו. ⁷³ לקמן כ"א ב'. ⁷⁴ עי"ע בדברי רבינו להלן כ"ח ב' ד"ה ר' שמעון. ודעת הר"ן בחידושי כ"ח ד"ה שני, ולהלן שם ד"ה ר"ש, ובפירוש ההלכות להלן ז' א' ד"ה המקדש, שאף לר"ש אסור בהנאה מה"ת מו' שעות ולמעלה. ובחידושי כ"ח ביאר הטעם, שמאחר שר"ש מודה במצות השבתה, וההשבתה משמעה גם ביטול, אם אתה אומר שהוא רשאי ליהנות ממנו, עדין לא נתבטל אצלו כלל. ובסוף הדיבור שם עמד על הוכחת רבינו מפ' כל שעה, עיין מה שכתב בישובה. ועי' באבני נזר סי' שע"ה. ולשיטת רבינו, לעיל ב' א' ד"ה בודקין, ו' ב' ד"ה הבדק, שאין הביטול בכלל מצות תשביתו, מובן הדבר למה אי אפשר ללמוד לאיסור הנאה ממצות השבתה, שהרי לא ציוותה התורה כלל על הביטול. וכ"ד המאירי להלן כ"ח א' ד"ה מאחר

ובל ימצא, דהא שבעת ימים כתיבי, כמו שכתבנו למעלה⁷⁵. ואיכא למימר האי דאמרי' עשאן הכתו' כאלו הן ברשותו לענין תשביתו קאמרינן, שהוא מצוה עליו במצות השבתה כאלו הוא ברשותו⁷⁶. ולר' שמעון נמי נהי שהוא ברשותו מן התורה, מדבריהם הוא אסור בהנאה⁷⁷ ואינו ברשותו, כדתנן⁷⁸ עבר זמנו אסור בהנאתו⁷⁹. ואם תאמר מה שאמרו עשאן הכתו' כאלו הן ברשותו [קשה], דמשמע דמדאורייתא נמי אינן ברשותו והכתו' עשאן כאלו הן ברשותו. איכא למימר משום דכל שבעת ימי הפסח אינן ברשותו מן התורה לא חשש להוציא משש שעות ולמעלה מן הכלל, וכלל את הכל בלשון עשאן הכתו' ואע"פ שאין הלשון מדוקדק לענין שש שעות מפני שהוא מדבריהם⁸⁰. וכן י"ל שכללו הכל בכלל אחד לפני זמנו ותוך זמנו ואמרו משש שעות ולמעלה משום דר' יהודה שהוא אסור מן התורה מתחלת שבע, שלא בא ר' ישמעאל⁸¹ כאן להכריע לא כר' יהודה ולא כר' שמעון ולפיכך לא הקפיד לפרש ולכלל הכל בלשון אחד ואמ' משש שעות ולמעלה⁸². ומפני זה לא למדנו שעה ששית שהיא מדבריהם אלא מדרב גדל, לא למדוה מדברי ר' ישמעאל, שאיפשר שנאמרו דברי ר' ישמעאל לדעת ר' יהודה⁸³.

ז, א. [דאמר רב גדל אמר ר' חייא בר יוסף אמר רב המקדש משש שעות ולמעלה אפילו]¹ וכו'. תמה הוא, היכי מייתי ראייה מדרב גדל דאירי [משש שעות ולמעלה]² שהוא מן התורה אליבא דר' יהודה דסבירא ליה לרב כותיה³, לשעה ששית שהיא מדבריהם לדברי הכל. ורש"י ז"ל⁴ פירש דמשש שעות ולמעלה דאמ' רב גדל הינו מתחלת שש⁵. ואינו נכון, דמשש שעות לא משמע אלא מסוף שש ולמעלה, כדאמרי' לעיל⁶ דכולי עלמא חמץ משש שעות ולמעלה אסור מדאורייתא מנא לן, והוא ודאי מתחלת שבע כדיליף לה⁷ מקרא דאך חלק⁸, וכן הוא הלשון בכל מקום⁸.

„שהשבתה יש בכללה איסור הנאה“, וכ"ה שיטת בעל ההשלמה בס' המכתם, ז' א' ד"ה דאמר, ומהר"ם חלאוה להלן שם ד"ה אנן. ועי' בפר"ח סי' תמ"ג סק"א. 75 ה' א' ד"ה דהא. 76 שלא כמ"ש הצ"ח כאן בד' הסוברים דליכא ב"י בע"פ, עיין בדבריו לתוד"ה מו' שעות. ועי' בשדי חמד חו"מ ה' י' ד"ה ודע. 77 גזירה שמא ישהה ולא יבער ויאכל. כ"ה דעת הרמב"ן במלחמות (דף ג' א') ד"ה ועוד, וכ"כ שא"ר משמו, וכ"ה דעת בעל העיטור בה' ביעור חמץ, דף קכ"ד ע"ג, ועיין בדבריהם. והרא"ש בפ"ב סי' ב' הביא ד' העיטור וכ' „ולא ידענא מנא ליה דלר"ש אסור בהנאה משש שעות ולמעלה מדרבנן“, ועי' בהגהות פתה"ד בעיטור שם אות כ"ז. והרא"ם בתוספותיו לסמ"ג לאוין ע"ז גקט בד' התוס' לקמן כ"ח ב' ד"ה רבי שמעון, שחמץ מו' שעות ולמעלה אסור בהנאה אף לר"ש ושורפין אותו גזירה שמא יאכלנו. ותמה עליו בכ"מ פ"א מה' חו"מ ה"א שלא אמרו התוס' אלא שלא יסיקנו מעט מעט שמא יאכלנו, אבל בבית אחת מותר, וכן הוא מותר בשאר הנאות כל שאין לחוש שמא יאכלנו. ועי' גם במהרש"א לתוס' לקמן כ"א ב' ד"ה עבר. ועיין מ"ש בזה בערך השלחן א"ח סי' תמ"ג אות ג'. ועי' בטוש"ע א"ח סי' תמ"ג ס"א. 78 לקמן כ"א א'. 79 ראה ביאור הראיה בדיבור הבא, ועי' לקמן כ"א ב' ד"ה לא צריכא. 80 תי' זה ליתא במלחמות. 81 כפי הנראה גרס רבינו: דא"ר ר' אלעזר משום ר' ישמעאל. וכ"ה בשא"ר ובב"ק כ"ט ב'. 82 במלחמות (דף ג' ב'): „והא דא"ר אלעזר עשאן הכתוב... הלכה היא... אבל לפרש שהוא לשון כולל הבור ברה"ר וחמץ בפסח עשאן הכתוב, ובשש שעות עשאן חכמים, ומפני שלא בא ר' ישמעאל להכריע כאן לא כר"ש ולא כר' יהודה לא הקפיד לפרש וכלל הכל בלשון אחד“. 83 לכל הדיבור השווה מש"כ בחי' הר"ן ד"ה שני דברים, לדעת הרמב"ן. 1 בכתה"י מחוק. 2 לקמן כ"ט ב'. 3 בד"ה משש. ועי"ע רש"י להלן כ"א ב' ד"ה משש. 4 וכ"פ בשאלות צו שאילתא ע"ד (בסופה), והרמב"ם הל' אישות פ"ה ה"א. 5 ד' ב'. 6 ה' א'. 7 וכ"ה בתוס' (ו' ב' ד"ח משש) ושא"ר בשם ר"ת. ועי' ברא"ש בפ"ב ס"ב, ובקידושין פ"ב סי' ל"א. 8 ביתר ביאור במלחמות כאן: „שהרי בהרבה

ועיקר הפירוש הוא דמסוף שש ולמעלה קאמ', ומיתי מאי דאמ' רב גדל שאין חוששין לקדושין אפי' בחיטי קרדוניא⁹ שהן חטים קשים שאין נעשים חמץ גמור, וסבירא לן כרבנן דאמרי דחמץ נוקשא אינו עובר עליו בלא כלום, ומיתי ראיה מחמץ דרבנן בשעות דאורית' לשעה ששית שהיא מדרבנן ואף אם יהיה החמץ דאורית', דהא והא חמץ דרבנן הוא¹⁰. ובודאי שאפי' בחטי קרדוניא⁹ נמי בשעה ששית אית לן למימר דאין חוששין לקדושין, דהא מכל מקום אסורי הנאה של דבריהם הן, והמקדש באיסורי הנאה של דבריהם לא עשה כלום¹¹. והא דקאמ' רב גדל משש שעות ולמעלה, שאלו בשעה ששית כיון דאכתי לא בדילי מיניה ובשעה שביעית בדילי מיניה אתי למימר שהיא מקודשת ויוציאו עליה לעז¹², שלא יחשבו שהיה עדיין אסור בהנאה הואיל ואחר כך מיתוסף איסורו¹³. וזה הפירוש נכון. וכן נראה בירוש'¹⁴, שאמרו שם: דברי ר' מאיר שהמקדש אשה בחמץ משש שעות ולמעלה לא עשה כלום. אמ' רבה בר מונא¹⁵ ויאית, אלו חטים קרטבניות במדבר טבין¹⁶ אינן במועדא כלום. ופיר[ו]ן, שחתלה אמרו שלדעת ר' מאיר חמץ אינו אסור

החמץ

מקומות במסכת זו ובשאר מקומות בתלמוד אמרו משש שעות ולמעלה, וכן מתשע שעות ולמעלה (לקמן צ"ט ב'), וכן בשאר כל השעות שנאמר עליהם כלשון הזה, ובכולן אין במשמע אלא מסוף השעה ולמעלה. ולכל הדבור השווה רמב"ן במלחמות. 9 לפנינו: קורדאניא. 10 וכ"פ בתוס' ושאר בשם ר"ת. וכ' הר"ן: „ולפי זה אפשר דחמץ דרבנן בשעות דרבנן חוששין לקידושין". כלומר, שמה שנקט רב גידל מו' שעות ולמעלה יש לדייק כן, שרק במקדש בשעות דאוריתא הוא שאין חוששין לקידושין, אבל המקדש בחמץ נוקשה בשעה שישית חוששין לקידושין. וא"ת ולינקוט ר"ג חמץ דאוריתא בשעה ו', ע"ז תירץ הר"ן: „ונקט משש שעות ולמעלה למכלל דבכל חמץ אפילו דרבנן אין חוששין לקדושין, אבל אין ה"נ דבחמץ דאוריתא אפי' מתחלת שש אין חוששין לקדושין". וכ"כ התוס' בחולין ד' ב' סד"ה מותר. וכ"ד הרא"ש ומהר"ם חלאוה. וד' הרמב"ן ורבינו אינה כן כפי שיתבאר. 11 דעת רבינו שבכל איסוה"נ של דבריהם אין חוששין לקידושין, ואין הבדל בין איסור דרבנן שיש לו עיקר מה"ת לאין לו עיקר (שחמץ נוקשה בשעה ו' אין לו עיקר מן התורה, ואין חוששין לקידושין), ואין הבדל בין חמץ החמור ובין שאר איסורים, דבעינן שיהיה פרוטה וליכא. וכ"כ בחי' מהריטב"א כאן ובחידושי הריטב"א קידושין ג' ב' בשם הרא"ה, וכ"ה דעת הרי"א ז' בשה"ג כאן ובקדושין סוף ב. ועי"ע מכתם, מאירי ור"י מנרבונא כאן. ועי' בחי' הרמב"ן ושאר לקידושין ג' ב' א', תשו' הרשב"א אלף סי' קס"ו, וש"ע אהע"ז סי' כ"ח סכ"א ונושאי כליו. ועי' באבני מילואים שם אות ג' ד' מש"כ בד' הסוברים שבשאר איסוה"נ דרבנן מקודשת, ועי' עוד מ"ש בזה בפסקי הלכות יד דוד, הל' אישות, פ"ה ס"ק כ"ג—כ"ד, דף כ"א ע"ג ואילך. 12 והא דקאמר וכו'. פירוש, והא דקאמר ר"ג מו' שעות ולמעלה ולא נקט שעה שישית, שמשמע שהמקדש בחיטי קרדוניא⁹ בשעה ו' חוששין לקידושין, אין טעם הדבר משום דהוי תרי דרבנן, חמץ דרבנן ושעות דרבנן, ובתרי דרבנן חוששין לקידושין (כשיטת התוס'), אלא הטעם שבשיטת חוששין לקידושין אפילו בחמץ של תורה, משום גזירה. ובוה מובן למה לא נקט ר"ג דינו בחמץ של תורה בשעה ו', ועי' ריטב"א. אבל בחמץ דרבנן ושעות דרבנן, כגון מו' שעות ולמעלה לר"ש, אינה מקודשת. שדברי ר"ג אמורים אף בשיטת ר"ש. וכן מתבאר מדברי הרמב"ן במלחמות. ומש"כ הלחם משנה בפ"ה מהל' אישות ה"א בד' הרמב"ן, צ"ע. 13 גימיק זה כתבו כאן גם הריטב"א בשם הרא"ה והמאירי בשם יש מפרשים. והרמב"ן כ': „שכיון שעדיין שורפין ולא בדילי מחמץ אתי לאחלופי בד' וה' ואתו למשרי אשת איש". ועי' בר"ן שכ' הטעם שחוששין לקידושין מספק, שמא טעו העדים בין חמש לשש, (ועי' גם בחי' הר"ן להלן כ"א ב' ד"ה לא צריכא). ועי' בפסקי הלכות שם דף כ"ג ב', שלהר"ן אם נתבאר לנו שקידש בודאי בשעה ששית, אף בחמץ דרבנן אין חוששין לקידושין, ולהרמב"ן חוששין לקידושין מטעם גזירה, עי"ש בדבריו. 14 פ"א ה"ד, ד' ב'. ועי"ע בירושלמי קידושין פ"א ה"א, ג' א'. 15 לפנינו: רבי הונא. 16 לפנינו: דלמא

משש שעות ולמעלה אלא מדבריהם], ואחר כך אמרו שאע"פ שאינו אסור אלא מדבריהם המקדש בו לא עשה כלום, והביאו ראיות ¹⁷ מחטים קרטבניות, שהן חטי קרדוניאטא שבגמ' שלנו, לומר שהן מדרבנן והמקדש בו לא עשה כלום, שהרי אפי' במדבר שאין אוכלין מצויין ¹⁸ אינן שוין כלום במועד, שהן אסורין בהנאה ואין האשה מתקדשת בפחות משה פרוטה ¹⁹.

והרב בעל המאור ז"ל כתב ²⁰ דלא קימ' לן בהא דרב גדל ²¹ אלא אליבא דר' יהודה דאמ' דחמץ לפני זמנו עובר עליו בלאו, ורב (הונא) ²² דסבירא ליה כר' יהודה א"ל, אבל לר' שמעון דאמ' חמץ לפני זמנו אינו ²³ עובר בלא כלום וקימ' לן כותיה ²⁴, חוששין לקדושיו. ודעתו ז"ל שהוא מותר בהנאה ואפלו מדבריהם ²⁵, ומן התורה אפי' באכילה הוא מותר, דאע"ג דאמ' רחמנא תשביתו אכילתו זו היא השבתתו, והואיל והוא מותר בהנאה ברשותו הוא לקדש בו את האשה. ולפי שיטה זו לא קימ' לן כרב יהודה דאמ' הבודק צריך שיבטל, שהרי כל ארבעה עשר יכול לבטל, דרב יהודה לא אמ' אלא אליבא דר' יהודה.

וזה שלא כדברי הגאונים ז"ל שכלם הסכימו לפסוק כרב יהודה ²⁶. ועוד קשה, דודאי לר' שמעון מן התורה אסור הוא באכילה מדאמ' רחמנא תשביתו, שאין לך דבר שאתה מחזר עליו להשביתו ויהא מותר לאכלו. ולעיל ²⁷ נמי אמרינן דכולי עלמ' חמץ משש שעות ולמעלה אסור, והוא על דין ההשבתה, כמו שכתבנו למעלה ²⁸. ואם תשאל והרי אמ' ר' שמעון שחמץ לפני זמנו אינו עובר עליו בלא כלום ²⁹ ולפי דברנו עובר הוא בעשה של תשביתו ³⁰. תשובתך, מה שא"ר שמעון שאינו עובר עליו בלא כלום לומר שאין אכילתו מוספת לו שום איסור, שאחר שהחמץ לפניו ואינו משביתו עובר עליו הוא בעשה בין שאכלו או שלא אכלו, אלא שמ"מ מאחר שהוא מצווה עליו להשביתו בעשה הרי הוא אסור עליו באכילה ³¹, שמצווה הוא בהשבתה ולא באכילה. ³² שלא לחוש לדברי הרב בעל המאור ז"ל שכתב שאכילתו זו היא השבתתו, שודאי אין במשמע השבתה אכילה.

³³מיהו בהנאה ודאי [אינו] אסור משום תשביתו, מדלא מפקי' מהכא אסור הנאה כמו

טבן. ¹⁷ צ"ל : ראייה. ¹⁸ בקה"ע ופ"מ שם פירשו חטים קרטבניות הצומחות במדבר והן קשין מאוד. ¹⁹ רבינו מביא ראייה מן הירושלמי דהך דר"ג איירי בשעות דאורייתא, ממה שאמרו שם על חטים קרטבניות שאינן שוין כלום במועד דא, וי"ל שבכלל המועד אף ע"פ מו' שעות ולמעלה ואליבא דר"י, אבל לא עשה שישית. ²⁰ בסוגיין. ²¹ מגומגם. ונר' שצ"ל : דלא קימא לן בהא [כרב גדל, דלא קימא] דרב גדל וכו'. ²² עי' במאור, ור' לקמן כ"א ב' סד"ה לא צריכא. ²³ בין השיטין. ²⁴ עי' לקמן ל' רע"א. ועי' בהשגות הראב"ד הל' חו"מ פ"א ה"ח, ורא"ש פ"ב סי' ד'. ²⁵ וכן הבין במהר"ם חלאוה כאן בד' הרו"ה שלר"ש מותר בהנאה עד הלילה אף מדרבנן. וכן נקט בדעתו בב"י אור"ח סי' תמ"ג ד"ה חמץ, עי"ב, ועי' בב"ש אהע"ז סי' כ"ח ס"ק נ"ג. אבל במהר"ם חלאוה לעיל ד' ב' ד"ה מנא, כ' בשם המאור שמודה ר"ש לאסור מדבריהם. וכן מפורש במאור : „ולא שרינן ליה לכתחילה למיכל ולא ליהנות בו וכו'". ועי' בפסקי הלכות שם דף כ"א ב'. אך רבינו ביאר דבריו לקמן ט"ו א' ד"ה אלא, שמה שכ' במאור דלא שרינן ל' לכתחילה, הוא רק כדי שלא לפרוץ גדר, ואין הרב מוצא עיקר לאותו איסור, כלומר שאין לו עיקר אפילו מדרבנן. ²⁶ עי' המקורות בגמרא שלמה, פירושי הגאונים לדף ו' ב'. ²⁷ ד' ב'. ²⁸ שם, ד"ה מנא לן. ²⁹ לקמן כ"ח רע"ב. ³⁰ רבינו דייק לשון : בלא כלום. ועי' מ"ש בחי' הר"ן לקמן שם ד"ה ור"ש. ³¹ מדברי רבינו משמע שלא למדנו ממצות תשביתו איסור עצמי לאכילת חמץ, אלא שיש איסור באכילה מחמת ביטול מצות עשה הכרוך בה. ³² נר' שהלשון קטועה, וכפי הנראה נשמטו מכאן התיבות : וכן דעת הראב"ד ז"ל (בהשגות

שכתבנו למעלה³³, אבל מדרב[נן] הוא אסור בהנאה, כדתנן³⁴ עבר זמנו אסור בהנאתו ולא יסיק בו תנור וכירים, ואמרי' בגמ'³⁵ לא נצרכה³⁶ לשעות דרבנן, והם השעות משעה ששית ולמעלה כמו שנפרש במקומו³⁷. ודוחק הוא לומר דההיא דלא כר' שמעון, דהא כלהו סתמי בלאחר זמנו הו' כר' שמעון, דחמץ של גכרי שעבר עליו הפסח מותר בהנאה³⁸, וכיון דבאחר זמנו סתמי כותיה הכי גמי משמע דקימ' לן כותיה בלפני זמנו. ועוד דההיא סתמא דעבר זמנו אסור בהנאתו מוקמי' בגמ'³⁴ כר"ג, ושמעי' ליה לר"ג דסבירא ליה דחמץ של גכרי שעבר עליו הפסח מותר בהנאה, כדאית' בערובין³⁹ בעובדא דמבגאי, וכיון דסבירא ליה לרבן גמליאל כר' שמעון בלאחר זמנו [ה"ה דסבירא ליה כותיה בלפני זמנו]⁴⁰. ובירוש' ⁴¹ גמי אמרי' דלר' מאיר אינו אסור משש שעות ולמעלה אלא מדבריהם, והינו דלא כר' יהודה והוי כר' שמעון, שלא מצינו שלש מחלוקות בדבר. ואמרו שם בפ' שלדברי ר' מאיר המקדש משש שעות ולמעלה אינה מקודשת, כמו שכתבנו למעלה. וזה הירוש' הוא מבטל סברתו של הרב בעל המאור ז"ל, ולא הירוש' שכתב מודה ר' שמעון באסור שהוא אסור, שחשב ז"ל שהוא (מבטל) [מחזק] סברתו, שאותו הירוש' בחמץ שלאחר הפסח נאמר (במקומו), עיין עליו במקומו בפר' כל שעה⁴².

הבא בתלמיד היושב⁴³ לפני רבו עסיקין. תמה הוא, והא מעיקרא גמי אמרי' היה יושב בבית המדרש. ואיכא למימר דמעיקרא דקס"ד בחמץ מעלייא הוה ואדם יכול לבטלו אחר איסורו, קס"ד דהיה יושב בבית המדרש לאו דוקא, אלא שאינו בביתו לכפות עליו את הכלי, מבטלו מעתה ודיו, שאחד שבת אחד יום טוב קתני, ובשבת ויום טוב אינו יכול לבערו אלא שכופה עליו את הכלי, ודיו שיכפה כשילך לביתו. והשת' דאמרי' שאינו חמץ עדיין אלא שהיא עיסה מגולגלת ומתירא שמא תחמיץ, [ע"כ] דתלמיד היושב לפני רבו דוקא קאמ', שאחר שהוא יכול לבערו או לאפותה שלא יבא לידי חמץ, אין מתירין לו לשהותה בביטול, דהא בדיקה תקינו רבנן, אלא שאם היה יושב בבית המדרש לא הזקיקוהו ליבטל מתלמודו משום ביעור⁴⁴, כדתנן⁴⁵ היה הולך לשחוט את פסחו ולמול את בנו ונזכר שייש לו חמץ בתוך ביתו מבטלו בלבנו. מיהו לענין שבת לא מתנינן היה יושב בבית המדרש דוק, שאין לו אלא לבטל, שאי אפשר לו (לערב שבת) [לבער בשבת], ומשום יום טוב הוא דקתני ליה. וביום טוב הוא דמוקי לה בעיסה מגולגלת, דבשבת לית ליה עיסה מגולגלת, אלא דמתוקמ' ליה בארבעה עשר כדאמרן⁴⁶.

על המאור). 33 בדבור הקודם. 34 להלן כ"א א'. 35 שם, בעמ' ב'. 36 בגמ': צריכא. 37 להלן שם, ד"ה לא צריכא ור' שם הע' 35. 38 משנה לקמן כ"ח א', והעמידה בגמ' כר"ש, עי' לקמן כ"ט א'. 39 ס"ד ב'. 40 כ"ג להשלים. 41 כנ"ל. 42 ה"ב, דף י"ד א'. עי' בקרבן העדה שם, ובמראה הפנים שם (בסוף המסכת עמ' 4) ד"ה מונה, שהבינו בירושלמי שמירי בלפני הפסח. ועי' גם בס' חוקת הפסח סי' תמ"ג (מובא בשיטה מקובצת לקמן כ"א ב', עמ' ק"ץ מן הספר) שכ' בד' בעל העיטור שגם באכילה מותר מדאורייתא לר"ש ומדרבנן אסור גם בהנאה, והסתייע מן הירושלמי, שהלכה כר"ש בין באכילה ובין בהנאה, שהלכה כר' יונה ור' יוסי שאמרו איסורו מדבריהם. ועי' בעיטור הל' ביעור חמץ, קכ"ד ב' ובפתה"ד שם הע' י'. אך עי' בשירי הקרבן לירושלמי סנהדרין פ"ה ה"ג סד"ה ר"י (בסוף המסכת עמ' 30), שחזר בו ממה שפי' בפסחים. 43 וכ"ה בכ"י, ולפנינו: יושב. 44 מפורש בדברי רבינו שאין מתירים לו להניח לעיסה שתתחמץ על סמך שיבטלנה מקודם, אלא א"כ הוא טרוד בדבר מצוה אבל לא בדבר הרשות. ולא משמע כן בטוש"ע סי' תמ"ד ס"ח, עי"ש ובפמ"ג, משבצות אות י', ובשער הציון של המשנ"ב אות ל"א. 45 להלן מ"ט א'. 46 עי' רש"י סד"ה דיקא. 47 בכתה"י מחוק, וגירסת הספרים

לפניו שמי כלכלות של טבל ביום ראשון אומר וכו', ובה"ד שם ז"ל כל הדברים האלו שאמרנו היו בזמן שהיו ב"ד של איי מקדשין על פי הראי' והיו בני הגלויות עושין שני ימים כדי להסתלק מן הספק וכו' אבל היום שבני איי סומכין על החשבון ומקדשין עליו אין יו"ט שני להסתלק מן הספק אלא מנהג בלבד, ולפיכך אני אומר שאין מערב אדם ומתנה בזמן הזה לא עירובי וכו' ואינו מעשר הטבל על תנאי אלא הכל מערב יו"ט בלבד עכ"ל, וקשה מהא דאיתא בבבלי דף ד' שני ימים טובים של גלויות רב אמר נולדה בזה מותרת בזה ורב אסי אמר נולדה בזה אסורה בזה, ומפורש שם בגמ' טעמא דרב משום דיו"ט שני משום ספיקא הוא וע"כ הביא מותרת דממ"ג חד מינייהו חול הוא, ועיין ברמב"ם בפ"א מה' יו"ט שפסק להדיא כרב דנולדה בזה מותרת בזה, וזה סותר למה שפסק הכא דעתא אין מועיל תנאי משום דהשתא יו"ט שני לאו משום ספיקא הוא אלא משום מנהג והויין שני הימים בודאי יו"ט, וא"כ הרי נריך להיות נולדה בזה אסורה בזה כדין נולדה ביו"ט שאסורה בשבת הסמוכה לה כיון דשני הימים הויין יו"ט ודאי, וכבר הקשה זאת הלח"מ שם. **והנראה** לומר בדעת הרמב"ם, דבאמת אה"כ דעיקר דין שני ימים טובים של גלויות לא עשאוהו שניהנו שניהם כאחת בתורת ודאי, ורק שניהנו שניהם בתורת ספיקא, ואע"ג דעכשיו הרי ידעינן בקביעותא דירחא, מ"מ דינא רק כספיקא, כיון דעיקר התקנה מעיקרא כך היתה ומנהג אבותינו בדינו, אכן הרי כ"ז לא שייך אלא על דין יו"ט שני של גלויות, עליו הוא דאמרינן דדינו רק כספיקא, משא"כ יו"ט הראשון, הרי כיון דהשתא ליכא ספיקא וידעינן בודאי דהו זמנו של יו"ט והוא היי"ט של תורה, א"כ הרי ודאי דהרי הוא יו"ט בתורת ודאי ואין בו שום סרך דין ספיקא כלל, ופשוט, וא"כ הא נמצא דדין יו"ט של גלויות עכשיו דינו חלוק, דאם באתו לדון ליו"ט הראשון בפ"ט בדינו, בזה פשוט דהרי הוא חשוב ודאי יו"ט, אבל אם באתו לדון להלכך עם השני בזה הדר דינא דכל חד ספק מיקרי, וגם הראשון לענין לירופו עם השני הרי הוא רק כספק, ולפי' שפיר חלוק דין התנאה מדין נולדה בזה מותרת בזה, בדדין נולד האיסור נעשה רק משני הימים ביחד, דהלא כן הוא עיקר איסורא דנולד, מה דנולד ביו"ט אסור ביו"ט, ומכא שניהם יחד דוקא הוא דקאמי איסורא, וכשאתו באין לדון לאסור מה שטול ביום הראשון ליום השני, רק מכא דין יו"ט של שניהם כאחת הוא שאתו באין לאסור, ולריכין אנו לזרפינהו לשני הימים ביחד למיחשבינהו תריווייהו יחד ודאי יו"ט לאשוויי איסורא דנולד מזה לזה, וע"כ כיון דבזה כל חד כספיקא חשוב ע"כ נולדה בזה מותרת בזה, משא"כ לענין התנאה, אע"ג דאם חד מינייהו חול הוא א"כ ממ"ג מותר לאפות ולבשל מיום השני לשבת, או משום העירובי תבשילין, או משום דהרי השני חול הוא, וכן ממ"ג יוכל להרים תרומה מן הטבל, אבל הרי באמת שני דינים נפרדים הם, וכל חד דינינן ל' בפ"ט על כל יום בפ"ט, ואין כאן דין הנעשה משני הימים ביחד, ורק דרך איתרמי מילתא שתליין שניהם זכין, אבל מכיון דבעיקר דינא הויין שני דינים נפרדים שחל על כל יום בפ"ט, ע"כ טוב הדר דינא דהראשון הוא ודאי יו"ט ואין בו לא עירוב ולא קריאת שם של תרומה בשום גוונא, ולא מהני ע"י התנאה כיון דהראשון אינו מלכך ממילא דהיו"ט שני הוא בדין תקנתו דהוא יו"ט לכל דבר. **והנה** כ"ז לא יתכן, אלא אם נימא דגם דעת הרמב"ם דגם עתה יו"ט שני הוא רק משום ספיקא, והא דלא מהניא התנאה הוא רק משום דין ודאי של יו"ט הראשון, אבל הרי י"ל דדעת הרמב"ם היא דגם משום יו"ט שני בעצמו ג"כ לא מהניא התנאה, ואע"ג דתקנתו הוא משום ספיקא, וכדקאמר הגמ' דמנהג אבותינו בדינו ומשום גזירה

הלכות חמץ ומצה

פ"א ה"ג אינו לוקה משום לא יראה ולא ימצא אלא אם כן קנה חמץ בפסח או חמץ כדי שיעשה בו מעשה, אבל אם הי' לו חמץ קודם הפסח ובא הפסח ולא ביערו אלא הניחו ברשותו אע"פ שפער על שני לאוין אינו לוקה מן התורה מפני שלא עשה בה מעשה עכ"ל, וכבר הקשו דאך לוקה כלל על לאוי דלא יראה ולא ימצא, והרי בפסחים דף ג' חבואר להדיא דלאוי דלא יראה ולא ימצא הויין לאו הנימק לעשה דתשביטא, וקשה על הרמב"ם שפסק דבקונה חמץ בפסח דהוי מעשה לוקה, ולפי' **והנראה** בזה, דהנה הגרפ"א הקשה על המור שכתב דל' יחודה דחמץ חמץו בשריפה אפרו מותר כדין כל הנשרפין דאפרן מותר, ולרבנן דהשבתו בכל דבר אפרו אסור כדין הנקברין, והקשה ע"י הגרפ"א דלפי' שכתבו הסו"ס דהא דנשרפין אפרן מותר ונקברין אפרן אסור הוא משום דנשרפין איכא חמץו בשריפתו וע"כ הוי נעשית חמץו, משא"כ נקברין לליכא שום חמץו בקבורתו ורק משום חמץו ולא הוי נעשית חמץו, וא"כ בחמץ דגם אם השבתו בכל דבר הלא איכא חמץו דתשביטו א"כ הא נריך להיות לט"פ אפרן מותר. ונראה דלא דמי המלוא של תשביטו דהשבתו ככ"ד למלות שריפה, דמלות תשביטו בשארי השבתות הוי עיקר המלוא שלא יהא להבעלים חמץ, משא"כ אם חמץו בשריפה הוי חמץו שחיי' בהחפלא של החמץ דחלה בו דין שריפה, ולענין היתר דנעשית חמץו בעינן דוקא שיהא נעשית חמץו בהחפלא או ניפר החפץ, ולא כשהבעלים קיימו חמץו דכמיא עלייהו יהא היתר בזה החפלא, וע"כ שפיר מחלק הטור בין השבתות

לפניו שמי כלכלות של טבל ביום ראשון אומר וכו', ובה"ד שם ז"ל כל הדברים האלו שאמרנו היו בזמן שהיו ב"ד של איי מקדשין על פי הראי' והיו בני הגלויות עושין שני ימים כדי להסתלק מן הספק וכו' אבל היום שבני איי סומכין על החשבון ומקדשין עליו אין יו"ט שני להסתלק מן הספק אלא מנהג בלבד, ולפיכך אני אומר שאין מערב אדם ומתנה בזמן הזה לא עירובי וכו' ואינו מעשר הטבל על תנאי אלא הכל מערב יו"ט בלבד עכ"ל, וקשה מהא דאיתא בבבלי דף ד' שני ימים טובים של גלויות רב אמר נולדה בזה מותרת בזה ורב אסי אמר נולדה בזה אסורה בזה, ומפורש שם בגמ' טעמא דרב משום דיו"ט שני משום ספיקא הוא וע"כ הביא מותרת דממ"ג חד מינייהו חול הוא, ועיין ברמב"ם בפ"א מה' יו"ט שפסק להדיא כרב דנולדה בזה מותרת בזה, וזה סותר למה שפסק הכא דעתא אין מועיל תנאי משום דהשתא יו"ט שני לאו משום ספיקא הוא אלא משום מנהג והויין שני הימים בודאי יו"ט, וא"כ הרי נריך להיות נולדה בזה אסורה בזה כדין נולדה ביו"ט שאסורה בשבת הסמוכה לה כיון דשני הימים הויין יו"ט ודאי, וכבר הקשה זאת הלח"מ שם. **והנראה** לומר בדעת הרמב"ם, דבאמת אה"כ דעיקר דין שני ימים טובים של גלויות לא עשאוהו שניהנו שניהם כאחת בתורת ודאי, ורק שניהנו שניהם בתורת ספיקא, ואע"ג דעכשיו הרי ידעינן בקביעותא דירחא, מ"מ דינא רק כספיקא, כיון דעיקר התקנה מעיקרא כך היתה ומנהג אבותינו בדינו, אכן הרי כ"ז לא שייך אלא על דין יו"ט שני של גלויות, עליו הוא דאמרינן דדינו רק כספיקא, משא"כ יו"ט הראשון, הרי כיון דהשתא ליכא ספיקא וידעינן בודאי דהו זמנו של יו"ט והוא היי"ט של תורה, א"כ הרי ודאי דהרי הוא יו"ט בתורת ודאי ואין בו שום סרך דין ספיקא כלל, ופשוט, וא"כ הא נמצא דדין יו"ט של גלויות עכשיו דינו חלוק, דאם באתו לדון ליו"ט הראשון בפ"ט בדינו, בזה פשוט דהרי הוא חשוב ודאי יו"ט, אבל אם באתו לדון להלכך עם השני בזה הדר דינא דכל חד ספק מיקרי, וגם הראשון לענין לירופו עם השני הרי הוא רק כספק, ולפי' שפיר חלוק דין התנאה מדין נולדה בזה מותרת בזה, בדדין נולד האיסור נעשה רק משני הימים ביחד, דהלא כן הוא עיקר איסורא דנולד, מה דנולד ביו"ט אסור ביו"ט, ומכא שניהם יחד דוקא הוא דקאמי איסורא, וכשאתו באין לדון לאסור מה שטול ביום הראשון ליום השני, רק מכא דין יו"ט של שניהם כאחת הוא שאתו באין לאסור, ולריכין אנו לזרפינהו לשני הימים ביחד למיחשבינהו תריווייהו יחד ודאי יו"ט לאשוויי איסורא דנולד מזה לזה, וע"כ כיון דבזה כל חד כספיקא חשוב ע"כ נולדה בזה מותרת בזה, משא"כ לענין התנאה, אע"ג דאם חד מינייהו חול הוא א"כ ממ"ג מותר לאפות ולבשל מיום השני לשבת, או משום העירובי תבשילין, או משום דהרי השני חול הוא, וכן ממ"ג יוכל להרים תרומה מן הטבל, אבל הרי באמת שני דינים נפרדים הם, וכל חד דינינן ל' בפ"ט על כל יום בפ"ט, ואין כאן דין הנעשה משני הימים ביחד, ורק דרך איתרמי מילתא שתליין שניהם זכין, אבל מכיון דבעיקר דינא הויין שני דינים נפרדים שחל על כל יום בפ"ט, ע"כ טוב הדר דינא דהראשון הוא ודאי יו"ט ואין בו לא עירוב ולא קריאת שם של תרומה בשום גוונא, ולא מהני ע"י התנאה כיון דהראשון אינו מלכך ממילא דהיו"ט שני הוא בדין תקנתו דהוא יו"ט לכל דבר. **והנה** כ"ז לא יתכן, אלא אם נימא דגם דעת הרמב"ם דגם עתה יו"ט שני הוא רק משום ספיקא, והא דלא מהניא התנאה הוא רק משום דין ודאי של יו"ט הראשון, אבל הרי י"ל דדעת הרמב"ם היא דגם משום יו"ט שני בעצמו ג"כ לא מהניא התנאה, ואע"ג דתקנתו הוא משום ספיקא, וכדקאמר הגמ' דמנהג אבותינו בדינו ומשום גזירה

השבתה בכ"ד ובין שריפה, לאם השבתה בכ"ד רק הבעלים קיימו מצוה שאין להם חמץ, וע"כ לא הותר האפר, משא"כ אם מצוה בשריפה דנעשה המצוה בהחפלא והיו נעשים מצוה ע"כ הותר האפר. ולפי"ז הרי מיושבים היטב דברי הרמב"ם דלוקין על לאוי דלא יראה ולא ימצא, דהטעם דלא חשוב לאו הניחא לעשה ז"ל דהוא משום דס"ל דהך תשביחו עיקרו הוא איסור עשה שלא יהא לו חמץ והיו כמו כל דברים האסורין בעשה ול"ת דלא הוי ניתק לעשה, וא"כ לא שייך זאת אלא אם נימא דהשבתה בכ"ד, וכש"נ דלמ"ד השבתה בכ"ד עיקר הקראת תשביחו הוא שלא יהא להם חמץ, משא"כ אם נימא דמצוה בשריפה א"כ הו"א מצוה הנעשית בנזק החפץ, ואז פשיטא דהוי ניתק לעשה כמו שריפת נותר וכדומה. ואפילו אם נימא דגם לדירי נכלל בהך תשביחו איסורא שלא יהא להם חמץ, אבל חיוב השריפה שבחמץ הא פשיטא דהוי מצוה עשה כשאר דברים הטעונים שריפה, וכיון דגם זה נכלל בהקראת א"כ פשיטא דמיחשב ע"ז ניתק לפשה. ולפי"ז הרי נימא דעת הרמב"ם, דסוגית הגמ' בפסחים דף ל"ה שהבאנו הא קיימא אליבא דר' יהודה וכמבואר בסוגיא שם, ולר"י דס"ל דמצוה בשריפה פשיטא דהוי ניתק לעשה, משא"כ הרמב"ם דפסק בפ"ג מהל' חמץ ומצה דהשבתה בכ"ד, וא"כ לובא בהך תשביחו רק איסור עשה לחוד שלא יהא להם חמץ, ע"כ שפיר פסק דלא הוי ניתק לעשה ולוקין עלי' וכש"נ.

פיו הלי"ה העושה עיסה מן החטים ומן האורז אם יש בה טעם דגן יולא בה ידי חובתו עכ"ל, ובהשגות ז"ל כ"ל והוא שיש בה דגן כזית בכדי אכילת פרס ויאכלנו עכ"ל, וכן בפ"ו מהל' בכורים ה"א כתב הרמב"ם ז"ל המערב קמח חטים וקמח אורז ועשה מהן עיסה אם יש בה טעם דגן חייבת בחלה ואם לאו פטורה עכ"ל, ובהשגות שם ז"ל א"א נראה מן הירושלמי דבעינן שיהא בה דגן כשיעור כרש"ב דהכי פסיק הלכה כוותי' מיהו לא בעינן רוב דגן עכ"ל, ביאור הדברים, דהנה בפ"ג דחלה תנן העושה עיסה מן החטים ומן האורז אם יש בה טעם דגן חייבת בחלה ויולא בה אדם ידי חובתו בפסח, ובירושלמי שם מתניא דלא כרש"ב דרשב"ג אומר לעולם אינה חייבת עד שיהא בה דגן כשיעור, ריב"ז בשם רשב"ל הלכה כרשב"ג, וזהו שהשיג הראב"ד על הרמב"ם שפסק בסתמא דאם יש בה טעם דגן חייבת בחלה וכן לענין מצוה דאדם יולא בה ידי חובתו ולא הזכיר דבעינן דגן כשיעור כפסק הירושלמי, ועיין במ"מ בה' חמץ ומצה שם שהוכיח מהא דנקט הרמב"ם דוקא הנך תרי מיני חטים ואורז ש"מ דטעמא הוא משום דהאורז נגדר אחר החטים וכמבואר הך טעמא להדיא בירושלמי פ"ק דחלה, ומועיל הך דינא דגרירה גם לענין השלמת שיעורא, ומשריה הוא דסובר הרמב"ם דלא בעינן דגן כשיעור לא לענין חלה ולא לענין מצוה.

והנה ביסוד הך דינא דהעושה עיסה מן החטים ומן האורז דתנן דאם יש בה טעם דגן חייבת בחלה ואדם יולא בה ידי חובתו בפסח, דמבואר בזבחים דפ"ח דהוא משום דטעם כעיקר דאורייתא, ובירושלמי פ"ק דחלה מבואר דהוא משום דין גרירה דהאורז נגדר אחר החטים, וכבר עמד בזה בהלכות חלה להרמב"ן דלמא לנו לתרמי טעמי. ואשר יראה לומר בזה, דהנה בזה דבעינן במצה וחלה דוקא שיהא מחמשת המינים הבאין לידי חימוץ, וכמבואר הך טעמא בפסחים דל"ה ובמנחות ד"ט, הרי אין זה דין מינים לחוד דבעינן דוקא מאותן המינים ולא ממין אחר, כי אם דנכלל בזה גם הך דינא דכל שהוא מחמשת המינים אית בי' דין לחם ושם לחם בהחפלא, וכל שאינו מחמשת המינים אין בהחפלא דין ושם לחם האמור בחלה ומצה. ולפי"ז נראה דלהכי הוא

דלריכין לשני הטעמים, דנראה דהנה"כ דטעם כעיקר נהי דדיני' הוא דחשוב כעיקר לכל מילא, ומועיל גם לזה שהוא דדיני' שהוא מחמשת המינים וממין הבא לידי חימוץ ושיולאין בו י"ח מצוה ושהוא ממין הטובל לחלה. אבל כ"ז הוא רק כעיקר דיני', אבל בזה דחשוב לחם בזה לא מצאנו מאין למילפי' שיעיל הדין של טעם כעיקר בחלות שם לחם, דהוא זה דין בפ"ט החלוי רק בעיקרו ולא בטעמו, ואע"ג דדין מחמשת המינים ודין לחם, תרומתו חד דינא הויין, דכל שהוא מחמשת המינים ממילא אית בי' דין לחם, אבל מ"מ שני שמות הם, ודין לחם הוא חלות שם בפ"ט, וכל שהוא בתערובות מין אחר דאחינן עלי' מנה"כ דטעם כעיקר לא חייל בו שם לחם, כיון דהנה"כ של טעם"ק אינו מועיל לזה השם, אשר לזה הוא דבאה ההלכה דגרירה, דהוא דין מסויים בדין לחם, שהאורז נגדר אחר החטים לדין לחם, וממילא חל בהטעם"ק שבו דין לחם, ונמצא דתרומתו לריבין, יסוד הדין שהוא מחמשת המינים ע"י הנה"כ של טעם כעיקר, וההלכה דגרירה למיחל עלי' שם לחם דלריכין בחלה ומצה.

ונראה דהכי מתבאר מהסוגיא דמנחות דכ"ג ע"ב דאיתא שם ת"ש חבלה בקלח בשומשמן ובכל מיני תבלין כשרה, מצוה היא אלא שנקראת מצוה מתובלת, קס"ד דאפי"ש לה תבלין טפי ממצה בשלמא למ"ד בחר בטל אזלינן בטל הוי כמבטל דלכי מיטעשא הו"ל כחבלין אלא למ"ד בחר מבטל אזלינן תבלין מי קא הוו מצוה, ה"כ דלא אפי"ש לה תבלין דרובה מצוה היא ולא בטלה, ועיין בתוס' שם שהקשו דהרי גם אם חשוב מין בשאינו מינו מ"מ הרי אינו מתבטל משום דינא דטעם"ק וכדתנן דהעושה עיסה מן החטים ומן האורז דאם יש בה טעם דגן אדם יולא בה ידי חובת מצוה, אכן לפי המבואר הרי נימא, דנראה דלא דמי דין מין במינו לא בטל מהך דינא דטעם כעיקר, דהך דמין במינו לא בטל יסוד הדין הוא דלא חל על עולם החפלא עיקר דין בטול כלל, וע"כ ממילא דהדבר חשוב אית' בעיני' כמו שהוא בכל דיניו כיון דפקע מעיקרו דין ביטול, וע"כ ממילא דמהניא זאת גם לענין שיהא חשוב לחם, דאיתו המקלח דגן שבתוכו חשוב גם לחם, כיון דלא מתבטל כלל ובדיני' קא' משא"כ הך דינא דטעם כעיקר, עיקרו לא נאמר על הפקעת דין בטול מנוף הדבר שנתערב, ואך דהוי זאת גז"כ בפ"ט של חלות דין ואיסור דטעם כעיקר, והוא המחודש שטעם הדבר ג"כ אינו מתבטל ע"י חלות הדין של טעם כעיקר, וא"כ ממילא דדין בטול מתחלק, דלמאי דלא מהניא הדין של טעם"ק דהדר דינא דהרי הוא בבטול, וע"כ שפיר אמרינן דמאחר דלענין למיחל עלי' שם לחם לא מהניא הדין דטעם"ק א"כ ממילא דהרי הוא לענין זה בבטולו ואין בו דין לחם, והא דתנן דהעושה עיסה מן החטים ומן האורז דחייבת בחלה ויולא בה י"ח מצוה ביש בה טעם דגן, היינו רק משום דהתם הא איירינן בחטים ואורז דיש בהן דין גרירה, וע"כ מועיל זאת לאחולי בי' דין לחם, אבל הכא דאיירינן בתבילה בתבלין דלית בזה דין גרירה משריה הוא דאלטרדי' הגמ' דוקא דטעמא דמ"מ לא בטיל או לרובה דגן כיון דמשום טעמא דטעם"ק אין בה דין לחם וכש"נ. והנה בהך דחבלה בתבלין כשרה נחלקו בזה הרמב"ם והראב"ד דדעת הרמב"ם בפ"ה מה' חמץ ומצה ובפ"ב מה' מעשה הקרבנות כדעת רש"י במנחות שם דקיימא דחבל התבלין כעיקר מעשה העיסה ומ"מ תניא דכשרה, והראב"ד בה' מעשה הקרבנות שם השיג ע"ז ח"ל א"א נראה לי במצה האפויה נשנית שמותר לאכול שירי' בתבלין ואין חוששין לבטול טעם מצוה אבל למנחת הסלת ללוש את שיריה בתבלין אסור משום חימוץ עכ"ל, וכן כתב בפ"ו מה' חמץ ומצה ה"ז בהשגתו שם, ולפי"ז לפ"ד הראב"ד שפרש דחבלה לאמר